

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Medeni Usul Hukukunda Soybağının Reddi Davası

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Feyza Alkaç

Ocak 2024

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Medeni Usul Hukukunda Soybağının Reddi Davası

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Feyza Alkaç

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Dilek Aydemir

Ocak 2024

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Hatice Feyza ALKAÇ tarafından hazırlanan “Medeni Usul Hukukunda Soybağının Reddi Davası” başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Dilek AYDEMİR
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Dr. Öğr. Üyesi Merve Ürem ÇETİNEL
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ozan TOK
Sakarya Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 03/Ocak/2024

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin CHICAGO yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun dipnot kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Dilek AYDEMİR

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Hatice Feyza ALKAÇ

ÖZET

Medeni Usul Hukukunda Soybağının Reddi Davası

Alkaç, Hatice Feyza

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Dilek Aydemir

Ocak 2024

Babalık karinesinin çürütülmesi suretiyle koca ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin tüm sonuçlarıyla geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılmasını amaçlayan soybağının reddi davasının medeni usul hukukundaki yeri çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Soybağının reddi davası kamu düzenine ilişkin olması dolayısıyla alelade özel hukuk davalarından farklı niteliğe sahip olup re'sen araştırma ilkesinin uygulanması gibi istisna teşkil eden bir takım medeni usul hükümlerine tabidir. Bu çalışmanın amacı; soybağının reddi davasının önemini anlatmak, davanın çözüme kavuşturulması bakımından çocuğun gerçek soybağına bağlanma hakkının hayati önem taşıdığını vurgulamak, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin dava kapsamında nasıl uygulanacağını açıklamaktır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde; soybağının reddi davasının tanımı, konusu ve önemi, hukuki niteliği, benzerlik arz eden diğer soybağı davaları ile karşılaştırılması, davanın tarafları, davanın açılacağı görevli ve yetkili mahkeme, dava açma süresi, yargılama usulü ve yargılamaya egemen olan ilkeler açıklanmıştır. İkinci bölümde; soybağının reddi davasında babalık karinesi, babalık karinesinin çürütülmesi, deliller, ispat kurallarının günümüzde geçerliliği meselesi incelenmiştir. Son bölümde ise; soybağının reddi davasında ilk derece yargılamasının aşamaları, tahkikat kapsamında verilen soybağının tespitine yönelik tıbbi inceleme kararı, şartları, katlanma zorunluluğu tıbbi inceleme kararının Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 292 ve Türk Medeni Kanunu m.

284 kapsamında karşılaştırılması, soybağının reddi davasında verilebilecek kararlar, davanın davayı sona erdiren taraf işlemleri ile sonlanması, usuli sebeplerle davanın reddi kararı, davanın esastan kabulü, davanın reddi kararları ve sonuçları, en nihayetinin olağan ve olağanüstü kanun yolları incelenmiştir.

Çalışmamız hazırlanırken doktrindeki yazarların görüşleri, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına yer verilmiştir. Geline nokta, soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi amacıyla tıbbi inceleme yoluna gidilmesi gerektiği, tıbbi incelemeye rıza gösterme yükümlülüğünü ihlal edenlerden zorla kan ve doku örneği alınmasının kişilik haklarını zedelemeyeceği, babalık karinesinin tıbbi inceleme neticesinde çürütülmesi halinde koca ile çocuk arasındaki biyolojik olmayan soybağı ilişkisinin resmîyette de ortadan kalkacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soybağının reddi davası, babalık karinesi, DNA analizi, tıbbi incelemeler.

ABSTRACT

Denial of Paternity Case in Civil Procedural Law

Alkaç, Hatice Feyza

Master's Degree Thesis, Department of Private Law

Supervisor: Asst. Prof. Dilek Aydemir

January 2024

The subject of our work is the place in civil procedure law of the case of denial of paternity, which aims to eliminate the paternity relationship between the husband and the child with all its consequences by refuting the presumption of paternity. The case of denial of paternity has a different nature from ordinary private law cases because it is related to public order and is subject to some exceptional civil procedure provisions, such as the application of the principle of ex officio investigation. The purpose of this work is to explain the importance of the case of denial of paternity, to emphasize that the child's right to real paternity is of vital importance in resolving the case, and to explain how the provisions of the Code of Civil Procedure No. 6100 will be applied within the scope of the case.

The work consists of three parts. In the first part of our study; the definition, subject and importance of the denial of paternity case, its legal nature, comparison with other similar paternity cases, the parties to the case, the competent and authorized court where the case will be filed, the period of filing a lawsuit, the trial procedure and the principles governing the trial are explained. In the second part; in the case of denial of paternity, the presumption of paternity, the refutation of the presumption of paternity, the evidence, the issue of the validity of the presumptions and the rules of proof today and their evaluation in terms of evidence were examined. In the third and last part; stages of the first instance trial in the case of denial of paternity, the medical examination decision to determine the paternity given within the

scope of the investigation, its conditions, the obligation to endure, comparison of the medical examination decision within the scope of the Code of Civil Procedure Article 292 and Article 284 of the Turkish Civil Code, the decisions that can be given in the case of denial of paternity, the party that terminates the case procedures and termination, the decision to reject the case for procedural reasons, the decisions to accept and reject the case on merits and their results, and finally ordinary and extraordinary legal remedies are examined.

While preparing our study, the opinions of the authors of the doctrine and the jurisprudence of the Supreme Court, the Constitutional Court and the European Court of Human Rights were included. At this point, in the case of denial of paternity, medical examination must be carried out in order to refute the presumption of paternity, taking blood and tissue samples by force from those who violate the obligation to consent to medical examination will not harm personal rights, and if the presumption of paternity is refuted as a result of medical examination, the non-biological paternity relationship between the husband and the child will also be officially established will disappear concluded.

Key words: Case of denial of paternity, presumption of paternity, DNA analysis, medical examinations.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ ÖZELLİKLERİ VE UYGULANACAK USUL HUKUKU HÜKÜMLERİ.....	3
1.1. SOYBAĞININ REDDİ DAVASI HAKKINDA TEMEL BİLGİLER .3	
1.1.1. Davanın Tanımı	3
1.1.2. Davanın Konusu ve Önemi.....	3
1.1.3. Davanın Hukuki Niteliği.....	4
1.1.4. Soybağına İlişkin Benzer Davalar İle Karşılaştırılması	7
1.1.4.1. Tanıma ve Tanımanın İptali ile Karşılaştırılması.....	7
1.1.4.2. Babalık Davası İle Karşılaştırılması	9
1.1.4.3. Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası İle Karşılaştırılması .	11
1.2. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ TARAFLARI	12
1.2.1. Davacılar	12
1.2.1.1. Koca	13
1.2.1.2. Çocuk.....	22
1.2.1.3. Kayyım	24
1.2.1.4. Diğer İlgililer	27
1.2.1.4.1. Genel Olarak	27
1.2.1.4.2. Kocanın Altsoyu, Annesi ve Babası.....	30

1.2.1.4.3. Baba Olduğunu İddia Eden Kişi	30
1.2.1.4.4. Diğer İlgililerin Dava Arkadaşlığı	34
1.2.2. Annenin Dava Hakkına Sahip Olmamasına İlişkin Görüşlerimiz ve AYM İptal Kararı	35
1.2.3. Davalılar.....	37
1.2.3.1. Genel Olarak.....	37
1.2.3.2. Anne ve Çocuk.....	38
1.2.3.2.1. Genel Olarak	38
1.2.3.2.2. Davalı Anne ve Çocuk Arasındaki Dava Arkadaşlığı ...	39
1.2.3.2.3. Davalı Anne ve Çocuk Arasındaki Menfaat Çatışması .	43
1.2.3.3. Anne ve Koca.....	45
1.3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME.....	47
1.3.1. Görevli Mahkeme	47
1.3.2. Yetkili Mahkeme.....	48
1.3.2.1. Genel Olarak.....	48
1.3.2.2. İç Hukukun Yetki Kuralı	50
1.3.2.3. Milletlerarası Yetki Kuralı	53
1.4. DAVA AÇMA SÜRESİ.....	55
1.4.1. Kocanın Dava Açma Süresi.....	55
1.4.2. Çocuğun Dava Açma Süresi	60
1.4.3. Kayyımın Dava Açma Süresi.....	61
1.4.4. Diğer İlgililerin Dava Açma Süresi	62
1.4.5. Dava Açma Süresinin Uzaması	63
1.4.6. Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Görüşlerimiz.....	65

1.5. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA YARGILAMA USULÜ.....	68
1.6. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA YARGILAMAYA EGEMEN OLAN İLKELER.....	69
1.6.1. Tasarruf İlkesi	70
1.6.2. Re’sen Araştırma İlkesi	72
1.6.2.1. Genel Olarak.....	72
1.6.2.2. Re’sen Araştırma İlkesinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanmasının Doğurduğu Sonuçlar	74
1.6.2.2.1. İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağının Uygulanmaması	74
1.6.2.2.2. Yemin Teklif Edilememesi, İsticvap Edilememesi ve İkrarın Hâkimi Bağlamaması	76
1.6.2.2.3. Delil Sözleşmesinin Hâkimi Bağlamaması	78
1.6.2.2.4. İkinci Tanık Listesi Verme Yasağının Uygulanmaması	79
1.6.2.2.5. Delil Avansının Devlet Hazinesinden Ödenmesi.....	81
1.6.3. Aleniyet İlkesi	82
1.6.4. Usul Ekonomisi İlkesi	84
1.6.5. Doğrudanlık İlkesi.....	86
1.6.6. Hâkimin Davayı Aydınlatma Sorumluluğu.....	88
İKİNCİ BÖLÜM.....	90
2. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA BABALIK KARİNESİ, ÇÜRÜTÜLMESİ VE KULLANILAN DELİLLER	90
2.1. GENEL OLARAK İSPAT VE KARİNE.....	90
2.1.1. Babalık Karinesi	92
2.1.1.1. Çocuğun Evlilik Birliği İçinde Doğmuş Olması.....	93

2.1.1.2. Çocuğun Evlilik Birliği Sona Erdikten Sonra Doğmuş Olması.....	94
2.1.2. Karinelerin Çakışması.....	98
2.1.3. Babalık Karinesinin Çürütülmesi.....	101
2.1.3.1. Genel Olarak.....	101
2.1.3.2. Çocuğun Evlilik Birliği İçinde Ana Rahmine Düşmesi Halinde.....	101
2.1.3.3. Çocuğun Evlilikten Önce ya da Ayrı Yaşama Sırasında Ana Rahmine Düşmesi Halinde	104
2.2. DELİLLER	108
2.2.1. Genel Olarak.....	108
2.2.2. Soybağının Reddi Davasında Deliller	111
2.2.2.1. Genel Olarak.....	111
2.2.2.2. Bilirkişi Delili.....	112
2.2.2.2.1. Genel Olarak	112
2.2.2.2.2. Soybağının Reddi Davasında Bilirkişi Delili	112
2.2.2.2.3. Soybağının Tespiti İçin Gerçekleştirilen Tıbbi İnceleme ve Araştırmaların Bilirkişi Delili mi Keşif Delili mi Olduğu Hususu.....	114
2.2.2.3. Soybağının Tespitine Yönelik Gerçekleştirilen Tıbbi İncelemeler ve Araştırmalar.....	115
2.2.2.3.1. Genel Olarak	115
2.2.2.3.2. Soybağının Tespiti Amacıyla Gerçekleştirilen Tıbbi Araştırma ve İncelemede Kullanılan Yöntemler.....	115
2.2.2.3.2.1. Kan Gruplarının Muayenesi Yöntemi.....	115
2.2.2.3.2.2. Antropobiyolojik Kalıtsal İnceleme Yöntemi	118
2.2.2.3.2.3. DNA Analizi	119

2.2.2.3.2.3.1. Genel Olarak DNA.....	119
2.2.2.3.2.3.2. DNA Analizi Yöntemi	120
2.2.2.3.2.3.2.1. Kocadan Alınan DNA Örneği İle Gerçekleştirilen Analiz.....	121
2.2.2.3.2.3.2.2. Kocadan DNA Örneği Alınamaması Halinde Gerçekleştirilen Analizi (Y-STR).....	122
2.2.2.4. Diğer Delil Türleri	123
2.2.2.5. Uzman Görüşü	124
2.2.2.5.1. Genel Olarak	124
2.2.2.5.2. Delil Niteliği.....	125
2.2.2.5.3. Hukuka Aykırı Şekilde Elde Edilen Uzman Görüşü ...	127
2.3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASI KAPSAMINDA TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA YER ALAN İSPAT KURALLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	127
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	132
3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA YARGILAMA, HÜKÜM VE KANUN YOLLARI	132
3.1. İLK DERECE YARGILAMASININ AŞAMALARI	132
3.1.1. Dilekçeler Teatisi	132
3.1.2. Ön İnceleme.....	135
3.1.3. Tahkikat	139
3.1.3.1. Genel Olarak.....	139
3.1.3.2. Tahkikat Aşamasında Verilen Soybağının Tespitine İlişkin Tıbbi İnceleme Kararı.....	140
3.1.3.2.1. Genel Olarak	140

3.1.3.2.2. Soybağının Tespitine Yönelik İnceleme Kararı Verilebilmesinin Şartları	142
3.1.3.2.2.1. İnceleme Soybağı Davalarına İlişkin Olmalı	143
3.1.3.2.2.2. Gerçeğin Açığa Çıkarılması Adına Zorunluluk Arz Etmeli.....	143
3.1.3.2.2.3. Bilimsel Verilere Uygun Şekilde Gerçekleştirilmeli....	145
3.1.3.2.2.4. Tıbbi İnceleme Kişinin Sağlığını Tehlikeye Sokmamalı.....	145
3.1.3.2.3. Soybağının Tespiti İçin Tıbbi İnceleme Kararına Katlanma Zorunluluğu	147
3.1.3.2.3.1. Genel Olarak	147
3.1.3.2.3.2. Haklı Sebeplerle İncelemeden Kaçınma	148
3.1.3.2.3.3. Tıbbi İncelemeye Katlanma Zorunluluğunun İhlali Halinde Meydana Gelebilecek Sorunlar	150
3.1.3.2.3.3.1.TMK m. 284 Hükmü ile İlgili Değerlendirmeler.....	150
3.1.3.2.3.3.2. HMK m. 292 Hükmü İle İlgili Değerlendirmeler.....	152
3.1.3.2.3.3.3. HMK m.292 ile TMK m.284 Hükümlerinin Birlikte Değerlendirilmesi.....	159
3.1.3.2.4. Mahkemenin Tıbbi Araştırma ve İnceleme Kararı Verilebilmesindeki Ölçüt	161
3.1.3.2.4.1. Kocanın Davacı Olması Durumunda	162
3.1.3.2.4.2. Çocuğun Davacı Olması Durumunda	163
3.1.3.3. Tıbbi İnceleme ve Araştırma Sonuçlarının Bağlayıcılığı....	164

3.2. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA VERİLEN KARAR TÜRLERİ VE SONUÇLARI.....	165
3.2.1. Karar.....	165
3.2.1.1. Davanın Konusuz Kalması.....	165
3.2.1.2. Davanın Yargılamayı Sona Erdiren Taraf İşlemleriyle Sona Ermesi.....	167
3.2.1.2.1. Davadan Feragat	167
3.2.1.2.2. Davayı Kabul	171
3.2.1.2.3. Sulh.....	173
3.2.1.3. Usuli Sebeplerle Davanın Reddi Kararı	174
3.2.1.4. Davanın Esastan Kabulü ve Reddine İlişkin Karar ve Sonuçları	176
3.2.1.4.1. Davanın Esastan Kabulü Kararı.....	176
3.2.1.4.2. Davanın Esastan Kabulü Kararının Sonuçları	177
3.2.1.4.2.1. Genel Olarak	177
3.2.1.4.2.2. Kocanın Yapmış Olduğu Masraf ve Giderlerin Talep Edilmesi	180
3.2.1.4.2.2.1. Anneden Talep Edilmesi	180
3.2.1.4.2.2.2. Biyolojik Babadan Talep Edilmesi	180
3.2.1.4.2.2.2.1. Haksız Fiil Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi	182
3.2.1.4.2.2.2.2. Vekaletsiz İş Görme Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi	184
3.2.1.4.2.2.2.3. Sebepsiz Zenginleşme Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi	185

3.2.1.4.2.2.3. Kabul Kararının İnşai Hüküm Teşkil Etmesi ve Sonuçları.....	186
3.2.1.4.3. Davanın Esastan Reddi Kararı	188
3.2.1.4.4. Davanın Esastan Reddi Kararının Sonuçları.....	189
3.3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA KANUN YOLLARI	191
3.3.1. Olağan Kanun Yolları	191
3.3.1.1. İstinaf KanunYolu.....	192
3.3.1.1.1. Genel Olarak	192
3.3.1.1.1.1.Verilebilecek Kararlar.....	198
3.3.1.2. Temyiz Kanun Yolu.....	201
3.3.1.2.1. Genel Olarak	201
3.3.1.2.2. Verilebilecek Kararlar	204
3.3.2. Olağanüstü Kanun Yolları	207
3.3.2.1. Yargılamanın İadesi.....	207
3.3.2.2. Kanun Yararına Temyiz.....	211
SONUÇ	213
KAYNAKÇA.....	221
ELEKTRONİK KAYNAKLAR	251

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AİHM	: Avrupa İnsan Haklı Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AMUK	: 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AVK	: 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
AYM	:Anayasa Mahkemesi
b.	: bent
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Der.	: Deleyen
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
EÜHFD	:Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HK	: 492 sayılı Harçlar Kanunu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

İnÜHFD	:İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İAÜHFD	:İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
m.	: Madde
MÜHFHAD	:Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MÖHUK	:5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
No	: Numara
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
RG.	: Resmin Gazete
Sy.	: Sayı
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
ÜYTE	:Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları Ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik
v.	: versus
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
v.dğr.	: Ve diğerleri
yay.	: Yayıncılık - Yayınevi
YD	: Yargıtay Dergisi

GİRİŞ

Soybağı, bir kimsenin hangi soya ait olduğunu gösterir nitelikteki en önemli şahsi hukuksal bağı ifade eder. Hukuk sistemleri soybağının doğru olarak belirlenmesine ve kurulmasına her zaman büyük önem vermiştir. Toplumunu oluşturan kişilerin soybağının belirli olması toplum güvenliği ve huzuru için önem arz etmesi dolayısıyla soybağı hukukuna ilişkin olarak özel düzenlemeler getirilmiştir.

Bir kişinin genetik kökenini öğrenmesi hususu en önemli kişi haklarından birini oluşturmaktadır. Burada karşımıza “genetik kökene bağlılık ilkesi” kavramı çıkmaktadır. Genetik kökene bağlılık ilkesi, aile birliği ve hatta çocuğun üstün yararından daha önde tutulmaktadır. Bu kapsamda soybağının reddi davası koca için hukuki bir güvence şeklindedir. Çünkü koca, biyolojik anlamda babası olmadığı bir çocuğa babalık yapmaktan ve babalığın getirdiği maddi ve manevi sorumluluklardan soybağının reddi davasını açmak yoluyla kurtulabilecektir. Aynı şekilde çocuğun da soybağı bakımından bağlı olduğu biyolojik babasını öğrenmesi çocuğun özellikle ruhsal gelişimi açısından önem arz etmektedir. Nitekim genetik kökene bağlılık ilkesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 17. madde hükmünde yer alan “*kişilerin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı*” ile güvence altına alınmıştır. Aynı zamanda çocuğun biyolojik soybağı ile bağlı olduğu kişiyi öğrenme hakkı, özel hayata saygı hakkıyla da doğrudan bağlantılıdır.

Kamu düzeni, bir toplumun huzurlu yaşaması adına gerekli olan önlemlerin alınmasını sağlayan ve toplumun temel çıkarlarını koruyan kurum ve kurallardır¹. Çocuğun biyolojik soybağıyla bağlı olduğu babasının belirlenmesi kamu düzeni açısından da önem arz etmektedir. Soybağının reddi davası da bu bağlamda kamu düzenine ilişkin bir davadır. Soybağının

¹ Özge Okay Tekinsoy, *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2011), 7; Hülya Çelik Şeşen, *Kamu Düzeni Dirlik ve Esenlik Unsuru* (Ankara: Seçkin Yay., 2018), 15.

reddi davasının kamu düzenine ilişkin bir dava olmasının usul hukuku bakımından önemli sonuçları bulunmaktadır. Zira çalışmamızın nihai hedefi, soybağının reddi davasında önem arz eden usul kurallarının açıklanmasıdır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde, soybağının reddi davasının tanımı, konusu ve önemi, hukuki niteliği ile ilgili temel bilgiler verilmiş ve benzerlik arz eden diğer soybağı davalarıyla karşılaştırılması yapılmıştır. Sonrasında soybağının reddi davasında davanın tarafları, davanın açılacağı görevli ve yetkili mahkeme, dava açma süresi, yargılama usulü ve en son soybağının reddi davasına egemen olan usul ilkeleri incelenmiştir.

İkinci bölümde, soybağının reddi davasında babalık karinesi, babalık karinesinin çürütülmesi, dava kapsamında sunulacak deliller, ispat kuralları ile karinelerin günümüzde geçerliliği meselesi ve deliller bakımından değerlendirilmesi hususları ele alınmıştır. Deliller kapsamında, soybağının tespiti için gerçekleştirilen tıbbi araştırma ve inceleme yöntemlerine bu bölümde yalnızca teknik anlamda değinilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde, soybağının reddi davasında ilk derece yargılamasının aşamaları, tahkikat kapsamında verilen soybağının tespitine yönelik tıbbi inceleme kararı, şartları, katlanma zorunluluğu, tıbbi inceleme kararının düzenlendiği Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 292 ve Türk Medeni Kanunu m. 284 hükümlerinin karşılaştırılması üzerinde durulmuştur. Daha sonra soybağının reddi davasında verilebilecek kararlar, davanın davayı son erdiren taraf işlemleri ile sona ermesi, usuli nedenlerle davanın reddi kararı, davanın esastan kabulü ve reddi kararı ve bunların sonuçları, en nihayetinde olağan ve olağanüstü kanun yolları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ ÖZELLİKLERİ VE UYGULANACAK USUL HUKUKU HÜKÜMLERİ

1.1. SOYBAĞININ REDDİ DAVASI HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

1.1.1. Davanın Tanımı

Soybağının reddi kavramı, çocuk ile resmiyette (nüfus kayıtlarında) baba olarak görünün kişi arasındaki soybağı ilişkisinin babalık karinesinin çürütülmesi yoluyla sona erdirilmesini ifade eder². Resmiyetteki baba ile çocuk arasındaki soybağının ortadan kaldırılması ise yalnızca dava yoluyla mümkün olabilmektedir. İşte, babalık karinesinin çürütülmesiyle koca ile çocuk arasındaki biyolojik anlamda var olmayan soybağının, resmiyette de geçmişe etkili olarak ortadan kalkması sonucunu doğuran inşai dava *soybağının reddi davası* olarak tanımlanmaktadır³.

1.1.2. Davanın Konusu ve Önemi

Soybağının reddi davasının konusu, kocanın biyolojik baba olmadığıнын tespiti ile çocuk ve koca arasındaki hukuki soybağı ilişkisinin geçmişe etkili olarak sonlandırılmasıdır⁴. Soybağının reddi davası, yalnızca çocuğun koca ile olan soybağı ilişkisinin sonlandırılmasından ibaret olup çocuğun anne ile var olan soybağı ilişkisinin sonlandırılması bu dava kapsamında değerlendirilmez. Şöyle ki, çocuğu doğuran kişi çocuğun annesi olup anne bakımından biyolojik olarak nesebin karışma olasılığı Türk hukuku

² Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 278; Mehmet Beşir Acabey, *Soybağı Kurulması Genel Olarak Sonuçları Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Mirasçılığı* (İzmir: Güncel Hukuk Yay., 2002), 117; Gülnihal Paksoy, "Soybağının Reddi," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 97 (Kasım-Aralık 2011): 354.

³ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 278; Zafer Zeytin ve Ömer Ergün, *Türk Medeni Hukuku* (Ankara: Seçkin Yay., 2020), 212.

⁴ Murat Uyumaz, *Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler* (Ankara: Adalet Yay., 2015), 12; Feride Demirbaş, "Baba İle Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler," *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22, sy. 3 (Nisan 2018): 8.

bağlamında bulunmamaktadır⁵. Türk Medeni Kanunu m. 282/I uyarınca, çocuk ile anne arasında soybağı doğumlu kurulur. Çocuğu doğuran kişinin anneliği kesin karine niteliğinde olup aksi iddia ve ispat edilemez⁶.

Soybağı hukukunda çocukların biyolojik soybağı ile ailelerine bağlanmasının kamunun menfaatini ilgilendirdiği aşıkardır. Zira soybağı kayıtlarının tutulması, biyolojik anlamda aralarında soybağı ilişkisi bulunan kişilerin resmi soybağı ile birbirine bağlanması toplum nezdinde karışıklığa sebebiyet vermemesi açısından önem arz etmektedir. Soybağının reddi davası da bu kapsamda kamu düzenine ilişkin bir davadır. Burada çocuğun ve kocanın genetik kökene bağlanma hakkı ve maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı şeklinde üstün menfaatleri mevcuttur. Zira, kişilerin soybağının nüfus kayıtlarında belirli olması toplum güvenliği açısından da önem teşkil etmektedir.

1.1.3. Davanın Hukuki Niteliği

Türk medeni hukukunda haklar, kullanılmasının etkisi bakımından alelade haklar ve yenilik doğuran haklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁷. Alelade haklar, kullanılması halinde hukuki anlamda yenilik meydana getirmeyen yalın haklardır⁸. Yenilik doğuran haklar ise, bir kişinin irade beyanı sonucu var olmayan yeni bir hukuki durumun doğması, halihazırdaki durumun değişmesi ya da var olan bir durumun ortadan kalkması şeklinde meydana

⁵ Belirtmek gerekir ki, günümüzde özellikle son yıllarda gelişen teknoloji ve genetik biliminin bir sonucu olarak çocuğu doğuran kişinin anneliğinin kesin karine niteliği tartışmaya açık hale gelmiştir. Bkz. Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, "Yapay Döllenmede Soybağı Sorunu," *Terazi Hukuk Dergisi* 10, sy. 104 (Nisan 2015): 45.

⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 12; Özlem Sarı Fidan, "Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinde Babalık Karinesi," *Adalet Dergisi* 70 (Nisan 2023): 124.

⁷ Şaban Kayıhan ve Mustafa Ünlütepe, *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükmümleri*, (Ankara: Seçkin Yay., 2019), 267; Mehmet Ayan ve Nursen Ayan, *Medeni Hukuka Giriş* (Ankara: Seçkin Yay., 2016), 118; M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2021), 152.

⁸ Antalya ve Topuz, *Medeni Hukuk*, 181; Bilge Öztan, *Medeni Hukuk'un Temel Kavramları* (Ankara: Yetkin Yay., 2020), 77; Oğuzman ve Barlas, *Medeni Hukuk*, 152.

gelen haklardır⁹. Soybağının reddini talep hakkı da bozucu yenilik doğuran haklar kapsamında yer almaktadır¹⁰. Öyle ki, soybağının reddi davasında kocanın biyolojik baba olmadığı sonucuna varılırsa, koca ile çocuk arasında var olan hukuki ilişki geçmişe etkili olarak tamamen ortadan kalkar. Soybağının reddi davası, inşai davanın tipik örneklerinden birisidir. Şöyle ki, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nu¹¹ m. 108 hükmünde; “*İnşâî dava yoluyla, mahkemeden, yeni bir hukuki durum yaratılması veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edilir*” şeklinde inşai davalar düzenlenmiştir. Kanunun lafzından da çıkarılabileceği üzere; var olan bir hukuki durumun ya da ilişkinin ortadan kaldırılması, değiştirilmesi ya da hiç var olmamış bir hukuki durumun yaratılması amacıyla açılan davaya inşai dava ya da yenilik doğuran dava denir¹². Diğer bir ifadeyle burada yenilik doğuran hakkın dava yoluyla kullanılması söz konusudur.

HMK m. 108/2’ye göre, inşai bir hakkın (yenilik doğuran hak) kişinin tek taraflı irade beyanıyla ya da tarafların anlaşması suretiyle kullanılamadığı durumlarda bu hakkın kullanılabilmesi ancak inşai davanın açılması ile

⁹ Antalya ve Topuz, *Medeni Hukuk*, 178 vd.; Kayıhan ve Ünlütepe, *Medeni Hukuka Giriş*, 266 vd.; Öztan, *Medeni Hukuk*, 74; Oğuzman ve Barlas, *Medeni Hukuk*, 170; Mustafa Ünlütepe, *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri* (Ankara: Seçkin Yay., 2021), 259 vd.; Mustafa Dural ve Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 126; Bilge Öztan ve Damla Gürpınar, *Medeni Hukuk’un Temel Kavramları*, (Ankara: Yetkin Yay., 2022), 76; Vedat Buz, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar* (Ankara: Yetkin Yay., 2005), 256 vd.; A. Dilşad Keskin ve İhsan Doğan, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku* (İstanbul: Adalet Yay., 2020), 139 vd.; Ayan ve Ayan, *Medeni Hukuk*, 119.

¹⁰ Acabey, *Soybağı*, 339; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile*, 338.

¹¹ RG. 04.02.2011, sy. 27836.

¹² Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku* (Ankara: Yetkin Yay., 2022), 339; Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I* (Ankara: Yetkin Yay., 2021), 570; Ejder Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul Hukuku* (Ankara: Yetkin Yay., 2022), 308; L. Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku* (Ankara: Yetkin Yay., 2022), 275 vd.; Elif Irmak Büyük, *Medeni Usul Hukukunda İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Doktora Tezleri Dizisi No: 4 (İstanbul: On İki Levha Yay., 2021), 13; Baki Kuru ve Burak Aydın, *Medeni Usul Hukuku El Kitabı Cilt 1* (Ankara: Yetkin Yay., 2021), 413; Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 154-155.

mümkün olacaktır¹³. Kanun koyucu, HMK m.108/2 hükmüyle, kamu yararı, kamu düzeni vb. sebeplerle tek taraflı irade beyanıyla kullanılması engellenen inşai hakkın, dava yoluyla kullanılmasını zorunlu kılmıştır¹⁴. İnşai hakkın dava açılması yoluyla kullanılabilmesinin sebebi ise, kamu düzenine ilişkin inşai hakların mahkeme incelemesinden geçmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır¹⁵. Soybağının reddini talep hakkı tek taraflı irade beyanıyla kullanılabilir nitelikte olmayıp ancak inşai dava açılması halinde kullanılabilen bir haktır¹⁶. Soybağının reddi davasının kabulü ve hükmün kesinleşmesiyle birlikte, koca ve çocuk arasındaki soybağı ilişkisi tüm sonuçlarıyla geçmişe etkili¹⁷ olarak ortadan kalkar¹⁸. Soybağının reddi davası geçmişe etkili olarak sonuç doğuran az sayıda inşai davalardan birisi olarak kabul edilmektedir¹⁹. Soybağının reddini talep hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması dolayısıyla bu hak yalnızca hak sahibi tarafından bizzat kullanılmalıdır²⁰. Soybağının reddi davası, hukukumuzda koca ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisini sonlandırır nitelikteki tek davadır²¹.

¹³ Tanrıver, *Medeni Usul C. 1*, 570; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 339; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 308.

¹⁴ Büyük, *İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, 15; Hikmet Bilgin, *Medeni Usul Hukuku Açısından Babalık Davası*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 10.

¹⁵ Büyük, *İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, 6 vd.

¹⁶ Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017), 176.

¹⁷ Burada “geçmişe etkili” ifadesinden anlaşılması gereken; soybağının reddi davasında kabul kararının, kesinleştiği tarihten geriye doğru sanki babalık karinesi hiç kurulmamışçasına hüküm ve sonuçlarını doğurmasıdır.

¹⁸ Paksoy, “Soybağının Reddi,” 369; Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015), 898.

¹⁹ Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 310; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 571; Ergun Önen, *İnşai Dava* (Ankara: AÜHF Yay., 1981) 74; Bilgin, *Babalık Davası*, 11.

²⁰ Cem Baygın Baygın, *Soybağı Hukuku*, (On İki Levha Yayıncılık: 2010), 27; Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2021), 151; Haluk Nami Nomer ve Pakize Ezgi Akbulut, *Medeni Hukuka Giriş* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 107.

²¹ Mehmet Erdem ve Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin Yay., 2022), 338.

1.1.4. Soybağına İlişkin Benzer Davalar İle Karşılaştırılması

1.1.4.1. Tanıma ve Tanımanın İptali ile Karşılaştırılması

Tanıma, resmiyette soybağı ile bir babaya bağlı olmayan çocuğu biyolojik babanın tanınması ile aralarında bir soybağı ilişkisinin kurulmasını sağlayan tek taraflı bir irade beyanıdır²². Tanıma, TMK m. 295 vd.'da düzenlenmiştir. İlgili hükümler uyarınca tanıma beyanının geçerlilik arz edebilmesi için gerekli şartlar; biyolojik babanın tanıma yönünde bir irade beyanında bulunması, çocuğun halihazırda başka bir erkeğe soybağıyla bağlı olmaması ve tanıma beyanının kanunda öngörülen şekil şartlarına uygun olarak yapılmasıdır²³.

Tanıma beyanında bulunacak kişi evlilik dışı çocuğun biyolojik babası olduğunu iddia eden kişidir. Tanıma yoluyla baba ile çocuk arasında soybağının kurulmasını sadece baba olduğunu iddia eden kişi talep edebilir. Bu itibarla ne çocuğun ne de annenin tanıma beyanı ile çocuk ve biyolojik baba arasında soybağı ilişkisi kurması mümkündür (TMK m. 295/1).

Çocuğun aralarında biyolojik soybağı olmamasına rağmen halihazırda bir erkeğe soybağıyla bağlı olması halinde biyolojik babanın tanıma beyanı geçerli olmaz. Bu husus TMK m. 295/son'da şu şekilde ifade edilmiştir: *“Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınanamaz.”* Aksi halde kesin hükümsüzlük yaptırımı ile karşı karşıya kalınır. Örneğin annenin zinası sonucunda evlilik birliği içinde doğan çocuk babalık karinesi gereği kocaya soybağı ile bağlanacağından, biyolojik babanın tanıma beyanı hüküm ve sonuç doğurmaz²⁴.

²² Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 32; Baygın, *Soybağı*, 59; Hatemi, *Aile*, 166.

²³ İbrahim Özbay ve Şerife Aksan Nar, “Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanımanın İptali Davası ve Bu Davada Uygulanacak Usul,” *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy. 3-4 (Aralık 2010): 188; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 34.

²⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 34.

Biyolojik babanın tanıma beyanının geçerli olabilmesi için bu beyanın; nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamede yapılması şarttır (TMK m. 295/1) . Bu husus kanuni bir şekil şartı olduğundan farklı şekilde yapılan tanıma beyanı kesin hükümsüz olarak kabul edilir ve geçerli olmaz²⁵.

Tek taraflı tanıma beyanı ile baba ve çocuk arasında soybağı ilişkisinin kurulacak olmasının pratikte sebebiyet vereceği sakıncalar (örneğin irade sakatlığı sebebiyle bu beyanın yapılması gibi) dolayısıyla kanun koyucu tanımanın iptali davasını düzenlemiştir. Tanımanın iptali davası, tanımanın yanılma, aldatma veya korkutma şeklindeki irade sakatlıkları sebebiyle gerçekleşmiş olduğu ya da tanıyanın biyolojik baba olmadığı iddiasıyla açılacak bir davadır²⁶. Tanımanın iptali davasının davacıları; tanıyan, anne, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer şeklinde kanunda sayılmıştır (TMK m. 297/1 ve m. 298/1).

Yapılan açıklamalardan tanıma ve tanımanın iptali davası ile soybağının reddi davası bakımında bir kıyaslama yapılacak olursa; tanıma, biyolojik baba ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisi kurulmasını sağlayan yalnızca biyolojik babanın tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşebilecek bir işlemdir. Bunun aksine soybağının reddi davası, koca ile çocuk arasında halihazırda mevcut olan soybağı ilişkisinin kaldırılmasını amaçlayan koca, çocuk ve annenin²⁷ davacı sıfatına sahip olabildiği bir davadır.

Tanımanın iptali davası ise, tanıma dolayısıyla çocuk ve baba arasında kurulmuş olan soybağı ilişkisinin kaldırılmasının amaçlandığı davadır. Buna karşılık soybağının reddi davasında, babalık karinesi yoluyla kurulmuş olan koca ile çocuk arasında resmiyetteki soybağı ilişkisinin sonlandırılması

²⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 36; Özbay ve Aksan Nar, “Tanımanın İptali Davası,” 192.

²⁶ Özbay ve Aksan Nar, “Tanımanın İptali Davası,” 193; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 193.

²⁷ AYM’nin yakın tarihli bir iptal kararıyla soybağının reddi davası kapsamında annenin de dava hakkına sahip olması gerektiği kabul edilmiştir. Bkz. 1.2.2. numaralı başlık s. 35.

amaçlanır. Öte yandan bu iki dava kapsamında resmiyetteki soybağının ortadan kaldırılmasının ispatı uygulamada tıbbi araştırma ve inceleme yoluna gidilmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir²⁸. Soybağının reddi davasında dava hakkı tanınmayan; çocuğun altsoyu, Cumhuriyet savcısı ve Hazine tanınmanın iptali davası kapsamında davacı sıfatına sahiptir.

1.1.4.2. Babalık Davası İle Karşılaştırılması

Babalık davası, evlilik birliği dışında doğmuş çocuğu kendi rızasıyla kabul etmeyen biyolojik babaya karşı açılan ve sonucunda çocuk ile biyolojik baba arasında bir soybağı ilişkisi kurulmasını sağlayan davadır²⁹. Tanıma yolundan farklı olarak babalık davası, kendi rızasıyla çocuğu tanımayan biyolojik babaya, çocuğun dava yoluyla bir anlamda zorla tanıtılmasıdır. Babalık davasında dava hakkına anne ve çocuk sahiptir (TMK m. 301/1). Aynı zamanda çocuğun açtığı dava Cumhuriyet savcısına ve Hazineye, annenin açtığı dava kayyıma, kayyımın açtığı dava ise anneye bildirilir (TMK m. 301/3). Babalık davası sonucunda, davalı erkeğin biyolojik baba olduğu ispatlanmışsa mahkeme tarafından *babalık hükmü* kurulur³⁰.

Babalık davasının açılabilmesi adına önem arz eden husus, tanıma yolunda olduğu gibi çocuğun başka bir erkeğe resmiyette soybağı ile bağlı olmaması gerekliliğidir³¹. Çocuğun resmiyette bir başka erkeğe soybağı ile bağlı olmaması hususu babalık davası bakımından bir dava şartı olarak kabul edilmekte olup bu durumun varlığı halinde babalık davası açılmışsa dava usulden reddedilir³².

²⁸ Özbay ve Aksan Nar, "Tanınmanın İptali Davası," 193; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 203.

²⁹ Bilgin, *Babalık Davası*, 5; Serozan, *Çocuk*, 211; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 45; Hatemi, *Aile*, 174.

³⁰ Bilgin, *Babalık Davası*, 516; Baygın, Cem. "Kan Bağına Dayanan Soybağı." *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, sy. 1-4 (Aralık 2002): 273.

³¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 47; Bilgin, *Babalık Davası*, 16; Serozan, *Çocuk*, 211; Baygın, *Soybağı*, 72.

³² YHGK, 03.03.1993, E. 1992/2-773, K. 1993/82 Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 47; Bilgin, *Babalık Davası*, 16.

Görüleceği üzere babalık davası ile elde edilmek istenen; biyolojik baba ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisi kurmak iken; soybağının reddi davasında, halihazırda babalık karinesi dolayısıyla koca ile çocuk arasında kurulmuş olan soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasıdır. Babalık davasında, anne, çocuk ve şartları sağlanmışsa kayyım dava hakkı tanınmışken; soybağının reddi davasında koca, çocuk, anne, kocanın altsoyu, annesi, babası ve baba olduğunu iddia eden kişiye dava hakkı tanınmıştır. Buna karşılık babalık davasında, Cumhuriyet savcısının davaya müdahil olabilme yetkisi mevcutken soybağının reddi davasında Cumhuriyet savcısı herhangi bir konuma sahip değildir³³. Belirtmek gerekir ki, her iki dava kapsamında da tıbbi inceleme ve araştırma yoluna gidilmesi suretiyle soybağının varlığı ya da yokluğu tespit edilmektedir.

Biyolojik babanın soybağının reddi davasını ve babalık davasını birlikte açması durumunda ise Yargıtay bir kararında³⁴: “...mahkemece küçüğe kayyım tayin ettirilmesi, davanın kayyım ve ...'ya yöneltilmesi, soybağının reddi davasının babalık davasından tefrik edilerek ayrı bir esasa kaydının yapılması, babalık davasında soybağının reddi davasının sonucu da beklenerek gösterdikleri takdirde delillerinin toplanması ve tüm delillerin birlikte değerlendirilmesi sonucu bir karar verilmesi gerekirken eksik hasımla yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir...” şeklinde hüküm kurmuştur.

Sonuç olarak, soybağının reddi davasının babalık davasıyla birlikte açılmış olması halinde, mahkemenin davaları tefrik ederek soybağının reddi

³³ Bkz. 1.2.1.4.1. numaralı başlık s.27.

³⁴ Yargıtay 18. HD. 2015/1038 E., 2015/4879 K. ve 31.03.2015 tarihli kararı için bkz. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 05.08.2023.)

avasının babalık davası kapsamında bekletici sorun³⁵ yapması gerekmektedir³⁶.

1.1.4.3. Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası İle Karşılaştırılması

TMK m. 7 ve Nüfus Hizmetleri Kanunu (NHK)³⁷ m. 43 hükmüne göre nüfus kayıtları aksi ispat edilinceye kadar doğru kabul edilir³⁸. Nüfus kayıtlarına kişisel bilgilerin yanlış girilmiş olması ya da bu bilgilerin zamanla değişmiş olması durumunda bu kayıtların düzeltilmesi, toplum içinde karışıklığı sebebiyet vermemek adına önem arz eder.

TMK m. 39 hükmüne göre, nüfus sicilindeki kişisel bilgilerde değişiklik yapılması mahkeme kararıyla mümkün olur. İşte kişilerin nüfus kayıtlarındaki bilgilerinin düzeltilmesi amacıyla açılan dava, *nüfus kaydının düzeltilmesi davası* olarak adlandırılır³⁹.

Uygulamada soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası bir hayli karıştırılmaktadır. Halbuki bu iki dava, mahiyetleri itibariyle birbirinden tamamen farklıdır. Öyle ki soybağının reddi davasının açılmasının amacı, var olan babalık karinesinin çürütülmesi ve koca ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasıdır. Nüfus kaydının düzeltilmesi davasında ise, sicilde baba olarak görünen kişi ile çocuk arasındaki resmi soybağı ilişkisi, nüfus sicilinde hata yapılması nedeniyle söz konusu olur. Diğer bir ifadeyle çocuk, evlilik birliği dışında ve evliliğin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün sonra doğmuşsa, bir erkeğin nüfusa hatalı şekilde baba

³⁵ HMK m. 165: “Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemeye o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir”.

³⁶ Bilgin, *Babalık Davası*, 18.

³⁷ RG. 29/04/2006, sy. 26153.

³⁸ Seda Öktem Çevik, “Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırma Dergisi* 22, sy. 3 (Aralık 2016): 2109.

³⁹ Öktem Çevik, “Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi,” 2110.

olarak yazılması halinde, çocuk ile bu erkeğin resmi soybağı ilişkisi babalık karinesine dayanmayacaktır⁴⁰. Bu sebeptendir ki, nüfus kaydının düzeltilmesi davasında soybağının reddi davasının aksine çürütülmeye çalışılacak bir babalık karinesi söz konusu değildir.

Öte yandan, uygulamada nüfus kaydının düzeltilmesi davası genellikle çocuğun annesi haricinde bir kadının nüfusa hatalı şekilde anne olarak yazılmış olması dolayısıyla açılmaktadır. Örneğin, bir erkeğin hem resmi nikahlı hem de dini nikahlı eşi ile birlikte yaşıyor olması ve dini nikahlı eşinden olan çocuğun annesini nüfus sicilinde resmi nikahlı eşi olarak kayıt ettirmesi halinde nüfus kaydının düzeltilmesi davası açılabilir⁴¹. Hatalı şekilde tutulan sicil kaydı dolayısıyla anne ile çocuk arasındaki resmîyette var olan soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasına imkan veren bu dava, koca ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisini ortadan kaldırmayı amaçlayan soybağının reddi davasından farklıdır.

1.2. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ TARAFLARI

1.2.1. Davacılar

Soybağının reddi davasının davacıları, TMK m. 286 hükmünde belirtildiği üzere koca ve çocuktur. Bununla birlikte, koca ve çocuk haricinde kanunda belirtilen şartların varlığı halinde soybağının reddi davası diğer ilgililer tarafından da açılabilecektir (TMK m. 291/1-2)⁴². Kanunun lafzından çıkarılabileceği üzere diğer ilgililer; kocanın altsoyu, annesi, babası, baba olduğunu iddia eden kişi ve çocuk adına davayı açmakla yetkili kayıymdır. Kanun koyucu, ilgili hükümlerde soybağının reddi davasını açabilecek olan kişileri tahdidi (sınırlı) olarak saymış olup bu kimseler haricindeki kişiler

⁴⁰ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 13; Öktem Çevik, “Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi,” 2112; Bilgin, *Babalık Davası*, 18.

⁴¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 14.

⁴² Hatemi, *Aile*, 151.

soybağının reddi davasını açamaz. İlgili hükümler incelendiğinde annenin davacı sıfatına haiz olmadığı görülmektedir. Ancak bu konuda verilmiş olan yakın tarihli bir AYM iptal kararı söz konusudur. Bu karar aşağıda incelenmiştir⁴³. Soybağının reddi davasını açma hakkının kocaya tanınmasının sebebi; kocanın kendisinden olmayan çocuğu bensimsemesi neticesinde doğan maddi ve manevi yükten kurtulmasını sağlamaktır. Dava hakkının çocuğa tanınmasının sebebi ise; genetik kökene bağlılık ilkesi gereği biyolojik kökeni arama hakkı ve maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının korunması düşüncesidir. Bunun yanında diğer ilgililerden olan kocanın altsoyu, anası ve babasına tali olarak bu hakkın tanınmasının nedeni, miras hukukuna ilişkin maddi menfaatlerinin bulunmasıdır. Baba olduğunu iddia eden kişiye tanınan tali nitelikteki dava açma hakkı ise, yine genetik kökene bağlılık ilkesine dayanmaktadır. Baba olduğunu iddia eden kişinin dava hakkının ikincil nitelik arz etmesine yönelik görüşlerimiz aşağıda belirtilmiştir⁴⁴.

1.2.1.1. Koca

Kanun koyucu, Türk Medeni Kanunu'nda yer alan soybağı hukukuna ilişkin hükümlerde *baba* kavramı yerine *koca* kavramını kullanmayı uygun görmüştür. Hatta öyle ki, Türk Medeni Kanunu'nun "Hısımlık" başlıklı İkinci Kısımındaki İkinci Ayrımın başlığı *kocanın babalığı* şeklinde kaleme alınmıştır. Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, soybağı hukukunda babalık kavramı *çocuğun babası* olarak değil, *annenin kocası* merkez alınarak düzenlenmiştir. Ancak belirtmelidir ki, soybağının reddi davasının açılabilmesi adına evlilik birliğinin devam ediyor olması ya da eşlerin boşanmış olmasının bir önemi yoktur⁴⁵. Nitekim çocuğun evlilik birliğinin sonlanmasından itibaren üç yüz gün içinde doğması halinde de çocuk evlilik birliği içinde doğmuş sayılır. Dolayısıyla burada önemli olan, koca ile çocuk arasında resmiyette bir soybağı

⁴³ Bkz. 1.2.2. numaralı başlık s. 35.

⁴⁴ Bkz. 1.2.1.4.3. numaralı başlık s. 31.

⁴⁵ Öztan, *Aile*, 526; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 83.

ilişkisinin ve dolayısıyla mevcut bir babalık karinesinin bulunmasıdır. Babalık karinesi mevcut ise, evliliğin devam ediyor olması ya da sonlanmış olması hallerinde de soybağının reddi davası açılabilir. Açıklanan bu sebeplerle, her ne kadar kanunda soybağının reddi davasının taraflarından biri olan ve nüfusta baba olarak kayıtlı olan kişi *koca* olarak kaleme alınmışsa da bu kişinin annenin kocası olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Fakat bu çalışmada, kanunun lafzı ve çalışmanın sistematigi açısından tutarlılık yaratabilmek adına, resmiyette baba olan kişiye *koca* şeklinde hitap edilmeye devam edilecektir.

TMK m. 285'te yer alan babalık karinesi gereği evlilik birliği içerisinde ya da evlilik birliğinin sona ermesi tarihinden itibaren üç yüz günlük süre içinde dünyaya gelen çocuğun babası koca olarak kabul edilir.

TMK m. 286/1'de "*Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir*" şeklindeki hüküm, menfaatlerini muhafaza altına almak amacıyla kocaya soybağının reddi davasını açabilme hakkı öncelikli olarak tanınmıştır⁴⁶. Koca, bu davayı anne ve çocuğa karşı açabilecektir⁴⁷.

Soybağının reddi davası bakımından kocanın davacı sıfatına haiz olmasında hukuki menfaati mevcuttur. Öyle ki, soybağının reddi davasının kabulü halinde çocuk ile koca arasındaki soybağı ilişkisi geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağından koca, aralarında biyolojik soybağı ilişki bulunmayan çocuğa babalık yapmaktan kurtulacağı gibi çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğünden de kurtulmuş olacaktır⁴⁸. Bununla birlikte, hukuki soybağı ilişkisinin sebebiyet verdiği velayet, mirasçılık gibi durumlar da ortadan kalkacaktır⁴⁹.

⁴⁶ Serozan, *Çocuk*, 187; Yılmaz ve Yıldırım, *Medeni Hukuk*, 250; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 286; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile*, 339.

⁴⁷ Hatemi, *Aile*, 156; Paksoy, "*Soybağının Reddi*," 363.

⁴⁸ Baygın, *Soybağı*, 28; Paksoy, "*Soybağının Reddi*," 369; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 8; Serozan, *Çocuk*, 187.

⁴⁹ Bkz. 3.2.1.4.2. numaralı başlık s. 180.

Kocanın davacı sıfatını haiz olabilmesinin öncelikli koşulu bir dava şartı olan taraf ehliyetine sahip olmasıdır (HMK m. 114/1-d). HMK m. 50’de medeni haklardan yaralanma ehliyeti bulunan kişilerin taraf ehliyetine de sahip olduğundan söz edilmektedir. Bu nedenledir ki, taraf ehliyeti, TMK m.8’de “*Her insan hak ehliyetine sahiptir*” şeklinde açıklanan hak ehliyetinin medeni usul hukukundaki yansıması olarak kabul edilir⁵⁰. Dolayısıyla taraf ehliyetine sahip olmanın ön koşulu medeni hukuk bağlamında hak ehliyetine sahip olmaktır⁵¹. Hak ehliyetine sahip olabilmek için hukukumuzda tam ve sağ doğma koşulu bulunmaktadır⁵². Kısacası koca, tam ve sağ doğmuş olmakla birlikte ana rahmine düştüğü an itibarıyla hak ehliyetine ve taraf ehliyetine sahip olacaktır.

Koca, soybağının reddi davasını açabilmesi için taraf ehliyetinin yanı sıra yine bir dava şartı olan dava ehliyetine de sahip olmalıdır (HMK m. 114/1-d) . Dava ehliyeti, HMK m. 51’de “*Dava ehliyeti, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Hükmün lafzından da anlaşılacağı üzere dava ehliyeti, medeni hukuktaki fiil ehliyetinin medeni usul hukukundaki yansımasıdır⁵³.

⁵⁰ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 485; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 103; Mustafa Ahmet Şengel, *Medeni Usul Hukuku* (İstanbul: Temsil Kitap, 2020) 84; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 251; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 211; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2022) 107; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 228; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 296 vd.

⁵¹ Rezan Epözdemir, *Taraf Ehliyeti* (Ankara: Adalet Yay., 2017), 17; Serdar Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2010), 16.

⁵² Sinan Sami Akkurt, Kemal Erdoğan ve Hüseyin Tokat, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler* (Ankara: Seçkin Yay., 2022), 207; Kemale Leyla Aslan Bingöl, *Medeni Hukuk Dersi Sorular ve Cevaplar* (Ankara: Seçkin Yay., 2020), 51; Antalya ve Topuz, *Medeni Hukuk*, 123; Mehmet Ayan ve Nurşen Ayan, *Kişiler Hukuku* (Ankara: Adalet Yay., 2020), 43.

⁵³ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 217; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 496; Harun Bulut, *Adli Yargıda Dava Şartları* (Ankara: Seçkin Yay., 2022), 537; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 258; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 108; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 496; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 322 ; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 107.

TMK m. 10 hükmüne göre, ayırt etme gücüne sahip olan ve kısıtlı olmayan her yetişkin fiil ehliyetine de sahiptir. Dolayısıyla kocanın ayırt etme gücüne sahip olması ve kısıtlı olmaması durumlarında dava ehliyetinin varlığı kabul edilecektir. Soybağının reddi davasını açma hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması dolayısıyla TMK m. 16/1 gereği ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar da yasal temsilcinin rızası aranmaksızın bu haklarını kendileri kullanabileceklerdir⁵⁴.

Kocanın ayırt etme gücünün bulunmadığı durumlarda tam ehliyetsiz kabul edildiği için dava ehliyeti bulunmaz. Dava ehliyeti bulunmayan tam ehliyetsiz koca kişiye sıkı sıkıya bağlı olan soybağının reddi davasını açma hakkını kendi başına kullanamaz⁵⁵. Peki tam ehliyetsiz koca, kişiye sıkı sıkıya bağlı soybağının reddi davasını açma hakkını yasal temsilcisi aracılığıyla kullanabilecek midir? Doktrindeki bir görüşe göre, soybağının reddi hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır ve dolayısıyla yasal temsilci aracılığıyla bu hak kullanılamaz⁵⁶. Başka bir görüşe göre, kocanın tam ehliyetsiz olması halinde soybağının reddi davasını açma hakkı nisbi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan yasal temsilci bu davayı açabilmelidir⁵⁷.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, tam ehliyetsizin menfaatini ilgilendiren durumlarda soybağının reddi davasını açabilme hakkı yasal temsilciye tanınmalıdır⁵⁸. Örneğin, tam ehliyetsiz biriyle evli olan kötü niyetli bir eşin, tam ehliyetsize devamlı suretle eziyet ediyor olması, başka erkekle cinsel ilişkisinden çocukları olmasına rağmen tam ehliyetsizin çocukların resmi babası olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla tam ehliyetsizden kalacak olan miras payını elde etmeye çalışması şeklinde tam ehliyetsize zarar verici

⁵⁴Abdurrahim Karşlı, *Medeni Muhakeme Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020), 286-292; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 259;

⁵⁵ Karşlı, *Muhakeme*, 292.

⁵⁶ Baygın, *Soybağı*, 27; Akyüz, *Çocuk*, 147; Paksoy, "Soybağının Reddi," 361.

⁵⁷ Serozan, *Çocuk*, 192.

⁵⁸ Öztan, *Aile*, 880; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 28; Demirbaş, "Soybağı," 10.

durumlarda yasal temsilciye soybağının reddi davasını açma hakkının tanınmaması tam ehliyetsizin hakkının gasp edilmesine yol açabilir niteliktedir. Dolayısıyla, bu gibi durumları bertaraf etmek amacıyla tam ehliyetsizin de menfaati gerektiriyorsa yasal temsilciye soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmalıdır. Bununla birlikte, kocanın ayırt etme gücünü soybağının reddi davasının açılmasından sonra kaybetmesi halinde ise, yasal temsilci bu davayı takip edip sürdürebilir⁵⁹.

Kocanın soybağının reddi davasını açabilmesi adına HMK m. 114/1-e hükmünde bir dava şartı olarak sayılan dava takip yetkisine de sahip olması gerekir. Dava takip yetkisi ise, HMK m. 53'te *talep sonucu hakkında hüküm alabilme yetkisi* olarak kaleme alınmıştır. Dava takip yetkisi, kişinin davayı şahsı adına takip edip davanın esası hakkında hüküm elde edebilmesi olarak tanımlanmaktadır⁶⁰. Soybağının reddi davasında koca, dava ehliyetinin bulunması sebebiyle dava takip yetkisine de haiz olacaktır.

Soybağının reddi davasında kocanın taraf ehliyetine, dava ehliyetine ve dava takip yetkisine sahip olması HMK m. 114/1-d hükmü⁶¹ gereği bir dava şartıdır ve ön inceleme aşamasında uyuşmazlığın esasına girilmeden önce hâkim tarafından re'sen gözetilmesi gerekir. Taraf ve dava ehliyetleri ile dava takip yetkisinin birer dava şartı olmaları sebebiyle, bunların yokluğu halinde

⁵⁹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt 2 Aile Hukuku* (İstanbul: Nurgök Matbaası, 1965), 319; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 82; Hayrunnisa Özdemir ve Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2016), 761; Akyüz, *Çocuk*, 149; Baygın, *Soybağı*, 27.

⁶⁰ Cenk Akil, "Dava Yetkinliği," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 9, sy. 36 (Ekim 2018): 2; Hülya Taş Korkmaz, *Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği* (Ankara: Yetkin Yay., Akara 2014), 81; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 222.; Buse Dişel, *Dava Takip Yetkisi* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2020), 8 vd.; Baki Kuru ve Burak Aydın, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (Ankara: Yetkin Yay., 2022), 118 vd.; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 247 vd.; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 110; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 265.

⁶¹ HMK m. 114/1-d: "Dava şartları şunlardır: ... Tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları; kanuni temsilin söz konusu olduğu hâllerde, temsilcinin gerekli niteliğe sahip bulunması..."

mahkemenin usulden davanın reddine karar vermesi gerekmektedir (HMK m. 115/2 ve m. 138).

Türk hukukunda çiftlerin evli ya da evli olmamalarına bakılmaksızın sperm bankası, yumurta bağı vs. yöntemler yoluyla çocuk sahibi olmaları yasaklanmıştır⁶². Bu husus Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik (ÜYTE)⁶³ m. 18/5 hükmünde; *“ÜYTE uygulanacak eşlere sadece kendilerine ait üreme hücreleri uygulanır. Herhangi bir şekilde donör kullanılması, donör kullanılarak embriyo elde edilmesi, adaylardan alınan yumurta ve sperm ile elde edilen embriyoların başka adaylarda, aday olmayanlardan alınanlar da adaylarda kullanılması ve uygulanması yasaktır.”* şeklinde açıkça düzenleme alanı bulmuştur.

Buna karşılık yasal olmasa da, kadının örneğin sperm bankası aracılığıyla bir şekilde gebe kalmış olması halinde, koca bu işlemin gerçekleştirilmesine rıza göstermemişse kocanın soybağının reddi davasını açma hakkı devam edecektir⁶⁴. Buradaki tartışmalı olan konu ise, kocanın yasal olmayan yollarla eşinin başka bir erkeğin spermi aracılığıyla⁶⁵ hamile kalmasına rıza göstermesi halinde dava hakkına sahip olup olmayacağıdır. Doktrindeki bir görüşe göre, soybağının reddi davasını açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır ve kocanın dava açmaksızın bu haktan feragat etmesi söz konusu olmadığından

⁶² Nagehan Kırkbeşoğlu, *Soybağı Hukukunda Biyoetik ve Hukuk Sorunları* (Ankara: Vedat Kitapçılık, 2006), 65; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 372; Akyüz, *Çocuk*, 144; Akar, *Soybağı Tespiti*, 25; Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek, *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması* (Ankara: Seçkin Yay., 2021), 22; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 792.

⁶³ RG. 06.03.2010, sy. 27513.

⁶⁴ Bilge Ateş, “Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler”, (İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 194; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 30; Acabey, *Soybağı*, 193; Öztan, *Aile*, 525; Akyüz, *Çocuk*, 143; Baygın, *Soybağı*, 26; Özlem Yenerer Çakmut, *Soybağının Belirlenmesi ve Ceza Hukukunda Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu* (İstanbul: Beta Yay., 2008), 62; Serozan, *Çocuk*, 183.

⁶⁵ Burada bahsedilen husus kadının sadakatsiz davranışı ile gebe kalması değil, tıbbi üreme yöntemlerinin kullanılması yoluyla bir başka erkeğin spermi ile gebe kalmasıdır.

dava hakkı devam eder⁶⁶. Doktrinde bizim katıldığımız bir diğer görüşe göre ise, yasal olmayan yollardan başka bir erkeğin spermi aracılığıyla eşinin hamile kalmasına rıza gösteren kocanın ve dolayısıyla diğer ilgililerin (dava haklarının tali nitelik arz etmesi sebebiyle) soybağının reddi davasını açma hakkı dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmesi sebebiyle ortadan kalkar⁶⁷. Örneğin kocanın, eşinin sperm bankasından hamile kalmasına rıza göstermesi durumunda artık soybağının reddi davasını açma hakkının varlığından söz edilemeyecektir⁶⁸. Çünkü, eşinin sperm bankası aracılığıyla hamile kalmasına daha önceden rıza gösteren kocanın sonradan soybağının reddi davasını açabilmesi çelişkili bir davranış olup⁶⁹ dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmektedir⁷⁰. Gerçekten de, kadının sperm bankası aracılığıyla hamile kalması durumunda biyolojik babanın kim olduğunun tespiti yapılamamaktadır. Dolayısıyla kocanın önce bu yolla bir çocuk sahibi olmaya rıza göstermesi, ardından çocuğun biyolojik babaya soybağı ile bağlanamayacağını bildiği halde soybağının reddi davasını açması, dürüstlük kuralının ihlali ve hakkın kötüye kullanımı teşkil edeceği gibi çocuğun üstün yararına da aykırılık oluşturmaktadır. Söz konusu duruma rıza gösteren kocanın soybağının reddi davasını açması halinde TMK m. 2 dürüstlük kuralına aykırılık ve hakkın kötüye kullanılması nedeniyle bu davanın esastan reddi gerekmektedir.

Her ne kadar bahsedilen husus Türk Medeni Kanunu'nda yer almayıp öğretide tartışmalı olsa da, İsviçre Medeni Kanunu'nun m. 256/3 hükmünde⁷¹ açıkça, kadının başka bir erkeğin spermi ile gebe kalmasına rıza gösteren

⁶⁶ Kırkbeşoğlu, *Soybağı*, 64.

⁶⁷ Gençcan, *Aile*, 1075; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 31; Demirbaş, "Soybağı," 13; Ateş, "Soybağı", 199.

⁶⁸ Baygın, *Soybağı*, 28; Demirbaş, "Soybağı," 13.

⁶⁹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 84; Serozan, *Çocuk*, 183; Baygın, *Soybağı*, 28.

⁷⁰ Acabey, *Soybağı*, 195; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 794; Haluk N. Nomer, "Sunı Dölllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri," *Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*, der. Nami Barlas ve Abuzer Kendigelen (İstanbul: Beta Yay., 2000), 585; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 31.

⁷¹ "The husband has no right of challenge if he consented to impregnation by a third party".

kocanın soybağının reddi davasını açamayacağı düzenlenmiştir. Kanımızca Türk Medeni Kanunu'nda böyle bir düzenleme yoluna gidilmesi anlamsız olur. Şöyle ki, günümüz İsviçre hukukuna göre (The Reproductive Medicine Act of 18.12.1998, Art. 3)⁷² yumurta bağışı ile kadının gebe kalması yasaklanmış olsa da evli çiftlerin sperm bağışı aracılığıyla çocuk sahibi olmaları yasaldır. İsviçre hukukunda kadının başka erkeğin spermi ile (genellikle sperm bankası yoluyla) gebe kalması yasal bir çerçeveye oturtulduğundan, İsviçre Medeni Kanunu'nda bu duruma rıza gösteren kocanın soybağının reddi davasını açamayacağına dair bir düzenleme getirilmiş olması gerekli ve yerindedir. Bununla birlikte, daha öncesinde bahsettiğimiz üzere, ÜYTE m. 18/5 hükmüne göre yumurta bağışı, sperm bankası gibi yöntemlerin kullanılması yoluyla kadının gebe kalması Türk hukukunda yasaklanmıştır. Dolayısıyla söz konusu yasaklanan yöntemlerle kadının gebe kalması ve kocanın bu duruma rıza göstermesi halinde kocanın soybağının reddi davasını açıp açamayacağına dair bir düzenlemeye başvurulması anlamsız olurdu. Zira kadının söze konu yasaklı yöntemlerle gebe kalması durumunun varlığı halinde hakim, genel kural olan TMK m. 2 hükmüne aykırılık dolayısıyla bir hüküm kurulabilmektedir.

Eski Türk Medeni Kanunu'nda yer alan bir hükümde, kocanın çocuğun kendisinden olmadığını bilmesine karşılık çocuğu benimsemesi halinde artık soybağının reddi davasının açılmayacağı öngörülmüştü. Ancak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda bu hükme yer verilmemiştir. Buna karşılık doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre, çocuğun kendisinden olmadığını bildiği halde, çocuğu açık ya da örtülü şekilde⁷³ benimseyen kocanın bu davranışının dürüstlük kuralına aykırılık oluşturacağı ve hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceğinden soybağının reddi davasını açma hakkının

⁷² <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2000/554/en> (erişim 8.11.2023).

⁷³ Kocanın çocuğu açık şekilde benimsemesine; vasiyetnamesinde çocuktan kendi çocuğu olarak bahsetmesi; zımni olarak benimsemesine ise, boşanma davasında velayetin talep edilmesi ya da çocuğun sigorta ettirilmesi örnek olarak verilebilir.

ortadan kalkması gerekmektedir⁷⁴. Kocanın çocuğu benimsemesi durumunda tekrar soybağının reddi davasını açamayacak olması her zaman çocuğun menfaatlerinin zedeleneceği anlamına da gelmez. Zira bahsedilen durumda çocuğun dava hakkı sona ermez. Eğer somut olay bakımından çocuğun menfaatine aykırılık teşkil eden bir durum söz konusu olursa çocuk, soybağının reddi talebiyle dava açma hakkına sahiptir.

Soybağının reddi davasını açma hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması dolayısıyla bu hak başkalarına devredilebilir nitelikte değildir. Bu sebeple, kocanın soybağının reddi davasını açmadan önce ölmüş olması halinde soybağının reddi davasını açma hakkı mirasçılara geçmez⁷⁵. Ancak koca, dava açma süresi içerisinde dava açmadan ölmüşse, diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açma hakları devam edecektir (TMK m. 291)⁷⁶.

Kocanın soybağının reddi davasını açtıktan sonra ölmesi halinde ise, açılmış olan davayı devam ettirme hakkının mirasçılara geçip geçmeyeceği hususunda incelenmesi gereken nokta, dava sonucunun mirasçıların malvarlığının etkileyip etkilemeyeceği konusudur. Buna göre, önceden açılmış olan soybağının reddi davasının sonucunda kocanın mirasçılarının malvarlığı etkilenecekse, davanın mirasçılara devrinin mümkün olması gerekir⁷⁷. Aynı TMK m. 181/2 hükmünde olduğu gibi, boşanma davası sırasında eşlerden biri yaşamını yitirir ve diğer eşin kusuru ispatlanırsa ölen eşin mirasçıları boşanma davasını devam ettirebilirler. Çünkü bu durumda

⁷⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 62; Gençcan, *Aile*, 1084; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 60. Aksi görüş için bkz. Paksoy, “Soybağının Reddi,” 367; Öz, “Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler,” 326.

⁷⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 82; Akyüz, *Çocuk*, 147; Ateş, “Soybağı” , 37; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 26.

⁷⁶ Akyüz, *Çocuk*, 147.

⁷⁷ Karslı, *Muhakeme*, 286-287; Rona Serozan ve Meliha Sermin Paksoy, “Miras Hukukunun Gelişim Süreci Sosyo-Ekonomik Planda ve Hukuk Politikasında Yaşanan Değişiklikler ve Bu Değişikliklerin Miras Hukukunun Gelişimi Üzerindeki Etkileri,” *İÜHFM* 73, sy. 1 (Şubat 2016): 549.

evliliğin sona erme nedeni ölüm olduğu için diğer eş mirasçı konumunda bulunacak ve bu durum ölen eşin mirasçılarının malvarlığını etkileyecektir. Dolayısıyla TMK m. 181/2 hükmü kıyasen, soybağının reddi davası devam ederken kocanın ölmesi durumunda da uygulanmalıdır.

Soybağının reddi davasını açma hakkı her ne kadar şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olsa da, bu durum maddi mirasçılık menfaatlerine dokunmaktadır⁷⁸. Sonuç olarak, soybağının reddi davasının yargılaması sırasında koca ölmüşse ve dava neticesinde verilecek olan karar mirasçıların malvarlığını etkiliyor ise, mirasçılar davayı devam ettirme hakkına sahip olabilirler⁷⁹.

1.2.1.2. Çocuk

Soybağının reddi davasında davacı sıfatına sahip olabilecek kimselerden bir diğeri de çocuktur. 743 sayılı Medeni Kanun'da çocuğa soybağının reddi davasını açma hakkı tanıyan bir hüküm bulunmuyordu. Bu nedenle, öğretilde çocuğun soybağının reddi davasını açıp açamayacağı tartışmalıydı. Ancak o zamanki kabul gören görüş, çocuğun soybağının reddi davasını açmakta menfaatinin bulunması dolayısıyla hâkimin hukuk yaratması ve kanundaki bu boşluğu doldurması gerektiği yönündeydi⁸⁰.

4721 sayılı kanunda yapılan bir düzenlemeyle kanun koyucu, TMK m. 286/2'de "*Çocuk da dava hakkına sahiptir*" şeklinde bir hüküm getirerek çocuğa soybağının reddi davasını bağımsız şekilde açma hakkı tanımıştır. Çocuk, bu davayı anne ve hakkında babalık karinesi işleyen evlilik birliğindeki kocaya karşı açabilir. Çocuğun soybağının reddi davasını açabilmesindeki öncelikli hukuki yararının dayanağı; genetik kökene bağlılık ilkesi, çocuğun üstün yararı ilkesi ve maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkıdır⁸¹.

⁷⁸ Serozan ve Paksoy, "Miras Hukukunun Gelişim Süreci," 549.

⁷⁹ Akyüz, *Çocuk*, 148; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 26.

⁸⁰ Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk*, 254; Paksoy, "Soybağının Reddi," 361.

⁸¹ Demirbaş, "Soybağı," 10; Aydınçık Midyat, "Genetik Baba," 495. RG. 07.10.2009, sy. 27369, Anayasa Mahkemesi 2008/30 E., 2009/96 K. ve 25.6.2009 tarihli kararı: "*Kanun koyucu, soy bağının reddine yer vermek suretiyle soy bağında istikrarı sağlamak ve çocuğun çıkarlarını güvence*

Soybağının reddi davasını açma hakkını yalnızca kocaya tanımak, çocuğun bu soybağına mecburi olarak katlanması anlamına gelirdi⁸². Nitekim, biyolojik babası olmayan birine hukuki olarak soybağı ile bağlanmış olmak ve bu duruma itiraz hakkının olmaması da çocuk bakımından psikolojik anlamda ciddi hasarlara sebebiyet verebilir nitelikte olurdu⁸³. Bu nedenledir ki, madde hükmünün gerekçesinde baba ile arasında var olan soybağı ilişkisinden birinci derecede etkilenecek olan çocuğa da dava hakkının tanınması gerektiği belirtilmiştir.

Soybağının reddi davasında çocuk, evlilik birliği devam ederken ya da evlilik birliğinin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün içerisinde doğmuş kişidir. Soybağının reddi davasında çocuk ergin bir kişi olabileceği gibi ergin olmayan biri de olabilir.

Soybağının reddi davasını açma hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip çocuk, bu davayı yasal temsilcinin rızası olmaksızın kendisi açabilir⁸⁴. Çocuğun ergin olup kısıtlı olması yani sınırlı ehliyetsiz olması halinde ise yine yasal temsilcinin iznini almaksızın davayı bizzat kendisi açabilir⁸⁵.

Soybağının reddi davasını açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan çocuğun ölümü halinde bu hak sona erecek olup bu davayı açma hakkı mirasçılara geçmez⁸⁶. Ancak bu husus hakkaniyeti zedeler nitelikte bazı

altına almak için benimsemiş olduğu bir karinenin soya sopa bağlılık uğruna yıkılmasını göze almaktadır. Yani "genetik (biyolojik) kökene bağlılık ilkesi", çocuğu ve istikrarı koruma kaygılarından daha ağır basmıştır". Karar için bkz. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2009-96-nrm.pdf> . (erişim 17.09.2023).

⁸² Demirbaş, "Soybağı," 10; İlhan Helvacı, *Türk Medeni Kanunu C. II Aile Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2013), 396; Aydınçık Midyat, "Genetik Baba," 476; Acabey, "Soybağı", 135.

⁸³ Serozan, *Çocuk*, 185; Baygın, *Soybağı*, 29; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 84.

⁸⁴ Serozan, *Çocuk*, 189; Demirbaş, "Soybağı," 9; Akyüz, *Çocuk*, 148.

⁸⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 85; Özge Yücel, *Çocuğun Kayyum Tarafından Temsili* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2011), 86; Serozan, *Çocuk*, 189.

⁸⁶ Paksoy, "Soybağının Reddi," 362.

durumlar yaratabilmektedir. Örneğin çocuğun ölmesi ve mirasının kendisine hayatı boyunca eziyet etmiş olan resmiyetteki babasına kalacak olması durumunda ne olacaktır? Kanımızca sonradan evlenme yoluyla kurulan soybağına itiraz ve iptal davası bakımından uygulanan TMK m. 294/2⁸⁷ hükmü soybağının reddi davasında da kıyasen uygulanmalıdır. Böylelikle, çocuğun soybağının reddi davasını açmadan önce ya da yargılama sırasında ölmesi durumlarında çocuğun mirasçılarına mirasçılığa ilişkin menfaatleri dolayısıyla dava hakkı tanınmalıdır⁸⁸. Keza kanun koyucunun anneye bağımsız olarak soybağının reddi davasını açma hakkı tanınması⁸⁹ halinde çocuğun ölmesi ve dava hakkının sona ermesi durumlarının doğuracağı hakkaniyetsizliğin de önüne geçilmesi mümkün olabilir. Yine TMK m. 181/2’de yer alan boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarının boşanma davasına devam edebilmesine ilişkin hüküm bu noktada da kıyasen uygulanabilir.

1.2.1.3. Kayyım

Soybağının reddi davasını açma hakkının şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip olan ancak ergin olmayan çocuk tarafından bizzat bu hakkın kullanılabileceğini belirtmiştik⁹⁰. Öte yandan uygulamada, TMK m. 291/2 hükmü dolayısıyla çocuğun üstün menfaatinin korunması açısından ergin olmayan çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın kayyım atanması suretiyle soybağının reddi davası yargılaması gerçekleştirilmektedir.

TMK m. 426/2 hükmü uyarınca, çocuğun ergin olmaması halinde ilgililer (örneğin biyolojik baba) vesayet makamından çocuğa kayyım atanmasını

⁸⁷ TMK m. 294/2: “Çocuğun altsoyu da, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması hâlinde itiraz hakkına sahiptir”.

⁸⁸ Demirbaş, “Soybağı,” 30.

⁸⁹ Bkz. 1.2.2. numaralı başlık s. 35.

⁹⁰ Bkz. 1.2.1.2. numaralı başlık s. 22.

talep edebilirler⁹¹. Vesayet makamının bu talebi kabul etmesi halinde kayyım atama kararı tebliğ edilir. Kayyım, bu atama kararının kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren bir yıl içinde soybağının reddi davasını açar (TMK m. 191/2). Atanan kayyımın münhasıran çocuk adına soybağının reddi davasını açmak maksadıyla atanması gerekir⁹². Çocuk vesayet altında ve vasi ile çocuk arasında bir menfaat çatışması durumu söz konusu değil ise, soybağının reddi davasını çocuk adına vasi de açabilecektir⁹³.

Esasında çocuğun yasal temsilcisinin anne olduğu düşünüldüğünde, davayı çocuk adına annenin açıp devam ettirmesi beklenir. Ancak annenin; aşağılanma, toplum baskısına uğrama, maddi-manevi sıkıntı çekme, başka bir erkekle bir ilişkisinin olması, hukuki bilgisinin eksik olması vb. sebepler dolayısıyla çocuğun menfaatine aykırı olarak kendi çıkarlarına yönelik hareket etmesi soybağının reddi davası bakımından gündeme gelebilmektedir⁹⁴. Bu sebeple soybağının reddi davasında anne ile çocuk arasında bir menfaat çatışması olduğu karine gereği kabul edilmekte ve çocuğun temsili adına kayyım atanması suretiyle yargılama gerçekleştirilmektedir⁹⁵.

Yargıtay'a göre, aralarında menfaat çatışması bulunan annenin temsilci sıfatıyla çocuk adına soybağının reddi davasını açması halinde, davanın usulden reddedilmesi hatalı olacaktır. Çünkü temsilde hata yapılmış olması davanın reddi nedeni olarak kabul edilmez. Bu durumda çocuğa kayyım atanarak taraf teşkili sağlanmalı ve yargılamaya devam edilmelidir⁹⁶.

⁹¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 86.

⁹² Gençcan, *Aile*, 1062; Demirbaş, "Soybağı," 11.

⁹³ Demirbaş, "Soybağı," 11; Yücel, *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili*, 87.

⁹⁴ Bilgin, *Babalık Davası*, 95.

⁹⁵ Bkz. 1.2.3.2.3. numaralı başlık s. 43.

⁹⁶ Yargıtay 2. HD 2022/ 3647 E., 2022/5385 K. ve 06.06.2022 tarihli kararı: "Somut olayda, dava çocuk adına annesi tarafından açıldığı sabittir. "Temsilde hata" yapılmış olması davanın reddini gerektirmez. Çocuk adına anne tarafından açılan soybağının reddi davasında, anne ve çocuk arasında menfaat çatışması bulunduğundan çocuğa kayyım atanarak davacı açısından taraf teşkili sağlanmalı, çocuk tarafından açılan soybağının reddi davalarında husumetin anneye de

Yargıtay içtihatlarında, çocuğun ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığına bakılmaksızın ergin olmayan çocuk için atanacak kayyım tarafından bu davanın açılması gerektiğine hükmedilmektedir⁹⁷.

Yargıtay'ın kayyım atanması suretiyle yargılamanın gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesi yerindedir. Çünkü kayyım aracılığıyla çocuğun temsil edilmesi, menfaatlerinin korunması bakımından önem arz eder.

Burada tartışılan husus, her koşul ve durumda kayyım soybağının reddi davasını açtırmanın doğru olup olmadığıdır. Doktrinde bizim de katıldığımız bir görüşe göre, soybağının reddi davasının açılması amacıyla çocuğa kayyım atanması ancak çocuğun maddi ve manevi menfaatine uygun düştüğü ölçüde mümkün olmalıdır⁹⁸. Örnek olarak çocuğun biyolojik babası bilinmezken, baba ile çocuk arasındaki soybağının ortadan kalkması halinde çocuk, hiçbir erkeğe soybağı ile bağlı olmayacak ve babasız konuma düşecektir⁹⁹. Bu durum ise çocuğun maddi-manevi menfaatini zedeleyecektir. Kayyımın bu davayı açması halinde çocuğun menfaati zedelenecekse ya da çocuk maddi manevi

yöneltmesi gerektiğinden kayyımın "Annenin davaya davalı sıfatı ile" dahil edilmesi için süre verilmesi ve sonuç olarak davalı açısından da taraf teşkili sağlandıktan sonra işin esasına girilmesi, delillerin toplanılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın usulden reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim: 03.08.2023).

⁹⁷ Yargıtay 8. HD. 2017/7974 E., 2018/374 K., 15.01.2018 tarihli kararı: "Dava; TMK md 426 /2 gereği kayyım atanmasına ilişkindir. TMK 291/2 maddesinde "Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açar." hükmü getirilmiştir. Somut olayda davacının talebi kayıt babası tarafından soybağının reddi, anne tarafından ise babalık davası açılmaması yasal temsilcileri ile çocuğun menfaati çatıştığı gerekçesiyle bu davaların açılabilmesi için çocuğa kayyım atanması istenildiğine göre, yukarıdaki Kanun ve TMK'nın 426/2 maddesi "Bir işte Yasal temsilci ile küçük veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa ilgilinin isteği üzerine yada resen temsil kayyımı atanır" hükümleri gereğince küçüğe kayyım atanması gerekirken, davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 08.11.2023). Acabey, Soybağı, 137; Öztan, Aile, 528.

⁹⁸ Serozan, Çocuk, 189; Yücel, Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili, 88; Demirbaş, "Soybağı," 11; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 34; Ateş, "Soybağı", 40; Baygın, Soybağı, 30-31; Uyumaz, Soybağı Davaları, 86.

⁹⁹ Uyumaz, Soybağı Davaları, 86; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 34 Akyüz, Çocuk, 148; Serozan, Çocuk, 189.

zarara uğrayacaksa kayyım tarafından bu davanın açılması mümkün olmamalıdır¹⁰⁰. Soybağının reddi davasının açılmasında çocuğun menfaatinin bulunup bulunmadığının araştırılması vesayet makamı tarafından gerçekleştirilmelidir¹⁰¹.

1.2.1.4. Diğer İlgililer

1.2.1.4.1. Genel Olarak

743 sayılı Medeni Kanun'un 245/1 hükmünde, kocanın ölmesi, ayırt etme gücünü kaybetmesi, bulunduğu yerin bilinmemesi ya da çocuğun doğumundan haberinin olmaması durumlarında çocukla birlikte kocanın mirasçılarına ya da çocuk sebebiyle mirastan mahrum olanlara soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun 291/1. madde hükmü ise, soybağının reddi davasını açabilecek diğer ilgililer; kocanın altsoyu, anası, babası ve baba olduğunu iddia eden kişi şeklinde düzenlenerek, kapsamı bir taraftan daraltırken diğer yandan baba olduğunu iddia eden kişinin eklenmesi suretiyle genişletilmiştir¹⁰². TMK m. 291/1 hükmüne göre; *"Dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilir"*.

Esasında kanun koyucu, kocanın altsoyu, anası ve babası şeklinde diğer ilgilileri düzenlerken (baba olduğunu iddia eden kişi hariç) kocanın saklı paylı mirasçılarını dikkate almıştır. Dolayısıyla dava hakkına sahip diğer ilgililer

¹⁰⁰ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 86; Serozan, *Çocuk*, 189; Baygın, *Soybağı*, 31.

¹⁰¹ Demirbaş, *"Soybağı"*, 11.

¹⁰² Paksoy, *"Soybağının Reddi"*, 362; Ömer Uğur Gençcan, *Soybağının Kurulması, Reddi, Düzeltmesi, İtiraz Davaları ve Soybağının Hükümleri* (Ankara: Yetkin Yay., 2002), 702.

bakımından getirilen yeni düzenlemenin, bu kişilerin miras çıkarlarını doğrudan ilgilendirmesi dolayısıyla olduğunu söylemek hatalı olmaz.

Diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açma hakkı tali nitelikte bir hak¹⁰³ olup ancak kocanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü yitirmesi hallerinde kullanılabilecektir¹⁰⁴. Aksi takdirde, kocanın dava hakkı devam ettiği için ilgililerin dava hakkı söz konusu olmayacaktır¹⁰⁵. Koca, hak düşürücü süre içinde dava açma olanağına sahipken dava açmamış ve bir yıllık dava açma süresi geçmişse artık diğer ilgililer de soybağının reddi davasını açamayacaktır¹⁰⁶.

Kocanın çocuğu örtülü ya da açık şekilde benimsemesi halinde TMK m. 291/1 hükmünde sayılan diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açma hakkı sona erecektir¹⁰⁷.

Diğer ilgililerin dava hakkı tali nitelikte olup kişiye sıkı sıkıya bağlı hak kategorisinde değildir¹⁰⁸. Bu sebeple ayırt etme gücüne sahip diğer ilgililer, ergin olmamaları ya da kısıtlı olmaları durumlarında ancak yasal temsilcileri

¹⁰³ Burada tali nitelikteki hak kavramından anlaşılması gereken; kullanılabilmesi birincil nitelikteki hakkın kullanılmamasına ve kanunda gösterilen şartların oluşmasına bağlanmış olan haktır.

¹⁰⁴ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 763; Serozan, *Çocuk*, 189; Baygın, *Soybağı*, 32; Acabey, *Soybağı*, 139; Helvacı ve Erlüle, *Medeni Hukuk*, 196;

¹⁰⁵ RG. 13.11.2019, sy. 30947, AYM 2019/79 E., 2019/76 K. sayılı ve 19.9.2019 tarihli kararı: “Kanun koyucu 4721 sayılı Kanun’da kamu düzeniyle de ilgili olan soybağı ilişkisinin tesisi ya da ortadan kaldırılmasında bu ilişkinin asli unsurları olan koca ve çocuğa hak tanımış, soybağının reddi davasını açmada doğal olarak bu süjelere aktif rol verilmiştir. Bununla birlikte kocanın altsoyunun dava açma hakkının ancak kocanın bu hakkını kullanmadan ölmesi durumunda söz konusu olabileceği hüküm altına alınmıştır. Soybağının reddi talebini ileri sürmenin şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması, doğası gereği çocuk ve koca dışında diğer kişilerin soybağı ilişkisinin tarafı olmamaları, kişilerin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında devletin pozitif yükümlülüğünün mutlak olmadığı göz önüne alındığında, Anayasa’nın 17. Maddesi gereği devletin altsoya kocadan bağımsız olarak soybağını reddetme hakkı tanınması yükümlülüğünün bulunduğu sonucuna ulaşılamaz”. Karar için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/11/20191113-7.pdf> . (erişim 17.11.2022).

¹⁰⁶ Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 37; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 87; Serozan, *Çocuk*, 189.

¹⁰⁷ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 763-764; Baygın, *Soybağı*, 33.

¹⁰⁸ Gençcan, *Soybağı*, 1065; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 36.

aracılığıyla soybağının reddi davasını açılabilirler¹⁰⁹. Ancak belirtmek gerekir ki diğer ilgililerin dava hakkı, mirasçılara geçmeyen şahıslarından doğan bir dava hakkıdır¹¹⁰. Dolayısıyla diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açmaksızın ölmüş olmaları halinde dava hakkı mirasçılara geçmez.

TMK m. 291/3 hükmüne göre, diğer ilgilerin açacağı davada kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hükümler kıyasen uygulanacaktır¹¹¹.

743 sayılı Medeni Kanun'dan farklı olarak, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda soybağının reddi davasını açma hakkı Cumhuriyet savcısına tanınmamıştır. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının soybağının reddi davası bakımından dava takip yetkisi bulunmamaktadır¹¹². Yargıtay, bir kararında¹¹³ Cumhuriyet Savcısının soybağının reddi davasını açma hakkı bulunmadığı gerekçesiyle davanın taraf ehliyeti yokluğundan usulden reddine karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Yargıtay'ın söze konu davanın usulden reddine ilişkin kararına katılmakla birlikte, bu kararını Cumhuriyet savcısı bakımından taraf ehliyeti yokluğuna dayandırması doğru olmamıştır. Şöyle ki, usul hukukuna ilişkin bir kavram olan taraf ehliyeti, maddi hukuk kaynaklı, tam ve sağ doğumla elde edilen hak

¹⁰⁹ Gençcan, *Soybağı*, 1065; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 36.

¹¹⁰ Paksoy, "Soybağının Reddi," 363; Serozan, *Çocuk*, 188; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 36.

¹¹¹ Bkz. 1.2.1.1. numaralı başlık s. 13.

¹¹² Yargıtay 2. HD. 2009/13891 E. , 2010/14885 K. , 20.09.2010 tarihli kararı: "Dava, babalık davası olmayıp soybağının reddine ilişkindir(TMK.m..286-287). Soybağının reddi davalarında Cumhuriyet Savcısı taraf olmadığından bu hükmü temyiz yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet Savcısının temyiz dilekçesinin reddine karar verilmesi gerekmiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>. (erişim 25.11.2022).

¹¹³ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 2017/8425 E. , 2018/14327 K. , 25.06.2018 tarihli kararı: "Türk Medeni Kanunu'nun soybağına ilişkin hükümleri dikkate alındığında; Kanun koyucunun Cumhuriyet savcısına soy bağıyla ilgili herhangi bir dava açma yetkisi tanımadığı, Türk Medeni Kanunu'nun 294/1 maddesi gereği, Cumhuriyet Savcısının sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebileceği, somut olayda böyle bir durumun da söz konusu olmadığı dikkate alınarak Cumhuriyet Savcısının soybağına itiraz ve iptal davası açma hakkı bulunmadığı için taraf ehliyeti yokluğundan davanın reddi yerine kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 25.11.2022).

ehliyetinin bir yansımasıdır. Dolayısıyla hak ehliyetine sahip olan herkes taraf ehliyetine de sahiptir. Başka bir anlatımla taraf ehliyeti, yargılama hukukundan yararlanabilme kudreti anlamına da gelir. Bu bağlamda Cumhuriyet savcısının taraf ehliyetinin yokluğundan bahsedilemez. Halbuki, Cumhuriyet savcısının soybağının reddi davasını açamamasının nedeni, kanun tarafından kendisine davacı sıfatının verilmemiş olmasından kaynaklanır. Bu sebeple Cumhuriyet savcısının soybağının reddi davası kapsamında dava hakkı bulunmamaktadır. Aynı şekilde, Cumhuriyet savcısının soybağının reddi davası bakımından davayı yürütme ve talep sonucuna ilişkin hüküm alabilme yani dava takip yetkisi de bulunmamaktadır. Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, Cumhuriyet savcısının soybağının reddi davasını açması halinde davanın, dava hakkı ve dolayısıyla dava takip yetkisi yokluğundan usulden reddine karar verilmesi yerinde olur (HMK m.115/2).

1.2.1.4.2. Kocanın Altsoyu, Annesi ve Babası

TMK m. 291/1 hükmünün lafzından da anlaşılacağı üzere, kocanın ölümü haricinde gaipliğine karar verilmesi ve ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmesi hallerinde de, kocanın altsoyu ile ana ve babasına soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla bu hak miras yoluyla geçen bir hak olmayıp kocanın altsoyuna, annesine ve babasına kanun tarafından tanınmış tali nitelikte bir haktır¹¹⁴.

1.2.1.4.3. Baba Olduğunu İddia Eden Kişi

Kanun koyucu, TMK m.291/1’de kocanın altsoyu, annesi ve babası haricinde baba olduğunu iddia eden kişiye de soybağının reddi davasını açma hakkını tanımıştır. Baba olduğunu iddia eden kişi, bir yıllık dava açma süresi dolmadan önce kocanın öldüğünü, gaipliğine karar verildiğini ya da ayırt

¹¹⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 87; Fatma Zeynep Altınar Yolcu, “Soybağının Reddi Davasında Biyolojik Baba,” *İAÜHFD* 6, sy. 2 (Aralık 2020): 253.

etme gücünü sürekli olarak yitirdiğini öğrenmesinden itibaren, soybağının reddi davası açma hakkına sahiptir (TMK m. 291/1)¹¹⁵.

Baba olduğunu iddia eden kişiye dava hakkı tanınmasının dayanağı; çocuğun biyolojik babasını tanıma hakkının yanı sıra gerçek babanın da çocuğa bağlanma hakkı olduğu düşüncesi ve en nihayetinde genetik kökene bağlılık ilkesi ile kişinin maddi-manevi varlığını koruması ve geliştirmesi hakkıdır¹¹⁶.

Kocanın biyolojik baba olmamasına rağmen süresi içinde soybağının reddi davasını açmamış olması halinde baba olduğunu iddia eden kişinin bu davayı açma hakkı ortadan kalkar. Bunun sebebi ise, kanun koyucu tarafından TMK m. 291/1 hükmünde baba olduğunu iddia eden kişinin dava hakkının ikincil nitelik arz eder şekilde kaleme alınmış olmasıdır. Zira baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açabilmesi için kocanın dava açma süresi içinde dava açmadan ölmesi, ayırt etme gücünü kaybetmesi ya da gaipliğine karar verilmesi gerekir. Kocanın geçici olarak ayırt etme gücünü yitirmesi hali TMK m. 291/1 hükmü kapsamında değerlendirilmediği için bu durumda da baba olduğunu iddia eden kişi soybağının reddi davasını açamaz¹¹⁷. Buna rağmen baba olduğunu iddia eden kişi bu davayı açmışsa dava, dava takip yetkisine sahip olmaması dolayısıyla usulden reddedilir. Belirtilmelidir ki bu durumda, baba olduğunu iddia eden kişi çocuğu tanıma (TMK m. 295) yoluna da gidemeyecektir. Çünkü tanıma yoluyla baba ile çocuk arasında soybağı ilişkisinin kurulabilmesi için çocuğun başka bir erkeğe resmi soybağıyla bağlı olmaması şartı aranmaktadır.

Baba olduğunu iddia eden kişiye soybağının reddi davası açabilme hakkının tanınmış olması öğretide tartışmalı bir konudur. Bazı yazarlar, bu davayı açma hakkının baba olduğunu iddia eden kişiye tanınması halinde aile

¹¹⁵ Bkz. 1.4.4. numaralı başlık s. 62.

¹¹⁶ Demirbaş, "Soybağı," 12; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 88.

¹¹⁷ Demirbaş, "Soybağı," 12; Gençcan, *Aile*, 1067.

mahremiyetinin ihlal edileceği, aile birliğinin bozulacağı ve çocuğun menfaatinin etkilenebileceği görüşündedir¹¹⁸. Öğretideki bir diğer görüşe göre ise, kanun koyucu baba olduğunu iddia eden kişiye soybağının reddi davasını açma hakkını tanıırken genetik kökene bağlılık ilkesine üstünlük vermiştir¹¹⁹. Bu görüş taraftarları, sadece babalık karinelerinin çakışması halinde değil, eşlerin boşanma davası sürecinde çocuğun ana rahmine düşmüş olması, dava açılması durumunda aile birliğinin sarsılmayacağı ya da annenin sonradan biyolojik baba ile evlendiği haller gibi durumlarda da baba olduğunu iddia eden kişiye bu hakkın birincil nitelikte tanınması gerektiğini savunmaktadırlar¹²⁰.

Kanaatimizce, baba olduğunu iddia eden kişiye yalnızca babalık karinelerinin çakışması halinde bu hakkın tanınması doğru olmayıp bu hak, bazı koşulların varlığı halinde birincil nitelikte bir hak olarak kendisine tanınmalıdır. Öyle ki, genetik kökene bağlılık ilkesi, çocuğun maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, çocuğun biyolojik babasını tanınmasındaki menfaati ve aile hayatının korunması göz önünde bulundurularak baba olduğunu iddia eden kişiye dava açma hakkının her zaman ikincil bir hak olarak tanınması yerinde değildir. Örneğin, kocanın biyolojik baba olmadığını bilmesine karşılık soybağının reddi davasını açmaması ve hatta çocuğa kötü muamelede bulunuyor olması durumunda, baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açamayacak olması bu dava ile ulaşılmak istenen menfaatlere ters düşmektedir.

¹¹⁸Öztan, *Aile*, 882; Baygın, *Soybağı*, 35; Acabey, *Soybağı*, 142; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile*, 289.

¹¹⁹ Serozan, *Çocuk*, 188.

¹²⁰ Demirbaş, "Soybağı," 12; Mustafa Alper Gümüş, "Koca, Çocuk ve Ergin Olmayan Çocuğa Atanan Kayyım Dışındaki "Diğer İlgililerin" [Kocanın Ana ve Babası ile Altsoyunun, Baba Olduğunu İddia Eden Kişinin, Annenin (!)] Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı (TMK m.291/I,III)," *Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan*, der. Tufan Öğüz (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013), 568 vd.; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 39.

Örneğin, Alman hukukunda biyolojik baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açabilmesi için resmiyetteki baba ile çocuğun maddi-manevi¹²¹ ilişkisinin devam etmiyor olması gerekir¹²². Başka bir anlatımla, koca ile çocuk arasında devam eden sosyal ve sağlıklı bir baba-çocuk ilişkisinin bulunmaması halinde baba olduğunu iddia eden kişiye bu hak tanınmaktadır. Burada baz alınması gereken husus, çocuğun biyolojik babasını öğrenmesinde üstün yararının bulunup bulunmadığıdır. Öyle ki, biyolojik babanın öğrenilmesi her zaman çocuğun menfaatine hizmet etmeyebilir. Bu sebeple, evlilik birliğinin sarsılmayacağı ve Alman hukukunda olduğu gibi koca ile çocuk arasında maddi-manevi baba ve çocuk ilişkisinin devam etmediği durumlarda, baba olduğunu iddia eden kişiye soybağının reddi davasını açma hakkı birincil nitelikte bir hak olarak tanınabilir. Fakat çocuk ile resmiyetteki babanın maddi-manevi devam eden sağlıklı bir ilişkisi var ise, baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açma hakkının birincil nitelikte olması durumunda aile birliğinin ve huzurunun zedeleneceği açıktır. Bu nedenle soybağının reddi davasının açılması halinde aile birliğinin sarsılmayacağı (eşlerin boşanma davası sürecinde çocuğun ana rahmine düşmüş olduğu, ananın biyolojik baba ile evlendiği vb.) ya da koca ile çocuk arasında maddi-manevi devam eden sağlıklı bir ilişkinin bulunmadığı durumlarda bu hakkın baba olduğunu iddia eden kişiye birincil nitelikte bir hak olarak tanınması isabetli olacaktır.

Koca; ölmesinden, gaipliğine karar verilmesinden ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak yitirmesinden önce çocuğun şahsından olduğunu kabul etmişse

¹²¹ Burada maddi-manevi ilişkinin devam ediyor olması ibaresinden anlaşılması gereken; kocanın babalık sıfatı dolayısıyla çocuğa karşı maddi ve manevi her türlü sorumluluğunu yerine getiriyor olmasıdır.

¹²² BGB § 1600: *“Eine sozial-familiäre Beziehung nach Absatz 2 besteht, wenn der Vater im Sinne von Absatz 1 Nr. 1 zum maßgeblichen Zeitpunkt für das Kind tatsächliche Verantwortung trägt oder getragen hat. Eine Übernahme tatsächlicher Verantwortung liegt in der Regel vor, wenn der Vater im Sinne von Absatz 1 Nr. 1 mit der Mutter des Kindes verheiratet ist oder mit dem Kind längere Zeit in häuslicher Gemeinschaft zusammengelebt hat”*.

(örneğin vasiyetnamesinde kendi çocuğu olarak bahsetmesi ya da heterolog döllenme ile çocuğun dünyaya gelmesine rıza göstermesi gibi durumlarda) diğer ilgililer soybağının reddi davasını açamayacaktır¹²³. Ancak bu noktada eleştirilmesi gereken husus; kocanın kendisinden olmayan çocuğu kabul etmesi halinde soybağının reddi davasını açma hakkı tali nitelikte olan baba olduğunu iddia eden kişinin de bu davayı açamayacak olmasıdır. Yukarıda bahsettiğimiz husus burada da geçerli olmalıdır¹²⁴. Örneğin kocanın biyolojik baba olmadığını bildiği halde çocuğun velayetini talep etmesi aynı zamanda annenin de biyolojik baba ile evlenmiş olması durumunda biyolojik babanın soybağının reddi davasını açamayacak olması çocuğun üstün menfaatini, genetik kökene bağlılık ilkesini, özel hayata saygı ilkesini ve çocuğun maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını zedeler nitelikte olabilir. Dolayısıyla, koca çocuğun kendisinden olduğunu kabul etmiş olsa da, koca ve çocuk arasında maddi-manevi bir ilişkinin devam etmiyor olması halinde ya da aile birliğinin sarsılmayacağı durumlarda baba olduğunu iddia eden kişiye tanınan soybağının reddi davasını açma hakkı varlığını korumalıdır.

1.2.1.4.4. Diğer İlgililerin Dava Arkadaşlığı

Soybağının reddi davasını açma hakkı tanınan diğer ilgililerin, örneğin kocanın annesi ve babasının ya da altsoyundan kimselerin yani birden fazla kişinin davacı statüsünde bulunmaları halinde, medeni usul hukuku anlamında aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı¹²⁵ mevcut olur¹²⁶. Bu durumda soybağının reddi davasında, diğer ilgililerden her biri ayrı ayrı dava açma hakkına sahip olduğu gibi hepsi birlikte de bu davayı açabileceklerdir¹²⁷.

¹²³ Paksoy, "Soybağının Reddi," 363; Gençcan, *Aile*, 1068; Baygın, *Soybağı*, 33; Ateş, "Soybağı", 41; Öztan, *Aile*, 880; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile*, 342; Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 254.

¹²⁴ Bkz. 1.2.1.4.3 numaralı başlık s. 31.

¹²⁵ İhtiyari Dava arkadaşlığına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Ömer Faruk Saçar, *Medeni Usul Hukukunda İhtiyari Dava Arkadaşlığı* (Ankara: Yetkin Yay., 2022), 23 vd.

¹²⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 88; Acabey, *Soybağı*, 140; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 764; Saçar, *İhtiyari Dava Arkadaşlığı*, 34.

¹²⁷ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 88; Acabey, *Soybağı*, 140; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 764; Ateş, "Soybağı", 41-42; Baygın, *Soybağı*, 34; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 43; Yılmaz v.dğr.,

Kanun koyucu diğer ilgililerin her birine bağımsız olarak dava hakkı tanıdığı için herhangi birinin soybağının reddi davasını açması ve davanın reddedilmesinin ardından diğer kişilerin dava hakkı sona ermeyecektir¹²⁸.

1.2.2. Annenin Dava Hakkına Sahip Olmamasına İlişkin Görüşlerimiz ve AYM İptal Kararı

Kanun koyucu, çocuğun annesine soybağının reddi davasını açma hakkı tanımamıştır¹²⁹. Kanun koyucunun bu tercihinin nedeni ise doktrindeki yazarlara göre, kadının eşine sadakatsiz davranması halinde kadına dava hakkı tanınmasının bu sadakatsiz davranışı desteklemek niteliğinde değerlendirilebileceği şeklindeki hatalı bir düşüncedir¹³⁰. Doktrindeki bazı yazarların görüşüne göre¹³¹, annenin soybağının reddi davasını açabilmesinde hukuki bir menfaati mevcut değildir. Bu görüş taraftarları, kanun koyucunun anneye bu davayı açma hakkını tanımış olması halinde annenin, çocuğun menfaatinden ziyade kendi çıkarları için kötü niyetli olarak bu hakkı kullanabileceği ihtimali üzerinde durmaktadırlar¹³². Bu görüş, kimsenin kendi kusuruna dayanarak hak ya da menfaat sağlayamayacağı kuralına dayanmaktadır¹³³. Buna karşılık öğretide bir grup yazar¹³⁴, kocasından boşanıp çocuğun biyolojik babasıyla evlenen kadına bu davayı açma hakkının

Medeni Usul, 542; Tanrıver, Medeni Usul C.1, 545; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 399; Saçar, *İhtiyari Dava Arkadaşlığı*, 217 vd.

¹²⁸ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 764; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 88; Acabey, *Soybağı*, 140; Gençcan, *Aile*, 1065; Baygın, *Soybağı*, 34; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 276; Saçar, *İhtiyari Dava Arkadaşlığı*, 217 vd.

¹²⁹ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 764; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 89; Serozan, *Çocuk*, 190; Baygın, *Soybağı*, 35; Yargıtay 18. H.D. 2013/11364 E., 2013/15966 K., 21.11.2013 tarihli kararı: “Dava ana ve biyolojik baba olduğunu iddia eden şahıs tarafından açılan soybağının reddine ilişkindir. Dava, davacı ana tarafından kendi adına açılmış olup, aynı yasanın 286. Maddesi uyarınca ana soybağının reddi davası açamaz”.

Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim: 26.11.2022).

¹³⁰ Demirbaş, “Soybağı,” 13; Serozan, *Çocuk*, 125-126; Acabey, *Soybağı*, 145.

¹³¹ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 764; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 43.

¹³² Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 764; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 43.

¹³³ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 89.

¹³⁴ Baygın, *Soybağı*, 36; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 89.

tanınması gerektiğini savunmaktadırlar. Kanaatimizce, kocaya karşı açılacak olan soybağının reddi davasında annenin davacı sıfatına sahip olması önem arz etmektedir. Öyle ki, anneye dava hakkı tanınmaması çocuğun üstün yararı, genetik kökene bağlılık ilkesi gibi korunan menfaatlerin de göz ardı edildiği anlamına gelir. Nitekim, soybağı davalarından olan tanımanın iptali davası kapsamında anneye dava açma hakkı tanınmışken soybağının reddi davasında tanınmamış olması bir tutarsızlık yaratmaktadır¹³⁵. Demirbaş, soybağının reddi davasında anneye dava hakkının tanınmamasını, kadını bir nevi cezalandırma yöntemi olarak yorumlamıştır¹³⁶. Gerçekten, baba olduğunu iddia eden kişiye dahi dava hakkı tanınmışken anneye tanınmamış olması dava kapsamında korunması amaçlanan menfaatlere uygun düşmemektedir.

Yakın tarihte Anayasa Mahkemesi, anneye soybağının reddi davasını açma hakkı tanımayan TMK m. 286/1 hükmünün iptaline karar vermiştir¹³⁷. AYM kararı ve gerekçesi özetle şu şekildedir: *“...çocuğun tarafı olacağı soybağı ilişkisinin ananın anayasal haklarıyla da ilgisinin bulunduğu değerlendirilmek suretiyle Kanun’un 298. maddesinin birinci fıkrasında ana tarafından tanımanın iptali talebiyle yargı mercilerine başvurulmasına imkân tanınmış, 301. maddesinin birinci fıkrasında ise çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesinin ana tarafından da istenebileceği hükme bağlanmıştır. Anayasa’nın 20. maddesine ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde de vurgulandığı üzere özel hayat ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı, kişinin özel ve aile hayatını kendi anlayışına göre düzenleyip yaşayabilmesini gerektirir. Bu bağlamda koca ile çocuk arasında biyolojik duruma aykırı bir soybağı ilişkisinin mevcut olması koca ve çocuğun yanı sıra ananın da özel hayatına yönelik sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Başka bir ifadeyle babalık karinesinin ortaya çıkardığı sonuçların çocuğu*

¹³⁵ Demirbaş, “Soybağı,”14; Serozan, Çocuk, 190.

¹³⁶ Demirbaş, “Soybağı,”14.

¹³⁷ RG. 20.10.2023, sy. 32345, AYM 2023/37 E., 2023/140 K., 26.07.2023, tarihli iptal kararı için bkz. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-140-nrm.pdf> (erişim 08.11.2023).

doğuran kadının özel hayatıyla herhangi bir ilgisinin bulunmadığını söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla çocuk ile biyolojik baba olmayan koca arasında kurulan soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasında çocuğun anasının özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında menfaati bulunmaktadır. Bu itibarla çocuğun biyolojik babası olmayan kocanın karine olarak baba olduğunun kabul edilmesinin ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edebileceği sonucuna ulaşılmıştır”.

AYM’nin bahsedilen kararında, soybağının reddi davası bakımından annenin davacı sıfatına sahip olmaması durumunun, AY m. 20 hükmünde yer alan *özel hayata saygı* gösterilmesini isteme hakkını ve AY m. 40 hükmünde yer alan *etkili başvuru hakkını* ihlal edeceği gerekçesiyle annenin de bu dava kapsamında davacı statüsüne haiz olması gerektiği savunulmuştur.

AYM’nin söze konu iptal kararı göz önünde bulundurularak 8. Yargı Paketi Taslağı’nda TMK m. 286 hükmünde değişikliğe gidilmiştir. Çerçeve m. 19 hükmüyle TMK m. 286 hükmünde yapılması planlanan değişiklik sonucu, anneye soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmıştır. Çerçeve m. 19 hükmünün gerekçesinde ise bu durum; *çocuğun sıhhatinin sağlanması gayesiyle* anneye dava hakkı tanınması gerektiği şeklinde açıklanmıştır¹³⁸.

1.2.3. Davalılar

1.2.3.1. Genel Olarak

Kocanın davacısı olduğu soybağının reddi davasının davalıları, TMK m. 286/2 hükmünde açıkça belirtildiği üzere anne ve çocuktur¹³⁹. Diğer ilgililerden olan kocanın altsoyu, annesi ve babasının açacağı davada da davalılar, anne ve çocuk (TMK m. 291/3); baba olduğunu iddia eden kişinin

¹³⁸ Bu noktada, TMK m. 286 hükmünün “Koca, ana veya çocuk soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava, dava açma hakkına sahip diğer kişilere karşı açılır” şeklinde tekrar yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.

¹³⁹ Hatemi, *Aile*, 156.

açacağı davada davalılar; anne, koca ve çocuk olacaktır¹⁴⁰. Çocuğun açacağı soybağının reddi davasında ise davalılar, anne ve koca olacaktır¹⁴¹. Annenin açacağı davada ise davalılar, koca ve çocuk olacaktır.

1.2.3.2. Anne ve Çocuk

1.2.3.2.1. Genel Olarak

Kocanın ve diğer ilgililerin (kocanın altsoyu, annesi ve babası) açtığı soybağının reddi davasında davalı sıfatına sahip kişiler anne ve çocuktur.

Soybağının reddi davasında, davalı anne ile çocuk arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı bulunur¹⁴². Bu sebeple soybağının reddi davasının koca ya da kocanın altsoyu, annesi ve babası tarafından açılması halinde davanın hem anneye hem de çocuğa yöneltilmesi gerekir¹⁴³.

Soybağının reddi davasında davalı annenin ölmesi durumunda dava, yalnızca çocuğa yöneltilmelidir¹⁴⁴. Nitekim bir sonraki başlıkta değerlendireceğimiz üzere, annenin soybağının reddi davasında davalı sıfatına sahip olmasının davanın aydınlatılması adına etkin bir rolü bulunmamaktadır¹⁴⁵. Yargıtay'ın konuya ilişkin görüşü ise, annenin ölmesi halinde soybağının reddi davasının çocuk ile birlikte annenin mirasçılarına karşı açılması gerektiği şeklindedir¹⁴⁶.

¹⁴⁰ Öztan, *Aile*, 529; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile*, 342; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 90; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 765; Serozan, *Çocuk*, 192; Paksoy, "Soybağının Reddi," 363; Gençcan, *Aile*, 1069; Helvacı ve Erlüle, *Medeni Hukuk*, 197; Gümüş, "Diğer İlgililer," 577; Acabey, *Soybağı*, 146; Akyüz, *Çocuk*, 149; Hatemi, *Aile*, 156.

¹⁴¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 89; Paksoy, "Soybağının Reddi," 363; Ahmet Cemal Ruhi, *Nüfus ve Soybağı Davaları* (Ankara: Adalet Yay., 2021), 597.

¹⁴² Bkz. 1.2.3.2.2. numaralı başlık s. 40.

¹⁴³ Bkz. 1.2.3.2.2. numaralı başlık s. 40.

¹⁴⁴ Ateş, "Soybağı," 38; Yavuz Korucu ve Murat Uyumaz, "Soybağının Reddi Davasında Usul Hükümlerinin İncelenmesi," *Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan C.2*, der. Emel Hanağası (Ankara: Yetkin Yay., 2014), 1346; Baygın, *Soybağı*, 36; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 49; Akyüz, *Çocuk*, 149.

¹⁴⁵ Bkz. 1.2.3.2.2. numaralı başlık s. 40.

¹⁴⁶ Yargıtay 18. HD. 2015/12017 E., 2016/8731 K., 31.05.2016 tarihli karar: "... Somut olayda davanın koca tarafından açılan soybağının reddi talebine ilişkin olduğu ve anne ...'in ölü olması nedeniyle küçüğe karşı açıldığı ve küçüğün de kayyım tarafından temsil edilerek yargılamaya devam olunduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate

Yargıtay konuya ilişkin vermiş olduğu aynı yönlü bir başka kararında¹⁴⁷, müteveffa annenin mirasçılarının soybağının reddi davası neticesinden miras haklarının etkilenebileceği gerekçesiyle bu kişilerin davalı konumunda yer almaları gerektiği belirtilmiştir.

Soybağının reddi davası kapsamında davalı çocuğun ölmesi halinde, doktrindeki bizim de katıldığımız görüşe göre, anne ve çocuğun mirasçılarının davalı sıfatına haiz olmaları gerekir¹⁴⁸.

Davalı anne ve çocuğun ikisinin de ölmesi halinde kocanın soybağının reddi davasını açabilmesi için devam eden hukuki bir menfaatinin varlığı şarttır¹⁴⁹. Bu halde, kocanın davayı açmakta hukuki bir menfaati mevcutsa, dava yalnızca çocuğun mirasçılara karşı açılmalıdır¹⁵⁰.

1.2.3.2.2. Davalı Anne ve Çocuk Arasındaki Dava Arkadaşlığı

Kocanın ve diğer ilgililerin (kocanın altsoyu, annesi ve babası) açtığı soybağının reddi davasında davalı konumunda bulunan anne ve çocuk arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı mevcuttur (TMK m. 286/1)¹⁵¹. Şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı, maddi hukuktan

alındığında, koca tarafından açılan soybağının reddi davasının ana ve çocuğa karşı açılması gerektiği halde davanın sadece küçük....'a karşı açılması ve 05/08/2013 tarihinde ölen annein yasal mirasçıları davaya dahil edilmeden eksik hasımla yargılamaya devam edilerek karar verilmiş olması, doğru görülmemiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 29.11.2022).

¹⁴⁷ Yargıtay 8. HD. 2020/3133 E., 2021/4021 K. ve 04.05.2021 tarihli kararı için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 09.11.2023).

¹⁴⁸ Paksoy, "Soybağının Reddi," 364; Feyzioğlu, *Aile*, 435; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 291; Gençcan, *Aile*, 1059; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 50; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1346; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 90; Gençcan, *Soybağı*, 199; Ateş, "Soybağı", 38.

¹⁴⁹ Paksoy, "Soybağının Reddi," 364.

¹⁵⁰ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 765; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 50; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, *Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku, İkinci Cilt* (İstanbul: Beta Yay., 2020), 342.

¹⁵¹ Paksoy, "Soybağının Reddi," 363; Baygın, *Soybağı*, 37; Feyzioğlu, *Aile*, 434; Akyüz, *Çocuk*, 149; Acabey, *Soybağı*, 145; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile*, 343; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 545; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 765; Ömer Ulukapı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı* (Konya: Mimoza Yay., 1991), 102; Serozan, *Çocuk*, 193; Öztan, *Aile*, 529; Helvacı ve Erlüle, *Medeni*

kaynaklanmayan ancak yargılamanın daha sağlıklı ilerlemesi ve gerçeğin açığa çıkarılması amacıyla davalıların hepsine karşı dava açılmasını öngören bir dava arkadaşlığı türüdür¹⁵². Bir dava kapsamında davalılar arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığının varlığından söz edilebilmesi için kanunda açık hüküm bulunması şarttır. Soybağının reddi davasında da anne ve çocuğun her ikisine karşı bu davanın açılması kanun koyucu tarafından uygun görülmüştür. Alangoya'ya göre aile birliğindeki var olan ilişkilerin değiştirilmesine yol açan yenilik doğurucu nitelikteki davalar (soybağı davaları) bakımından şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığının mevcut olduğu kabul edilmelidir¹⁵³.

Buna karşılık, Yardımcı'nın görüşüne¹⁵⁴ göre ise; soybağının reddi davasında anne ile çocuğun şekli anlamda mecburi dava arkadaşı olarak kabul edilmiş olması yerinde değildir. Nitekim soybağının reddi davası sonucunda verilecek hüküm, çocuk ile koca arasındaki soybağını geçmişe etkili olarak kaldıracak nitelikte olduğundan anne bakımından hüküm kurulması gerekli değildir¹⁵⁵. Yardımcıya göre, annenin fer'i müdahil olarak soybağının reddi davasına katılması daha uygun olacaktır¹⁵⁶. Kanaatimizce Yardımcı'nın görüşü isabetlidir. Şöyle ki, TMK m. 286/1 hükmünün kaleme alındığı yıllarda tıbbi araştırma ve analiz yöntemlerinin çok gelişmemiş olması dolayısıyla soybağının tespiti için başvurulacak yöntemler; kan testi ya da antropobiyolojik analiz yöntemleriydi¹⁵⁷. Bu yöntemler ise hem annenin

Hukuk, 196; Bilal Köseoğlu ve Köksal Kocağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması* (Bursa: Ekin Yay., 2011), 527.

¹⁵² Taner Emre Yardımcı, *Hukuk Davalarında Mecburi Dava Arkadaşlığı* (Ankara: Adalet Yay., 2021), 15; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 545; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 542; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 236; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 402; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 946;

¹⁵³ Yavuz Alangoya, *Medeni Usul Hukukunda Dâva Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)* (İstanbul: Nemaş Basım Yay. 1965), 114.

¹⁵⁴ Yardımcı, *Mecburi Dava Arkadaşlığı*, 135.

¹⁵⁵ Yardımcı, *Mecburi Dava Arkadaşlığı*, 135.

¹⁵⁶ Yardımcı, *Mecburi Dava Arkadaşlığı*, 135.

¹⁵⁷ Bkz. 2.3.2.3.2.1 ve 2.3.2.3.2.2. numaralı başlıklar s. 117-119.

hem de kocanın vücudundan alınacak örnekler ile gerçekleştirilebiliyordu. Dolayısıyla bu yöntemlerin kullanıldığı yıllarda annenin yargılama esnasında çocuk ile birlikte davalı konumunda bulunması maddi gerçekliğe ulaşılması bakımından önemli idi. Ancak son yıllarda¹⁵⁸ tıp ve genetik biliminin gelişmesiyle birlikte DNA analiz yöntemi soybağı davalarında tek ve en güvenilir yöntem olarak kullanım alanı bulmaktadır¹⁵⁹. DNA analizi yönteminde yalnızca çocuktan ve kocadan alınacak örnekler ile soybağının tespiti %99.99 oranında sağlanabilmektedir. Bu noktada, annenin vücudundan bir örnek alınmasına gerek duyulmamaktadır. Dolayısıyla günümüzde soybağının reddi yargılamasının sağlıklı şekilde ilerleyebilmesi için annenin sağlayacağı katkı, beyanları ve iddiaları olarak karşımıza çıkabilir. Annenin beyanlarının dava kapsamında dinlenebilmesi için annenin soybağının reddi davasında çocuk ile birlikte davalı konumunda olmasının maddi gerçekliğe ulaşılması adına bir rolü bulunmamaktadır.

Öte yandan, koca ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasına yönelik verilecek olan mahkeme kararı, annenin hukuki statüsünde bir değişiklik yaratmayacaktır. Sonuç olarak kocanın açacağı soybağının reddi davasında, annenin çocuk ile birlikte davalı sıfatına sahip olmasındansa anneye fer'i müdahil olarak davaya katılma hakkı tanınması daha yerinde bir düzenleme olacaktır¹⁶⁰.

Yargıtay içtihatlarına göre, davanın yalnızca anneye ya da yalnızca çocuğa karşı açılması durumunda davanın hemen reddedilmesi hatalı olup bu durumda annenin ya da çocuğun davaya dâhil edilmesi suretiyle taraf teşkilinin sağlanması gerekmektedir¹⁶¹. Buna karşılık doktrinde bazı yazarlar,

¹⁵⁸ Ülkemizde DNA testi 1992 yılında soybağının tespiti amacıyla adli makamlarca kullanılmaya başlanmıştır.

¹⁵⁹ Bkz. 2.2.2.3.2.3.2. numaralı başlık s. 121.

¹⁶⁰ Yardımcı, *Mecburi Dava Arkadaşlığı*, 135.

¹⁶¹ Yargıtay 2. HD. 2011/21450 E., 2012/31827 K., 27.12.2012 tarihli kararı: "Koca soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır (TMK.md.286/1). Soybağının reddi istenen çocuk M. E.D.'in annesi G.K.ın davaya dahil

soybağının reddi davasının yalnızca anne ya da yalnızca çocuğa karşı açılması halinde davanın usulden reddedilmesi gerektiğini savunmaktadırlar¹⁶². Kanaatimizce Yargıtay'ın görüşü yerindedir. Şöyle ki, anne ya da çocuktan yalnızca birine karşı açılmış olan davada her ne kadar dava şartı noksanlığı mevcut olsa da bu noksanlık taraf teşkilinin sağlanmasıyla giderilebilir niteliktedir. Bu durumda, HMK m. 115/2 hükmüne göre dava şartı noksanlığının giderilebilmesi adına kesin süre süre verilmesi bu süre içinde de noksanlık giderilmemişse davanın dava takip yetkisi yokluğundan usulden reddine karar verilmesi uygun olur¹⁶³. Nitekim soybağının reddi davasında anne ya da çocuk arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı olduğu için dava takip yetkisini ayrı ayrı değil birlikte kullanabilirler¹⁶⁴. Davalı konumundaki anne ile çocuk arasında şekli anlamda dava arkadaşlığı olması dolayısıyla dava kapsamında gerçekleştirilmesi gereken usuli işlemler bakımından birlikte hareket etme mecburiyetleri bulunmamaktadır¹⁶⁵. Davalı anne ve çocuk arasındaki şekli anlamda dava arkadaşlığının bir diğer sonucu olarak, mahkeme her biri hakkında farklı hüküm kurabilir ve her biri bağımsız olarak kendileri adına kanun yoluna başvurabilir¹⁶⁶. Çünkü maddi anlamda mecburi dava arkadaşlığında uygulanan HMK m. 60/1- c. 2 ve 3 hükmü şekli

edilmesi için davacıya imkan tanınarak taraf teşkili sağlanmadan yargılamaya eksik hasımla devam edilerek hükmü kurulması usul ve yasaya aykırı olduğu gibi, davacı Türk Medeni Kanununun 289/son maddesi uyarınca bu davayı açmakta gecikmesinin haklı sebebe dayandığını, kendisinin çocuğu olamayacağını tıbbi belge ile öğrenmesi üzerine bu davayı açtığını beyan etmesine göre, mahkemece davacının bu iddiasını kanıtlayacak delillerini sunması için kendisine önel verilmeden taraf teşkili de sağlanmadan eksik hasım ve eksik araştırma ile davanın reddi usul ve yasaya aykırıdır". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 27.11.2022).

¹⁶² Acabey, *Soybağı*, 145; Öztan, *Aile*, 529; Ateş, "Soybağı", 38; Baygın, *Soybağı*, 36.

¹⁶³ Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 112; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 45.

¹⁶⁴ Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 112.

¹⁶⁵ Ulukapı, *Dava Arkadaşlığı*, 183; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 548; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 542; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 236; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 402; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 947.

¹⁶⁶ Ulukapı, *Dava Arkadaşlığı*, 189; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 548; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 46; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 236; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 402.

anlamda mecburi dava arkaşlığı bakımından uygulama alanı bulmaz¹⁶⁷. Dolayısıyla aralarında şekli anlamda dava arkadaşlığı mevcut olan davalılar birbirlerinden bağımsız usuli işlemler gerçekleştirebilir ve bu işlemler diğeri için sonuç doğurmaz¹⁶⁸.

1.2.3.2.3. Davalı Anne ve Çocuk Arasındaki Menfaat Çatışması

Soybağının reddi davasında anne ile çocuğun menfaatlerinin çatışması olasılığı gündeme gelebilir. Menfaat çatışmasından anlaşılması gereken; dava kapsamında aynı sığata (ikisi de davalı ya da ikisi de davacı) sahip kişilerin çıkarlarının birbirine uymaması ya da menfaatlerine zarar verilmesidir. Yargıtay kararlarına göre, karineten anne ile ergin olmayan çocuğun soybağının reddi davasında menfaat çatışması bulunur¹⁶⁹. Yargıtay, dava kapsamında anne ile ergin olmayan çocuk arasında karine gereğı bir menfaat çatışması olduğundan ergin olmayan çocuk adına kayyım atanması suretiyle yargılamanın gerçekleştirilmesinin görülebirlirlik şartı¹⁷⁰ olarak kabul etmektedir.

Esasen her somut olay bakımından anne ile çocuk arasında bir menfaat çatışması gündeme gelmeyebilir. Ancak, özellikle toplumumuzun evli olup da başka bir erkekle cinsel ilişkiye giren kadına bakış açısı ve kadın üzerindeki toplum baskısı düşünüldüğünde, kocanın soybağının reddi davası açması durumunun kadın üzerinde olumsuz etkileri olabileceğı aşıkardır. Öyle ki

¹⁶⁷ Yardımcı, *Mecburi Dava Arkadaşlığı*, 133.

¹⁶⁸ Yardımcı, *Mecburi Dava Arkadaşlığı*, 15; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 236; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 402.

¹⁶⁹ Yargıtay 18. HD. 2014/279 E., 2014/8071 K. ve 02.05.2014 tarihli kararı: “*Taraf teşkili kamu düzenine ilişkindir. Türk Medeni Kanunu'nun 286/1.maddesine göre soybağının reddi davası ana ve çocuğa karşı açılır. Davacı koca tarafından açılan soybağının reddi davasında, soybağının reddi istenenküçük ile yasal temsilcileri arasında menfaat çatışması bulunduğundan, küçüklere Türk Medeni Kanununun 426/2.maddesi uyarınca kayyım atanması zorunludur*” . Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 10.11.2023).

¹⁷⁰ Görülebirlirlik şartı, yargılamanın devam edebilmesi açısından uyumsuzluk kapsamında mevcut olması gereken koşul.

kadın, toplum baskısı, maddi-manevi sıkıntı çekme kaygısı veyahut başka bir erkekle bir ilişkisinin olması gibi birçok neden dolayısıyla soybağının reddi davası kapsamında çocuğun menfaatine aykırı şekilde tavır sergilemesi olasıdır. Bu durumların var olmaması da pek tabii ki mümkündür ancak bu hususların var olmadığının ispatlanması pratikte çok da kolay olmamaktadır. Dolayısıyla, annenin yasal temsilci olarak dava kapsamında çocuğu temsil edebilmesi adına kayyım atanmaksızın bu hususun ispatlanmaya çalışılması yargılamanın sürüncemede bırakılmasına sebebiyet verecektir. Bu noktada anne ile çocuk arasında soybağının reddi davası kapsamında bir menfaat çatışması olduğunun kabulü yerindedir.

Soybağının reddi davasında davalı sıfatıyla yer alacak çocuğun ergin olmaması durumunda anne ile menfaatlerinin çatışması dolayısıyla, TMK m. 426/1-b.2 hükmü gereği çocuğa kayyım atanması suretiyle yargılamanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir¹⁷¹. Yargılamanın görüldüğü sırada davalı çocuğun ergin olmadığına anlaşılmaması durumunda bir dava şartı olan (HMK m. 114/ 1-d) dava ehliyeti yokluğundan davanın usulden reddedilmesi yerine kayyım atanması için ek süre verilip taraf teşkilinin sağlanması gerekmektedir (HMK m. 115/2 ve TMK m. 426/2). Soybağının reddi davasında anne ile çocuğun menfaatlerinin çatışması dolayısıyla, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun (AvK)¹⁷² m. 38/b hükmüne göre anne ile çocuk aynı vekille

¹⁷¹ Yargıtay 8. HD. 2017/7974 E., 2018/374 K., 15.01.2018 tarihli kararı: "TMK 291/2 maddesinde "Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açar." hükmü getirilmiştir. Somut olayda davacının talebi kayıt babası tarafından soybağının reddi, anne tarafından ise babalık davası açılmaması yasal temsilcileri ile çocuğun menfaati çatıştığı gerekçesiyle bu davalara açılabilmesi için çocuğa kayyım atanması istenildiğine göre, yukarıdaki Kanun ve TMK'nın 426/2 maddesi "Bir işte Yasal temsilci ile küçük veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa ilgilinin isteği üzerine ya da resen temsil kayyımı atanır" hükümleri gereğince küçüğe kayyım atanması gerekirken, davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 27.11.2022). Baygın, *Soybağı*, 37; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 90; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 47.

¹⁷² RG. 07.04.1969, sy. 13168.

temsil edilemezler¹⁷³. Anne ile çocuğun menfaatlerinin çatışması halinde aynı vekille temsil edilmesi ve hüküm kurulması, yasaya aykırılık oluşturmakta ve istinaf kanun yoluna başvuru sebebinin oluşturmaktadır¹⁷⁴.

1.2.3.3. Anne ve Koca

Soybağının reddi davasını, çocuğun ya da çocuğu temsilen kayyımın açması halinde anne ve koca davalı konumunda olacaktır (TMK m. 286/2)¹⁷⁵. Çocuk tarafından ya da çocuğu temsilen kayyım tarafından açılan davada, davalı anne ve koca arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı söz

¹⁷³ Yargıtay 18. HD. 2014/10842 E., 2014/17476 K., 02.12.2014 tarihli kararı: *“Soybağının reddi davalarında ana ile çocuk arasında menfaat çatışması ihtimali bulunduğundan çocuğa kayyım tayini zorunlu kılınmıştır. Bu nedenle mahalli mahkeme tarafından küçük...’e 20.04.2011 tarihli kararla kayyım tayin edilmiştir. Dosya içeriğinden davada ana ile çocuk için atanan kayyımı Av.... ve Av....ın temsil ettiği ve duruşmaları takip ettiği anlaşılmaktadır. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun 38.maddesinin (b) bendi gereğince avukat, aynı işte menfaati çatışan kimseleri aynı anda temsil edemez. Ana ile çocuğu bu davada temsil etmesi kanuna açıkça aykırılık teşkil ettiğinden, bu yön gözetilmeden davanın esası hakkında karar verilmesi, doğru görülmemiştir.”* Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 27.11.2022); Gençcan, Aile, 1054; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 48.

¹⁷⁴Yargıtay 2. H.D. 2010/1106 E., 2010/3317 K., 23.02.2010 tarihli kararı: *“Soybağının reddi davalarında ana ile çocuk arasında menfaat çatışması ihtimali bulunduğundan çocuğa kayyım tayini zorunlu kılınmıştır. Bu nedenle mahalli mahkeme tarafından küçük ... 20.12.2006 tarihli kararlar kayyım tayin edilmiştir. Dosya içeriğinden davada ana ile çocuğu ... temsil ettiği ve duruşmaları takip ettiği anlaşılmaktadır. 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 38.maddesinin (b) bendi gereğince avukat, aynı işte menfaati çatışan kimseleri aynı anda temsil edemez. Ana ile çocuğu bu davada temsil etmesi kanuna açıkça aykırılık teşkil etmekte olup, bu yön gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”* Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 27.11.2022). Yargıtay 18. HD. 2014/10842 E., 2014/17476 K., 02.12.2014 tarihli kararı: *“Soybağının reddi davalarında ana ile çocuk arasında menfaat çatışması ihtimali bulunduğundan çocuğa kayyım tayini zorunlu kılınmıştır. Bu nedenle mahalli mahkeme tarafından küçük...’e 20.04.2011 tarihli kararlar kayyım tayin edilmiştir. Dosya içeriğinden davada ana ile çocuk için atanan kayyımı Av.... ve Av....ın temsil ettiği ve duruşmaları takip ettiği anlaşılmaktadır. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun 38. maddesinin (b) bendi gereğince avukat, aynı işte menfaati çatışan kimseleri aynı anda temsil edemez. Ana ile çocuğu bu davada temsil etmesi kanuna açıkça aykırılık teşkil ettiğinden, bu yön gözetilmeden davanın esası hakkında karar verilmesi doğru görülmemiştir.”* Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 31.05.2023).

¹⁷⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 91; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 364; Acabey, *Soybağı*, 99.

konusudur¹⁷⁶. Dolayısıyla davayı çocuğun ya da çocuğu temsilen kayyımın açması halinde davanın, anne ve kocanın her birine açılması şarttır¹⁷⁷. Davanın anne ya da kocadan yalnız birine karşı açılması halinde, davanın hemen reddedilmemesi ve mahkemece taraf teşkilinin sağlanması amacıyla kesin süre verilmesi uygun olacaktır¹⁷⁸. Mahkemece verilen kesin süre içerisinde taraf teşkili sağlanamamışsa dava takip yetkisi yokluğundan davanın usulden reddi gerekecektir (HMK m. 115/2)¹⁷⁹. Daha öncesinde, kocanın açtığı soybağının reddi davasında davalı anne ile çocuk arasındaki şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığına ilişkin anlatımlar burada da geçerlidir¹⁸⁰. Kocanın davalı sıfatına sahip olduğu soybağının reddi davasında kocanın ölmesi durumunda, davalı sıfatına kocanın mirasçıları ile anne sahip olacaktır¹⁸¹. Ancak daha öncesinde değindiğimiz soybağının reddi davasında annenin davalı sıfatına sahip olmasının anlamsız olduğuna dair görüşümüz burada da geçerlidir¹⁸². Çocuğun açtığı soybağının reddi davasında koca ile birlikte annenin davalı sıfatına sahip olmasının günümüz koşullarında yargılamanın işleyişi ve maddi gerçekliğe ulaşılması adına bir katkısı bulunmamaktadır. Dolayısıyla çocuğun açtığı soybağının reddi davasında, yalnızca kocanın

¹⁷⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 91; Serozan, *Çocuk*, 193; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 544; Paksoy, "Soybağının Reddi," 364; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 236; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 402; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 120.

¹⁷⁷ Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 545; Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 236; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 402.

¹⁷⁸ Ulukapı, *Dava Arkadaşlığı*, 148; Karslı, *Muhakeme*, 311; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 51; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 163.

¹⁷⁹ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 51; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 163; ; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 289; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 326; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 264; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 397 vd.

¹⁸⁰ Bkz. 1.2.3.2.2. numaralı başlık s. 40 vd. Buna göre, davalı konumundaki koca ile anne arasında şekli anlamda dava arkadaşlığı olması dolayısıyla dava takip yetkisini ayrı ayrı değil birlikte kullanabilirler fakat dava kapsamında gerçekleştirilmesi gereken usuli işlemler bakımından birlikte hareket etme mecburiyetleri bulunmamaktadır. Mahkeme davalı koca ve annenin her biri hakkında farklı hüküm kurabilir ve her biri bağımsız olarak kendileri adına kanun yoluna başvurabilir. Davalı koca ve anne birbirlerinden bağımsız usuli işlemler gerçekleştirebilir ve bu işlemler diğeri için sonuç doğurmaz.

¹⁸¹ Acabey, *Soybağı*, 146; Öztan, *Aile*, 529; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 46.

¹⁸² Bkz. 1.2.3.2.2. numaralı başlık s. 40.

davalı sıfatına sahip olması, bunun yanında gerekirse annenin fer'i müdahil sıfatıyla yargılamaya dahil olması uyuşmazlığın çözümü adına daha doğru bir yaklaşım olur.

1.3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

1.3.1. Görevli Mahkeme

Görev kuralı, ilgili davaya ya da işe davanın görüleceği yerdeki hangi mahkemenin bakacağını belirleyen usul hukukuna ilişkin kuraldır¹⁸³. Görevli mahkemeler iki kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar, genel mahkemeler ve özel mahkemelerdir. Genel görevli mahkemeler; asliye hukuk mahkemeleri ve sulh hukuk mahkemeleridir¹⁸⁴. Bir dava ya da işin çözümlenebilmesi amacıyla özel kanunlar aracılığıyla yetkilendirilmiş mahkemeler ise özel mahkemelerdir¹⁸⁵. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un¹⁸⁶ (AMUK) m. 4/1 hükmüne göre; "22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler" aile mahkemesinin görev alanına girmektedir. Yargı çevresinde aile mahkemesinin bulunmadığı durumlarda ise, Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenen asliye hukuk mahkemesi, aile mahkemesi

¹⁸³ Ömer Ulukapı, *Medeni Usul Hukuku* (Konya: Mimoza Yay., 2015), 150; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 133; Karşı, *Muhakeme*, 167; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 44; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 142; Baki Kuru, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (İstanbul: Legal Yay., 2016), 34; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 133; Murat Atalı ve İbrahim Ermenek, *Medeni Usul Hukuku (Temel Hukuk Dizisi)* (Ankara: Seçkin Yay., 2022), 88.

¹⁸⁴ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 107; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 101; Atalı ve Ermenek, *Medeni Usul*, 88; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 46; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 24.

¹⁸⁵ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 135; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 103; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 107; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 81; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 25.

¹⁸⁶ RG. 18.01.2003, sy. 24997.

sıfatıyla söz konusu dava ve işlere bakmakla görevli olacaktır. Bu suretle, soybağının reddi davası, Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku başlıklı ikinci kitap hükümleri arasında olması ve üçüncü kısımda olmaması dolayısıyla bu dava kapsamında görevli mahkeme, aile mahkemeleri olacaktır. Bununla birlikte, aile mahkemesinin kurulması gerektiği halde iş yükü dolayısıyla kurulamayan yerlerde, aile mahkemesinin bakmakla görevli olduğu dava ve işlerde asliye hukuk mahkemesi görevli olacaktır (HMK m.2)¹⁸⁷.

HMK m. 114/1-c hükmünde davanın görevli mahkemede açılması bir dava şartı olarak düzenlenmiştir. Görev kuralının bir dava şartı ve kamu düzenine ilişkin bir kural olması dolayısıyla, mahkeme önüne gelen davada, mahkemenin görevli olup olmadığı hususunun re'sen incelenmesi gerekmektedir (HMK m. 115/1). Soybağının reddi davasının aile mahkemesi dışında farklı bir mahkemede açılması halinde mahkeme bu durumu re'sen gözeterek görevsizlik kararı vermeli ve davayı usulden reddetmelidir (HMK m. 115/2).

1.3.2. Yetkili Mahkeme

1.3.2.1. Genel Olarak

Yetki, bir dava ya da işe coğrafi anlamda nerede bulunan mahkemenin bakacağını belirleyen usul hukuku terimidir¹⁸⁸. Kanun koyucu, HMK'nın m. 6 hükmünde; "*Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir*" şeklinde genel yetkili mahkemeleri düzenlemiştir.

¹⁸⁷ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 86; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 159;

¹⁸⁸ Ruhi, *Nüfus ve Soybağı Davaları*, 92; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 209; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 226; Kuru, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 48; Karşı, *Muhakeme*, 195; Ulukapı, *Medeni Usul*, 160; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 61; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 78; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 54; Atalı ve Ermenek, *Medeni Usul*, 167; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 154.

Genel yetkili mahkemelerin yanı sıra, belli davalara ilişkin olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve özel kanunlarla özel yetki kuralları da düzenlenmektedir. Seçimlik nitelikteki özel yetki kuralı genel yetkili mahkemenin yetkisini bertaraf etmeyeceği için dava, hem özel yetkili mahkemede hem de HMK m. 6 hükmünde yer alan genel yetkili mahkemede (davalının yerleşim yeri¹⁸⁹ mahkemesi) açılabilir¹⁹⁰. Ancak bir davada yetkili sayılan mahkemenin yetkisi kanunda kesin yetki olarak belirtilmişse, bu dava yalnızca kesin yetkili kabul edilen mahkemede açılabilir¹⁹¹. Aksi takdirde kesin yetkinin bir dava şartı olması dolayısıyla açılan davada, mahkeme tarafından re'sen dahi yetkisizlik kararı verilir (HMK m. 20) ¹⁹².

Yetki kuralı, kesin yetki kuralı ihtiva etmediği sürece kanunda bir dava şartı olarak kabul edilmemiştir. Seçimlik yetkinin söz konusu olduğu hallerde, davanın yanlış yer mahkemesinde açılması durumunda davalı bunu bir ilk itiraz (HMK m. 116/1-a) olarak ileri sürmelidir. İlk itirazlar kamu düzenine ilişkin değildir dolayısıyla mahkeme ilk itirazları re'sen gözetemez, ilk itirazların dinlenebilmesi için cevap dilekçesinde ileri sürülmesi zorunludur (HMK m. 117/1)¹⁹³.

¹⁸⁹ TMK m. 19: "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir".

¹⁹⁰ Karslı, *Muhakeme*, 199; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 1* (İstanbul: Demir Demir Yay., 2001), 382; Dilek Karademir Aydemir, *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi* (Ankara: Adalet Yay., 2019), 95.

¹⁹¹ Karademir Aydemir, *Mahkemelerin Yetkisi*, 97; H. Yavuz Alangoya, M. Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren Yıldırım, *Medeni Usul Hukuku Esasları* (İstanbul: Beta Yay., 2009), 101; Kuru, *Ders Kitabı*, 551; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 228; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 227; Hülya Taş Korkmaz, "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Görev, Yetki Ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi," *Yaşar Üniversitesi E- Dergisi* 8, özel sy. (Haziran 2013): 1813. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179476> . (erişim 20.09.2023).

¹⁹² Taş Korkmaz, "Görev, Yetki Ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi," 1786; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 235; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 77; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 194; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 174; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 208.

¹⁹³ Yargıtay 18. HD. 2013/9848 E., 2013/13586 K. ve 21.10.2013 tarihli kararında: "Somut olayda; dava dilekçesi davalılara tebliğ edilmeden dosya üzerinden mahkemeye re'sen yetkisizlik kararı verilmiştir. Dosya içerisinde davalıların yetki hususunda mahkemeye ulaşmış

1.3.2.2. İç Hukukun Yetki Kuralı

Soybağının reddi davasında yetkili mahkemeyi belirleyebilmek adına öncelikle Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’nda ardından Türk Medeni Kanunu’nda aile mahkemelerinin görev alanına giren davalara ilişkin kesin yetki kuralının bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Eğer bu kanunlarda aile mahkemelerinin görev alanına giren davalara ilişkin olarak kesin yetki kuralı bulunmuyorsa bu halde Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun genel yetki kuralına göre yetkili mahkeme belirlenecektir. Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’nda aile mahkemelerinin görev alanı kapsamındaki dava ve işlere uygulanacak yetki kuralı düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, aynı AMUK 7. maddesinin 1. fıkrası; özel kanunlardaki hükümler saklı tutularak bu kanunda hüküm bulunmayan konular bakımından Türk Medeni Kanunu’nun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanacağını hükme bağlamıştır. Bu hükmünden hareketle, soybağının reddi davasında yetkili mahkeme, TMK m. 283 hükmü esas alınarak belirlenecektir. TMK m. 283’e göre, soybağına ilişkin davalarda yetkili mahkeme, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir¹⁹⁴.

Kanun koyucunun genel yetki kuralından ayrı olarak soybağı davaları için özel yetki kuralı düzenlemesindeki amacının; soybağı davalarının kamu yararını ilgilendirmesi sebebiyle daha çabuk sonuçlandırılması ve taraflara kolaylık sağlamak olduğu TMK m. 283 hükmünün gerekçesinde belirtilmiştir.

bir itirazları da bulunmamaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında mahkemece yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınmadan ve davalıya tebligat yapılmaksızın savunma hakkının ihlali sonucunu doğurur şekilde re’sen yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiştir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 10.11.2023).

¹⁹⁴ Pakize Ezgi Akbulut, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Aile Hukukuna İlişkin İhtilaflarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi İle Bu Kuralların 5718 Sayılı Möhük’a Etkisi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Burhan Ceyhan’a Armağan 12*, özel sy. (2010): 1059; Ruhi, *Nüfus ve Soybağı Davaları*, 597; Erdem ve Makaracı Başak, *Aile*, 352.

Soybağı davalarında özel yetki kuralı düzenlenmesiyle amaçlanan bir başka husus ise; davalının sürekli olarak yer değiştirmesi suretiyle davadan kaçması önlenerek dava kapsamında delillerin toplanmasının kolaylaştırılmasıdır¹⁹⁵.

TMK m. 283 hükmünün kesin yetki kuralı düzenleyip düzenlemediği öğretide tartışmalı bir konudur. Doktrindeki bir görüşe göre, soybağına ilişkin davalarda mahkemenin yetkisinin kamu düzeninden olduğu ancak kesin yetki kuralı olmadığı savunulmaktadır¹⁹⁶. Bu görüşün dayanağı ise, madde hükmünde birden fazla mahkemeye özel yetki verilmiş olması ve hükmün lafzında *açılır* denilmesi suretiyle muğlak bir ifadenin kullanılmış olmasıdır¹⁹⁷. Öte yanda Yargıtay verdiği kararlarda, soybağına ilişkin davalar bakımından TMK m. 283 hükmünün kesin yetki kuralı içermediği şeklinde hüküm kurmaktadır¹⁹⁸.

Bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre, soybağına ilişkin davalarda yetkiyi düzenleyen TMK m. 283 hükmü kesin yetki kuralı içermektedir¹⁹⁹. Bu görüşe göre, soybağı davalarının kamu düzenine ilişkin, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkilerinin bulunmadığı davalar olması dolayısıyla

¹⁹⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 75; Zuhale Tokar, “Babalık Davası” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2004), 72.

¹⁹⁶ Serhan Gürsoy ve Harun Bulut, *Aile Mahkemeleri Uygulaması* (İstanbul: Vedat Yay., 2004) 564; Recep Akcan, “Medeni Usul Hukukundaki Özel Hüküm Sebeplerinin Bir Örneği Olarak İnsan Vücudunun Muayenesi ve Kişilerden Zorla Kan Alınması (Yeni Bir Hüküm Olan Medeni Kanun madde 284 Üzerine İnceleme),” *Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan*, der. Şakir Tuğrul Ansay (Ankara: Turhan Kitabevi, 2003), 924; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 22.

¹⁹⁷ Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 22.

¹⁹⁸ Yargıtay 20. HD. 2019/3170 E., 2019/4850 K., 17/09/2019 tarihli kararında: “...Soybağına ilişkin davalarda yetkiyi düzenleyen Türk Medeni Kanununun 283. maddesi hükmü kesin yetki kuralı getiren bir düzenleme olmadığından; mahkemece yetki durumu re'sen göz önüne alınamaz. Davalılar tarafından yasal süresi içinde yapılmış bir yetki itirazı bulunmadığı anlaşılmakla uyuşmazlığın Aile Mahkemesince görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 17.12.2022).

¹⁹⁹ Korucu ve Uyumaz, “Soybağının Reddi Davası”, 1353; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 80; Karademir Aydemir, *Mahkemelerin Yetkisi*, 101-102; Süha Tanrıver, *Türk Aile Mahkemeleri* (Ankara: Yetkin Yay., 2014), 60-61; Bilgin, *Babalık Davası*, 160.

TMK m. 283 hükmü kesin yetki kuralı içermektedir²⁰⁰. Bu halde, soybağının reddi davasında TMK m. 283 hükmünün kesin yetki kuralı içerdiği görüşüne dayanarak bu davanın, kesin yetki kuralına aykırı şekilde yetkisiz bir mahkemede açılması halinde davanın usulden reddine karar verilmesi gerekmektedir.

Soybağının reddi davasında yetki sözleşmesi düzenlenmesi mümkün değildir²⁰¹. HMK m. 18/1 hükmü açıkça, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf yetkisi bulunmayan konularla ilgili olarak ve kesin yetkinin mevcut olduğu durumlarda yetki sözleşmesinin yapılamayacağını düzenlemiştir²⁰². Buna göre, soybağı davalarının kamu düzenine ilişkin ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisinin bulunmadığı düşünüldüğünde ve TMK m. 283 hükmünün kesin yetki kuralı arz etmesinden dolayı soybağının reddi davası bakımından yetki sözleşmesi düzenlenemez²⁰³. Nitekim HMK m.17 hükmü dolayısıyla yetki sözleşmesinin, tacirler veya kamu tüzel kişileri aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında yapılması şartı getirilmiş olup bu koşul soybağının reddi davası bakımından gerçekleşmeyecektir²⁰⁴.

²⁰⁰ Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1353-1354; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 60-61; Bilgin, *Babalık Davası*, 160; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 80; Karademir Aydemir, *Mahkemelerin Yetkisi*, 101-102.

²⁰¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 80.

²⁰² Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 230; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 180; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 193.

²⁰³ Süha Tanrıver, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler," *DEÜHFD Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan* 16, özel sy. (Temmuz 2014): 462; Nur Bolayır, *Medeni Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri* (İstanbul: Beta Yay., 2009), 79; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 230; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 180; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 193.

²⁰⁴ Tanrıver, "Yetki Sözleşmeleri," 461.

1.3.2.3. Milletlerarası Yetki Kuralı

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)²⁰⁵ m. 40 hükmünde yer alan genel kurula göre; bir uyuşmazlığın yabancılık unsuru içermesi halinde Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukun yer itibariyle yetki kulları belirlenecektir²⁰⁶. Bunun yanı sıra MÖHUK m. 41-46 hükümlerinde kanun koyucu Türk mahkemelerinin yetkilerine ilişkin olarak özel yetki kuralları düzenlemiştir. Bu özel yetki kurallarından MÖHUK m. 41’de yer alan *Türklerin kişi hallerine ilişkin davalar* ve MÖHUK m. 42’de yer alan *yabancıların kişi hallerine ilişkin davalar* çalışma konumuz bakımından önem kazanmaktadır.

MÖHUK m. 41 hükmü Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalar bakımından yetkili mahkemeyi düzenlemiştir. Öncelikle kişi hallerine ilişkin davalardan ne anlamamız gerektiği önemlidir. Kişi hallerine ilişkin davalar, şahsın hukuku ve aile hukuku kapsamında yer alan davalardır²⁰⁷. Aile hukuku davalarından olan soybağının reddi davası da kişi hallerine ilişkin davalar kapsamındadır. MÖHUK m. 41²⁰⁸ hükmüne göre; taraflarının Türk vatandaşı olduğu soybağının reddi davasının yabancı ülke mahkemelerinde açılmamış ya da açılmamış olması durumunda bu dava, Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkemede açılır. Soybağının reddi davası bakımından yer

²⁰⁵ RG. 12.12.2007, sy. 5718.

²⁰⁶ Gülin Güngör, *Türk milletlerarası Özel Hukuku* (Ankara: Yetkin Yay., 2022), 232; Ziya Akıncı, *Milletlerarası Özel Hukuk* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020), 114.

²⁰⁷ Aysel Çelikel ve B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (İstanbul: Beta Yay., 2021), 547; Mine Tan Dehmen, “Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK’ta Kabul Edilen Yetki Kuralı,” *Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni* 33, sy. 1 (Mart 2016): 175; İzzet Doğan, *Öğretide ve Uygulamada Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku* (Ankara: Seçkin Yay., 2010), 125.

²⁰⁸ MÖHUK m. 41: “Türk vatandaşlarının kişi hâllerine ilişkin davaları, yabancı ülke mahkemelerinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkemede, bulunmaması hâlinde ilgilinin sâkin olduğu yer, Türkiye’de sâkin değilse Türkiye’deki son yerleşim yeri mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür”.

itibariyle yetkili mahkeme TMK m. 283 hükmüne göre, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir²⁰⁹.

Buna karşılık, soybağının reddi davasının taraflarının Türkiye’de bir yerleşim yerinin bulunmaması halinde, ilgili kişinin sakin olduğu yer mahkemesi; ilgili sakin değilse, Türkiye’deki son yerleşim yeri mahkemesi; bunun da bulunmaması durumunda ise Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemeleri yetkili kabul edilecektir (MÖHUK m. 41)²¹⁰.

MÖHUK m. 42 hükmünde ise Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayan yabancıların kişi hallerine ilişkin davalar bakımından yetki kuralı düzenlenmiştir. Söze konu hükme göre, *“Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayan yabancı hakkında vesâyet, kayyımlık, kısıtlılık, gaiplik ve ölmüş sayılma kararları ilgilinin Türkiye’de sâkin olduğu yer, sâkin değilse mallarının bulunduğu yer mahkemesince verilir”*.

Daha önce de belirttiğimiz üzere, kişi hallerine ilişkin davalar kapsamında şahsın hukuku ve aile hukukundan kaynaklanan davalar yer almaktadır. Ancak MÖHUK m. 42 hükmünde bütün kişi hallerine ilişkin davalar yerine yalnızca vesâyet, kayyımlık, kısıtlılık, gaiplik ve ölmüş sayılma kararlarından bahsedilmiştir. Dolayısıyla soybağının reddi davasının taraflarının yabancı olması halinde MÖHUK m. 42 uygulama alanı bulmaz. Bu noktada MÖHUK m. 40 hükmünde yer alan genel yetki kuralına gidilmesi suretiyle yetkili mahkemenin belirlenmesi gerekmektedir²¹¹.

²⁰⁹ Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkeme tespit edilirken öncelikle HMK m. 5 ve 6 hükümlerinde yer alan genel yetki kuralına gidilmelidir. Soybağının reddi davasına ilişkin olarak, HMK m. 5 hükmünde ‘diğer kanunlarda yer alan yetki kurallarının saklı tutulması’ dolayısıyla TMK m. 283 hükmünde yer alan yetki kuralına gidilmesi suretiyle Türk mahkemelerinin yetkisi belirlenmelidir.

²¹⁰ Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 593; Dahmen, 175.

²¹¹ Çelikel ve Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 570.

Soybağının reddi davasının taraflarının yabancı olmaları halinde, MÖHUK m. 40 hükmünde yer alan genel yetki kuralı ve bu hükmün yaptığı atıfla soybağının reddi davasında özel yetki kuralı ihtiva eden TMK m. 283 hükmüne göre, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi yetkili mahkeme olarak kabul edilecektir²¹².

1.4. DAVA AÇMA SÜRESİ

1.4.1. Kocanın Dava Açma Süresi

Kanun koyucu TMK m. 289/1 hükmünde, kocanın soybağının reddi davasını açabilmesi adına hak düşürücü bir süre öngörmüştür²¹³. TMK m.289/1 hükmüne göre koca; doğumu ve biyolojik baba olmadığını ya da annenin hamile kaldığı sırada başka erkekle cinsel ilişkisinin varlığını öğrendiği tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde soybağının reddi davasını açma hakkını kullanmalıdır²¹⁴.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girdiği tarihte 289/1 madde hükmünde “...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl...” ibaresi yer almaktaydı. Ancak, kanunda öngörülen çocuğun doğumundan itibaren başlayan beş yıllık sürenin, kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkının özünü zedelediği, temel insan hakkı, hukuk devleti ve adalet ilkelerini ihlal ettiği gerekçeleriyle Anayasa Mahkemesi²¹⁵ tarafından bu ibarenin iptal edilmesine karar verilmiştir²¹⁶. AYM’nin bu kararında, kocanın biyolojik

²¹² Nalçacıoğlu Erden, Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi,” 945.

²¹³ Paksoy, “Soybağının Reddi,” 365.

²¹⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 59.; Tülay Aydın Ünver, “Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması,” *İAÜHFD* 8, sy. 1 (Eylül 2022): 47; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 366; Salih Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası,” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, sy. 1 (Ocak 2023): 126; Gözde Canan Özdemir, “Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2018), 49.

²¹⁵ Çalışmanın sonraki kısımlarında “AYM” şeklinde anılacaktır.

²¹⁶ RG. 7.10.2009, sy. 27369, AYM 2008/30 E., 2009/96 K., 25.6.2009, tarihli iptal kararı için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091007-19.htm> . (erişim 19.12.2022).

babası olmadığı, çocuğu reddetme hakkının temel bir hak niteliğinde olduğu, Kanun hükmünde öngörülen beş yıllık sürenin haklı neden olmaksızın geçmesi durumunda kocanın kendisinden olmayan çocuğu dava açmadan benimseme zorunluluğunun doğacağı, hukuk devleti ilkesinin biyolojik olmayan çocuğu reddetme hakkının yalnızca dava hakkı tanıma yoluyla sağlanması anlamına gelmediği, aynı zamanda bu hakkın kullanılabilmesinin kolaylaştırılması anlamına da geldiği açıklanmıştır. Hükümde geçen bir yıllık hak düşürücü süre ise korunmuştur. AYM, kocanın soybağının reddi davasını açabilmesi adına bir yıllık hak düşürücü sürenin korunmasının gerekçesi olarak; soybağının ailenin temelini teşkil ettiğini dolayısıyla hak düşürücü bir süreye bağlanmaması halinde aile birliğinin süresiz bir tehdit altında olacağını, çocuğun nesebinin uzun süreli olarak askıda kalacağını tüm bu nedenler dolayısıyla da hak düşürücü sürenin istikrar ve kamu düzenini sağlamak amacıyla korunması gerektiğini göstermiştir.

Kanaatimizce AYM'nin söz konusu kararı isabetlidir. Şöyle ki, soybağının reddi davası bakımından beş yıl gibi bir üst sürenin öngörülmüş olması anlamsızdır. Ancak bir yıllık sürenin korunması dava kapsamında kişileri hak kaybına uğratacak nitelikte değildir. Zira bu süreler öğrenme tarihinden itibaren başlar. Buna ek olarak TMK m. 289/3 hükmünde, hak düşürücü sürelerin kaçırılmasının haklı sebebe dayanması halinde ek bir süre de öngörülmüştür. Dolayısıyla bir yıllık hak düşürücü sürenin korunması, aile birliğini sürekli bir dava tehdidi altında kalmaktan kurtarılması adına önem teşkil eden bir husus olup AYM'nin söze konu kararı yerindedir.

Kanun koyucu, kocanın baba olmadığını ya da annenin hamile kaldığı sırada başka erkeklerle cinsel ilişkisinin varlığını öğrendiği tarihi baz alarak soybağının reddi davası açılması adına bir yıllık hak düşürücü süre belirlemiştir. Fakat pratikte, öğrenmenin ne zaman gerçekleştiğinin tespitinde

zorluk çekilmektedir²¹⁷. Kocanın, biyolojik baba olmadığına dair şüphesinin bulunması öğrenme olarak kabul edilmediğinden bu durumda bir yıllık hak düşürücü süre başlamayacaktır²¹⁸. Yargıtay kararlarında, kesin bilginin varlığı halinde öğrenmenin gerçekleşeceği vurgulanmıştır²¹⁹. Bu bağlamda Yargıtay, yargılama dışında elde edilen babalık testi sonucunun öğrenildiği tarih ile hak düşürücü sürenin başlayacağını kabul etmektedir²²⁰. Yargıtay içtihatlarına göre annenin, çocuğun bir başkasından olduğunu söylemesi halinde dahi

²¹⁷ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 60; Serozan, *Çocuk*, 193; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 56.

²¹⁸ Serozan, *Çocuk*, 193; Turgut Öz, “Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler,” *Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları: Aile Hukuku C. 2*, der. Baki İlkey Engin (İstanbul: On İki Levha Yay., 2017), 325; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 56; Aydın Ünver, “Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması,” 48; Cem Akbıyık, “Anayasa Mahkemesinin Soybağı Hukuku Alanındaki Kararlarının Toplu Bir Değerlendirilmesi,” *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (2012): 216; Sanem Aksoy Dursun, “Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi,” *İHM* 76, sy. 2 (Nisan 2018): 406. Yargıtay 2. HD. 2022/1698 E., 2022/3261 K., 05.04.2022 tarihli kararı: “Soybağının reddi davasında, davanın hak düşürücü süre içerisinde açılıp açılmadığı hususunda ve davanın temellendirilmesinde belirleyici olan “öğrenmenin”, ne zaman gerçekleştiği noktasında şüphenin öğrenme açısından yeterli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Yerleşik Yargıtay uygulamalarında, yargılama dışında elde edilmiş babalık raporlarına özellikle hak düşürücü süre niteliğindeki dava açma süresinin öğrenme tarihinden itibaren başlaması bakımından dikkate alındığı görülmekte yani öğrenmenin yargılama dışı babalık testi ile gerçekleşmesi anında hak düşürücü sürenin başlayacağı kabul edilmektedir. Sonuç olarak, bir çocuğun kendisinden olmadığı yönündeki şüphe öğrenme açısından yeterli kabul edilemeyecektir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 19.12.2022).

²¹⁹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 60. Yargıtay 2. HD. 2012/3562 E. , 2013/5677 K. , 05.03.2013 tarihli kararı: “Yasaya göre, koca soybağının reddi davasını, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır (TMK. md. 289/1). Görüldüğü gibi, bir yıl hak düşürücü sürenin başlamasında, öğrenme tarihi esas alınmıştır. Öğrenme tam ve eksiksiz bilgi sahibi olunmasını gerektirir. O halde süre sağlam ve güvenilir bilgi ile başlar, salt şüphe yeterli değildir. Öyleyse taraflara delillerini bildirme imkanı tanınmalı, göstermeleri halinde delilleri toplanmalı ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek davanın süresinde açılıp açılmadığı tespit edilip hasıl olacak sonucuna göre hüküm kurulmalıdır”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 20.12.2022).

²²⁰ Evren Kılıçoğlu, “Gizli Babalık Testlerinin Soybağının Reddi Davasına Etkileri ve Bu Bağlamda Alman Hukukunda “Hukuki Babanın Biyolojik Babalığının Açıklığa Kavuşturulması Talebi’nin Tanınması,” *MÜHFHAD* 16, sy. 3-4 (Nisan 2010): 296; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 57. Yargıtay 8. HD. 2018/1310 E., 2018/9410 K., 15.03.2018 tarihli kararı için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 21.12.2022).

babalık testi ile bu durumun kesin olarak ispatlanması gerekir. Aksi takdirde bu durum, şüphe olarak varlığını devam ettirecek ve öğrenme olgusu gerçekleşmediğinden bir yıllık hak düşürücü süre başlamayacaktır²²¹. Belirtmek gerekir ki, annenin gebe olduğu sırada başka bir erkekle cinsel ilişkisi olduğunun kesin olarak (yargılama dışı elde edilecek babalık testi ile) öğrenilmesi hak düşürücü sürenin başlaması adına yeterli olup ilişkide bulunduğu erkeğin kim olduğunun bilinmesine gerek yoktur²²².

Kocanın soybağının reddi davasını bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde açmadığını iddia eden davalı bu iddiasını ispatlamalıdır (TMK m.6, HMK m.190)²²³. Davalı, hak düşürücü sürenin geçtiği iddiasını her türlü delille ispat edebilir²²⁴. Bu iddia ispatlanamazsa davanın hak düşürücü süre içerisinde açıldığı mahkemece kabul edilir.

Kocanın baba olduğunu babalık testi ile öğrenmiş olmasına rağmen süresi içinde soybağının reddi davasını açmaması halinde ise, dava açma süresinin

²²¹ Yargıtay 8. HD. 2017/16734 E. , 2018/252 K. , 11.01.2018 tarihli kararı: “Somut olayda, davacı baba...ile davalı anne İlknur'un 06.06.2003 tarihinde evlendikleri ve 11.05.2012 tarihinde boşandıkları,...in ise 05.07.2005 tarihinde doğduğu, boşanma kararı alınmadan kısa süre önce davalının bir tartışma esnasında çocuğun babasının kendisi olmadığını başkasından olduğunu söylediğini, boşanma davası açıldığında bunu yinelediğinden davacının çocuğun kendisinden olup olmadığını belirlenmesi ve nesebin tespiti istediği, ancak bu yönde daha önce bir inceleme yapılmadığı değerlendirildiğinde; davacının çocuğun kendinden olmadığı yönündeki şüphenin giderilmesi açısından DNA testi türü bir inceleme yapılmadığı ve şüphenin bilimsel doğruluğa varacak şekilde bir adım öteye geçmediği yani şüphe olarak varlığını sürdürdüğü, soybağının reddi davası yönünden hak düşürücü süreyi düzenleyen 289.maddeki sürenin başlangıcı mahiyetindeki "öğrenme" olgusunun gerçekleşmediği anlaşılmakla; mahkemece davanın süresi içinde açıldığı kabul edilerek işin esasına girilip, iddia doğrultusunda taraf delillerinin toplanması, soybağının tespiti yönünden gerekli DNA incelemesi de yaptırılarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken davanın hak düşürücü süreden reddi doğru görülmemiştir”. karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 21.12.2022).

²²² Öztan, Aile, 530.

²²³ Bilge Umar, “Hak Düşüren Süreye Uyulup Uyulmadığı Konusunda İspat Yükünü Taşıyan Taraf,” İÜHFİM 30, sy. 3-4 (1964): 898 vd., <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96488>. (erişim 09.06.2023). Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 58-59.

²²⁴ Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 58.

hak düşürücü süre niteliğinde olması dolayısıyla dava hakkı sona erecektir²²⁵. Kocanın bir yıllık hak düşürücü sürenin geçmesinden sonra davayı açması durumunda, hak düşürücü sürenin geçmesi dolayısıyla dava reddedilir.

Yargıtay'ın son yıllardaki içtihatlarına²²⁶ bakıldığında, hak düşürücü süre geçtikten sonra açılan dava kapsamında davalı davayı kabul etmişse artık hak düşürücü süreden davanın reddine karar vermek doğru görülmemektedir. Ancak Yargıtay'a göre bu durumun istisnaları; kamu düzenine ilişkin olan davalar ve davanın tarafı olmayan kişilerin haklarını etkileyecek taleplerdir.

Yargıtay'ın davanın kabul edilmesi halinde, hak düşürücü sürenin geçirilmesi sebebiyle davanın reddine karar verilmemesi gerektiğine dair görüşüne katılmakla birlikte bu durumun istisnasının kamu düzenine ilişkin davalar olduğuna dair görüşünü eleştirmektediriz. Kanımızca, bir davanın kamu düzenine ilişkin olması, maddi hukuka ilişkin her kuralın bu dava kapsamında katı bir biçimde uygulanması gerektiği anlamına gelmez.

²²⁵ Yargıtay 18. HD. 2014/20854 E., 2015/30 K. ve 12.01.2015 tarihli kararı: “Dosyadaki bilgi be belgelerden; davacı ile davalı...’ın 17.12.1989 tarihinde evlendikleri, 21.05.1995 tarihinde ...’nin doğduğu, tarafların 12.10.1999 tarihinde boşandıkları, boşanma davası sırasında alınan 19.11.1997 tarihli Adli Tıp raporunda DNA karşılaştırması sonucu küçük ...’nin babasının ...’in olmadığını belirtildiği, bu duruma göre davalı...’ın başka erkekle ilişkisi olduğunun davacı tarafından engeç boşanma kararı ile öğrenildiği, boşanma kararının ise 12.10.1999 tarihinde kesinleştiği, davacının ... isimli çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği tarihin ... yılı olduğu anlaşılmaktadır. Kanunda öngörülen süre hakdüşürücü süre olup, hakim tarafından re’sen dikkate alınması gerekir. Davacı, gecikmeyi haklı kılan bir sebebin varlığını iddia ve ispat etmiş de değildir. Öyleyse yukarıda açıklanan yasal düzenleme dikkate alındığında hak düşürücü sürenin geçmiş olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 23.09.2023).

²²⁶ Yargıtay 1. HD. 2022/4534 E. 2022/6920 K. ve 20/10/2022 tarihli kararı: “Somut olayda, davanın hak düşürücü süre geçtikten sonra açıldığı, ancak davalının da ön inceleme duruşmasından önce Mahkemeye ibraz ettiği dilekçe ile davayı kabul ettiğini bildirdiği; davanın, niteliği itibariyle kamu düzeni ile ilgili bulunmadığı ve davada taraf olmayan kişilerin haklarını etkilemeye yönelik bir istek de içermediği anlaşılmaktadır. Hemen belirtilmelidir ki, hak düşürücü süre dava şartı olsa da, yukarıda değinilen olgular 3.2. bentte açıklanan düzenlemeler ile birlikte değerlendirildiğinde öncelikle, kesin hükmün sonucunu doğuran davalının kabul beyanına değer verilmesi gerektiği kuşkusuzdur. Hal böyle olunca, davanın kabul beyanı çerçevesinde bir karar verilmesi yerine davanın hak düşürücü süre yönünden reddedilmesi doğru değildir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (erişim 10.08.2023).

Örneğin kocanın bir yıllık hak düşürücü süreyi haklı neden olmaksızın geçirdikten sonra soybağının reddi davasını açması ve davanın anne ile çocuk tarafından kabul edilmesi durumunda; kabule rağmen hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar verilmesi mi yoksa yargılamaya devam edilmesi suretiyle maddi gerçeğin açığa çıkarılması mı kamunun menfaatine daha uygun düşecektir? Nitekim bu durumda davanın reddedilmesi davanın tarafları açısından da oldukça sakınca yaratan bir durumdur. Zira davanın reddedilmesinden sonra aile birliğinin devam edeceği, etse bile aile huzurunun korunabileceği dahi muammadır.

Öte yandan, kocanın açmış olduğu dava hak düşürücü süre nedeniyle reddedilmiş olsa da, çocuğun dava hakkı devam etmektedir. Bu kapsamda çocuğun davacı sıfatıyla aynı davayı açmış olması halinde mahkeme, aynı uyuşmazlık üzerinde tekrar yargılama gerçekleştirmek zorunda kalacak ve usul ekonomisi ilkesine de aykırı bir durum oluşacaktır. Dolayısıyla bu yönüyle de kamu zarara uğratılmış olacaktır. Görüldüğü üzere, Yargıtay'ın kamu düzenine ilişkin davalar bakımından ilgili içtihadının uygulanmamasına ilişkin görüşünün bir dayanağı bulunmamaktadır.

1.4.2. Çocuğun Dava Açma Süresi

TMK m. 289/2 hükmüne göre çocuk, ergin olduğu tarih itibariyle bir yıllık hak düşürücü süre içinde soybağının reddi davasını açmalıdır²²⁷. Aksi takdirde çocuk, soybağının reddi davasını açma hakkını kaybeder.

Doktrinde yer alan bizim de katıldığımız bir görüşe göre, çocuğun soybağının reddi davasını açması için öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre, genetik kökene bağlanma ilkesine ve çocuğun üstün yararına tezat oluşturmaktadır²²⁸.

²²⁷ Aksoy Dursun, "Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi," 400; Aydın Ünver, "Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması," 50; Karadeniz, "Soybağının Reddi," 128; Paksoy, "Soybağının Reddi," 362.

²²⁸ Köseoğlu ve Kocaağa, *Aile*, 553; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 61.

Öyle ki bu bir yıllık süre, öğrenme tarihinden değil çocuğun ergin olduğu tarihten itibaren başlamaktadır. Dolayısıyla bu hakkın kullanımının bir yıl gibi makul olmayan bir süreyle sınırlandırılması doğru değildir²²⁹. Kanunda bu sürenin daha makul bir süre şeklinde düzenlenmesi yerinde olur.

Çocuğun haklı bir nedene dayanarak süresi içinde dava açmamış olması halinde ise söz konusu bir yıllık süre, haklı nedenin ortadan kalktığı andan itibaren başlayacaktır. Belirtilmelidir ki, kocanın çocuğu benimsemiş olması, çocuğun soybağının reddi davası açmasına engel değildir²³⁰.

1.4.3. Kayyımın Dava Açma Süresi

TMK m. 291/2 hükmüne göre, ergin olmayan çocuğa soybağının reddi davası açması amacıyla atanacak kayyım, bu kararın kendine tebliğ edildiği tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde davayı açmalıdır²³¹. Kocanın dava açma süresi bakımından geçerli olan “...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl...” ibaresi, kayyımın çocuk adına açacağı dava bakımından da geçerlilik kazanmaktaydı. Ancak AYM bu ibareyi, kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkının özünü zedelediği, temel insan hakkı, hukuk devleti ve adalet ilkelerini ihlal ettiği gerekçeleriyle iptal etmiştir²³². AYM’nin bu kararında, beş yıllık sürenin çocuğa kayyım atanmaksızın geçirilmesi ve dava açma hakkının ortadan kalkması durumunun adalet ve hakkaniyet ilkesinin ihlali anlamına geleceği, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak genetik kökenin bilinmesinin ve soybağı ilişkisi kurulmasının kolaylaştırılması gerektiği, kusur bulunmaksızın beş yıllık dava açma süresinin geçmesi halinde çocuğun maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının

²²⁹ Bkz. 1.4.6. numaralı başlık s.65.

²³⁰ Öztan, *Aile*, 531; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 62.

²³¹ Ayırt etme gücüne sahip ancak ergin olmayan çocuğun kayyımına ihtiyaç duymaksızın soybağının reddi davasını kendi başına açabileceğine ilişkin görüşümüzü öncesinde belirtmiştik. Bkz. 1.2.1.2. numaralı başlık s.22.

²³² RG. 7.10.2009, sy. 27369 ,AYM 2013/62 E., 2013/115 K., 10.10.2013 tarihli iptal kararı için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091007-19.htm>. (erişim 24.12.2022).

zedeleneceği belirtilmiştir. Dolayısıyla kayyım, beş yıllık süreye tabi olmaksızın, ergin olmayan çocuk adına dava açması amacıyla atandığına ilişkin mahkeme kararının kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde soybağının reddi davasını açabilecektir²³³.

1.4.4. Diğer İlgililerin Dava Açma Süresi

Diğer ilgililerin dava açma hakkı TMK m. 291/1 hükmünde, *“Dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilir”* şeklinde düzenlenmiştir. Kocanın kanunda sayılan bu sebepler haricinde dava açma hakkını yitirmiş olması halinde ise, diğer ilgililerin dava açma hakkından söz edilemez²³⁴.

Diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açma süresi, kocanın ölümünü, ayırt etme gücünü kaybettiğini ve hakkında gaiplik kararı verildiğini öğrendikleri tarihten itibaren başlar. Belirtmek gerekir ki, diğer ilgililerin dava hakkının doğması için koca hakkındaki gaiplik kararının kesinleşmesi

²³³ Yargıtay 8. HD. 2017/7361 E. , 2018/11529 K. , 24.04.2018 tarihli kararı: “TMK 291.madde metninde yer alan "her halde doğumdan başlayarak beş yıl" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 10.10.2013 tarih ve 2013/62 Esas, 2013/115 Karar sayılı kararı ile iptal edilmiş, iptal kararı da 10.12.2013 tarihli 28847 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile artık doğumdan itibaren beş yıl içinde soybağının reddi davası açılmaması önündeki hak düşürücü süre engeli kaldırılmış, sadece kayyımın atanmasından itibaren bir yıllık hak düşürücü süre muhafaza edilmiştir. Somut olayda, küçük'a 29/3/2013 tarihinde ...'ın kayyım tayin edildiği, davanın da 02/09/2013 tarihinde açıldığı anlaşıldığına göre; mahkemece, işin esasının incelenip iddia ile ilgili taraf delillerinin toplanması, ... incelemesinin yapılması, bütün delillerin birlikte değerlendirilmesi ve oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, bu husus nazara alınmadan "hak düşürücü süre geçtiğinden" bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru bulunmamıştır”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 24.12.2022).

²³⁴ Aydın Ünver, “Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması,” 53; Baygın, *Soybağı*, 32; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 363; Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası,” 129.

şarttır²³⁵. Koca, davayı hak düşürücü süre içerisinde açmamış olması dolayısıyla dava hakkını kaybedeceğinden bu noktada TMK m.291/1 hükmünde yer alan sebeplerin (kocanın ölümü, ayırt etme gücünü kaybetmesi ve gaipliğine karar verilmesi) gerçekleşmiş olması diğer ilgililerin dava hakkının devam ettiği anlamına gelmez²³⁶. Örneğin koca, çocuğun kendisinden olmadığını bildiği halde bir yıllık hak düşürücü süre içinde soybağının reddi davasını açmamışsa ve bir kaza sonucu ölmüşse, diğer ilgililerin dava açma hakkının devam ettiğinden söz edilemez.

TMK m. 291 hükmünde sayılan; kocanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü yitirmesi hallerinin somut olay bakımından mevcut olmamasına rağmen diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açması halinde ise, diğer ilgililerin dava takip yetkisi olmaması dolayısıyla davanın usulden reddedilmesi gerekmektedir (HMK m. 115/2)²³⁷.

1.4.5. Dava Açma Süresinin Uzaması

Kural, soybağının reddi davasının açılması bakımından kanunda öngörülmüş hak düşürücü sürelerin kaçırılması halinde dava hakkının kaybedileceğidir²³⁸. Bununla birlikte, TMK m. 289/3 hükmünde bir yıllık süre içerisinde davanın açılmaması haklı nedene dayanıyorsa, söz konusu haklı nedenin ortadan kalktığı tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde soybağının reddi davasının açılabileceği düzenlenmiştir²³⁹. Bu hüküm, koca, çocuk ve diğer ilgililerin dava hakkı bakımından işlerlik kazanır (TMK m. 289/3 ve TMK m. 291/3).

²³⁵ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku Genişletilmiş 4. Baskı* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2019), 427; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 63.

²³⁶ Serozan, *Çocuk*, 189; Acabey, *Soybağı*, 139-140; Aydın Ünver, "Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması," 53.; Demirbaş, "Soybağı," 13.

²³⁷ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 37.

²³⁸ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 765; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 294; Helvacı ve Erlüle, *Medeni Hukuk*, 198.

²³⁹ Acabey, *Soybağı*, 148; Öztan, *Aile*, 530; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 294.

Haklı neden, kişinin kusuru olmaksızın süresi içerisinde dava açamaması sonucunu doğuran nedendir²⁴⁰. Soybağının reddi davasında dava açma süresinin uzaması bakımından dayanan nedenlerden hangisinin haklı neden oluşturduğu somut olaya göre hâkim tarafından takdir edilir²⁴¹. Doktrindeki bazı görüşlere göre; ağır hastalık, cezaevinde bulunma, askerde olma, geçici olarak ayırt etme gücünün kaybı, savaş ya da hastalık nedeniyle kişinin bir yerde mahsur kalması, bir kaza sebebiyle komada bulunması durumları haklı neden kabul edilmektedir²⁴². Kanaatimizce bu görüş kısmen doğrudur. Şöyle ki, savaş, hastalık vs. gibi ağır neticeler doğuran sebepler davanın açılmamasında haklı sebep olarak kabul edilebilir. Ancak askerlikte ya da cezaevinde bulunma durumlarında koca, kendisini iradi vekil ya da vasi²⁴³ aracılığıyla temsil ettirmek suretiyle soybağının reddi davasını açabileceğinden bu durumların haklı sebepler dahilinde sayılmaması gerekir. Öyle ki, görülmekte olan dava kapsamında DNA analiz testinin yapılabilmesi için vücuttan gen örneği alıncaksa da bu işlem kolay ve kısa süreli olması dolayısıyla askerde ya da cezaevinde bulunurken de gerçekleştirilebilecektir.

Kocanın, çocuğun kendisinden olmadığını bilmesine karşılık ailenin onurunu korumak amacıyla dava açmamış olması ya da eşinin başka erkeklerle ilişkisi olduğunu bilmesine rağmen dava açmamış olması hallerinde haklı nedenin varlığından bahsedilemez²⁴⁴. Haklı nedenin varlığını iddia eden davacı,

²⁴⁰ Akyüz, *Çocuk*, 150; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 766; Baygın, *Soybağı*, 40;

²⁴¹ Paksoy, "Soybağının Reddi," 368.

²⁴² Öztan, *Aile*, 530; Baygın, *Soybağı*, 40-41; Acabey, *Soybağı*, 151; Gençcan, *Aile*, 1086; Gençcan, *Soybağı*, 212; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 766; Aydın Ünver, "Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması," 56; Gökhan Antalya, "Soybağının Reddine İlişkin Dava Sürelerinin Haklı Sebeplerle Uzaması," *Legal Hukuk Dergisi* 3, sy. 27 (Mart 2005): 1009 - 1013.

²⁴³ Nitekim TMK m. 407 hükmüne göre, bir yıl ya da daha fazla süreyle hapis cezası alan ergin kimse kısıtlanır ve cezayı yerine getirmekle yükümlü olan makam bu durumu vesayet makamına bildirmek suretiyle şahsa vasi tayin edilmesini talep eder.

²⁴⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 64; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1356-1357; Paksoy, "Soybağının Reddi," 362; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 766; Baygın, *Soybağı*, 41; Acabey, *Soybağı*, 152.

iddiasını ispatla yükümlü olup aksi takdirde dava, süresinde açılmadığı gerekçesiyle usulden reddedilir²⁴⁵.

1.4.6. Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Görüşlerimiz

Soybağının reddi davası bakımında kanunda öngörülen sürelerin niteliği ve varlığı oldukça tartışılan bir husustur. AYM'nin koca bakımından öngörülen beş yıllık üst süreyi kocanın genetik soybağıyla kendisinden olmayan çocuğu reddetmesi hakkını kısıtlaması nedeniyle kaldırmasının, bir yıllık süreyi ise aile birliğinin devamlı suretle dava tehdidi altında kalmasını önlemek amacıyla korumasının isabetli bir karar olduğunu öncesinde açıklamıştık²⁴⁶. Çocuk açısından ise, soybağının reddi davasının açılması adına öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre korunmaktadır. Bu noktada kanunda öngörülen bir yıllık hak düşürücü sürenin makul bir süre olup olmadığı hususunda bazı eleştirilerin yapılması gerektiği düşüncesindeyiz.

Kanaatimizce soybağının reddi davasında çocuk bakımından öngörülmüş olan bir yıllık hak düşürücü süre makul bir süre değildir. Şöyle ki, kocanın bir yıllık dava açma süresi, doğumu ve baba olmadığını veya annenin gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren başlamaktadır. Burada sürenin öğrenme tarihinden itibaren başlatılması dava hakkının kullanılabilmesi açısından önemli bir esnekliktir. Buna karşılık çocuğun dava hakkı ise ergin olduğu tarihten itibaren başlamaktadır. Bir kimsenin ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içinde soybağının reddi davasını açma hakkını kaybetmesi ise,

²⁴⁵ Yargıtay 18. HD. 2015/22680 E., 2016/1765 K., 09.02.2016 tarihli kararı: "Soybağının reddi davası için kanunda öngörülen süre hak düşürücü süre olduğundan, hâkim tarafından re'sen dikkate alınması gerekir. Somut olayda, soybağının reddi davası için kanunda öngörülen süre davacı yönünden geçmiş olup davacı bu gecikmeyi haklı kılan bir sebebin varlığını da iddia ve ispat etmiş değildir. Öyleyse yukarıda gösterilen yasal düzenleme ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında hak düşürücü sürenin geçmiş olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir" Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 01.01.2023).

²⁴⁶ Bkz. 1.4.1. numaralı başlık s.56.

dava kapsamında korunması amaçlanan; genetik kökene bağıllık ilkesi, maddi-manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi, kişinin özel hayatına saygı hakkı gibi hakların ve ilkelerin ihlal edilebileceği anlamına gelmektedir. Bu noktada çocuk için öngörülen bir yıllık sürenin daha makul bir süre şeklinde düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Nitekim soybağına ilişkin davalardan olan babalık davası bakımından, bir yıllık hak düşürücü süre öngören TMK m. 303 hükmü “çocuk yönünden”, AYM’nin 2010/71 Esas ve 2011/143 sayılı kararıyla 27.10.2011 tarihinde iptal edilmiştir²⁴⁷. AYM’nin bu kararındaki gerekçesi şu şekildedir: *“İtiraz konusu kural ile çocuğun babalık davasını açma hakkının hiç kayyım atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık süre ile sınırlandırılmasının gerekçesinin, davalı babanın sürekli olarak dava tehdidi altında kalmamasını sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Davalı babanın veya ailesinin uzun süre dava tehdidi altında bulunmaması, diğer yandan da çocuğun ana babasını bilme, babasının nüfusuna yazılma ve hak arama özgürlüklerinin zarar görmemesi amacıyla, her iki taraf açısından yasa koyucunun süre koyma konusundaki takdir yetkisini makul bir süre olarak belirlemesi gerekmektedir. Hak düşürücü niteliğinden dolayı itiraz konusu kuralda öngörülen sürenin geçmesinden sonra çocuğun babası ile arasındaki soybağını kurma olanağını yitirmesi hususu göz önüne alındığında, çocuk hakkında hiç kayyım atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren işleyecek olan bir yıllık dava açma süresi yeterli ve makul olmadığı gibi, ölçülü de değildir. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 17. ve 36. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir”*.

Babalık davasında, çocuğun davayı açması adına öngörülen bir yıllık hak düşürücü süreyi düzenleyen TMK m. 303 hükmünün “çocuk yönünden” AYM tarafından iptal edilmiş olması, bir benzer hüküm olan ve soybağının reddi

²⁴⁷ RG. 07.02.2012, sy. 28197, AYM 2010/71 E. , 2011/143 K. ve 27.10.2011 tarihli kararı için bkz. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2011-143-nrm.pdf> . (erişim 17.09.2023).

davasında uygulama alanı bulan TMK m. 289/2 hükmünün varlığını da anlamsız kılmaktadır.

AYM konuya ilişkin başka bir kararında²⁴⁸, “... İlk davada nesebin düzeltilmesi talep edildiği hâlde Mahkeme, davanın kapsamını oldukça dar yorumlamış ve söz konusu davanın bu talebi kapsamadığını kabul ettiği hâlde kararını başvurucunun bir yıllık hak düşürücü süre içinde yeni bir dava açmasına fırsat verecek şekilde makul bir süre içinde vermemiştir. ...Mahkemenin başvurucuyu başarısız olacağı kesin olan yeni nesebin reddi davası açma mecburiyetinde bıraktığı ve başvurucunun ilk davanın reddedildiği (31/3/2003) tarihten yaklaşık yedi ay sonra dava açtığı gözetildiğinde sürenin başlangıcıyla ilgili olarak daha esnek bir yorum yapması Mahkemeden beklenecektir. Başvurucuya tahmil edilebilecek önemli bir kusurun da bulunmadığı gözetildiğinde bu durumda nesebin reddi davasının açılmasının süreye bağlanmasındaki kamu yararı ile başvurucunun özel hayatına saygı hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine ağır bir biçimde bozulduğu kanaatine varılmıştır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir” şeklinde hüküm kurulmuştur.

Tüm bu açıklamaların sonucu olarak, kanaatimizce TMK m. 289/2 hükmünün makul uzunlukta bir hak düşürücü sürenin öngörülmesi şeklinde kanunda düzenlemeye gidilmesi yerinde olacaktır²⁴⁹.

²⁴⁸ RG. 02.03.2021, sy. 31411, AYM 2016/72747 K. ve 02.12.2020 tarihli kararı için bkz. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/72747> . (erişim 17.09.2023).

²⁴⁹ Soybağının reddi davası kapsamında hak düşürücü süreninin korunması ancak makul bir süre öngülmesi gerektiğine ilişkin AYM yorumu şu şekildedir: “Hak düşürücü süre öngörülmesinin nüfus kayıtlarının sürekli olarak dava tehdidi altında olmasının önlenmesi amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu aşîkârdır. Öte yandan nüfus kayıtlarının düzgün olması ve istikrarın sağlanması için bu kayıtların düzeltilebilmesi imkânının kullanılmasının belli bir süre ile sınırlandırılmasının kanun koyucunun tercih edebileceği araçlardan biri olduğu kabul edilmelidir. Bu sebeple süre sınırı getirilmesi biçimindeki bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca cevap verdiği değerlendirilmiştir. Bununla birlikte soybağının reddi davasının açılmasının süre şartına bağlanması suretiyle özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin aynı zamanda orantılı da olması gerekir. Bu bağlamda soybağının reddi davası açılması için öngörülen sürenin bu hakkın kullanımını imkânsız

Öte yandan, kayyımın çocuk adına soybağının reddi davası açması için öngörülen bir yıllık süreye ilişkin de tartışmalar mevcuttur. Doktrindeki bir görüş, kayyımın çocuk adına dava açma hakkının süreyle kısıtlanmaması gerektiğini savunmaktadır²⁵⁰.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, kayyımın dava açması için öngörülen bir yıllık süre, hak düşürücü süre niteliğinde olmayıp yalnızca kayyımın görevini yapması adına teşvik edici bir süredir²⁵¹. Nitekim, kayyımın bir yıllık süre içinde dava açmaması halinde dahi çocuğun ergin olduğu tarihten itibaren dava hakkı devam etmektedir. Dolayısıyla kayyımın dava açma süresinin bir yıl ile sınırlandırılmış olması soybağının reddi davası kapsamında çocuğun menfaatini zedeler nitelikte değildir. Öte yandan, TMK m. 289/1 hükmü kayyım bakımından da geçerlilik kazanır. Buna göre kayyım, bir yıllık süre içinde haklı bir sebebin varlığı dolayısıyla dava açmadığını ispatlarsa dava açma süresi haklı sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren başlar.

1.5. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA YARGILAMA USULÜ

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'nda aile mahkemelerinde hangi yargılama usulünün benimseneceği hükme bağlanmamıştır²⁵². AMUK m. 2/1²⁵³ hükmüne göre aile mahkemeleri, asliye mahkemeleri derecesinde kurulmuştur²⁵⁴. AMUK m.7/2 hükmüne göre, “Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda hüküm

kılacak ya da aşırı derecede zorlaştıracak derecede kısa olmaması gerekir”. Bkz. RG. 2/3/2021, sy. 31411, AYM 2016/72747 K. ve 2/12/2020 tarihli kararı, m. 55-56.

²⁵⁰ Serozan, *Çocuk*, 194; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 63.

²⁵¹ Yücel, *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili*, 88-89.

²⁵² Tanrıver, *Aile Mahkemeleri* 63.

²⁵³ AMUK m. 2/1: “Aile mahkemeleri, Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüzbinin üzerindeki her ilçede, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur”.

²⁵⁴ Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 741; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 664-665; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 135; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 159.

bulunmayan konularda Türk Medenî Kanununun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır". Bu sebeptir ki, AMUK m.7/3 hükmünde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na yapılan atıf ile asliye mahkemelerinde kural olan yazılı yargılama usulü (HMK m. 322/1), aile mahkemelerinde görülen dava ve işler bakımından da geçerlilik kazanacaktır²⁵⁵. Bu sebeple, soybağının reddi davasında da TMK m. 284 hükmü saklı tutularak HMK m. 322/1 hükmü gereği yazılı yargılama usulü uygulanacaktır. Dolayısıyla, genel olarak süreç taraflarca ikişer dilekçe verme hakkının kullanılması halinde dava dilekçesi ile birlikte toplamda dört dilekçelik bir dilekçeler aşamasından, ayrı bir ön inceleme, tahkikat ve sözlü yargılama ve hüküm aşamalarından oluşacaktır.

Sürece ilişkin özellik arz eden yargılama hükümleri aşağıdaki ilgili yerlerde incelenmiştir. Özellikle soybağının reddi davasında yargılama usulüne ilişkin önem arz eden TMK m. 284 ve HMK m. 292 hükümleri çalışmanın "Tahkikat Aşamasında Verilen Soybağının Tespitine İlişkin İnceleme Kararı" başlığa altında incelenmiştir²⁵⁶.

1.6. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA YARGILAMAYA EGEMEN OLAN İLKELER

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan yargılamaya egemen olan ilkelere bir kısmı soybağının reddi davasında geçerlilik kazanmazken bir kısım ilkeler ise bu dava kapsamında önem arz etmektedir. Örneğin medeni yargılamada esas olan taraflarca getirilme ilkesinin soybağının reddi davasında TMK m. 284/2 hükmüne göre, yerini re'sen araştırma ilkesine bırakmaktadır. Soybağının reddi davasında en önemli özelliklerinden birisi, dava kapsamında re'sen araştırma ilkesinin uygulama alanı bulmasıdır.

²⁵⁵ Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 63; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 742-743; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 87.

²⁵⁶ Bkz. 3.1.3.2. numaralı başlık s.143.

Çalışmamızın bu başlığı altında, soybağının reddi davasında uygulanan yargılamaya egemen olan ilkeler: tasarruf ilkesi, re'sen (kendiliğinden) araştırma ilkesi, taleple bağıllık ilkesi, hâkimin delilleri serbestçe değerlendirmesi ilkesi, aleniyet ilkesi, hukuki dinlenilme hakkı, usul ekonomisi ilkesi, sözlülük ilkesi ve hâkimin davayı aydınlatma yükümlülüğü çalışma konumuz bağlamında incelenmiştir.

1.6.1. Tasarruf İlkesi

Medeni usul hukukunun en temel ilkelerinden biri olan tasarruf ilkesi, HMK m. 24 hükmünde *“Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz. Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder”* şeklinde açıkça düzenlenmiştir.

Medeni yargılama hukukunda kural teşkil eden tasarruf ilkesi, tarafların dava açabilmeleri, dava konusunu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilmeleri ve davayı sonlandırabilmeleri olarak açıklanmaktadır²⁵⁷. Bir başka ifadeyle tasarruf ilkesi, tarafların yargı makamlarından haklarının korunmasını ya da tanınmasını talep etmeleri, talep konusunu kendilerinin belirleyebilmeleri, uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf edebilmeleri, mahkemenin verdiği karara karşı kanun yollarına başvurabilmeleri ya da talepten feragat edebilmeleri şeklinde taraflara yargılamanın işleyişi üzerinde tasarruf hakkı sağlayan usul hukukuna ilişkin bir ilkedir²⁵⁸. Tasarruf ilkesi kapsamına,

²⁵⁷ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 151; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 92; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 338; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 350; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 570; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 136; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 85.

²⁵⁸ Nedim Meriç, “Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf Ve Taleple Bağıllık İlkesinin Kapsamı Ve Bazı Güncel Kararların Değerlendirilmesi,” *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2 (Ağustos 2014): 29; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 87-88; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 151; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 92; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 338; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 350; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 570; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 136.

tarafkların sulh olmaları, kanun yoluna başvurmaktan feragat etmeleri, davacının davasını geri alması ya da davalının davayı kabul etmesi durumları da dahildir²⁵⁹.

Tasarruf ilkesi her ne kadar yargılama hukukunda mutlak ilke olarak kabul edilmişse de her uyuşmazlık bakımından uygulama alanı bulmaz. Örneğin kamunun menfaatini ilgilendiren uyuşmazlıklar tasarruf ilkesinin istisnasını oluşturmakta ve bu tür uyuşmazlıklarda re'sen harekete geçme ilkesi uygulanmaktadır²⁶⁰.

Re'sen harekete geçme ilkesinin uygulanabilmesi için kanunda bu durumun açıkça belirtilmiş olması şarttır. Soybağının reddi davası kapsamında re'sen harekete geçme ilkesinin uygulanacağı kanunda düzenlenmemiştir. Dolayısıyla re'sen harekete geçme ilkesi, soybağının reddi davası kapsamında kural olarak uygulama alanı bulmaz²⁶¹. Öyle ki aile mahkemesi hâkimi, uyuşmazlık konusunu kendiliğinden ele alamayacağından, hâkimin yargılamaya geçebilmesi için dava hakkına sahip kimselerin uyuşmazlığı mahkeme önüne getirmeleri şarttır²⁶². Öte yandan, soybağının reddi davasında küçüğün ile yasal temsilcisinin menfaati karineten çatıştığından çocuk adına yasal temsilci bu davayı açarsa hâkim, çocuğa tarafların bir talebi olmaksızın re'sen kayyım ataması yapabilir (TMK m. 426)²⁶³. Hâkimin re'sen küçüğe temsil kayyımı atayabilmesi hali, soybağının reddi davasında re'sen harekete geçme ilkesinin istisnai olarak uygulanmasına örnektir²⁶⁴.

²⁵⁹ Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 86; Alangoya, Yıldırım ve D. Yıldırım, *Medeni Usul*, 183; Bilgin, *Babalık Davası*, 198.

²⁶⁰ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 119.

²⁶¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 121.

²⁶² Bilgin, *Babalık Davası*, 201.

²⁶³ Bkz. 1.2.1.3. numaralı başlık s. 24.

²⁶⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 120.

Soybağının reddi davası, kamu düzenine ilişkin bir dava olması nedeniyle tasarruf ilkesinin uygulanmasının istisnasını oluşturmaktadır²⁶⁵. Bu davanın kamu düzenini ilgilendirmesinin bir sonucu da, tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf yetkilerinin bulunmamasıdır²⁶⁶. Tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkileri bulunmadığı için soybağının reddi davasında tarafların sulh olması ya da davanın kabulü şeklindeki yargılamayı sona erdiren taraf işlemleri hâkimi bağlar nitelikte değildir²⁶⁷. Nitekim HMK m. 308/2 ve HMK m. 313/2 hükümlerinde de, kabul ve sulh işlemlerinin ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalar bakımından hüküm doğuracağı düzenlenmiştir. Soybağının reddi davası, HMK m. 70/3 hükmünde belirtilen Cumhuriyet savcısının yer aldığı bir dava olmaması dolayısıyla bu davadan feragat ise mümkündür²⁶⁸.

Çalışmamızın “Davanın Yargılamayı Sona Erdiren Taraf İşlemleri İle Sona Ermesi” başlığı altında soybağının reddi davasında feragat, kabul ve sulh incelenmiştir²⁶⁹.

1.6.2. Re’sen Araştırma İlkesi

1.6.2.1. Genel Olarak

Re’sen araştırma ilkesi, uyuşmazlık konusuna ilişkin dava malzemelerinin yargılamaya getirilmesi hususunda tarafların yanı sıra hâkimin de etkin rol oynaması anlamına gelen usul hukuku ilkesidir²⁷⁰. Kanunda belirtilen

²⁶⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 119; Aziz Serkan Arslan, *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi* (Ankara: Adalet Yay. 2012), 147.

²⁶⁶ Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 72.

²⁶⁷ Serozan, *Çocuk*, 159; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 72; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 296.

²⁶⁸ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 133; Leyla Akyol Aslan, *Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat* (İstanbul: Yetkin Yay., 2011), 80. Bkz. 3.2.1.2.1 numaralı başlık s.169.

²⁶⁹ Bkz. 3.2.1.2. numaralı başlık s.169.

²⁷⁰ Nur Bolayır, *Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Hâkimin ve Tarafların Rolü* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014), 131; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361; Ramazan Arslan ve Süha Tanrıver, *Yargı Örgütü Hukuku* (Ankara: Yetkin Yay., 2001), 179; Karlı, *Muhakeme*, 237-238; Seda Özümucu, “Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re’sen Araştırma İlkesi,”

istisnalar hariç, taraflardan birinin mahkeme önüne getirmedeği vakıa ve delilleri hâkim kendiliğinden değerlendiremez, delil toplayamaz ve uyuşmazlık dosyası kapsamında yer almayan hususlar bakımından taraflara bir hatırlatma da bulunamaz (HMK m. 25). Ancak bazı uyuşmazlıklar bakımından, taraf menfaatlerinin üzerinde başka menfaatlerin de bulunması sebebiyle, tarafların yanı sıra hâkimin de yargılamada etkin rol oynaması gerekli olabilmektedir²⁷¹. İşte bu gibi taraf menfaatlerinin yanı sıra kamu menfaatini de ilgilendiren durumlarda, taraflarca getirilme ilkesi yerini re'sen araştırma ilkesine bırakmaktadır²⁷².

Re'sen araştırma ilkesi kapsamında hâkim, tarafların yanında uyuşmazlık konusuna ilişkin tüm delilleri toplayıp yargılama sürecinde değerlendirip hükme esas alabilir²⁷³. Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davaların önemli bir özelliği, tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkilerinin bulunmamasıdır²⁷⁴. Bunun sebebi ise, bu tür dava ve çekişmesiz yargı işleri bakımından kamu menfaatinin ağır basmasıdır²⁷⁵.

SDÜHFD 4, sy. 2 (Ağustos 2014): 146; Alangoya, Yıldırım ve D. Yıldırım, *Medeni Usul*, 183-184; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 155; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 342; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 576; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361.

²⁷¹ Karlı, *Muhakeme*, 250; Yavuz Alangoya, *Medeni Usul Hukukunda, Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979), 131.

²⁷² Bilgin, *Babalık Davası*, 205-206.

²⁷³ Bolayır, *Deliller*, 130; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi, 145-171; Akcan, "Medeni Kanun madde 284 Üzerine İnceleme," 903; Uyumuz, *Soybağı Davaları*, 122; 149; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 81; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 342; Alangoya, Yıldırım ve D. Yıldırım, *Medeni Usul*, 183-184.

²⁷⁴ Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi," 146; Akcan, "Medeni Kanun madde 284 Üzerine İnceleme," 930; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 155; Ulukapı, *Medeni Usul*, 265; Karlı, *Muhakeme*, 247; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 342.

²⁷⁵ Akcan, "Medeni Kanun madde 284 Üzerine İnceleme," 929; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi," 150; Ulukapı, *Medeni Usul*, 121; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 155; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 81; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 342.

Soybağına ilişkin aile mahkemesinin görev alanına giren soybağının reddi davası da, kamu menfaatinin²⁷⁶ ağır bastığı davalardan olması sebebiyle, re'sen araştırma ilkesinin uygulama alanı bulacağı davalardan birisidir. Bu durum TMK m. 284/1, b.1'de, *"soybağına ilişkin davalarda hâkim maddi olguları re'sen araştırır ve delilleri serbestçe değerlendirir"* demek suretiyle hükme bağlanmıştır. Yargıtay kararlarında²⁷⁷ da soybağının reddi davasının kamusal niteliği ve bu dava bakımından re'sen araştırma ilkesinin uygulanacağı açıkça ortaya konmaktadır.

1.6.2.2. Re'sen Araştırma İlkesinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanmasının Doğurduğu Sonuçlar

1.6.2.2.1. İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağının Uygulanmaması

Medeni usul hukukunda iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı teksif ilkesinin bir sonucu olarak uygulanmaktadır²⁷⁸. Teksif ilkesi, iddia ve savunmaya ilişkin vakıa ve delillerin, kanunen öngörülmüş belirli usul kesitine kadar mahkeme önüne getirilmesini, aksi takdirde mahkemece söz konusu vakıa ve delillerin değerlendirmeye alınmayacağını öngören medeni yargılama hukuku ilkesidir²⁷⁹. Nitekim, HMK m. 141 hükmünde

²⁷⁶ Kişilerin gerçek soybağıyla bağlı olduğu ailelerinin bilinmesi ve soybağına ilişkin bilgilerin devlet kurumlarınca kayıt altına alınması toplum bakımından özellikle nesep ve miras hukukuna ilişkin karışıklığın ortadan kalkmasını sağlamaktadır. Soybağının reddi davasının kamu menfaatinin ilgilendirmesinin sebebi de, soybağına ilişkin karışıklığın giderilmesi suretiyle kişilerin kayıt altına alınmasını ve toplumsal güvenliğin sağlanmasına hizmet etmesidir.

²⁷⁷Yargıtay 2. HD. 2022/1552 E., 2022/2753 K., 23.03.2022 tarihli kararı: *"Soybağının reddi davaları sonuçları itibariyle kamu düzeni ile yakından ilgili olup, mahkemeler istemle bağlı olmadan kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın re'sen de yapacağı tahkikatla elde edeceği bulgulara göre soybağının doğru olarak tespit etmek zorundadır"*. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 14.01.2022).

²⁷⁸ Alper Tunga Küçük, *Vakıaların Toplanması Açısından Teksif İlkesi* (İstanbul: On iki Levha Yay., 2021) 19; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 157; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 102.

²⁷⁹ Nagihan Mazlum, *"Medeni Usul Hukukunda Teksif İlkesi," AÜHFD 70*, sy. 1 (Mayıs 2021): 108-109; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 362; Karşı, *Muhakeme*, 258; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 157; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 343; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*,

kanun koyucu, tarafların karşılıklı olarak dilekçelerini sunmasının yani dilekçeler teatisi aşamasının tamamlanmasının ardından, iddia ve savunmanın genişletilemez ve değiştirilemez olduğunu açıkça düzenlemiştir. Bu durumun istisnasını ise, ıslah ve karşı tarafın muvafakati oluşturmaktadır (HMK m. 141/2)²⁸⁰.

Re'sen araştırma ilkesinin geçerlilik kazandığı davalarda hâkim, vakıa ve delilleri kendiliğinden araştırıp değerlendirme yetkisine sahip olduğundan bu tür davalar bakımından dilekçeler aşaması sona erse dahi yeni vakıa ve deliller ileri sürülebilmektedir²⁸¹.

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı soybağının reddi davası da, kamu menfaatini ilgilendirmesi dolayısıyla iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının istisnasını oluşturan davalar arasında yer alır²⁸². Bu itibarla, soybağının reddi davası bakımından taraflar, iddia ve savunmalarını karşı tarafın muvafakatini almaksızın ya da davayı ıslah etmeksizin genişletip değiştirebilirler²⁸³. Örneğin koca, dava açılmadan önce yargılama dışı elde ettiği DNA analiz raporunu hüküm verilinceye kadar mahkemeye sunabilecek olup bunun için davayı ıslah etmesi ya da karşı tarafın muvafakatini alması gerekmez. Başka bir örnek olarak davacı yan, soybağının reddi davasını hak düşürücü süreler içinde açmadığına ilişkin

102; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 127; Fatih Tahiroğlu, *Medeni Usul Hukukunda Re'sen Araştırma İlkesi* (On İki Levha Yay., 2021), 32; Küçük, *Teksif İlkesi*, 19.

²⁸⁰ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 411 vd.; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 353; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 515.

²⁸¹ Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 2* (İstanbul: Demir Demir Yay., 2001), 1781; Küçük, *Teksif İlkesi*, 164; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 351; Tahiroğlu, *Re'sen Araştırma İlkesi*, 32.

²⁸² Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 128; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi," 158; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 343; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 362; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 351; Ulukapı, *Medeni Usul*, 265; Karşı, *Muhakeme*, 258; Mazlum, "Teksif İlkesi," 115; Tahiroğlu, *Re'sen Araştırma İlkesi*, 39-40;

²⁸³ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 128; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 529; Ejder Yılmaz, *Islah* (Ankara: Yetkin Yay., 2021), 43; Mehmet Akif Tutumlu, *Medeni Usul Hukukunda Islah* (Ankara: Seçkin Yay., 2022), 164.

haklı sebeplerini kanıtlar nitelikteki tanık delilini davasını ıslah etmeksizin mahkemeye sunabilecektir.

1.6.2.2.2. Yemin Teklif Edilememesi, İsticvap Edilememesi ve İkrarın Hâkimi Bağlamaması

Soybağının reddi davasında re'sen araştırma ilkesini uygulanmakta olmasının başka bir sonucu ise; soybağının tespitine ilişkin olarak taraflara yemin teklif edilememesi, tarafların isticvap edilememesi ve tarafların ikrarının hâkimi bağlamamasıdır.

Yemin, çekişmeli yargıda taraflardan birinin kendisinden kaynaklanan bir konuyla alakalı ve yargılamanın çözüme kavuşması bakımından önem arz eden bir vakıanın doğru olup olmadığına ilişkin olarak, kanunda öngörülen usule uygun şekilde mahkeme önünde gerçekleştirdiği açıklamadır²⁸⁴. HMK m. 226 hükmüne göre tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacağı vakıalar bakımından yemin söz konusu olmayacaktır²⁸⁵. Bu durumda, taraflarca getirilme ilkesinin uygulama alanı bulduğu dava ve işler bakımından yemin gündeme gelebilecekken, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı dava ve işlerde yemin teklif edilemez²⁸⁶. Bunun nedeni ise, yeminden kaçınmanın sonucunun ikrar anlamına gelmesi ve re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar bakımından ikrarın hâkimi bağlamamasıdır²⁸⁷.

²⁸⁴Ali Türkmen, "Türk Özel Hukuk Yargı Sisteminde Yemin Müessesesi," *International Journal Of Legal Progress* 1, sy. 2 (Temmuz 2016): 121; Bilgin, *Babalık Davası*, 240; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2022), 405; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 435; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 297; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 508-510; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 530; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 863; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 252; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 252.

²⁸⁵ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 530; Tahiroğlu, *Re'sen Araştırma İlkesi*, 129.

²⁸⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 127; Ejder Yılmaz, *Yemin* (Ankara: Yekin Yay., 2021), 115; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi," 150; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 155; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 342.

²⁸⁷ Yılmaz, *Yemin*, 115; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 127; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1362; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 84; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi,"

Bu sebeptendir ki, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalardan olan soybağının reddi davasında soybağının tespitini sağlaması yönünden yemin teklif edilemez²⁸⁸.

İsticvap, taraflardan birinin kendi aleyhinde, uyuşmazlığın özünü oluşturan vakıalar ya da bu vakıalarla ilişkili konular hakkında hâkim tarafından kanunda öngörülen usul çerçevesinde sorguya çekilmesidir (HMK m. 169)²⁸⁹. Mahkemece isticvaba çağrılan taraf, özürsüz şekilde gelmediği ya da gelse de sorulan sorulara cevap vermediği takdirde, isticvap konusu vakıalar ikrar edilmiş varsayılarak değerlendirme yapılır (HMK m. 171/2)²⁹⁰. Bu durumda isticvap, taraflardan birinin uyuşmazlığa ilişkin vakıaları kendi aleyhine ikrar etmesi için hâkim tarafından dava malzemesinin toplanması amacıyla gerçekleştirilen bir usul işlem olması sebebiyle ancak taraflarca getirilme ilkesinin uygulama alanı bulduğu dava ve işler bakımından gündeme gelir²⁹¹. Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, ikrar hâkimi bağlar nitelikte olmayıp isticvap hükümleri uygulanmaz²⁹². Tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkilerinin bulunmadığı ve re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu soybağının reddi davasında da soybağının tespiti

148; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 77; Karşı, *Muhakeme*, 247, 563; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 342-458.

²⁸⁸ Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 77; Serozan, *Çocuk*, 159; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 127; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1362; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 84; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 342, 458.

²⁸⁹ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 542; Bolayır, *Deliller*, 478; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi," 148; Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 126; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1362; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 308; Uğur Yağcı, "İsticvaba İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Düzenlemeler," *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, sy. 1-2 (Haziran 2012): 286; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 376; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 376; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 362.

²⁹⁰ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 544-545.

²⁹¹ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 354; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 126; Yağcı, "İsticvap," 288.

²⁹² Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 155; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 126.

bakımından ikrar hâkimi bağlamayacağından isticvap hükümleri geçerli olmaz²⁹³.

Yemin, ikrar ve isticvap hükümlerinin hâkimi bağlamaması hususu, soybağının tespiti noktasında geçerlidir. Çünkü soybağının reddi davasında soybağının tespiti, tıbbi incelemeler yoluyla gerçekleştirilir ve buna göre bir hüküm kurulur. Öte yandan, yemin, ikrar ve isticvap hükümlerinin soybağının reddi davası kapsamında gündeme geleceği durumlar da mevcuttur. Bunlar; hak düşürücü sürelerin belirlenmesi, haklı nedenle dava açılmamasında haklı nedenin ispatı gibi hususlardır. Dolayısıyla yemin, ikrar ve isticvap hükümlerinin bu dava kapsamında kesinkes uygulanmadığını söylemek hatalı olabilir.

1.6.2.2.3. Delil Sözleşmesinin Hâkimi Bağlamaması

Delil sözleşmesi, HMK m. 193/1’de *“Taraflar yazılı olarak veya mahkeme önünde tutanağa geçirilecek imzalı beyanlarıyla kanunda belirli delillerle ispatı öngörülen vakıaların başka delil veya delillerle ispatını kararlaştırabilecekleri gibi; belirli delillerle ispatı öngörülme-yen vakıaların da sadece belirli delil veya delillerle ispatını kabul edebilirler”* şeklinde düzenleme alanı bulmuştur. Öyleyse delil sözleşmesi, belirli vakıaların başka delillerle ispatlanması adına taraflar arasında akdedilen usul hukukuna ilişkin bir sözleşme türüdür²⁹⁴.

Delil sözleşmeleri, taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı davalar bakımından akdedilebilir nitelikte olup, re’sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda ise, hâkimin iddia ve savunmaya ilişkin vakıalar

²⁹³ Serozan, *Çocuk*, 159; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 126-127; Özmumcu, “Re’sen Araştırma İlkesi,” 148; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 77; Baygın, *Soybağı*, 90.

²⁹⁴ Karşlı, *Muhakeme*, 535; Tahsin Hatipoğlu, *Medeni Yargılama Hukukunda Delil Sözleşmeleri* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2020), 14; Sema Taşpınar Ayvaz, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri* (Ankara: Yetkin Yay., 2001), 182; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 801; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 468; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 377; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul* 488; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 490.

kapsamında delilleri toplayıp değerlendirme yetkisinin olması dolayısıyla tarafların akdettiği delil sözleşmesi hâkimi bağlar nitelikte değildir²⁹⁵.

Re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu soybağının reddi davası bakımından, soybağının tespiti için elde edilen tıbbi araştırma ve inceleme raporu haricinde başka bir delille soybağının tespitinin sağlanacağı şeklinde akdedilen delil sözleşmesi hâkimi bağlamayacaktır²⁹⁶. Çünkü tıbbi araştırma ve incelemeler sonucu elde edilen rapor, soybağı tespitini kesine yakın sonuçlarla ispat etme kabiliyetine sahipken daha az kesinliğe sahip başka bir delil ile davanın sonuçlandırılmaya çalışılması maddi gerçekliğe ulaşılmasında engel teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, hak düşürücü süreler dahilinde davanın açılmamasında haklı nedenin varlığı ya da davanın hak düşürücü süre dahilinde açıldığını kanıtlamak amacıyla taraflar delil sözleşmesi akdedebilirler.

1.6.2.2.4. İkinci Tanık Listesi Verme Yasağının Uygulanmaması

HMK m. 240/1 hüküm uyarınca, uyuşmazlığa konu vakıanın ispatı için davanın tarafı olmayan üçüncü kişiler yargılama kapsamında tanık olarak gösterilebilir. Tanık deliline başvuran taraf, hangi vakiaya ilişkin tanık dinletmek istediğini, tanıkların adı, soyadı ve adreslerini içerir tanık listesini mahkemeye sunar (HMK m. 240/2)²⁹⁷. Mahkemeye sunulan bu tanık listesinin haricinde farklı kişiler artık tanık olarak gösterilemez (HMK m. 240/2). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda açıkça düzenlenmiş olan bu kural, ikinci tanık listesi verme yasağı olarak tanımlanır. İkinci tanık listesi verme yasağının amacı, mahkemeyi iş yükünden kurtarmakla birlikte yargılamanın

²⁹⁵ Taşpınar Ayvaz, *İspat Sözleşmeleri*, 193; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361,401; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 154; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 334.

²⁹⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 125; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1362; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi," 147-148; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 86; Karşı, *Muhakeme*, 535; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 77.

²⁹⁷ Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 444; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 544; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 871; Pekcanıtez, Atalay ve Özeker, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 259.

sürüncemede bırakılmasını önlemek ve usul ekonomisi ilkesine en uygun şekilde maddi gerçekliğe ulaşmaktır²⁹⁸. Dolayısıyla ikinci tanık listesi verme yasağı kamu düzenine ilişkindir ve hâkim bu yasağın ihlal edilip edilmediğini re'sen dikkate almakla yükümlüdür²⁹⁹.

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı dava ve işlerin kamu düzenine ilişkin olması sebebiyle bu dava ve işler bakımından ikinci tanık listesi verme yasağı uygulanmayacaktır³⁰⁰. Bu nedenle, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı soybağının reddi davasında da, ikinci tanık listesi verme yasağı uygulama dışı kalır³⁰¹.

Soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi adına tanık deliline günümüzde başvurulmamaktadır. Bunun sebebinin ise, daha sonra detaylı şekilde inceleyeceğimiz tıbbi araştırma ve incelemeler yoluyla mahkemenin soybağının tespitini sağlamasıdır. Soybağının reddi davasında tanık deliline, hak düşürücü sürenin geçip geçmediğinin ya da geçtiyse haklı bir sebebin varlığının kanıtlanması durumlarında başvurulabilir³⁰². Aynı

²⁹⁸ Cumhur Rüzgaresen, "Usul Ekonomisi İlkesinin İhlali Halinde Başvuru Yolları," *SDÜHFD* 4, sy. 2 (Ağustos 2014): 283; Bilgin, *Babalık Davası*, 232-233; Mehmet Turan, "Tanık Listesi Sunulması," *TAAD* 13, sy. 49, (Ocak 2022): 306.

²⁹⁹ Cenk Akil, "Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukukunda Tanık Listesi," *TBBD* 33, sy. 149 (2020): 157. <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2020-149-1925> . (erişim 11.06.2023); Mehmet Turan, "Tanık Listesi," 315; Fatih Karamercan, "Medeni Usul Hukukunda Tanık ve Tanıklık," *ABD* 76, sy. 3 (Ekim 2018): 166; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 872; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 124.

³⁰⁰ Akil, "Tanık Listesi," 161; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 77; Turan, "Tanık Listesi," 315; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361, 872.

³⁰¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 124; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1362; Özmumcu, "Re'sen Araştırma İlkesi," 142; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 77; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 86.

³⁰² Yargıtay 2. HD. 2010/6238 E., 2011/8045 K. ve 10.05.2011 tarihli kararı: "Davacı, dava dilekçesinde dava açmakta gecikmesinin haklı sebebe dayandığını ileri sürmüştü ve delil listesi sunmuştur. Davacı, tanıklarının dinlenilmesinden açıkça vazgeçmemiştir. Davacı tanıklarının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 253. ve devamı maddeleri gereğince dinlenilip, delillerin Türk Medeni Kanununun 289/son maddesi çerçevesinde değerlendirilip sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hak düşürücü süreden davanın reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir." Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 15.08.2023).

zamanda, kocanın baba olmadığı iddiasıyla açılan soybağının reddi davasında bilimsel araştırma ve inceleme yöntemine başvurulabilmesi adına en azından emare niteliğinde delillerle bu iddianın ispatlanması gerektiğinden bu kapsamda da tanık deliline başvurulabilir³⁰³. Bunun haricinde yalnızca tanık deliline dayanarak bir hüküm kurulması Yargıtay'ın birçok kararında usuli bir eksiklik olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla ikinci tanık verme yasağının uygulanmaması durumu, soybağının reddi davasında ancak bahsedilen durumlarda işlerlik kazanmaktadır.

1.6.2.2.5. Delil Avansının Devlet Hazinesinden Ödenmesi

HMK m. 325 hükmünde, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemediği dava ve işler bakımından yargılama giderlerinin kime yükletileceği düzenlenmiştir. HMK m. 325 hükmüne göre; *“Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından resen başvurulmuş deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir. Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine hükmedilir.”*

Yargıtay kararlarında, soybağının reddi davasının kamu düzenine ilişkin olması dolayısıyla tarafların bu tür davalar üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkilerinin bulunmadığı, bu sebeple bu davada HMK m. 325 hükmünün uygulama alanı bulacağı belirtilmiştir. Yargıtay'a göre, ilk derece mahkemesi tarafından DNA analiz giderlerinin yatırılması için taraflara kesin süre verilmesi ancak bu sürede tarafların masrafı yatırmaması durumunda davanın reddine karar verilmesi yasaya aykırı olarak görülmüş ve hüküm bozmayı gerektirmiştir³⁰⁴. Zira bu durumda hâkimin Devlet hazinesinden

³⁰³ Bkz. 2.2.2.4. numaralı başlık s.124.

³⁰⁴Yargıtay 18. HD., 2015/18206 E., 2015/16169 K., 10.11.2015 tarihli kararı için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 08.03.2023).

DNA analizi için gerekli giderlerin alınmasına ilerde bu giderleri ödemekle yükümlü olan taraftan tahsil edilmesine hükmetmesi gerekirdi.

Sonuç olarak, HMK m. 325 hükmüne göre, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisinin bulunmadığı davalardan olan soybağının reddi davasında, hâkimin başvurduğu delillere ilişkin masrafları karşılayacak miktarda avansın, taraflarca verilen süre içinde mahkeme veznesine yatırılmaması durumunda, bu giderler yargılama sonrasında taraflardan tahsil edilmek üzere Devlet hazinesinden karşılanacaktır.

1.6.3. Aleniyet İlkesi

Aleniyet ilkesi, üçüncü kişilerin de duruşmayı takip edebilmesi ve mahkeme kararının, herkesin öğrenebileceği şekilde açıklanması anlamına gelen usul hukuku ilkesidir³⁰⁵. Aleniyet ilkesi, adil yargılanma hakkının bir görünümü olup, amaç itibarıyla yargılamanın denetlenebilir olmasına olanak vermek suretiyle adalete olan güvenin artmasını sağlamaktır³⁰⁶. HMK m. 28 hükmü³⁰⁷ ile birlikte, Anayasa m. 141 hükmü ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi³⁰⁸ m. 6 hükmünde düzenleme alanı bulan aleniyet ilkesi yargılamada kural olarak uygulama alanı bulsa da bazı sınırlamalara tabidir. Zira aleniyet ilkesinin uygulanması bakımından istisnaların getirilmiş olmasının sebebi, aleniyet ilkesini uygulamakla korunmaya çalışılan menfaatten daha üstün

³⁰⁵ Nesibe Kurt Konca, *Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi* (Ankara: Adalet Yay., 2009), 12; Nesibe Kurt Konca, "Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması," *SDÜHFD* 4, sy. 2, (Ağustos 2016): 65; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 346; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 372; Karşlı, *Muhakeme*, 265; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 41; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 128; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 115.

³⁰⁶ Kurt Konca, "Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması," 72; Hakan Pekcanıtez, "Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi," *Yargı Reformu 2000 sempozyumu* (İzmir: İzmir Barosu Yay., 2000), 409; Arslan ve Süha, *Yargı Örgütü*, 180.

³⁰⁷ AYM 2020/73 E., 2023/181 K. ve 26.10.2023 tarihli kararıyla, HMK m. 28.2 hükmünde yer alan "...kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, "...yahut yargılama ile ilgili..." ibaresinin 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptaline karar vermiştir.

³⁰⁸ Çalışmanın ilerleyen kısımlarında "AİHS" şeklinde anılacaktır.

menfaatlerin zedelenebilecek olması düşüncesidir³⁰⁹. Bu bağlamda, aleniyet ilkesinin uygulanması bir temel hak niteliğinde olduğundan, başka temel hakların ihlal edilme tehlikesi sebebiyle sınırlandırılması da yine kanunun açıkça düzenlediği durumlarda mümkün olabilir (AY m. 13)³¹⁰.

Anayasa m. 141 hükmünde, genel ahlakın ve kamu güvenliğinin kesin olarak gerektirdiği durumlarda, duruşmaların kısmi ya da tamamen kapalı olarak gerçekleştirilebileceği, aynı zamanda küçüklerin yargılanmaları bakımından da aleniyet ilkesinin sınırlandırılmasına ilişkin özel kanun hükümleri öngörülebileceği açıkça düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye paralel olarak HMK m. 28 hükmünde de, genel ahlak, kamu güvenliği ve ilgililerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak varlığı halinde, bu kişilerin talebi ya da re'sen mahkeme tarafından, duruşmanın kısmi yahut tamamen aleni olarak görülmesine karar verilebilir. Anayasa m. 90 hükmü uyarınca Türk hukukunun kaynaklarından olan AİHS m. 6 hükmü³¹¹ de, aleniyet ilkesinin sınırlandırılabilirliği istisnai durumları açıklığa kavuşturmaktadır.

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'da aile mahkemesinde görülen davalar bakımından duruşmalarda aleniyet ilkesinin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak AMUK m. 7 ve TMK m. 284 hükümlerinin atfıyla HMK m. 28 hükmünün soybağının reddi davası bakımından da geçerlilik kazanacağı ve bu davaların kural olarak aleni şekilde yapılacağı söylenebilir. Öte yandan doktrinde, aile hukuku kapsamındaki hükümler aleniyet ilkesine

³⁰⁹ Kurt Konca, Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması," 76; Bilgin, *Babalık Davası*, 252.

³¹⁰ Bilgin, *Babalık Davası*, 253.

³¹¹ AİHS m.6/1 hükmü: "Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir".

ilişkin düzenlemeler bakımından yetersiz görülmüş ve özellikle soybağı ve velayet davalarının aleniyet ilkesinin bir istisnası olarak düzenlenmesi gerektiği eleştirisi yapılmıştır³¹².

Kanaatimizce, aile hukukundan doğan davalar, konusu itibariyle aile mahremiyeti ve özel hayatın gizliliği gibi temel hakların esas olarak korunması gerektiği uyuşmazlıklardandır³¹³. Her ne kadar soybağının reddi davasının gizli olarak görülmesine ilişkin bir düzenleme bulunmasa da, dava kapsamında kişilerin özel hayatlarına ilişkin birçok beyanda bulunmaları sebebiyle duruşmaların gizli olarak yapılmasında tarafların üstün menfaatleri mevcuttur. Dolayısıyla HMK m. 28 hükmünde yer alan *“ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak gerekli kıldığı haller”* ifadesi, soybağının reddi davası kapsamında gizlilik kararının mahkemeden talep edilmesinde gerekçe olarak gösterilebilmelidir. Hatta hakim de, bu sebeple re’sen gizlilik kararı verebilir.

1.6.4. Usul Ekonomisi İlkesi

Usul ekonomisi ilkesi, HMK m. 30 ve Anayasa m. 141/4 hükümlerinde düzenlenme alanı bulmuş bir yargılama hukuku ilkesidir. HMK m. 30 hükmünde hâkime, yargılamanın makul süre içerisinde, düzenli biçimde ve gereksiz masraflardan kaçınılarak tamamlanması yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa m. 141/4 hükmünde ise, *“Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir”* demek suretiyle usul ekonomisi ilkesi düzenlenmiştir. Sonuç olarak usul ekonomisi ilkesine göre hâkimin görevi, yargılamayı en basit şekilde, en az masrafla yürütmek ve en makul sürede davayı karara bağlamaktır³¹⁴. Bu durum bize usul ekonomisi ilkesinin

³¹² Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 91; Kurt Konca, *“Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması,”* 79.

³¹³ Kurt Konca, *Aleniyet İlkesi*, 250; Kurt Konca, *“Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması,”* 78.

³¹⁴ Rüzgaresen, *“Usul Ekonomisi,”* 174; Dilşat Yılmaz, *“Usul Ekonomisi İlkesi Çerçevesinde Türk İdari Yargılama Usulünde Sözlülük İlkesine İlişkin Bazı Değerlendirmeler,”* AHBVÜHFD 23, sy. 2 (Nisan 2019): 272; Karşı, *Muhakeme*, 270; Görgün, Görü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 357; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 157; Tanrıver, *Medeni Usul C. 1*, 378; Pekcanitez,

üç temel unsuru barındırdığını göstermektedir: Basitlik, çabukluk ve ucuzluk³¹⁵.

Soybağının reddi davasında hâkim, usul ekonomisi ilkesini göz önünde bulundurarak davayı basit, makul sürede ve en az giderle sürdürmeli ve karara bağlamalıdır. Soybağının reddi davası bakımından usul ekonomisi ilkesinin öne çıktığı husus ise soybağının tespiti amacıyla yapılacak olan tıbbi inceleme ve araştırmalardır. Soybağının reddi davasının kamusal niteliği göz önünde bulundurulduğunda hâkimin, maddi gerçekliğe ulaşmak amacıyla soybağının tespiti için gerekli olan tıbbi inceleme ve araştırmaların gerçekleştirilmesine karar vermelidir. Bu noktada, medeni yargılama hukukunun temel amacı olan maddi gerçekliğe ulaşma gayesi göz önünde bulundurularak soybağının tespiti için tıbbi inceleme yöntemlerine başvurulması, usul ekonomisi ilkesine tezat oluşturmaz³¹⁶.

Örnek olarak, kan gruplarının karşılaştırılması yöntemi ve DNA analiz raporunun günümüzde soybağının tespiti amacıyla en çok yararlanılan tıbbi inceleme yöntemleridir. DNA analiz raporunun doğruluk oranı kan gruplarının karşılaştırılması yöntemine kıyasla daha yüksek olup ancak daha pahalı bir yöntemdir. Bu noktada hakimin usul ekonomisi bakımından hangi inceleme türünü seçeceği önem arz etmektedir.

Doktrinde bir görüşe³¹⁷ göre, soybağının tespiti bakımından kan gruplarının karşılaştırılması yönteminin DNA testine kıyasla daha az maliyetli olması dolayısıyla, DNA testinin ücretini davacının karşılayabilecek durumda olduğunu beyan etmesi halinde DNA testi yapılmalı ancak davacının kan

Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 147; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 588; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 84.

³¹⁵ Ejder Yılmaz, "Usul Ekonomisi," *AÜHFD* 57, sy. 1 (Mart 2008): 250.

³¹⁶ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 96; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 192.

³¹⁷ Mustafa Saldırım, "DNA İncelemesinin Hukuk Alanındaki İşlevi," *AD* 4 (Ağustos 2000): 133.

gruplarının karşılaştırılması yöntemi ile tespitin yapılmasını talep etmesi halinde de DNA testinin yapılması için zorlanmamalıdır.

Doktrindeki başka bir görüşe³¹⁸ göre, DNA testinin soybağının tespitine yönelik en güvenilir sonucu vermesi ve gelişen teknolojiyle birlikte DNA testinin maliyetinin düşmesi sebepleriyle doğrudan DNA testi incelemesinin gerçekleştirilmesi, usul ekonomisi ilkesine en uygun yöntem olacaktır.

Kanaatimizce hâkim, uyuşmazlık kapsamında maddi gerçeğin açığa çıkarılması bakımından en güvenilir yöntemin uygulanmasına karar vermelidir. Usul ekonomisi ilkesi medeni yargılama hukukunun ilkelerinden biri olsa da gerçeğin açığa çıkarılması yargılamanın esas amacını teşkil eder. Soybağının reddi davasında amaç, kocanın çocuğun biyolojik babası olup olmadığını tespit etmektir. Bu tespiti gerçekleştirmenin bilimsel anlamda en doğru yolu ise DNA testidir³¹⁹. Öte yandan, daha sonra detaylı şekilde inceleneceği üzere DNA testi için kişinin vücudundan örnek alınabilmesi kan örneğinin aksine sürüntü yöntemi şeklindeki oldukça basit bir yöntem ile gerçekleştirilmektedir³²⁰. Tüm bu açıklamalardan çıkarılabileceği üzere, hâkimin DNA testi ile soybağının tespit edilmesine karar vermesi, usul ekonomisi ilkesiyle çelişmeyecek aksine ilkeye daha da uygun bir yargılama yapılmasını sağlayacaktır.

1.6.5. Doğrudanlık İlkesi

Doğrudanlık ilkesi, davanın açılmasından hüküm verilinceye kadar geçen süreçte yargılamada sunulan delillerin dinlenilmesi, incelenmesi ve

³¹⁸ Meral Gürbüz, “Bir İspat Aracı Olarak Gen ve DNA İncelemeleri,” *Eskişehir Barosu Dergisi* 7 (Haziran 2005): 55-66; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 192; Nagehan Okumuş, “Medeni Usul Hukukunda Özel Hüküm Sebepleri” (Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 39; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 96.

³¹⁹ Kan gruplarının karşılaştırılması yöntemiyle babalığın tespiti yoluna gidilmesinde hata payı sanılanın aksine yüksektir. Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/kan-grubuna-bakilarak-babalik-saptanamaz/647401> . (erişim 13.11.2023).

³²⁰ Bkz. 2.3.2.2.2.3.2.2. numaralı başlık s.123.

değerlendirilmesine ilişkin usuli işlemlerin bir aracı olmaksızın hâkim tarafından gerçekleştirildiği yargılama hukuku ilkesidir³²¹. Doğrudanlık ilkesi sayesinde hâkim, delilleri ilk elden inceleyeceği için söz konusu delilleri serbestçe değerlendirme olanağına sahip olacaktır³²². Bununla birlikte doğrudanlık ilkesinin uygulanmasında, sıkı ispat rejiminin yargılamayı uzatabileceği düşüncesiyle usul ekonomisi ilkesi gereği bazı istisnalar getirilmiştir (HMK m. 197/2)³²³.

Soybağının reddi davasının kamusal niteliği dolayısıyla doğrudanlık ilkesi oldukça önem kazanmaktadır. Soybağının reddi davası gibi tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisinin bulunmadığı davalar bakımından doğrudanlık ilkesinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla medeni yargılama hukukuna ses ve görüntü nakli yöntemiyle duruşmanın gerçekleştirilmesi imkanı kanunen tanınmıştır. HMK m. 149/3 hükmünde bu durum, *“Mahkeme, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri dava ve işlerde ilgililerin, aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla bulundukları yerden dinlenilmesine resen karar verebilir”* şeklinde düzenleme alanı bulmuştur. Dolayısıyla re’sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda hâkim, ilgililerin talebinden ya da muvafakatinden bağımsız olarak ses ve görüntünün nakledilmesi yoluyla duruşmayı gerçekleştirebilecektir. Ses ve görüntü nakli yoluyla gerçekleştirilen duruşma, fiziki olarak gerçekleştirilen duruşmadan daha dar kapsamlı şekilde doğrudanlık ilkesine hizmet etse de, bu şekilde

³²¹ Nesibe Kurt, “Medeni Yargılama Hukukunda Doğrudan Doğrualık İlkesi,” *Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan*, der. Cengiz Koçhisarlıoğlu (Ankara: Turhan Kitabevi, 2008): 599; Aziz Serkan Arslan, “Doğrudanlık İlkesi,” *SDÜHFD* 4, sy. 2 (Ağustos 2014), 134; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 365; Karşı, *Muhakeme*, 268; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 158; Arslan ve Tanrıver, *Yargı Örgütü*, 182; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 158; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 345; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 128; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 142.

³²² Arslan, “Doğrudanlık İlkesi,” 134; Arslan, *Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi*, 18 vd.; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 158; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 345; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 128; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 142.

³²³ Arslan, “Doğrudanlık İlkesi,” 137; Cumhuriyet Rüzgaresen, *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi* (Ankara: Yetkin Yay., 2013), 129-130.

ilgililerin dinlenilmesi doğrudan dinleme ile istinabe arasında bir konumda bulunarak doğrudanlık ilkesinin daha isabetli uygulanmasını sağlayacaktır³²⁴.

Bunun haricinde soybağının reddi davası kapsamında doğrudanlık ilkesinin öncelikli olarak gündeme geleceği husus; soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek DNA testi için elde edilmesi planlanan DNA örneğinin kocanın ve çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemeden istinabe yoluyla talep edilebilmesidir (HMK m. 197/2). Soybağının reddi davasının görülmekte olduğu mahkemenin yargı çevresinde DNA analizini gerçekleştirebilecek yetkili tıbbi kuruluşun bulunmaması halinde uygun görülen mahkemeden DNA örneğinin alınması ve DNA analizinin gerçekleştirilmesi için istinabe talebinde bulunulabilir. Elde edilen DNA örnekleri bilirkişi incelemesine gönderilip mahkmeye sunulan bilirkişi raporuna göre hüküm kurulacak olması halinde doğrudanlık ilkesinin zedelenmesi söz konusu olmaz.

1.6.6. Hâkimin Davayı Aydınlatma Sorumluluğu

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hâkimin davayı aydınlatma ödevine ilişkin bir tanımlama yapılmamıştır. Ancak HMK m. 31 hükmünde kanun koyucu, hâkime dava kapsamında verilen görevlerin şartlarını ve araçlarını düzenlemiştir³²⁵. HMK m. 31 hükmüne göre hâkim, davanın aydınlatılmasının zaruri olduğu hallerde, çelişki ya da belirsizlik gördüğü durumlara ilişkin olarak taraflara soru sorabilir, açıklama yaptırabilir, delil göstermelerini isteyebilir³²⁶. Dolayısıyla hâkim, yargılama kapsamında ileri sürülen maddi ya da hukuki vakıaların çelişkili olması durumunda taraflara sorular yöneltmeli ve çelişkili vakıaları aydınlatma amacıyla açıklama yaptırmalıdır³²⁷.

³²⁴ Arslan, "Doğrudanlık İlkesi," 140-141.

³²⁵ Şafak Güleç, *Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi* (Ankara: Seçkin Yay., 2021), 31.

³²⁶ Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 141; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 160; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 123-124; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 358.

³²⁷ Karşlı, *Muhakeme*, 239; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 101.

Vakıa ve deliller yönünden hakimın davayı aydınlatma sorumluluğunun, re'sen araştırma ilkesinin geçerlilik kazandığı davalar kapsamında gündeme gelmeyeceğini söylemek yanlış olmaz³²⁸. Çünkü bu davalarda hakimın re'sen vakıa ve delilleri araştırıp değerlendirilmesi, re'sen araştırma ilkesinin bir sonucudur³²⁹. Dolayısıyla soybağının reddi davasında, hakimın re'sen delilleri araştırıp değerlendirmesi, davayı aydınlatma sorumluluğundan önce re'sen araştırma ilkesinin dava kapsamında uygulanmasından ileri gelmektedir.

Öte yandan “Tarafların Dinlenilmesi” başlıklı HMK m. 144 hükmünün soybağının reddi davasında uygulanıyor olması, hakimın davayı aydınlatma ödevinin bu dava kapsamında işlerlik kazandığına örnektir. Bu noktada, taraflara soru yöneltilmesi ve çelişkili vakıaların açıklattırılması durumları HMK m. 144 kapsamında tarafların dinlenilmesi anlamına gelmekte olup re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda da hâkimin davayı aydınlatma görevinin devam ettiği sonucu çıkarılmaktadır³³⁰. Sonuç olarak, re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu soybağının reddi davası bakımından da hâkim, taraflara yönelteceği sorularla, vakıalara ilişkin açıklama yaptırtarak davayı aydınlatmakla yükümlüdür.

³²⁸ Tahiroğlu, *Re'sen Araştırma İlkesi*, 38.

³²⁹ Tahiroğlu, *Re'sen Araştırma İlkesi*, 38.

³³⁰ Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 101.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA BABALIK KARİNESİ, ÇÜRÜTÜLMESİ VE KULLANILAN DELİLLER

2.1. GENEL OLARAK İSPAT VE KARİNE

Yargılama hukukunda ispat, maddi bir vakıanın gerçekliği hususuna ilişkin olarak hâkimin ikna edilmesi şeklinde tanımlanır³³¹. İspat hakkı HMK m. 189 hükmünde ilkesel olarak düzenleme alanı bulmuştur. Kanun koyucu bu hükümde ispat hakkının içeriğinin ve kapsamının ne olduğunu belirtmezken bu hakkın sınırlarını çizmiştir³³². İspat hakkından ayrı olarak düşünülemeyecek bir diğer kavram ise ispat yükü kavramıdır. İspat yükü, ispat araçlarının kim tarafından mahkemeye getireleceği ve kimin ispatsızlık rizikosuna katlanacağını belirleyen maddi hukuktan kaynaklanan kurallardır³³³.

HMK m. 190 hükmünde ispat yükü, “(1) *İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakiaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir.* (2) *Kanuni bir karineye dayanan taraf, sadece karinenin temelini oluşturan vakiaya ilişkin ispat yükü altındadır. Kanunda öngörülen istisnalar dışında, karşı taraf, kanuni karinenin aksini ispat edebilir*” şeklinde düzenleme alanı bulmuştur. Yine TMK m. 6 hükmünde ispat yükü, “*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür*” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre kural olarak, iddia olunan vakıa sonucunda elde edilecek karar kendi lehine olan taraf ispat yükü altındadır. Bu durumun istinası ise kanunda özel olarak belirtilen hallerdir.

³³¹ Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, *Medeni Usul*, 293 vd.; Haluk Konuralp, *Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları* (Ankara: Yetkin Yay., 2009), 9; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 741; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 456; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 741.

³³² Barış Toraman, “Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, *DEÜHFD Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan* 16, özel sy. (2014): 1485.

³³³ Toraman, “İspat Hakkı,” 1487; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 619; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 383; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 467.

HMK m. 190/2 ise kanuni karinelere ilişkin istisnai bir ispat yükünden bahsetmiştir. Buna göre kanuni bir karineye dayanan taraf bunu ispat ile yükümlüdür. Kural olarak davanın karşı tarafı da dayanan kanuni karinenin aksini ispat edebilecektir.

Varlığı tespit edilen bir olgudan varlığı tespit edilemeyen bir başka olguya ilişkin olarak varılan neticeye karine denir³³⁴. Karineler kanuni karineler ve fiili karineler olmak üzere ikiye ayrılır. Kanuni karineler, varlığı tespit edilememiş bir olgu hakkında varlığı tespit edilmiş başka bir olguya dayanarak sonuç çıkarılmasını sağlayan ve yasa hükmünde düzenlenmiş olan karinelere³³⁵. Fiili karineler ise, hâkimin hayattaki tecrübelerine dayanarak, varlığı tespit edilmemiş olgular hakkında vardığı neticedir³³⁶. Kanuni karineler iki gruba ayrılır: kesin karineler ve adi karineler. Kesin karineler, sonucu mutlak olarak ortaya çıkan aksi ispat edilemez nitelikteki kanuni karinelere³³⁷. Adi karineler ise, aksi iddia ve ispat olunabilen kanuni karinelere³³⁸. Kanuni karinelerin bir alt türü olan adi karine kapsamında yer alan babalık karinesi ise soybağının reddi davası bakımından önem arz etmektedir. Adi karineler birer ispat yükü kuralı ihtiva etmekte olup ispatsızlık yükünün kime yükleneceği hususunu tespit ederler³³⁸.

Soybağının reddi davasında önem arz eden babalık karinesi de adi karine niteliğinde olup aksi iddia ve ispat olunabilir. Soybağının reddi davasının asıl amacı, babalık karinesinin çürütülmesi ve koca ile çocuk arasında resmiyette

³³⁴ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 782; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 469; Atalı ve Ermenek, *Medeni Usul*, 471; Karakaş, "Karine," 732.

³³⁵ Karakaş, "Karine," 729; Atalı ve Ermenek, *Medeni Usul*, 473; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 387; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 783; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 629.

³³⁶ Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 634; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 788; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 387.

³³⁷ Karakaş, "Karine," 736.

³³⁸ Karakaş, "Karine," 743.

var olan soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılması olduğundan babalık karinesi ve ispat kuralları çalışmamızda özel olarak incelenmiştir.

2.1.1. Babalık Karinesi

TMK m. 285/1 hükmüne göre, evlilik birliği devam ederken ya da sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğmuş olan çocuğun babası kocadır. Söz konusu hüküm “*babalık karinesi*” olarak adlandırılmaktadır. Kanun koyucunun babalık karinesini hükme bağlamasının sebebi, ailenin birliğini ve huzurunu korumak aynı zamanda çocuğun soybağının istikrarını sağlamaktır³³⁹. Babalık karinesi sayesinde çocuk, hukuki soybağı ile kocaya bağlanır. Belirtilmelidir ki, evlilik birliği içinde doğan çocuğun babasının koca sayılabilmesi için eşlerin cinsel birleşimi şart olmayıp homolog dölleme (örneğin tüp bebek tedavisi) yöntemiyle doğan çocuğun babası da babalık karinesi gereği koca olarak kabul edilir³⁴⁰. Hatta kocanın biyolojik anlamda çocuk sahibi olma yetisinin bulunmaması halinde dahi evlilik birliği içinde doğan çocuğun babası karine gereği kocadır³⁴¹.

Babalık karinesi TMK m. 285/1 hükmünde, çocuğun evlilik birliği içinde doğması ve evlilik birliği içinde ana rahmine düşmesi durumlarını kapsar şekilde düzenlenmiştir. Çocuğun evlilik birliği içerisinde doğması durumunda ne zaman doğduğu önemli olmayıp evliliğin ilk haftalarında dahi doğması halinde çocuğun babası koca olarak kabul edilir³⁴². Bunun nedeni ise, eşler arasında evlenmeden önce cinsel ilişkinin gerçekleşmiş olabileceği ihtimalinin varlığıdır³⁴³. Nitekim, babalık karinesinin gündeme gelebilmesi

³³⁹ Serozan, *Çocuk*, 170-171; Baygın, *Soybağı*, 20-21.

³⁴⁰ Fulya Erlüle, “Babalık Karinesi,” *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan*, der. Yasemin Güllüoğlu Altun (İstanbul: Vedat Yay., 2009), 589-590; Baygın, *Soybağı*, 25-26; Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası,” 122.

³⁴¹ Sarı Fidan, “Babalık Karinesi,” 126.

³⁴² Acabey, *Soybağı*, 110; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 275; Erlüle, “Babalık Karinesi,” 690-691.

³⁴³ Erlüle, “Babalık Karinesi,” 691; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 146.

için mevcut bir evliliğin olması şarttır³⁴⁴. Aksi takdirde TMK m. 285 hükmü bağlamında babalık karinesinin varlığından bahsedilemez.

Mevcut bir evliliğin söz konusu olmadığı durumda ancak TMK m. 302 hükmünde düzenlenen karine gündeme gelebilir³⁴⁵. Bu karineye göre, çocuğun doğumundan önceki üç yüzüncü gün ile yüz sekseninci gün arasında anne ile cinsel ilişkide bulunan erkek karine gereği çocuğun babası olarak kabul edilir ya da belirtilen süreler haricinde erkeğin annenin hamile kalma ihtimalinin yüksek olduğu dönemde anne ile cinsel ilişkide bulunduğu tespit halinde yine babalığa ilişkin aynı karine geçerli olur. Bu karine ise soybağının reddi davasında değil babalık davasında geçerlilik kazanır.

Babalık karinesi adi kanuni karine niteliğinde olup aksinin ispatı halinde ortadan kalkabilmektedir (TMK m. 286). Babalık karinesinin çürütülebilmesi açısından ispat yükü ise karinenin aksini iddia eden tarafa yüklenmektedir (TMK m. 287 ve m. 288).

2.1.1.1. Çocuğun Evlilik Birliği İçinde Doğmuş Olması

TMK m. 285 hükmüne göre, çocuğun evlilik devam ederken doğmuş olması halinde babalık karinesi devreye girer ve koca çocuğun babası olarak kabul edilir. Evlilik birliğinin ne kadar sürdüğü önem arz etmeksizin babalık karinesi geçerlilik kazanır³⁴⁶. Örneğin, evlenmenin üzerinden bir hafta ya da beş yıl geçmiş olması karinenin uygulanması bakımından bir önem arz etmemektedir.

TMK m. 157/1 hükmüne göre ise, evliliğin mutlak ya da nisbi butlan sebeplerinden biri ya da birkaçı ile sakat olması durumunda eşler kötü niyetli olsalar (evliliğin butlanla sakat olduğunu bilseler ya da bilebilecek durumda

³⁴⁴ Aydıncık Midyat, "Genetik Baba," 465.

³⁴⁵ Aydıncık Midyat, "Genetik Baba," 465.

³⁴⁶ Ateş, "Soybağı", 17.

olsalar) dahi evliliğin butlanına karar verilene kadar ki süreçte doğmuş olan çocuklar evlilik birliği içinde doğmuş sayılırlar³⁴⁷.

Dini nikahın hukukumuzda bir geçerliliği olmaması dolayısıyla dini nikahlı koca biyolojik baba dahi olsa çocukla arasında babalık karinesi dolayısıyla bir soybağı ilişkisi bulunmaz³⁴⁸. Öte yandan, kocanın tanıma yoluyla dini nikahlı evliliğinden olan çocukları ile resmîyette bir soybağı ilişkisi kurması mümkündür. Böylece evlilik birliği dışında doğan çocuklar her ne kadar babalık karinesi dolayısıyla dini nikahlı kocaya soybağıyla bağlanamayacak olsalar da tanıma yoluyla bağlanabilirler (TMK m. 282/2). Dini nikahlı kocanın çocuğu tanımaması halinde ise, çocuk ya da anne bu kişiye karşı babalık davası açmak suretiyle çocuk ile dini nikahlı koca arasında resmi bir soybağı ilişkisi kurulabilir (TMK m. 301).

Eşler hakkında mahkemece ayrılık kararı verilmesi akabinde doğan çocuklar, evliliğin kanunen devam etmesi dolayısıyla, evlilik birliği içerisinde doğmuş sayılır ve babalık karinesi geçerliliğini korur³⁴⁹. Dolayısıyla fiili ayrılık ya da mahkeme tarafından tesis edilmiş olan ayrılık kararı sonrasında doğan çocuk da evlilik birliği içinde doğmuş sayılır ve kocaya babalık karinesi gereği hukuki soybağı ile bağlanır. Buna karşılık, ayrılık kararından sonra doğan çocuk bakımından babalık karinesinin çürütülmesi kanun koyucu tarafından kolaylaştırılmıştır³⁵⁰.

2.1.1.2. Çocuğun Evlilik Birliği Sona Erdikten Sonra Doğmuş Olması

TMK m. 285/1 hükmünde babalık karinesi kapsamında bahsedilen bir diğer durum ise, çocuğun evlilik birliği sona erdikten sonra doğması halidir. Bu

³⁴⁷ Öztan, *Aile*, 523; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 275; Baygın, *Soybağı*, 21; Serozan, *Çocuk*, 172; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 146.

³⁴⁸ Akyüz, *Çocuk*, 141.

³⁴⁹ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 275-276; Serozan, *Çocuk*, 172; Erlüle, "Babalık Karinesi," 688; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 147.

³⁵⁰ Bkz. 2.1.3.3. numaralı başlık s.105.

durumda, evlilik birliği içerisinde ana rahmine düşen çocuk, evliliğin sona ermesi tarihinden itibaren üç yüz gün içinde doğmuşsa evlilik birliği içinde doğmuş gibi kabul edilecek ve babalık karinesi geçerli olacaktır. Kanunda öngörölen üç yüz günlük sürenin dayanağı, bilimsel verilere göre hamileliğin devam edebileceği azami sürenin üç yüz gün olmasından kaynaklanmaktadır³⁵¹. Kanun koyucunun kadın için üç yüz günlük bekleme süresi³⁵² düzenlemesinin sebebi ise, kadının biten evliliğinden gebe olup olmadığının tespiti ve dolayısıyla nesebin karışmasının önüne geçmektir³⁵³.

Kanaatimizce, TMK m. 132 hükmünde düzenlenen bekleme süresi (iddet müddeti) günümüz koşullarında gerekli bir uygulama olmaktan çıkmıştır. Halihazırdaki bilimsel gelişmelere bakıldığında bekleme süresinin anlamsız hale geldiği aşıkardır. Bekleme süresinin günümüz şartlarında dahi yasalarımızda yer almasının sebebi, eşinden ayrılan erkeğın ve yasa koyucunun kadın üzerindeki tahakkümünü sürdürmesi ve denetimini sağlama çabası olarak değerlendirmek mümkündür³⁵⁴. Nitekim bekleme süresi, evlenmeyi ertelemesi sebebiyle, AİHS m. 12 hükmünde yer alan *evlenme hakkının* ve m. 14 hükmünde yer alan *ayrımcılık yasağının* da ihlali şeklinde yorumlanabilir³⁵⁵.

Bunun haricinde bekleme süresi, Türkiye'nin tarafı olduğu bir diğer uluslararası sözleşme olan Kadınlara Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW)³⁵⁶ kadın ve erkeklere eşit haklar tanınmasını

³⁵¹ Paksoy, "Soybağının Reddi," 356; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 147; Baygın, *Soybağı*, 21; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile*, 279; Öztan, *Aile*, 523.

³⁵² Bekleme süresi için uygulamada "iddet müddeti" ifadesine de yer verilmektedir.

³⁵³ Helvacı ve Erlöle, *Medeni Hukuk*, 158; Seda Gayretli Aydın, "Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi," *TBBĐ* 31, sy. 136 (Mayıs-Haziran 2018): 267. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-136-1776> . (erişim 12.06.2023).

³⁵⁴ Nüket Paksoy Erbaydar ve Aysun Balseven Odabaşı, "Medeni Kanunun Bekleme Süresi (İddet Müddeti) İle İlgili 132. Maddesinin Kadın Hakları ve Modern Tıptaki Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi," *Fe Dergi* 10, sy. 1 (Ocak 2018): 115.

³⁵⁵ Paksoy Erbaydar ve Balseven Odabaşı, "İddet Müddeti," 115.

³⁵⁶ RG. 14.10.1985, sy. 18898.

öngören m. 15 hükmüne³⁵⁷ ve evlilik ve aile ilişkileri konularında kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını düzenleyen m. 16 hükmüne de aykırılık teşkil etmektedir. CEDAW Altıncı Ülke raporunda bekleme süresine ilişkin hükmün ve uygulanmasının eşitliğe aykırı olduğunu vurgulayarak Türkiye'yi uyarmıştır³⁵⁸.

Günümüzde gebeliğin tespitine ilişkin güvenilir tıbbi yöntemler sayesinde kolaylıkla kadının hamile olup olmadığı öğrenilebilir ya da hamile ise DNA analiz yöntemiyle çocuğun biyolojik babasının kim olduğunun tespiti kesine yakın sonuçlarla gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla evliliğin sona ermesinden itibaren kadının tekrar evlenmesi ya da cinsel birliktelikte bulunması ve kadının hamile kalması durumunda günümüz koşullarının bize sağladığı bilimsel imkanların kullanılmasıyla biyolojik babanın tespiti kolaylıkla gerçekleştirilebilmektedir.

Kanun koyucu, soybağına ilişkin davalarda soybağının tespiti için bilimsel araştırma yöntemlerinin (DNA analizi) esas hakkında hükme etki edecek yegane delil olarak kabul etmekte iken bekleme süresini bertaraf etmek için söz konusu bilimsel yöntemlerin kullanılarak sonuca ulaşılmasını göz ardı etmektedir. Sonuç olarak bekleme süresine ilişkin hükmün (TMK m.132) kanundan çıkartılarak yeni bir düzenleme getirilmesi ve bu düzenlemenin de kadının evlilik birliğinin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün içinde hamile olduğunun anlaşılması durumunda çocuğun biyolojik babasının tespitinin DNA analiz yöntemiyle gerçekleştirilebileceğine ilişkin yeni bir hüküm olması gerekir.

³⁵⁷ CEDAW m. 15: *"Taraf Devletler kadınlara kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır. Taraf Devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir"*.

³⁵⁸ CEDAW/C/TUR/CO/6 2010; Paksoy Erbaydar ve Balseven Odabaşı, "İddet Müddeti," 115-116.

TMK m. 285/1 hükmünde öngörülen üç yüz günlük sürenin başlangıç anının belirlenmesi önem arz eder. Kanunen üç yüz günlük bekleme süresi, evlilik boşanma ile sona ermişse boşanmaya ilişkin mahkeme kararının kesinleştiği tarihin ertesi günü başlar³⁵⁹. Nitekim eski İsviçre Medeni Kanunu'nun m. 103 hükmünde³⁶⁰ de bekleme süresinin mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlayacağı öngörülmüştü. Nüfus Hizmetleri Yönetmeliği m. 23 hükmüne göre, evliliğin kocanın ölümü halinde sona ermesi durumunda ise bekleme süresi, kocanın ölüm tarihinden itibaren başlar³⁶¹. Koca hakkında gaipliğe karar verilmesi durumunda ise üç yüz günlük bekleme süresi, ölüm tehlikesinin varlığından ya da son haber alma tarihinden itibaren başlar (TMK m. 285/3).

Doktrinde söz konusu düzenleme eleştirilmektedir. Bir görüşe göre³⁶², evliliğin gaiplik nedeniyle mahkemece feshedilmemesi durumunda üç yüz günlük bekleme süresinin başlaması söz konusu olmayacak ve doğan çocuğun babası babalık karinesi gereği koca olarak kabul edilecektir³⁶³.

Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre ise, gaiplik kararının kesinleştiği tarihten itibaren üç yüz gün sonra doğan çocuk, hakkında gaiplik kararı verilen kocaya soybağı ile bağlanmaz³⁶⁴. Diğer bir anlatımla, kocanın gaipliğine karar verilmesi halinde babalık karinesi bakımından dikkate alınması gereken tarihler; kaybolma ve uzun süre haber alınamayan tarihler olmalı ve evlilik feshedilmemiş olsa dahi TMK m. 285/3 hükmü

³⁵⁹ Acabey, *Soybağı*, 111; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile*, 276-277; Gençcan, *Aile*, 302; Aydıncık Midyat, "Genetik Baba," 464; *EBYÜHFD*, 6, sy. 1-4 (Aralık 2002): 259.

³⁶⁰ Bu hüküm 2000 yılı itibariyle Yeni İsviçre Medeni Kanunu'nda yer almamaktadır.

³⁶¹ Hatice Selin Pürselim, "MÖHUK Kapsamında İddet Müddetinin Soybağının Reddi ve Babalık Davalarına Etkileri," *MÜHFHAD* 27, sy. 1 (Haziran 2021): 517.

³⁶² Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile*, 279; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 147.

³⁶³ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 147; Baygın, "Kan Bağına Dayanan Soybağı", 259; Serozan, *Çocuk*, 175.

³⁶⁴ Baygın, *Soybağı*, 23; Acabey, *Soybağı*, 117; Ateş, "Soybağı", 20; Serozan, *Çocuk*, 175.

uygulanmalıdır³⁶⁵. Zira kanun hükmünde yer almamasına karşılık üç yüz günlük bekleme süresinin evliliğin feshi tarihinden itibaren gerçekleşeceğine ilişkin yorum, genetik kökene bağlanma ilkesini zedeleyeceğinden çocuğun üstün menfaatine aykırı bir durum yaratır. Ancak gaiplik kararı da alınmamışsa bu durumda babalık karinesi ancak soybağının reddi davasının açılması yoluyla çürütülebilir. Gaiplik kararı verilmişse diğer ilgililer, gaiplik kararı verimemişse çocuk, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilirler³⁶⁶.

TMK m. 285/2 hükmüne göre, *“Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür”* şeklinde düzenlenmiştir. Burada evlilik birliğinin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün geçtikten sonra doğan çocuğun babasının koca olduğunun kanıtlanması halinde karinenin canlanıp çocuğun tekrar kocaya soybağıyla bağlanacağına ilişkin görüşler mevcuttur³⁶⁷. Kanaatimizce bu görüş isabetli değildir. Şöyle ki, evlilik birliğinin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün geçtikten sonra doğan çocuk için babalık karinesi doğmaz ve çocuk bu karineden hiçbir zaman yararlanamaz. Başka bir anlatımla, koca ile çocuk arasında babalık karinesinden doğan soybağı ilişkisi hiç var olmamışsa bu karinenin tekrar canlanması da mümkün olamaz. Bu durumda ispat yüküne ilişkin temel kurala dönülerek, anne ya da çocuk babalık davası açmak suretiyle eski kocanın biyolojik baba olduğuna ilişkin iddialarını ispat edebilirlerse ancak bu yolla çocuk, eski kocaya resmi soybağı ile bağlanabilir.

2.1.2. Karinelerin Çakışması

Kanun koyucu TMK m. 132 hükmünde, evliliğin sona ermesinin ardından üç yüz günlük bekleme süresinde kadının başka biriyle evlenmesine müsaade etmemiştir. Bu hükmün amacı, kadının üç yüz günlük bekleme süresinde

³⁶⁵ Ateş, “Soybağı”, 21.

³⁶⁶ Serozan, *Çocuk*, 175; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 147. Bkz. 1.2.1.4. numaralı başlık s.27.

³⁶⁷ Ateş, “Soybağı”, 22.

başka biriyle evlenmesi ve bir çocuk doğurması durumunda “evliliğin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuk” ve “evlilik birliği içinde doğan çocuk” bakımından babalık karinelerinin çıkışacak olmasıdır.

TMK m. 132 hükmü kadın için kesin evlenme engeli olmayıp geçici evlilik engeli oluşturmaktadır³⁶⁸. Bu sebeple evlendirme memuru, kadının bekleme süresinin dolmamış ya da bu sürenin mahkeme tarafından kaldırılmamış³⁶⁹ olması halinde evlenme engelinin mevcut olması dolayısıyla tarafların evlenme talebini reddetmelidir (Evlendirme Yönetmeliği³⁷⁰ m. 23). Ancak bu durumun bir şekilde gözden kaçması ve kadının bekleme süresinde başka bir erkekle evlenmesi halinde bu evlilik yine de geçerli bir evlilik sayılır³⁷¹. İşte kadının üç yüz günlük bekleme süresi içinde başka biriyle evlenip bu evlilik dahilinde çocuk doğurması durumunda hangi karinenin işlerlik kazanacağı sorusu gündeme gelmektedir. Çünkü TMK m. 285/1 hükmüne göre, üç yüz günlük bekleme süresinde doğan çocuğun babası ilk evlilikteki koca olarak kabul edilecek, bekleme süresi içinde kadının evlenmesi halinde ise baba, ikinci evlilikteki koca olarak kabul edilecek ve iki babalık karinesi çıkışacaktır³⁷².

Kanun koyucu böylesi bir durumu bertaraf etmek amacıyla “*karinelerin çakışması*” başlıklı TMK m. 290 hükmünü düzenlemiştir. TMK m. 290 hükmüne göre, annenin bekleme süresi içinde evlenmesi ve bu süre dahilinde çocuğun dünyaya gelmesi durumunda çocuğun babası ikinci evlilikteki koca olur. Ancak, TMK m. 290/2 hükmünde açıkça düzenlendiği üzere, baba olarak

³⁶⁸ Pürselim, “İddet Müddeti,” 517. Bkz. Evlendirme Yönetmeliği m. 15 ve m. 23 hükümleri.

³⁶⁹ TMK m. 132/3 hükmüne göre, kadının hamile olmadığının kanıtlanması ya da eşlerin tekrar birbirleriyle evlenmeyi talep etmeleri durumunda mahkeme bekleme süresinin kaldırılmasına kara verir.

³⁷⁰ RG. 07.11.1985, sy. 18921.

³⁷¹ Gayretli Aydın, “Bekleme Süresi,” 276; Pürselim, “İddet Müddeti,” 517.

³⁷² Kemal Oğuzman ve Mustafa Dural, *Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1998), 203; Bilgin, *Babalık Davası*, 299; Abdülkerim Yıldırım, *Türk Aile Hukuku* (Ankara: Monopol Yay., 2020), 132.

kabul edilen ikinci evlilikteki kocanın baba olduğuna ilişkin karine çürütülürse, ilk evlilikteki koca baba olarak kabul edilir³⁷³.

Kanaatimizce, her somut olayda ikinci kocanın karine gereği baba olarak kabul edilmesi doğru değildir. Ne var ki, ikinci evliliğin başlangıcından itibaren yüz seksen gün geçmeden doğan çocuğun babasının ilk evlilikteki koca olma ihtimali daha yüksektir³⁷⁴.

Esasında bu karinenin gündelik hayatta bir karşılığının olup olmadığı da tartışılmalıdır. Kanun koyucunun aile hukukuna ilişkin düzenlemeleri bu denli karineler yoluyla kısıtlama çabası anlamsızdır. Öyle ki, pratikte bahsedilen durumlardan çok daha farklı olaylar yaşanabilmekte ve karine anlamsız hale gelebilmektedir. Örneğin, kadının eski kocası ve yeni kocası haricinde bir üçüncü kişiden hamile kalmış olması ihtimali de gerçek hayatta var olan bir durumdur. Diyelim ki, anne üç yüz günlük bekleme sürecinde evlendi ve bu sürede bir çocuk doğdu. Burada karinelerin çakışması gündeme geldiğinden TMK m. 290/2 hükmü gereğince baba ikinci evlilikteki koca kabul edildi. Ancak aslında çocuğun biyolojik babası ikinci evlilikteki koca da olmayıp bir üçüncü kişi idi. Burada ikinci kocanın sonradan soybağının reddi davasını açıp babalık karinesini çürütmesindense en başta karine olmaksızın DNA analiz raporu ile soybağının tespit edilmesi, soybağı karışıklığının bir an önce gidirilebilmesi dolayısıyla, kamu menfaatinin korunmasına, dava yoluna gitmeksizin soybağının tespiti sağlanacağından mahkemelerin iş yükünün hafifletilmesine, çocuğun biyolojik babasına bir an önce bağlanmasına ve dolayısıyla genetik kökene bağlılık ilkesinin sürüncemede bırakılmaksızın sağlanmasına hizmet edecektir³⁷⁵.

³⁷³ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 148; Öztan, *Aile*, 524; Serozan, *Çocuk*, 173; Baygın, *Soybağı*, 24.

³⁷⁴ Bilgin, *Babalık Davası*, 300.

³⁷⁵ Babalık karinelerinin çakışması halinde DNA analizi yoluna gitmeksizin çocuğu benimsemiş olan ikinci evlilikteki kocanın ve diğer ilgililerin dava açma hakkı sona ermelidir. Eğer DNA analizi yoluna gidilmiş, çocuğun babasının bir üçüncü kişi olduğu saptanmış ve ikinci evlilikteki koca çocuğu benimsemişse bu durumda da soybağının reddi davasını açma

Sonuç olarak söz konusu örnekten anlaşılacağı üzere, DNA analizi yoluyla soybağının tespitinin yapılarak biyolojik baba tespit edilebilecekken karine yoluyla baba ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisi kurulması anlamsızdır.

2.1.3. Babalık Karinesinin Çürütülmesi

2.1.3.1. Genel Olarak

Soybağının reddi davasında, babalık karinesinin çürütülmesi yoluyla baba ile çocuk arasında resmiyette var olan soybağı ilişkisinin geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılması amaçlanır³⁷⁶. Kanun koyucu, HMK m. 190 ve TMK m. 6 hükümlerinde yer alan genel ispat kurallarından bağımsız olarak soybağının reddi davasında babalık karinesinin ispatı yönünden özel kurallar düzenlemiştir. Soybağının reddi davası bakımından özel olarak düzenlenen ispat kuralları; *“çocuğun evlilik birliği içinde ana rahmine düşmesi”* ve *“çocuğun evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmesi”* şeklinde iki farklı maddeye ayrılarak hükme bağlanmıştır.

2.1.3.2. Çocuğun Evlilik Birliği İçinde Ana Rahmine Düşmesi Halinde

Soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi adına ispat kuralının düzenlendiği ilk durum, çocuğun evlilik birliği içinde ana rahmine düşmüş olması halidir. TMK m. 287/2 hükmüne göre, *“Evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır”*.

hakkı hem kocanın hem de diğer ilgililerin son bulmalıdır. Bu hususta da baba olduğunu iddia eden üçüncü kişinin somut olaya göre dava açma hakkı kocadan bağımsız olarak devam etmelidir. Ancak daha önce de belirttiğimiz üzere, çocuğun her durumda biyolojik babasını bilmesi de çocuğun menfaatine hizmet etmeyebilir. Dolayısıyla çocuğu benimsemiş olan koca ile çocuk arasında maddi-manevi süren bir baba-çocuk ilişkisi bulunmuyorsa baba olduğunu iddia eden kişi soybağının reddi davasını açabilmelidir. Aksi takdirde sağlıklı devam eden baba-çocuk ilişkisi ve bir aile birliği mevcutsa bu durumda baba olacak kişiye bu davayı açma hakkı tanınmamalıdır.

³⁷⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 278; Öztan, *Aile*, 525-526; Aksoy Dursun, “Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi,” 397; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 369; Demirbaş, “Soybağı,” 5; Aydıncık Midyat, “Genetik Baba,” 470; Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası,” 124.

Babalık karinesi her ne kadar adi karine niteliği taşısa da aksini ispatlamak kolay olmayabilir. Bu nedenledir ki, soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi şart olup annenin zina yaptığını ikrar etmesi ya da kocanın baba olmadığına ilişkin şüphe duyduğu durumları kanıtlaması babalık karinesinin çürütülmesi anlamında yeterli görülmemektedir³⁷⁷. Bu kapsamda, kocanın baba olmadığına ilişkin var olan delilleri, örneğin yargılama dışında elde edilmiş olan DNA analiz raporunu, mahkeme önüne getirmesi gerekmektedir³⁷⁸.

TMK m. 287/2 hükmüne göre soybağının reddi davasında, davacı kocanın baba olmadığına ispatı iki şekilde mümkündür³⁷⁹. Bunlar: cinsel ilişkinin imkânsız olduğunu ispatlamak ya da çocuğun koca ile annenin cinsel ilişkisinden olmasının imkânsız olduğunu ispatlamaktır³⁸⁰. İlk olarak, gebe kalmak için kritik süreç olan doğumdan önce üç yüz gün ile yüz seksen gün arasında kalan yüz yirmi bir günlük sürede, kocanın anne ile cinsel ilişkisinin iç etkenler ya da dış etkenler dolayısıyla maddi olarak imkânsız olduğunun ispatıyla babalık karinesini çürütülebilir³⁸¹. Söz konusu, döllenme için kritik dönem olan yüz yirmi bir günlük süre, çocuğun ana rahmine düştüğü günün ertesi gününden itibaren hesaplanmaya başlanır³⁸². TMK m. 287/2 hükmünde geçen üç yüz günlük süre, gebeliğin devam edeceği azami süre olup yüz

³⁷⁷ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 150; Ateş, "Soybağı", 28; Serozan *Çocuk*, 176-177; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 279; Acabey, *Soybağı*, 122; Gençcan, *Soybağı*, 651; Özdemir, "Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası", 36-37.

³⁷⁸ Köseoğlu ve Kocaoğlu, *Aile*, 528-529; Ateş, "Soybağı", 28.

³⁷⁹ Paksoy, "Soybağının Reddi," 356.

³⁸⁰ Paksoy, "Soybağının Reddi," 356-357; Baygın, *Soybağı*, 45; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 280; Karadeniz, *Soybağının Reddi*, 133; Oğuz Atalay, *Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı* (İzmir: DEÜ Yay., 2001), 94-95; Seda Gözde Eğilmezgil, "Babalık Davası," *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi* 3, sy. 1 (Ocak 2020): 146.

³⁸¹ Paksoy, "Soybağının Reddi," 357; Helvacı ve Erlüle, *Medeni Hukuk*, 194; Öztan, *Aile*, 532; Gençcan, *Soybağı*, 650; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 280; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 150; Ateş, "Soybağı", 28-29; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 149.

³⁸² Bülent Köprülü ve Selim Kaneti, *Aile Hukuku* (İstanbul: İBÜHF Yay., 1986), 210; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 151.

seksen günlük süre ise, bebeğin ana rahminde yaşayabileceği asgari süre dikkate alınarak bilimsel veriler aracılığıyla hesaplanmış sürelerdir³⁸³. Ancak günümüzde tıp biliminin gelişmesiyle birlikte, çocuğun fiziksel durumu ve annenin regl tarihleri hesaplanarak döllenme ya da yumurtlama zamanı olarak adlandırılan gebe kalma olasılığı bakımından kritik süreç, on ile on iki gün arasına indirgenmiş, dolayısıyla yüz yirmi bir günlük sürede cinsel birlikteliğin maddi olarak imkânsız olduğunu kanıtlamaya gerek kalmamıştır³⁸⁴.

Cinsel ilişkinin imkânsızlığı dış etkenlerden ya da iç etkenlerden kaynaklanabilir³⁸⁵. Cinsel ilişkinin imkânsızlığına sebebiyet veren dış etkenler genellikle eşlerin fiziki olarak birbirlerinden uzakta olmaları durumunda ortaya çıkar. Örneğin, gebe kalmak için kritik olan günlerde eşlerden birinin seyahatte, cezaevinde, askerde ya da hastanede olması durumlarında dış etkenler dolayısıyla cinsel ilişkinin fiili imkânsızlığı gündeme gelir³⁸⁶. İç etkenlerden dolayı cinsel ilişkinin imkânsızlığı durumlarında ise, eşlerin aynı ortamda bulunmalarına rağmen cinsel ilişkiye imkan vermeyecek şekilde fiziksel ya da ruhsal problemlerin varlığından kaynaklanır³⁸⁷. İç etkenlere örnek olarak ise, gebelik oluşma riski yüksek olan günlerde kocanın felç olması, psikolojik olarak eşlerin birbirlerine yabancılaşması ya da düşmanlık beslemeleri gibi durumlar gösterilebilir³⁸⁸.

³⁸³ Acabey, *Soybağı*, 120; Paksoy, "Soybağının Reddi," 356-357; Gençcan, *Soybağı*, 650; Gençcan, *Aile*, 1106; Serozan, *Çocuk*, 179; Ateş, "Soybağı", 28.

³⁸⁴ Öztan, *Aile*, 532; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 151; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1131; Baygın, *Soybağı*, 45; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile*, 280; Serozan, *Çocuk*, 180; Acabey, *Soybağı*, 121; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 149; Özdemir, "Soybağının Reddi Davası", 36.

³⁸⁵ Ateş, "Soybağı", 28; Helvacı ve Erlüle, *Medeni Hukuk*, 194; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 151; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile*, 280; Köprülü ve Kaneti, *Aile*, 211; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 761.

³⁸⁶ Velidedeoğlu, *Medeni Hukuk*, 256; Paksoy, "Soybağının Reddi," 357; Serozan, *Çocuk*, 180; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 151; Baygın, *Soybağı*, 45; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 149.

³⁸⁷ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 151; Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile*, 280.

³⁸⁸ Helvacı ve Erlüle, *Medeni Hukuk*, 194; Köprülü ve Kaneti, *Aile*, 211; Acabey, *Soybağı*, 122; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 151.

Babalık karinesinin çürütülmesinin bir başka yolu ise, çocuğun davacı koca ile annenin cinsel ilişkisinden olmasının imkânsız olduğunun ispatlanması, bir başka anlatımla koca ile annenin cinsel ilişkisi sonucu çocuğun ana rahmine düşmesi arasında illiyet bağının olmadığının ispatlanmasıdır³⁸⁹.

Kocanın biyolojik olarak çocuk yapma fonksiyonunun olmadığının ispatlanması, kadının cinsel ilişki sırasında gebe olduğunun ispatlanması ya da doğan çocukta kocadan farklı olarak başka ırkların fiziksel özelliklerinin görülmesi durumlarında, koca ile annenin cinsel ilişkisi ve gebelik arasında illiyet bağının olmadığı kanıtlanarak babalık karinesi çürütülebilir³⁹⁰. Bununla birlikte, annenin gebe kaldığı sırada doğum kontrol ilaçları kullandığının ispatlanması, annenin hayasız bir yaşam sürdüğünün ispatlanması ya da annenin zina ettiğini ikrar etmesi durumlarında dahi kocanın, anne ile cinsel ilişkisi neticesinde çocuğun olmasının imkânsız olduğunu tam olarak kanıtlaması gerekmekte olup aksi takdirde babalık karinesi çürütülemeyecektir³⁹¹.

2.1.3.3. Çocuğun Evlilikten Önce ya da Ayrı Yaşama Sırasında Ana Rahmine Düşmesi Halinde

Kanun koyucunun soybağının reddi davasında ispat kuralı düzenlediği bir diğer durum ise, çocuğun evlilikten önce ya da ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüş olması durumudur. Bu durum TMK m. 288/1 hükmünde, *“Çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez”* şeklinde düzenlenmiştir. Kanun hükmünden anlaşılacağı üzere, çocuğun evlilikten önce ya da ayrı yaşama

³⁸⁹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 152; Gençcan, *Aile*, 1108; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 762; Serozan, *Çocuk*, 180; Köprülü ve Kaneti, *Aile*, 211; Akyüz, *Çocuk*, 146; Acabey, *Soybağı*, 122; Tarım, *“Soybağının Reddi Davası”*, 122.

³⁹⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 281; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 152; Paksoy, *“Soybağının Reddi,”* 357; Acabey, *Soybağı*, 122; Ateş, *“Soybağı”*, 29; Akıntürk ve Ateş Karaman, *Aile*, 337.

³⁹¹ Serozan, *Çocuk*, 180; Korucu ve Uyumaz, *“Soybağının Reddi Davası,”* 1333; Gençcan, *Aile*, 1109; Gençcan, *Soybağı*, 652; Akıntürk ve Ateş Karaman, *Aile*, 337; Ateş, *“Soybağı”*, 30.

sırasında ana rahmine düşmüş olması durumunda babalık karinesinin çürütülebilmesi adına davacı koca açısından daha esnek olan bir ispat kuralı getirilmiştir³⁹².

Evlilik birliği içinde ana rahmine düşmüş olan çocuğa kıyasla evlenme anından itibaren yüz seksen gün geçmeden doğmuş olan çocuklar bakımından babalık karinesi daha zayıf bir konumdadır³⁹³. Çünkü evlenme anından itibaren yüz seksen gün geçmeden doğan çocuk, evlilikten önce ana rahmine düşmüş olarak kabul edilmektedir. Bu durumda ise, TMK m. 288/1 hükme göre kocanın, evlenme ve çocuğun doğum belgesini mahkemeye sunması halinde başka bir delil göstermesine gerek kalmaksızın babalık karinesini çürütülebilir³⁹⁴. Kocanın babalık karinesini çürütebilmesinin nispeten kolay olduğu bu durumu öğretide bazı yazarlar “kolaylaştırılmış ret” olarak ifade etmektedir³⁹⁵.

Ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüş olan çocuklar için de babalık karinesinin çürütülmesi ve soybağının ortadan kaldırılması mümkündür. Doktrindeki bir görüşe göre, eşlerin ayrı yaşama durumunda ana rahmine düşen çocuğun babasının kendisi olmadığını ispat etmek isteyen kocanın, döllenme için riskli zaman olan on-on iki günlük süreçte anne ile ayrı yaşadıkları döneme ilişkin kanıtları ve çocuğun doğum belgesini mahkemeye

³⁹² Acabey, *Soybağı*, 123; Serozan, *Çocuk*, 185; Baygın, *Çocuk*, 45; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 360; Özdemir, “Soybağının Reddi Davası”, 40; Akıntürk ve Ateş Karaman, *Aile*, 337; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 284; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 153; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 125; Ateş, “Soybağı”, 34.

³⁹³ Ateş, “Soybağı”, 34; Acabey, *Soybağı*, 123; Özdemir, “Soybağının Reddi Davası”, 65; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 125; Serozan, *Çocuk*, 185; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 17; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 359; Gençcan, *Soybağı*, 354.

³⁹⁴ Paksoy, “Soybağının Reddi,” 359; Akyüz, *Çocuk*, 147; Serozan, *Çocuk*, 186; Gençcan, *Aile*, 1113; Gençcan, *Soybağı*, 654; Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 267; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 125; Acabey, *Soybağı*, 124; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 285.

³⁹⁵ Hatemi, *Aile*, 159.

sunması soybağının reddi kararının verilmesi için yeterli olup başka bir delil göstermesi gerekmez³⁹⁶.

TMK m. 288/1 hükmündeki *ayrı yaşama* kavramından ne anlaşılması gerektiği doktrinde tartışmalı bir konudur. Doktrindeki bir görüşe göre³⁹⁷, ayrı yaşamadan kasıt mahkemece TMK m. 170 hükmüne dayanılarak verilen ayrılık hükmü neticesinde çiftlerin ayrı yaşadığı dönemdir.

Doktrindeki başka bir görüşe göre³⁹⁸, TMK m. 170 hükmüne dayanılarak verilen ayrılık kararına ek olarak, TMK m. 197 hükmüne göre hâkim tarafından karar verilen birlikte yaşamaya ara verilmesi durumu ve hatta TMK m. 169 hükmüne göre hâkimin geçici önlem olarak eşlerden birinin aile konutunu terk etmesine karar vermesi durumu da *ayrı yaşama* kapsamında değerlendirilmelidir.

Yine doktrindeki başka bir görüşe göre³⁹⁹, madde hükmündeki *ayrı yaşamadan* kasıt, ayrılığa ilişkin mahkeme hükmü olmaksızın çiftlerin fiili olarak birbirlerinden ayrı yaşamalarıdır.

Doktrindeki bizim de katıldığımız bir başka görüşe göre⁴⁰⁰ ise, madde hükmünde bahsedilen *ayrı yaşama* ifadesi, ister mahkeme kararına dayanan bir ayrılık olsun isterse bu ayrılık kişilerin karşılıklı iradelerine dayansın, eşlerin herhangi bir sebeple fiili olarak ayrı yaşaması anlamına gelmektedir. Kanaatimizce, kanundaki ilgili hükmün lafzı özel olarak mahkemece hükmedilecek ayrılık kararından bahsetmediği için *ayrı yaşama* kavramını geniş yorumlamakta fayda vardır. Dolayısıyla eşlerin ister mahkeme kararı

³⁹⁶ Serozan, *Çocuk*, 186; Acabey, *Soybağı*, 125-126; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 285; Ateş, "Soybağı", 35.

³⁹⁷ Paksoy, "Soybağının Reddi Davası", 359.

³⁹⁸ Baygın, "Kan Bağına Dayanan Soybağı", 266.

³⁹⁹ Akıntürk ve Ateş Karaman, *Aile*, 338.

⁴⁰⁰ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 18; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 762; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 285; Serozan, *Çocuk*, 185-186; Acabey, *Soybağı*, 125; Öztan, *Aile*, 535-536; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 124.

neticesinde ister başka sebeplerle olsun fiili olarak ayrı yaşadıkları her durum *ayrı yaşama* olarak değerlendirilmelidir.

Yargıtay bir kararında; TMK m. 288/1 hükmüne dayanarak, çocuğun evlilik birliği haricinde ana rahmine düşmüş olduğunu kanıtlayan kocanın başka kanıt getirmesi kanunen gerekli olmadığına ve bu sebeple kocadan soybağının tespiti amacıyla DNA analizi yaptırması da istenemeyeceğine, dolayısıyla soybağının reddi talebinin kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁴⁰¹. Kanaatimizce Yargıtay'ın bu kararı isabetli değildir. Şöyle ki, kocanın tıbbi incelemeler haricinde çocuğun evlilik birliği dışında ana rahmine düştüğüne ilişkin sunacağı deliller ile hâkimin uyuşmazlık konusu üzerinde kesin bir kanaate ulaşması güçtür. Nitekim re'sen araştırma ilkesi gereği hâkimin maddi vakıya ilişkin tüm delilleri toplaması ve uyuşmazlık kapsamında değerlendirip bir sonuca varması gerekir. Hâkimin DNA analiz raporu talep etmeksizin bir sonuca varması eksik inceleme olarak değerlendirilmelidir.

Davacı kocanın, evlilikten önce ya da ayrı yaşama sırasında çocuğun ana rahmine düştüğünü ispat etmesi ve babalık karinesini çürütmesi halinde ispat yükü davalıya geçer⁴⁰². TMK m. 288/2 hükmüne göre, babalık karinesinin tekrar canlanabilmesi için annenin, çocuğun ana rahmine düştüğü dönemde koca ile cinsel ilişkisinin bulunduğunu inandırıcı kanıtlar ile kanıtlaması gerekmektedir. Örneğin doktrinde, davalı annenin döllenme için riskli olan zamanlarda koca ile birlikte aynı evde bulunduğunu kanıtlaması, babalık karinesinin yeniden canlandırılması adına emare niteliğinde delil⁴⁰³ olarak

⁴⁰¹ Yargıtay 2. HD 2013/1056 E., 2013/3271 K. ve 12.02.2013 tarihli kararı; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 125, dn. 104.

⁴⁰² Mustafa Şimşek, "Soybağı: Tanıma Ve Babalık, Evlat Edinme, Vesayet, Velayet," *Yeni Medeni Yasanın Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler Ve Uygulaması Sempozyumu TBB* (Mart 2003): 134, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ymy-2003-404.pdf> . (erişim 18.06.2023); Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 126.

⁴⁰³ Emare delili, kesin olarak belirlenmiş olaylara ilişkin olarak hâkimin hayat tecrübesine dayanarak bir sonuç çıkarmasına yarayan dolaylı bir ispattır. Bkz. Leyla Keser, "İlk Görünüş İspatı," *Prof. Dr. Mahmut Birselle Armağan* (İzmir DEÜ Yay., 2001), 237.

değerlendirilmekte⁴⁰⁴. Söz konusu emare niteliğinde delil ise babalık karinesinin tekrar canlandırılması adına yeterli görülmektedir.

Davalı annenin koca ile cinsel ilişkisi olduğunu kanıtlaması ve babalık karinesinin tekrar canlanması üzerine ispat yükü artık davacıya geçer⁴⁰⁵. Bu durumda ise, çocuğun evliliğin devam ettiği sırada ana rahmine düşmüş olduğu kabul edilecektir. Dolayısıyla kocanın, anne ile cinsel ilişkinin imkânsız olduğunu ya da cinsel ilişki neticesinde gebeliğin imkânsız olduğunu kanıtlaması halinde çocuk ile koca arasındaki soybağı ilişkisi ortadan kalkar⁴⁰⁶.

2.2. DELİLLER

2.2.1. Genel Olarak

Delil, medeni yargılama hukukunda taraflarca iddia olunan ve uyuşmazlığın çözümü için önem arz eden maddi vakıaların doğruluğu hakkında hâkimi ikna etmeye yarayan ispat vasıtaları olarak tanımlanmaktadır⁴⁰⁷. Uyuşmazlığın tarafları, çekişmeli vakıanın doğruluğunu deliller aracılığıyla ispat etmeye çalışırlar. Bu sebeple deliller birer ispat aracıdır⁴⁰⁸. Medeni usul hukukunda delil türleri ikiye ayrılmaktadır; kesin deliller ve takdiri deliller⁴⁰⁹. Kesin deliller, kanuni delil sisteminin⁴¹⁰ bir parçası olarak, kanunda tahdidi

<https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/L.Keser-13.pdf>. (erişim: 28.08.2023).

⁴⁰⁴ Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 267.

⁴⁰⁵ Şimşek, “Soybağı,” 137; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 126.

⁴⁰⁶ Köprülü ve Kaneti, *Aile*, 214; Öztan, *Aile*, 536-537; Acabey, *Soybağı*, 127; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 154; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile*, 286; Oğuzman ve Dural, *Aile*, 212.

⁴⁰⁷ Konuralp, *İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, 10-11; Oğuz Atalay, “Delil Kavramı Üzerine,” *Halûk Konuralp Anısına Armağan Cilt I*, der. Osman Berat Gürzumar (Ankara: Yetkin Yay., 2009), 130-131; Tanrıver, *Medeni Usul C. 1*, 798; Serdar Kale ve Salih Keser, “Medeni Yargılama Hukukunda Delil Sistemi,” *MÜHFHAD* 21, sy. 2 (Ocak 2015): 703 – 704.

⁴⁰⁸ Kale ve Keser, “Delil Sistemi,” 704; Konuralp, *İspat Kuralları*, 8.

⁴⁰⁹ Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 394; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 498; Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 481; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 827.

⁴¹⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda kanuni delil sistemi benimsenmiş olmakla birlikte bu sistem katı bir şekilde değil yumuşatılmış bir kanuni delil sistemi olarak karşımıza

olarak sayılmış varlığı halinde hâkimin aksi yönde bir karar veremeyeceği bağlayıcı nitelikteki delil türleridir⁴¹¹. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yee alan kesin deliller; senet (HMK m. 200); yemin (HMK m. 227) ve kesin hüküm (HMK m. 303) şeklinde sayılmıştır. Takdiri deliller ise, hâkimi bağlayıcı nitelikte olmayan ancak hâkimin bir kanaate ulaşmasını sağlayan delil türüdür⁴¹². Takdiri deliller, belge, tanık beyanı, bilirkişi, keşif ve uzman görüşüdür⁴¹³. Serbest delil sistemine ilişkin olan takdiri delil sisteminde, her vakıa her türlü delil ile kanıtlanabilir⁴¹⁴.

Re'sen araştırma ilkesinin uygulama alanı bulduğu davalar kapsamında kanuni delil sisteminin uygulandığı söylenemez⁴¹⁵. Bunun sebebi ise kanuni delil sisteminde uyumsuzluk konusu vakıanın ancak kesin delillerle kanıtlanabilecek olması ve bu durumun da taraf iradelerini kısıtlar nitelikte olmasıdır. Bu kapsamda re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda uyumsuzluk konusu vakıa her türlü delille ispat olunabilecektir. Nitekim soybağının reddi davasında da, re'sen araştırma ilkesinin uygulama alanı bulunduğu diğer davalarda olduğu gibi kesin delil olarak nitelendirilebilecek bir delil bulunmamaktadır. Bu noktada ileride değineceğimiz üzere, DNA analiz raporunun hakimi bağlayıp bağlamayacağı hususu ve bu sebeple kesin delil niteliğine haiz olup olmadığı sorusu akıllara gelebilir. DNA analiz raporu her ne kadar bilimsel kesinliği dolayısıyla hakimi bağlar nitelikte⁴¹⁶ olsa da

çıkılmaktadır. HMK m. 192 ve HMK m. 198'de yer alan hükümler de hukukumuzda yumuşatılmış kanuni delil sisteminin kabul edilmiş olduğunu göstermektedir.

⁴¹¹ Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 394; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 253; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 488; Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 482; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 828; Kuru, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 647.

⁴¹² Kale ve Keser, "Delil Sistemi," 714; Tanrıver, *Medeni Usul C. 1*, 869; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 395; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 305; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 482; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 515; Kuru, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 648.

⁴¹³ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 515 vd.; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 305 vd.; Tanrıver, *Medeni Usul C. 1*, 869 vd.

⁴¹⁴ Bilgin, *Babalık Davası*, 318.

⁴¹⁵ Bilgin, *Babalık Davası*, 318.

⁴¹⁶ Bkz. 3.1.3.3. numaralı başlık s. 166.

hukuken içeriği hakimi bağlamayacağından kesin delil niteliği ihtiva etmez. Ne var ki hakim, delilin içeriğiyle hukuken bağlı olmasa da maddi olarak bağlıdır.

Mahkemeye delillerin sunulmasına ilişkin usulleri düzenleyen HMK m. 121, m. 139/1-ç, m. 140/5 ve m. 145 hükümleri⁴¹⁷ taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı davalar bakımından önem arz etmekte olup re’sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, uygulama alanı bulmaz⁴¹⁸. Bunun sebebi ise, re’sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda teksif ilkesinin geçerlilik kazanmaması ve tarafların zaman kısıtlaması olmadan yargılamanın her aşamasında delil öne sürebilmeleridir⁴¹⁹. Bu kapsamda soybağının reddi davasında taraflar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda öngörölmüş zaman kısıtlamalarından bağımsız olarak, yargılamanın her aşamasında mahkemeye delil sunabilirler⁴²⁰.

Soybağının reddi davasında, hâkim tarafından başvuru alan deliller için HMK m. 325 hükmü gündeme gelir⁴²¹.

⁴¹⁷ HMK m. 121 hükmüne göre, dava dilekçesinde davacının göstermiş olduğı delillerin örneklerinin harç ve vergiye tabi olmaksızın davalı sayısından bir fazla olarak dosyaya sunulması şarttır. Aynı hükme göre, delillere ilişkin olarak başka yerden getirilecek belge ve dosyaların erişilebilmesi adına gerekli bilgilerin dava dilekçesinde yazılması zorunludur. Bununla birlikte, HMK m. 139/1-ç hükmüne göre taraflar, dava kapsamında ileri sürdükleri delilleri dilekçelerinde belirtmiş ancak sunmamışlarsa, ön inceleme duruşması davetiyesinde gösterilen hâkim tarafından verilecek ön inceleme duruşması davetiyesinin tebliğinden itibaren 2 haftalık kesin süre içerisinde bu delilleri mahkemeye sunabilirler. Aksi takdirde delilleri sunmaktan vazgeçmiş sayılırlar. Kanunun öngördüğü sürede delillerini öne sürmeyen taraflar için kanun koyucu, HMK m. 145 hükmünde istisnai bir durum öngörmüştür. Buna göre, delillerin sonradan ileri sürölmesi yargılamayı kasıtlı olarak süröncemede bırakma amacı taşıımıyorsa ve delillerin zamanında öne sürölmemesinde tarafın bir kusuru yoksa hâkim takdir yetkisini kullanarak sonradan delillerin sunulmasına izin verebilir.

⁴¹⁸ Volkan Özçelik, *Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi* (Ankara: Adalet Yay., 2020), 309; Özümucu, “Re’sen Araştırma İlkesi,” 147; Tahiroğlu, *Re’sen Araştırma İlkesi*, 121.

⁴¹⁹ Tahiroğlu, *Re’sen Araştırma İlkesi*, 121.

⁴²⁰ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 391.

⁴²¹ Bkz. 1.6.2.2.5. numaralı başlık s.81.

Medeni yargılama hukukunda mahkemeye sunulan delillerden vazgeçilebilmesi ancak karşı tarafın izninin alınması koşuluna bağlıdır (HMK m. 196)⁴²². Re’sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, hâkim her türlü delili re’sen araştırıp değerlendirebileceği için tarafların vazgeçmiş olduğu delilleri hâkim hükme esas alabilecektir⁴²³. Bu kapsamda, soybağının reddi davasında tarafların sunmuş oldukları delillerden karşı tarafın izniyle vazgeçmelerinin mahkeme nezdinde bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır⁴²⁴.

2.2.2. Soybağının Reddi Davasında Deliller

2.2.2.1. Genel Olarak

Soybağının reddi davasının re’sen araştırma ilkesinin uygulandığı bir dava olması dolayısıyla hakim, soybağının tespiti adına elde edilen her türlü delili re’sen araştırmak ve değerlendirmekle yükümlüdür. Şayet taraflar babalık karinesinin çürütülebilmesi adına delil sunmuşlarsa bu deliller ile hakim bizzat topladığı delilleri birlikte değerlendirilmek suretiyle bir hüküm kurulmalıdır. Bu dava kapsamında, bilirkişi delili, tanık delili, belge delili ve uzman görüşü mahkemece değerlendirilebilecek delillerdendir.

Öte yandan soybağının tespiti noktasında, en önemli ve belki de yegane delil, DNA analiz raporudur. Bu sebeptir ki, söz konusu dava kapsamında DNA analiz raporuna başvurulmaksızın bir hüküm kurulması eksik inceleme olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, ağırlıkta tıbbi araştırma ve inceleme yöntemlerinin üzerinde durmak suretiyle, soybağının reddi davasında sunulabilecek diğer delilleri değerlendirdik.

⁴²² Bu kural yalnızca taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı davalarda geçerlilik kazanır. Bkz. Anıl Köroğlu ve Fatih Tahiroğlu, “Medenî Usul Hukukunda Tanık Delilinden Vazgeçme,” *Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sy. 1 (Haziran 2020): 240, 226; Tahiroğlu, *Re’sen Araştırma İlkesi*, 123.

⁴²³ Bolayır, *Delillerin Toplanması*, 129 vd.

⁴²⁴ Tahiroğlu, *Re’sen Araştırma İlkesi*, 123; Bolayır, *Delillerin Toplanması*, 129 vd.

2.2.2.2. Bilirkişi Delili

2.2.2.2.1. Genel Olarak

Uyuşmazlık kapsamında yer alan her maddi vakıanın hâkimin hukuk bilgisi ile çözüme kavuşturulabilmesi her zaman söz konusu olmamaktadır. Yine de hakim bu tür uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmakla yükümlüdür. Hâkim, uyuşmazlık kapsamında yer alan maddi vakıaların araştırılıp değeriendirilmesi bakımından teknik bilgi ve deneyime sahip değilse konunun uzmanından görüş almak suretiyle davayı çözüme kavuřturmalıdır⁴²⁵. İşte hâkim bu gibi durumlarda HMK m. 266 hükmüne göre bilirkişi oy ve görüşüne başvurmak zorundadır⁴²⁶. Yargılama kapsamında bir vakıanın özel ve teknik bilgi gerektirmesine karşılık hâkim bilirkişiye başvurmamışsa bu durumda hukuki dinlenilme ve adil yargılanma haklarının ihlali gündeme gelir. Ancak hâkim, genel bilgi, tecrübe ya da hukuk bilgisiyle çözüme kuvuşturulabilecek vakıalara ilişkin olarak bilirkişiye başvuramaz (HMK m. 266).

2.2.2.2.2. Soybağının Reddi Davasında Bilirkişi Delili

Soybağının reddi davası kapsamında soybağının tespiti amacıyla yapılacak olan tıbbi inceleme ve araştırmaların özel ve teknik bilgi gerektirdiğii için bilirkişi maarifetiyle gerçekiştirilmesi řarttır⁴²⁷. Bu inceleme ve araştırmayı gerçekiştirecek kişiler tıbbi bilirkişilerdir. Tıbbi bilirkişilik, bir vakıanın incelenebilmesi adına tıbbi verilerin ortaya konulması ya da bu verilerin

⁴²⁵ Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) şerhi C. 3*, (Ankara: Yetkin Yay., 2021), 4144; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El kitabı*, 782; Tanrıver, *Medeni Usul C. 1*, 880; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 451.

⁴²⁶ Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 261; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 451-452; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 313; Atalı, Ermenek ve Erdoğın, *Medeni Usul*, 528; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 571.

⁴²⁷ İbrahim Aşık, *Medeni Usul Hukukunda Keşif* (Ankara: Seçkin Yay., 2019), 136; Orhan Emre Konuralp, “Kişilerden Kan ve Doku Örneğii Alınmasına İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 292’nci Maddesi Karşısında Türk Medenî Kanunu’nun 284’üncü Maddesinin Durumu,” *AÜHFD* 69, sy. 4 (Nisan 2021): 1618.

açıklanması amacıyla başvurulmuş delil elde etme faaliyetidir⁴²⁸. Dolayısıyla soybağının reddi davasında soybağının tespiti için yapılacak olan DNA analizinin tıbbi bilirkişiler tarafından gerçekleştirilmesi şarttır. Belirtmek gerekir ki, kanunda soybağının tespiti için tıbbi kişilerin hangi usullerle bu işlemleri gerçekleştireceği ya da tıbbi bilirkişinin sorumlulukları düzenlenmemiş olup bu hususların özel olarak kanun düzeyinde düzenlenmesi şarttır⁴²⁹.

Soybağının reddi davasında DNA analiz işlemini gerçekleştirecek olan bilirkişiler resmi bilirkişilerdir. Resmi bilirkişilik, kanunla kurulan ve işleyişinin yine kanunla düzenlendiği, özel ve teknik bilgi alınması gereken hususlarda öncelikli başvurulması gereken, görüş bildirmekle yükümlü olan resmi kurum ya da kuruluşlarla birlikte bunların yetkilendirdiği güvenilir, tarafsız ve alanında uzman kişilerin gerçekleştirdikleri faaliyetler (HMK m. 268/3)⁴³⁰.

Hâkim, soybağının tespiti adına gerçekleştirilecek DNA analizi için resmi olmayan bir bilirkişi atayamaz aksi takdirde bu durum usuli bir hata olarak görülür ve bozma sebebi olarak değerlendirilir⁴³¹.

Soybağının reddi davasında soybağının tespiti için yapılacak DNA analizi, adli tıp konusunda resmi bilirkişi kabul edilen Adli Tıp Kurumu (ATK) tarafından gerçekleştirilir⁴³². ATK haricinde, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli DNA Araştırmaları Laboratuvarı, Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı ve Üniversitelerin Adli Tıp Enstitüleri soybağının tespitine yönelik tıbbi incelemeleri gerçekleştiren

⁴²⁸ Bilgin, *Babalık Davası*, 323.

⁴²⁹ Bkz. 2.4. numaralı başlık s.129.

⁴³⁰ Yılmaz v. Dğr., *Medeni Usul*, 450; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 313; Tanıver, *Medeni Usul C. 1*, 880.

⁴³¹ Bilgin, *Babalık Davası*, 328.

⁴³² Yazgı, "Babalık Davası," 70; Hilal Gültepe, "Soybağı Tayininde Genetik İnceleme," *İBD* 78, sy. 2 (2004): 504; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 136.

kurumlardır⁴³³. Bununla birlikte hâkim, HMK m. 273 hükmü gereği, bilirkişiyi görevlendirme yazısında, inceleme konusu açıkça belirlenmeli ve bilirkişinin cevaplaması gereken sorular ile raporun teslim edilme süresi detaylı şekilde açıklamalıdır.

2.2.2.2.3. Soybağının Tespiti İçin Gerçekleştirilen Tıbbi İnceleme ve Araştırmaların Bilirkişi Delili mi Keşif Delili mi Olduğu Hususu

Keşif HMK m. 288 hükmünde, *“Hâkim, uyuşmazlık konusu hakkında bizzat duyu organları yardımıyla bulunduğu yerde veya mahkemede inceleme yaparak bilgi sahibi olmak amacıyla keşif yapılmasına karar verebilir. Hâkim gerektiğinde bilirkişi yardımına başvurur”* şeklinde kaleme alınmıştır. Keşif, uyuşmazlık konusunun meydana gelme sebeplerinin daha net anlaşılabilmesi adına hakimin yerinde inceleme gerçekleştirmesi olarak tanımlanır⁴³⁴.

Soybağının reddi davasında hâkimin HMK m. 292 hükmü kapsamında soybağının tespiti yoluna başvurması kanunda “keşif” başlığı altında düzenlenmiştir. Soybağının tespiti amacıyla yapılacak olan genetik incelemelerin teknik bilgi gerektirmesinden dolayı hâkim, bilirkişi aracılığıyla söz konusu işlemi gerçekleştirmektedir. Yine de, söz konusu işlem alışagelmış keşif işleminden bir hayli farklıdır. Çünkü soybağının tespiti adına yapılan genetik incelemeler hâkimin doğrudan duyu organlarıyla bir vakıa ya da olayın tespitini gerçekleştirdiği işlemler değildir. Bu işlemler resmi yetkili bilirkişi aracılığıyla yapılan ve en nihayetinde mahkemeye sunulan DNA analiz raporunun da bilirkişi raporu olarak değerlendirildiği bilirkişi incelemesi ve dolayısıyla bir bilirkişi delilidir. Bu sebeple, soybağının tespiti

⁴³³ Gürbüz, “Gen ve DNA İncelemeleri,” 60; Yazgı, “Babalık Davası,” 70.

⁴³⁴ Efe Direnisa, “Medeni Usul Hukukunda Keşfe Katlanma Zorunluluğu,” *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, sy. 2, (Temmuz 2019): 260.

amacıyla yapılacak olan tıbbi araştırma ve incelemeyi keşif işlemi kapsamında gerçekleştirilen bilirkişi incelemesi olarak değerlendirmek yerinde olur⁴³⁵.

2.2.2.3. Soybağının Tespitine Yönelik Gerçekleştirilen Tıbbi İncelemeler ve Araştırmalar

2.2.2.3.1. Genel Olarak

Günümüzde teknoloji ve genetik biliminin gelişmesinin soybağı hukukuna önemli yansımaları olmuştur. Bu gelişmeler sayesinde soybağının tespiti için mahkemeye sunulan ve hâkim üzerinde kesin bir kanaat oluşması hususunda yeterli olmayan delillerin yerini tıbbi inceleme ve araştırma teknikleri almıştır. Bu bakımdan, soybağı davalarında baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin varlığının ya da yokluğunun tespiti adına öncelikli olarak tıbbi araştırma ve incelemeler yoluna başvurulmaktadır. Bu noktada konunun daha iyi anlaşılması için soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek tıbbi incelemelerde hangi yöntemlerin kullanıldığının açıklanması önem arz etmektedir.

2.2.2.3.2. Soybağının Tespiti Amacıyla Gerçekleştirilen Tıbbi Araştırma ve İncelemede Kullanılan Yöntemler

2.2.2.3.2.1. Kan Gruplarının Muayenesi Yöntemi

Kan gruplarının muayenesinde, çocuğa ait kan örnekleri ile anne ya da kocaya ait kan örnekleri karşılaştırılmaktadır⁴³⁶. Bu yöntemin kullanılabilmesi için anne veya babadan birisinin kesin olarak biliniyor olması şarttır⁴³⁷. Kan

⁴³⁵ Bilgin, *Babalık Davası*, 319.

⁴³⁶ Tokar, “Babalık Davası”, 32.

⁴³⁷ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 167; Tokar, “Babalık Davası”, 32; Cahit Özen, “Babalık Araştırmaları,” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 1, sy. 1 (1978): 65, erişim 14 Haziran 2023, <https://dergipark.org.tr/tr/download/journal-file/23095> ; Bilgin, *Babalık Davası*, 336; Sevim Ölmez, “Babalığın Tayini (Kan Grubu Ve Faktörleri)”, *AD* 63, sy. 8-9 (Eylül 1972): 591.

gruplarının incelenmesi yöntemiyle, çocuk ile koca arasındaki soybağı ilişkisinin olmadığı %98’lik bir doğruluk oranıyla tespit edilebilmektedir⁴³⁸.

Kan gruplarının incelenmesi; Klasik Kan Muayenesi, Rhesus (Rh) Yöntemi, MN Faktörleri Yöntemi olmak üzere üç çeşit yöntem ile gerçekleştirilmektedir⁴³⁹. Bu üç yöntem tek başına uygulanabileceği gibi hepsi birlikte de uygulanabilmektedir⁴⁴⁰. Klasik kan muayenesi yöntemine göre, her insan (A), (B), (AB) ya da (0) kan gruplarından birine sahiptir. Buna göre, hem annenin hem de babanın (0) kan grubuna sahip olması durumunda, genetik olarak çocuğun (A), (B) ya da (AB) kan grubundan olması mümkün olmayıp çocuk yalnızca (0) kan grubuna sahip olabilecektir. Yine, anne ya da babadan birinin (0) kan grubuna, diğerinin (B) kan grubuna sahip olması durumunda çocuğun kan grubu (B) ya da (0) olacaktır. Buna karşılık anne ya da babadan birinin (AB) diğerinin (0) olması durumunda çocuğun kan grubu (A), (B), (AB) ya da (0) olabilecektir. Dolayısıyla, anne ve babanın her ikisinin de kan grubunda bulunmayan elementlerden birinin çocuğun kan grubunda bulunması halinde çocuğun bu anne babadan olmasının imkânsız olduğu kanıtlanmış olur. Çünkü bir kan grubu elementinin çocuğun kanında bulunabilmesi için en azından anne ya da babadan birinin kanında bu elementin mevcut olması şarttır⁴⁴¹.

Bir diğer kan gruplarının incelenmesi yöntemlerinden olan Rhesus (Rh) yöntemi, kanda bulunan üç çift hücre parçacığı ((Cc), (Dd), (Ee)) sistemine

⁴³⁸ Bilgin, *Babalık Davası*, 336; Gültepe, “Genetik İnceleme,” 500; Tokar, “Babalık Davası”, 32; Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 277; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 167; Ölmez, “Babalığın Tayini,” 595.

⁴³⁹ Okumuş, “Özel Hüküm Sebepleri”, 34; Tokar, “Babalık Davası”, 33; Hümeýra Duran, “Babalık Davası” (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2007), 85; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 167; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 134; Öztan, *Aile*, 533; Köprülü ve Kaneti, *Aile*, 212; Acabey, *Soybağı*, 127-128; Selahattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990), 404.

⁴⁴⁰ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 169; Acabey, *Soybağı*, 128.

⁴⁴¹ Ölmez, “Babalığın Tayini,” 591; Bilgin, *Babalık Davası*, 337.

dayanmaktadır. Bu sisteme göre, anne ve baba kanlarında var olan söz konusu çift parçacıklarından bir tanesini çocuğa genetik olarak aktarır ve çocuk, 6 çift hücre parçacığına sahip olur⁴⁴². Bunun sonucunda, anne ve babanın kanlarında bulunan hücre parçacıklarının türüne göre çocukta, CDe-Cde, cCE-CDE, Cde, CDE, CdE şeklinde farklı kombinasyonlarda hücre parçacıkları oluşur⁴⁴³. Bu yöntemde, çocuğun kanında (C), (D) ya da (E) özelliklerinden birinin bulunması halinde, anne ya da babadan en az birinin kanında bu özelliğin bulunması gerekir. Aksi takdirde kanında bu özellik bulunmayan erkek, çocuğun babası olamaz⁴⁴⁴. Yine, üç çift hücre parçacıkları çocuğun kanında (Cc), (Dd), (Ee) şekillerinde bulunması durumunda, anne ya da babanın kanında aynı tür parçacıklar (CC), (cc) şeklinde bulunamaz⁴⁴⁵. Çocuğun kanında aynı tür parçacıklar (örneğin; (cc), (dd), (ee) gibi) bulunması durumunda, anne ya da babanın kanında bu çiftlerin teklerinin (CC), (DD), (EE) gibi şekillerde bulunması imkânsızdır⁴⁴⁶.

Soybağının tespiti amaçlı kan gruplarının incelenmesinde kullanılan bir diğer yöntem ise, MN kan gruplarının incelenmesi yöntemidir⁴⁴⁷. Bu yöntem, insanın kan yuvarlaklarının yapışkanlık özelliklerine göre sınıflandırılması şeklinde gerçekleşir⁴⁴⁸. Bu sınıflandırma, (M), (N), (MN) şeklinde sembolleştirilir. Bu yöntemde göre, çocuğun kan grubu (M) grubuna dahilse anne ve babasının (N) grubu olması ya da çocuğun kan grubu (N) grubuna dahilse anne ve babasının (M) grubu olması imkânsızdır. Aynı zamanda, anne ve babada (M) ve (N) gruplarının bulunmaması halinde çocukta da bu gruplar

⁴⁴² Acabey, *Soybağı*, 129; Tokar, "Babalık Davası", 35; Ölmez, "Babalığın Tayini," 589; Özen, "Babalık Araştırmaları," 68.

⁴⁴³ Ölmez, "Babalığın Tayini," 589; Tokar, "Babalık Davası", 35; Fatma Özge Güldiken Taşyaran, "Medeni Usul Hukukunda Tıbbi Bilirkişilik" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2005), 72; Bilgin, *Babalık Davası*, 338.

⁴⁴⁴ Tokar, "Babalık Davası", 35.

⁴⁴⁵ Tokar, "Babalık Davası", 36; Bilgin, *Babalık Davası*, 338.

⁴⁴⁶ Tokar, "Babalık Davası", 36.

⁴⁴⁷ Güldiken Taşyaran, "Tıbbi Bilirkişilik", 71.

⁴⁴⁸ Güldiken Taşyaran, "Tıbbi Bilirkişilik", 71; Tokar, "Babalık Davası", 34.

bulunmaz⁴⁴⁹. Aksi takdirde erkeğin, çocuğun babası olamayacağı tespitine varılmaktadır.

2.2.2.3.2.2. Antropobiyolojik Kalıtımsal İnceleme Yöntemi

Soybağının tespiti için kullanılan ve benzerlik yöntemi olarak da anılan bir diğer yöntem, antropobiyolojik kalıtımsal inceleme yöntemidir. Anne ve babanın sahip olduğu baskın nitelik arz eden fiziksel özellikler biyolojik ve morfolojik olarak çocuğa aktarılmakta ve bu özellikler çocukta daha bariz şekilde görülmektedir⁴⁵⁰. Bu yöntem sayesinde anne, baba ve çocuğun morfolojik özelliklerinin ve irsi aktarımların araştırılması ve karşılaştırılması suretiyle soybağının tespiti sağlanmaktadır⁴⁵¹. Buna göre, öncelikle anne ve kocanın vücudunun belirli yerlerinin ölçüsü alınır, vücut aksamının uzunluk, genişlik ya da çap arasındaki orantı saptanır, sonuçlara ilişkin grafikler çizilir ve sonuçlar birbirleriyle kıyaslanır⁴⁵².

Antropobiyolojik Kalıtımsal İnceleme (benzerlik) yönteminde, anne, baba ve çocuğun kemik özellikleri, cilt yapısı, kafatası, organları gibi morfolojik ve biyolojik vücut özellikleri üzerinde inceleme yapılarak baba ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisinin var olup olmadığı kesine yakın bir oranla tespit edilebilmektedir⁴⁵³.

Kişilerin biyolojik materyaller vasıtasıyla ayırt edilebilmesi adına ilk çalışmalar 1900'lerin ilk yıllarında başlamıştır⁴⁵⁴. Soybağına ilişkin davalarda soybağının tespiti amacıyla 1980'li yıllara kadar kan muayenesi ve

⁴⁴⁹ Ferit H. Saymen ve Halid K. Elbir, *Türk Medeni Hukuku Cilt 3: Aile Hukuku* (İstanbul: Hak Kitabevi, 1960), 439; Güldiken Taşyaran, "Tıbbi Bilirkişilik", 71; Bilgin, *Babalık Davası*, 338.

⁴⁵⁰ Özen, "Babalık Araştırmaları," 66; Tokar, "Babalık Davası", 36.

⁴⁵¹ Saymen ve Elbir, *Aile*, 441; Köprülü ve Kaneti, *Aile*, 212; Güldiken Taşyaran, "Tıbbi Bilirkişilik", 74.

⁴⁵² Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 167; Tokar, "Babalık Davası", 37; Özen, "Babalık Araştırmaları," 67.

⁴⁵³ Acabey, *Soybağı*, 128; Tokar, "Babalık Davası", 36.

⁴⁵⁴ Doğan Alakoç, "DNA Analizleri," 2.

antropobiyolojik kalıtsal inceleme yöntemi kullanılmakta idi⁴⁵⁵. Kan muayenesi yönteminde soybağının tespiti için gönderilen vakılardan yalnızca %30'u erkeğin baba olamayacağını kesin olarak tespit edebiliyordu⁴⁵⁶. Bununla birlikte genetik bilimindeki gelişmeler neticesinde polimorfik enzim sistemleri ve hücrel antikorlardan faydalanılması suretiyle gerçekleştirilen DNA analizleri ile bu oran %99,9'a kadar yükselmiştir⁴⁵⁷.

Uygulamada soybağının tespiti amacıyla DNA analizi yönteminin kullanım alanının yaygınlaşması ve bu yöntemin kesine yakın sonuçlar vermesi, kan gruplarının muayenesi ve antropobiyolojik kalıtsal inceleme yöntemlerinin kullanım dışı kalmasına sebep olmuştur.

2.2.2.3.2.3. DNA Analizi

2.2.2.3.2.3.1. Genel Olarak DNA

DNA (Deoksi Ribonükleik Asit) molekülü, canlıların genetik bilgilerinin olağanüstü bir şekilde depolanmasıyla kromozomları meydana getiren, canlıların yaşamsal işlevlerinin devam etmesi için şart olan ve tüm kalıtsal özellikleri barındıran bir nükleik asittir⁴⁵⁸. DNA, bünyesinde canlıya ilişkin genetik bilgileri depolaması dolayısıyla, RNA gibi hücreye ait diğer bileşenlerin oluşmasında birincil rol oynamakta olup bu işlevi sebebiyle bir şablona ya da bir reçeteye benzetilmektedir⁴⁵⁹.

⁴⁵⁵ Güldiken Taşyaran, "Tıbbi Bilirkişilik," 76.

⁴⁵⁶ Mustafa Kaygısız, *Hukuk Sistemimizde Olay Yeri İncelemesi Delil ve Bilirkişilik* (Ankara: Ümit Yay., 1998), 123; Güldiken Taşyaran, "Tıbbi Bilirkişilik," 76.

⁴⁵⁷ Kaygısız, *Delil ve Bilirkişilik*, 123; Güldiken Taşyaran, "Tıbbi Bilirkişilik," 76.

⁴⁵⁸ <https://medlineplus.gov/genetics/understanding/basics/dna/>. (erişim 20.02.2023) <https://www.medicalnewstoday.com/articles/319818> . (erişim 20.02.2023).

⁴⁵⁹ Okumuş, "Özel Hüküm Sebepleri", 35; Rifat Erten, Birsen Acır ve Sema Taşveren, "Gen (Dna) Testinin İspat Hukuku Açısından Değerlendirilmesi," *AÜHFD* 45, sy. 1-4 (Mayıs 1996): 578; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 169.

DNA, organizmanın gelişmesi ve işlevleri için şart olan tüm bilgileri depolayan bir molekül olması dolayısıyla bir DNA'nın %99,5'i her insanda aynı özelliklere sahiptir⁴⁶⁰. Kişinin fiziksel farklılıklarını belirleyen kısım ise %0,05'lik bölüm olup soybağının tespiti için DNA'nın bu bölümü üzerinde çalışmalar gerçekleştirilir⁴⁶¹.

Kalıtsal bilgileri barındıran ve protein kodlayan DNA parçalarına *gen* adı verilmektedir⁴⁶². DNA içerisinde yüz binlerce gen barındırmakta olup bu genler, canlının saç rengi, ten rengi, bir çiçeğin yapraklarının rengi, bir kuşun kanadının uzunluğu gibi canlıya ait her türlü kalıtsal özelliği barındırır⁴⁶³. DNA parçalarının bir kısmı yapısal işlev görevini üstlenirken, diğer bir kısmı depolanan kalıtsal bilginin nasıl kullanacağı görevini üstlenir⁴⁶⁴.

2.2.2.3.2.3.2. DNA Analizi Yöntemi

DNA analizi yöntemi, soybağının tespiti amacıyla vücutlarından örnek alınan kişilerin DNA molekülleri üzerinde gerçekleştirilen biyokimyasal işlemler (moleküllerin agaroz jel elektroforezi mekanizması) sonucunda elde edilen DNA dizilimlerinin karşılaştırılması şeklinde gerçekleşir⁴⁶⁵. DNA dizilimleri, tek yumurta ikizleri hariç her insanda farklı şekilde olup soybağının tespitinin gerçekleştirilmesini sağlar⁴⁶⁶. DNA dizilimlerini meydana getiren bantlar,

⁴⁶⁰ Tayfun Özçelik, "Adli Amaçlı DNA Analizleri," *Hacettepe Tıp Dergisi* 27, sy. 2 (1996): 50; Yeşim Doğan Alakoç, "Adli Bilimlerde DNA Analizleri," *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 9, sy. 2 (Ekim 2010): 3.

⁴⁶¹ Doğan Alakoç, "DNA Analizleri," 3.

⁴⁶² <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/gen-ifadesi-nedir> . (erişim 20.02.2023).

⁴⁶³ Erten, Acır ve Taşveren, "Gen (DNA) Testi," 575; Konuralp, *İspat Kuralları*, 101; Tokar, "Babalık Davası", 38.

⁴⁶⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 169.

⁴⁶⁵ Kazım Ali Sonat, "Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri," *MÜHFHAD* 19, sy.3 (Ocak 2013): 329; Bilgin, *Babalık Davası*, 349; Tokar, "Babalık Davası", 40; [Http://Saldirim.Com/Yeni/Wp-Content/Uploads/2013/11/Yargilama-Hukuku-A%C3%87isından-Dna-%C4%B0ncelemes%C4%B0n%C4%B0n-%C3%96nem%C4%B0-2.Pdf](http://Saldirim.Com/Yeni/Wp-Content/Uploads/2013/11/Yargilama-Hukuku-A%C3%87isından-Dna-%C4%B0ncelemes%C4%B0n%C4%B0n-%C3%96nem%C4%B0-2.Pdf) . (erişim 20.02.2023).

⁴⁶⁶ Erten, Acır ve Taşveren, "Gen (DNA) Testi," 576; Tokar, "Babalık Davası", 40.

çocuk ile çocuğun biyolojik babasında aynı boyda ve hizada olur⁴⁶⁷. Hem annenin hem de babanın DNA'larının alınması suretiyle gerçekleştirilecek işlemin sonucu ya %0 ya da %99,99 çıkmakta olup arada bir sonucun çıkması mümkün değildir⁴⁶⁸.

2.2.2.3.2.3.2.1. Kocadan Alınan DNA Örneği İle Gerçekleştirilen Analiz

DNA analizi yönteminde, kan, idrar, sperm, vajinal sıvı, tükürük gibi çekirdek hücresi barındıran vücut sıvıları üzerinde inceleme yapılabilir⁴⁶⁹. Aksi takdirde, çekirdek hücresi bulunmayan gözyaşı, ter gibi vücut sıvıları üzerinde DNA incelemesi gerçekleştirilemez⁴⁷⁰. Halihazırda uygulamada, kan örneğinin yanı sıra *swap* ya da *yanak kazıma* olarak adlandırılan iç yanaktan alınan hücre örnekleriyle de DNA analizi gerçekleştirilmektedir⁴⁷¹. Bu yöntemin uygulanabilmesi için DNA örneği alınacak kişilerin yaşıyor olması şarttır⁴⁷². Bu yöntemin uygulamada çok kullanılmasının sebebi, maliyetinin düşük olması, kişilere acı vermemesi ve enfeksiyon riskini bertaraf etmesidir⁴⁷³.

⁴⁶⁷http://www.biology.arizona.edu/human_bio/problem_sets/dna_forensics_1/03t.html. (erişim 20.02.2023);

<http://saldirim.com/yeni/wp-content/uploads/2013/11/Yargilama-Hukuku-A%C3%87ısından-Dna-%C4%B0ncelemes%C4%B0n%C4%B0n-%C3%96nem%C4%B0-2.Pdf>. (erişim 20.02.2023); Özçelik, "DNA Analizleri," 50-55.

⁴⁶⁸ Tokar, "Babalık Davası", 40; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 172; Yıldıray Zeyfeoglu ve İ. Hamit Hancı, "İnsanlarda Kimlik Tespiti," *Türk Tabipler Birliği Sted Dergisi* 10, sy. 10 (2001): 375-377; Duran, "Babalık Davası", 87; Burçak Yazgı, "Medeni Usul Hukukunda Babalık Davası" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2002), 93.

⁴⁶⁹ Tokar, "Babalık Davası", 40-41; Cemal Öztürk, *Ceza Muhakemesinde İz Bilimi Kriminalistik Gerçeği* (Ankara: Seçkin Yay., 2006), 182; Yazgı, "Babalık Davası", 83; Duran, "Babalık Davası", 87; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 172.

⁴⁷⁰ Tokar, "Babalık Davası", 40-41.

⁴⁷¹ Yazgı, "Babalık Davası", 87; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 173-174; Tokar, "Babalık Davası", 41.

⁴⁷² Yazgı, "Babalık Davası", 87; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 136.

⁴⁷³ Yazgı, "Babalık Davası", 87; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 174; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 136.

2.2.2.3.2.3.2.2. Kocadan DNA Örneği Alınamaması Halinde Gerçekleştirilen Analizi (Y-STR)

Soybağının tespiti amacıyla kullanılan başka bir DNA analizi yöntemi ise, “Y-STR” yöntemidir. Bu yöntemde, babanın gaip olması, ölmüş ve mezarının bulunamıyor olması durumlarında, babanın ailesinden başka bir erkek ile çocuğun genlerinin incelenmesi ve karşılaştırılması yoluyla soybağının tespiti sağlanabilmektedir⁴⁷⁴. İnsanda çocuğun cinsiyeti babadan geçen X ya da Y kromozomuna göre belirlenir⁴⁷⁵. Her erkekte var olan Y kromozomu farklı DNA yapısına sahip olmakla birlikte bu gen aynen erkek çocuğa aktarılır⁴⁷⁶. Dolayısıyla “Y-STR” yöntemiyle çocuğun Y kromozomu ve amcasının ya da erkek kardeşinin Y kromozomu üzerinde DNA incelemesi sonucu soybağının tespiti gerçekleştirilebilmektedir⁴⁷⁷. Bu yöntemle çocuğun babasının gaip ya da hayatta olmayan kişi olup olmadığı %99,99 gibi kesine yakın bir oranlar tespit edilebilmektedir⁴⁷⁸.

Tıbbi inceleme yöntemlerine ilişkin teknik bilgiler yukarıda aktarıldığı şekilde olup yargılama sırasında bu delillerin elde edilmesi ve incelenmesine ilişkin bilgiler “Tahkikat Aşamasında Verilen Soybağının Tespitine İlişkin

⁴⁷⁴ Tokar, “Babalık Davası”, 41; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 173; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 136.

⁴⁷⁵ [https://www.sciencedaily.com/releases/2008/12/081211121835.htm#:~:text=Men%20de%20the%20sex%20of,make%20a%20boy%20\(XY\)](https://www.sciencedaily.com/releases/2008/12/081211121835.htm#:~:text=Men%20de%20the%20sex%20of,make%20a%20boy%20(XY)) . (erişim 24.02.2023).

⁴⁷⁶ [https://www.sciencedaily.com/releases/2008/12/081211121835.htm#:~:text=Men%20de%20the%20sex%20of,make%20a%20boy%20\(XY\)](https://www.sciencedaily.com/releases/2008/12/081211121835.htm#:~:text=Men%20de%20the%20sex%20of,make%20a%20boy%20(XY)) . (erişim 24.02.2023).

⁴⁷⁷ Yargıtay 8. H.D., 2018/11714 E., 2018/18506 K., 12.11.2018 tarihli kararı: “Dosyanın incelenmesinde; hükme esas alınan 11.12.2015 tarihli Adli Tıp Kurumu raporuna göre; davacı ile baba olduğu iddia edilen ...'nın oğlu ... 'dan alınan ağız içi sürüntü örnekleri ile DNA incelemesi yapıldığı ve şahısların Y-STR DNA profillerinin çalışılan DNA bölgeleri açısından birbiri ile aynı olması nedeniyle adı geçen şahısların aynı soy ağacından gelen erkek bireyler olabileceğinin tespit edildiği anlaşılmaktadır. Mahkemece öncelikle baba olduğu iddia edilen ...'ın ölü olduğu anlaşıldığından fethi kabir yapılarak alınacak örnekler ile davacıdan alınacak örneklerin karşılaştırılması suretiyle DNA testi yapılması bu durumun mümkün olmaması halinde kardeş olduğu iddia edilen kişi ile DNA testi yapılması, gerekirken yazılı şekilde eksik inceleme ile karar verildiği bu defaki incelemede anlaşıldığından karar düzeltme talebinin kabulü gerekmektedir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 24.02.2023).

⁴⁷⁸ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 173.

İnceleme Kararı" başlığı altında; tıbbi inceleme kararı ve şartları, delil niteliği, incelemeye katılma zorunluluğu, zorunluluğun ihlali halinde uygulanacak hükümler şeklinde alt başlıklar oluşturularak çalışmanın üçüncü bölümünde incelenmiştir⁴⁷⁹.

2.2.2.4. Diğer Delil Türleri

HMK m. 199 hükmünde uyuşmazlık konusunu ispatlamaya elverişli belgeler sayılmıştır. Buna göre, yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları belge delili olarak uyuşmazlık konusu maddi vakiayı ispatlamak amacıyla mahkemeye sunulabilecektir⁴⁸⁰.

Koca ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisi bir hukuki işlem olmayıp maddi bir vakiaya dayandığı için mahkemeye sunulan belgeler doğrudan delil niteliğine haiz olmayıp emare delili niteliğinde kabul edilir⁴⁸¹. Nitekim soybağının reddi davasında, kocanın babalık karinesini çürütmek amacıyla mahkemeye sunacağı delillerde tam ispat kuralı geçerli olup emare niteliğindeki belge delilleri (örneğin annenin gebe kalması için riskli olan dönemde yurtdışında olduğunu gösterir uçak bileti) babalık karinesinin çürütülmesi adına yeterli görülmemektedir. Ancak davacının soybağının reddi talebine ilişkin iddiasını somutlaştırır nitelikte emare delillerini mahkemeye sunması önem arz etmektedir⁴⁸².

Soybağının reddi davasında taraflar tanık deliline de başvurabilirler. HMK m. 240 hükmüne göre, taraflar ancak davanın tarafı olmayan kişileri tanık olarak mahkemede gösterebilirler. Tanık delili, soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi amacıyla kullanılmamaktadır. Ancak eşlerin fiili

⁴⁷⁹ Bkz. 3.1.3.2. numaralı başlık s.143.

⁴⁸⁰ Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 260; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 493; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 828.

⁴⁸¹ Bilgin, *Babalık Davası*, 389.

⁴⁸² Bkz. 3.1.3.2.4. numaralı başlık s.164.

olarak ayrı yaşadıklarını kanıtlamak amacıyla tanık deliline başvurmaları önem arz eder. Bununla birlikte, davanın hak düşürücü sürede açıldığının kanıtlanması ya da hak düşürücü sürede açılmamasının haklı bir sebebe dayandığının kanıtlanması adına tanık deliline başvurulabilir. Aynı zamanda hâkim de dava kapsamında kendiliğinden tanık deliline başvurabilecektir.

Bunun yanı sıra soybağının reddi davasında, keşif ve bilirkişi deliline de başvurulabileceğini daha öncesinde belirtmiştik⁴⁸³.

2.2.2.5. Uzman Görüşü

2.2.2.5.1. Genel Olarak

Uzman görüşü, HMK m. 293 hükmünde “*Taraflar, dava konusu olayla ilgili olarak, uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler*” şeklinde düzenleme alanı bulmuştur. Uzman görüşü, arada mahkeme olmaksızın tarafların talebi ile hazırlanan ve bilimsel nitelik ihtiva eden uzman mütalaaasıdır⁴⁸⁴.

Soybağının reddi davasında taraflar mahkemeye sundukları delillerle hâkim üzerinde bir kanaat oluşturmayı amaçlamaktadırlar. Bu kapsamda soybağının reddi davasının tarafları, HMK m. 293 hükmünde yer alan uzman görüşü niteliğindeki delilleri de mahkemeye sunabilirler. Soybağının reddi davası kapsamında, tarafların yargılama dışında özel laboratuvardan aldıkları DNA analiz sonucu, uzman görüşü olarak nitelendirilmektedir⁴⁸⁵.

⁴⁸³ Bkz. 2.2.2.2.2. numaralı başlık s.114.

⁴⁸⁴ Mikail Bora Kaplan, “Medenî Usûl Hukukunda Bilirkişi Raporu ile Uzman Görüşü Arasındaki Çelişkinin Giderilmesi,” *TAÜHFD* 4, sy. 2 (Aralık 2022): 558-559; Sultan Işık, “Uzman Görüşü (Mütalaa)”, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2015), 4.

⁴⁸⁵ Albayrak ve Açı, *Keşif*, 154; Önder Ege, *Medeni Usul Hukukunda Keşif* (Ankara: Seçkin Yay., 2014), 39-40; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 154.

2.2.2.5.2. Delil Niteliği

Uzman görüşünün, kanunda bilirkişi deliline sunulan teminatlardan yararlanamaması ve taraflarca ücretinin ödenmesi suretiyle elde edilebilmesi dolayısıyla delil niteliğine haiz olup olmadığı tartışmalıdır.

Doktrindeki bir görüşe göre uzamn görüşü, takdiri bir delil olarak kabul edilmelidir⁴⁸⁶. Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise, özel laboratuvarlardan alınan raporların güvenilirliğinin şüpheli olması dolayısıyla bir vakıanın ispatlanması hususunda bunlar delil olarak kabul edemeyeceğinden ancak bir vakıa tespiti ve iddiası olarak nitelendirilmelidir⁴⁸⁷.

Kanaatimizce uzman görüşünün hukuki niteliği taraf beyanı olmasıdır⁴⁸⁸. Şöyle ki, uzman görüşünün bilirkişi raporundan farklı olarak taraflarca ücretinin ödenmesi suretiyle elde edilebilmesi bu belgelerin objektifliğini tartışmalı kılmaktadır. Bu sebeple uzman görüşü delil niteliğine haiz değildir. Bu kapsamda uzman görüşü bilirkişi delili olarak değerlendirilmemekte olup yalnızca iddiaların somutlaştırılmasına yardımcı, uzman görüşü içeren bir taraf beyanı şeklinde nitelendirilmelidir⁴⁸⁹.

⁴⁸⁶ Işık, "Uzman Görüşü", 91-92.

⁴⁸⁷ Kılıçoğlu, "Gizli Babalık Testleri," 299; Gürbüz, "Gen ve DNA İncelemeleri," 60; Yazgı, "Babalık Davası", 91; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 155.

⁴⁸⁸ Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, Medeni Usul Ders Kitabı, 435; Cenk Akil, "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi- Uzman Tanık Ayrımı," ABB, sy. 2 (Mart 2011): 173.

⁴⁸⁹ Albayrak ve Açı, *Keşif*, 154; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 155; Bilgin, *Babalık Davası*, 364; Recep Doğan, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma," *TBBD* 32, sy. 142 (Mayıs-Haziran 2019): 107, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2019-142-1843>. (erişim 16.06.2023). Yargıtay 18. HD. 2015/11880 E., 2016/7576 K., 09.05.2016 tarihli kararı: "Somut olayda davacı, davalı ... ile olan evlilik birliği içerisinde 01/12/2012 tarihinde dünyaya gelen küçük....in kendi çocuğu olmadığına dair özel bir genetik tanı merkezinden almış olduğu rapor uyarınca soybağının reddine karar verilmesini istemiş, mahkemece davalı ... ve küçükin Türk Medeni Kanunu'nun 284.maddesini içerir ihtara rağmen ihtarın gereğini yerine getirmediklerinden bahisle davacının sunmuş olduğu rapor dikkate alınarak davanın kabulüne karar verilmiştir. Dava, Türk Medeni Kanunu'nun 286 vd. maddelerine dayalı olarak açılan soybağının reddi istemine ilişkindir. Kamu düzenini yakından ilgilendiren bu tür davalarda; Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, hakim

Soybağının reddi davası bakımından da hakimın öncelikli olarak hükme esas alacağı delilin DNA analiz raporu olması dolayısıyla bu raporun objektif ve tarafsız bir rapor olması önem arz etmektedir. Soybağının reddi davasında uzman görüşü, tek başına delil niteliğine haiz olmamakla birlikte, hâkim üzerinde koca ile çocuk arasında biyolojik soybağının var olup olmadığına ilişkin kanaat oluşturmak adına güçlü bir bilgi kaynağıdır⁴⁹⁰. Öte yandan, re'sen araştırma ilkesi gereği hakim, bütün delilleri incelemeli, değerlendirmeli ve bir hükme varmalıdır. Bu noktada kanaatimizce, uzman görüşünün soybağının tespiti hususunda önemli bir beyan olduğu düşünüldüğünde, tarafsız olmadığı gerekçesiyle hüküm kurarken göz önünde bulundurulmaması hukuki dinlenilme ve ispat hakkının ihalili anlamına gelmektedir⁴⁹¹. Sonuç olarak en nihayetinde hakimın, DNA analiz sonucuna göre bir karar vermesi verecektir ancak bu hususta tarafların mahkemeye sunduğu uzman görüşünü değerlendirmeksizin hüküm kurması usuli bir eksiklik anlamına gelmektedir⁴⁹².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulayacak ve maddi olguları re'sen araştırıp delilleri serbestçe takdir edecektir. Soybağının reddi davasının bu niteliği göz önüne alınarak, mahkemelerce kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespiti zorunludur. Davada, sadece taraf beyanları ile yetinilmeyip, iddia ile ilgili olarak DNA araştırması yaptırılıp, alınacak rapor da dikkate alınarak bir karar verilmesi gerekirken, yeterli inceleme yapılmadan eksik inceleme sonucu davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 05.03.2023).

⁴⁹⁰ Albayrak ve Açık, Keşif, 154; Kılıçoğlu, "Gizli Babalık Testleri," 299.

⁴⁹¹ Yargıtay 15. HD. 2020/3360 E., 2021/1893 K. ve 22.4.2021 tarihli kararı: " Mahkeme özellikle özel ve teknik bilgiyi gerektiren konularda tarafın sunduğu uzman görüşünü dava konusu ile ilgili olması halinde mutlaka dikkate almak ve değerlendirmek zorundadır. Bu anlamda alınan bilirkişi raporuna, taraflardan biri, uzman görüşüne dayanmak suretiyle itiraz etmiş ve bu itirazlar mahkeme tarafından hiç değerlendirmeye alınmamış ve itirazlar gerekçeli bir şekilde karşılanmamış ise uzman görüşüne dayanan tarafın 6100 sayılı HMK'nın 27, Anayasa'nın 36 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanması hakkının en önemli unsuru olan hukuki dinlenme hakkı ihlal edilmiş olabilecektir". Bkz. Kaplan, "Medenî Usûl Hukukunda Bilirkişi Raporu ile Uzman Görüşü Arasındaki Çelişkinin Giderilmesi," 567. Barış Toraman, "Cumhuriyetin İkinci Yüzyılına Girerken Bitmeyen Kavga: Bilirkişilik," Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin Cumhuriyetimizin 100. Yılına Armağanı, der. Alpay Hekimler (Eskişehir: Legal Yayınevi, 2023), 374.

⁴⁹² Toraman, "Bilirkişilik," 376.

2.2.2.5.3. Hukuka Aykırı Şekilde Elde Edilen Uzman Görüşü

Yargılama dışında elde edilen uzman görüşü niteliğindeki DNA analiz raporunun hukuka aykırı şekilde elde edilmesi hususuna değinmekte fayda görüyoruz. Buna göre taraflardan birinin, karşı tarafın rızasını almaksızın gizlice DNA analizi işlemini gerçekleştirmesi ve rapor alması halinde, mahkemenin bu raporu uyuşmazlık kapsamında dikkate alıp alamayacağı hususu doktrinde tartışmalı bir konudur.

Doktrindeki bir görüşe göre, karşı tarafın rızası olmaksızın elde edilmiş DNA analizi sonucu, hukuka aykırı delil teşkil etmesi dolayısıyla HMK m. 189/2 hükmü gereği soybağının reddi davasında hükme esas alınamaz⁴⁹³. Çünkü bu durumda annenin ve çocuğun kişilik hakları ihlale uğramaktadır⁴⁹⁴.

Bizim de katıldığımız doktrindeki bir diğer görüşe göre, uzman görüşü delil olarak değerlendirilemediği için HMK m. 189/2 hükmündeki delil yasağına da dahil edilmemelidir⁴⁹⁵. Kaldı ki HMK m. 292 hükmü açıkça, soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek tıbbi incelemeler için tarafların vücudundan kan ve doku örneği alınmasına izin verilmemesi halinde zorla bu işlemin yapılacağı düzenlendiğinden, tarafların DNA analizi işlemini gizlice yapmasının da bir anlamı kalmamıştır.

2.3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASI KAPSAMINDA TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA YER ALAN İSPAT KURALLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Soybağının reddi davası kapsamında incelemiş olduğumuz Türk Medeni Kanunu'nda yer alan babalık karinesi, karinelerin çakışması ya da babalık karinesinin çürütülmesine ilişkin ispat kurallarını düzenleyen hükümler,

⁴⁹³ Serozan, *Çocuk*, 155,178; Rona Serozan, "Soybağı Hukuku Üzerine Çeşitlemeler," *Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan*, der. Cengiz Koçhisarlıoğlu (Ankara: Turhan Yay., 2008), 761; Bilgin, *Babalık Davası*, 365.

⁴⁹⁴ Serozan, *Çocuk*, 177; Serozan, *Soybağı*, 761; Bilgin, *Babalık Davası*, 365.

⁴⁹⁵ Kılıçoğlu, "Gizli Babalık Testleri," 301; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 155.

günümüzün gelişen teknolojisi ve genetik bilimi dolayısıyla anlamını yitirmiştir. Günümüz koşullarında görülmekte olan soybağına ilişkin uyuşmazlıklarda, koca ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisinin varlığının ya da yokluğunun ispat edilmesi adına DNA analizi yöntemi tercih edilmektedir. Bu durum, DNA analizi yönteminin acısız, hızlı ve kesine yakın sonuçlar vermesinden kaynaklanır.

Doktrinde bazı yazarlar, her koşulda tıbbi inceleme yoluna gidilmesinin ve buna göre hüküm kurulmasının kanuni karineleri ortadan kaldıracığı dolayısıyla öncelikle karinenin dikkate alınarak bir hüküm kurulması gerektiğini savunmaktadırlar⁴⁹⁶.

Bizim görüşümüze göre, soybağının reddi davası gibi kamusal niteliğe haiz davalarda öncelikli amacın karinelere göre karar vermek olduğu düşüncesi yerinde değildir. Yargılamanın amacının maddi gerçekliğe en kolay, en ucuz ve en hızlı şekilde ulaşmak olduğunu ve uyuşmazlık kapsamında çocuğun genetik kökenine bağlanma hakkı gibi üstün nitelikte bir yararının bulunduğunu düşünüldüğünde gelişen teknoloji ve bilimin imkanlarının mahkemelerce öncelikli olarak kullanılıyor olmasında bir behis olmadığı tespitine varmaktayız.

Soybağının reddi davasında ispat kuralları açısından ise, tıbbi araştırma ve inceleme yöntemleri sayesinde koca, ne annenin gebe kaldığı dönemde anne ile cinsel ilişkinin varlığının imkânsızlığını ne de anne ile cinsel ilişki sonucunda çocuğun olmasının imkânsızlığını türlü delillerle kanıtlamak zorunda kalır. Zira taraflar için bu denli hususların açıklanması ve ispatlanmaya çalışılması kişi onurunu da zindeleyebilmektedir. Nitekim anne ile cinsel ilişkinin imkânsızlığı ya da bu cinsel ilişkiden çocuğun olma ihtimalinin imkânsızlığının ispatlanması bir hayli güçtür. Örneğin kocanın cinsel ilişki sırasında spermalarının döllenmeyi sağlaması bakımından yetersiz

⁴⁹⁶ Öz, "Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler," 322-323.

olduğu iddiası ancak kocanın vücudundan sperm örneği alınarak tıbbi inceleme yoluna gidilmesi suretiyle ispatlanabilir. Dolayısıyla koca ile annenin cinsel ilişkisi sonucu çocuğun olmasının imkânsızlığının kanıtlanması yine gerçekleştirilecek tıbbi incelemeler sonucunda açığa çıkacaktır.

Bizim görüşümüze göre, en nihayetinde tıbbi inceleme yoluna gidilmek suretiyle kocanın biyolojik baba olup olmadığı kesin olarak tespit edilebilecekken, koca ile anne arasındaki gebeliğin meydana geldiği anda cinsel ilişkinin imkânsızlığının ya da anne ile koca arasındaki cinsel ilişki sonrası çocuk olmasının imkânsızlığının çeşitli ve yargılamayı uzatacak nitelikteki delillerle ispatlanmaya çalışılması usul ekonomisi ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Öte yandan, DNA analiz yöntemiyle kesin bir sonuca ulaşabilecekken, kişilerin en mahrem hallerinden biri olan cinsel hayatlarının bu denli irdelenmesi de *özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının* (AİHS m.8 ve AY m.20) da ihlalini gündeme getirebilir.

Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında soybağının reddi davası bakımından yargılama dahilinde DNA analiz raporunun alınmaması bir bozma sebebi olarak görülmektedir⁴⁹⁷. Dolayısıyla usul ekonomisi ilkesi açısından en hızlı

⁴⁹⁷ Yargıtay 2. HD. 2021/8477 E., 2021/9689 K. ve 16.12.2021 tarihli kararı: “...yasa hükmü uygulanmak suretiyle baba olduğu iddia edilen ... ile çocuk ... arasındaki soybağının tespiti amacıyla DNA incelemesine esas örneklerin aldirılması ve DNA araştırması yaptırılıp alınacak rapor da gözetilerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, bozma ilamına uyulduğu halde bozma gereği yerine getirilmeden (HMK 373 üncü madde) davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 16.11.2023). Yargıtay 18. HD. 2015/12963 E., 2016/9923 K. ve 21.06.2016 tarihli kararı: “.... soybağının reddi davasının bu niteliği gözönüne alınarak, mahkemelerce kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespiti zorunludur. Davada, sadece taraf beyanları ile yetinilmeyip, iddia ile ilgili olarak DNA araştırması yaptırılıp, alınacak rapor da dikkate alınarak bir karar verilmesi gerekirken, yeterli inceleme yapılmadan eksik inceleme sonucu davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 16.11.2023). Yargıtay 18. HD. 2015/5209 E., 2015/18965 K. ve 22.12.2015 tarihli kararı: “...Soybağının reddi davasının bu niteliği gözönüne alınarak, mahkemelerce kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespiti zorunludur. Davada, sadece taraf beyanları ile yetinilmeyip, iddia ile ilgili olarak DNA araştırması yaptırılıp, alınacak rapor da dikkate alınarak bir

ve maddi gerçekliğe ulaşmak amacıyla en kesin bilgiyi veren DNA analizi yöntemi ile babalık karinesinin çürütülmesi yerinde olur. Nitekim tarafların mahkemeye sunacakları delillerin hâkim üzerinde bir kanaat uyandırması adına yetersiz kalması da olasıdır. Tüm bu sebepler dolayısıyla kanaatimizce, babalık karinesinin çürütülmesi adına ispat hukukuna ilişkin getirilen düzenlemeler bakımından metrukiyet söz konusudur.

Yapılan açıklamalardan yola çıkarak bir sonuca varılırsa; kanunun yapıldığı yıllar bakımından işlerlik kazanabilecek nitelikteki karinelerin günümüzde hala daha geçerli olması yargılamayı sürüncemede bırakmaktadır. Bu noktada, evlilik birliği içinde doğan çocuğun babasının koca olduğuna ilişkin babalık karinesinin varlığını devam ettirmesi, aile hayatının korunması bakımından önem arz etmektedir. Ancak babalık karinesinin geniş bir düzenleme alanına sahip olması tartışmaya açıktır. Şöyle ki, bekleme süresi, bekleme süresi içinde doğan çocuk bakımından babalık karinesinin işlerlik kazanması, karinelerin çakışması durumunda ikinci evlilikteki kocanın baba olması hususlarının günümüz şartlarında varlığını sürdürmesinin bir anlamı kalmamıştır. Nitekim, bu hususların ispatına ilişkin öngörülen kurallar da, günümüzde DNA analiz yönteminin soybağının tespiti açısından hükme esas alınan yegane delil olması dolayısıyla önemini yitirmiştir.

Açıklanan tüm bu nedenlerle, kanaatimizce kanunda yalnızca babalık karinesinin korunması, nesep karışıklığının ortaya çıktığı hususlar bakımından ise DNA analiz yoluna gidilmesi suretiyle soybağının tespitinin sağlanması şeklinde bir düzenleme getirilmesi; usul ekonomisi ilkesinin ve tarafların özel hayatlarına saygı haklarının korunmasının yanı sıra yargılamanın sürüncemede bırakılmaksızın maddi gerçekliğe ulaşılması bakımından isabetli olacaktır.

karar verilmesi gerekirken, yeterli inceleme yapılmadan eksik inceleme sonucu davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 16.11.2023).

Bu noktada eleştirilmesi gereken bir diğer husus ise, soybağının tespitine yönelik yagene delil olarak değerlendirilen DNA analiz yöntemine ilişkin kanun düzeyinde bir düzenleme yapılmamış olmasıdır. Şöyle ki, DNA analizinin gerçekleştirilebilmesi için kişi bedeninden alınacak gen örneklerinin hangi şekilde ve koşullarda elde edileceği, DNA analizinin raporlanma usulü, kişi bedeni üzerinden elde edilen genin nasıl muhafaza edileceği, DNA analiz işlemi tamamlandıktan sonra kişinin gen örneği ile ne yapılacağı, kişilere ait genetik verilerin nasıl koruma altına alınacağı gibi hususların detaylı şekilde düzenlenmesi ve bu düzenlenmenin de kanun düzeyinde yapılması şarttır⁴⁹⁸.

Aynı şekilde DNA analizini gerçekleştirecek olan tıbbi bilirkişilerin hukuki sorumluluğunu açık şekilde belirleyen kanuni düzenleme yapılması da bu noktada kritiktir⁴⁹⁹. Öyle ki, DNA analiz sonuçlarını elde eden tıbbi bilirkişinin hakkın kötüye kullanılması suretiyle gerçekleştireceği bir takım eylemlerin sorumluluğu için genel hükümlere gidilmemelidir. Dolayısıyla tüm bu hususların kişi haklarını ihlal edebilecek olması dolayısıyla kanuni bir düzenlemenin varlığı şarttır. Nitekim kişilerin kanuni sınır ve ölçüleri belirsiz olan işlemlere maruz bırakılması AY m. 2 hükmünde yer alan *hukuk devleti ilkesiyle* de çelişmektedir⁵⁰⁰.

⁴⁹⁸ Gültepe, "Genetik İnceleme," 504; Bilgin, *Babalık Davası*, 324.

⁴⁹⁹ Bilgin, *Babalık Davası*, 325.

⁵⁰⁰ Tekin Memiş ve Mustafa Fadıl Yıldırım, "Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması Ve Yarattığı Hukuki Sorunlar," *EÜHFD* 8, sy. 1-2 (Haziran 2004): 305.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA YARGILAMA, HÜKÜM VE KANUN YOLLARI

3.1. İLK DERECE YARGILAMASININ AŞAMALARI

Çalışmanın bu kısmında soybağının reddi davasında ilk derece yargılamasının aşamaları olan dilekçeler teatisi, ön inceleme ve tahkikat aşamaları alt başlıklar halinde incelenmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu noktada medeni yargılama hukukuna ilişkin bütün hususlar tek tek yer almamakta olup yalnızca soybağının reddi davası yönünden önem arz eden hususlar ele alınmıştır.

3.1.1. Dilekçeler Teatisi

Yazılı yargılama usulünün uygulandığı davalarda dilekçeler teatisi aşamasının kendi içerisinde dört ayrı aşaması bulunmaktadır. Bunlar; dava dilekçesinin, cevap dilekçesinin cevaba cevap dilekçesinin ve ikinci cevap dilekçesinin mahkemeye sunulmasıdır. Yazılı yargılama usulünün uygulandığı soybağının reddi davası da, medeni yargılama hukukunun ilk aşaması olan dilekçeler teatisi aşaması ile başlar. Dilekçeler teatisi aşaması ise davacının dava dilekçesini mahkemeye sunmasıyla başlar⁵⁰¹.

HMK m. 118/1 hükmüne göre dava, dava dilekçesinin mahkemeye kaydı ile açılmış sayılır⁵⁰². Dava dilekçesinin ihtiva etmesi gereken hususlar HMK m. 119 hükmünde sayılmıştır. Bu noktada soybağının reddi davasında davacının vakıa ve delilleri dava dilekçesinde göstermesine ilişkin HMK m. 119/1-e ve f hükmünün uygulama alanı bulmayacağı görüşündeyiz. Şöyle ki, re'sen araştırma ilkesinin mahiyeti gereği tarafların dilekçelerinde vakıa ve delilleri

⁵⁰¹ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 746.

⁵⁰² Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 318; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 160; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 447; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 627; Pekcamtez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 169.

açıkça göstermemiş olması halinde dahi mahkeme tarafından bu vakıa ve deliller re'sen toplanıp değerlendirilebilecektir⁵⁰³. Aynı zamanda davanın tarafları da, iddia ve savununun genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağına takılmaksızın yargılamanın her aşamasında yeni iddia ve deliller ileri sürebilecektir. Zira re'sen araştırma ilkesinde teksif ilkesi de uygulama alanı bulmaz⁵⁰⁴. Hâl böyleyken kanaatimizce, soybağının reddi davası kapsamında iddianın dayandığı vakıa ve bu vakıaların hangi delillerle ispat olunacağını davacının dava dilekçesinde açıkça göstermemiş olması bir eksiklik teşkil etmez.

Harçlar Kanunu (HK)⁵⁰⁵ m. 27 hükmü uyarınca, konusu para ile ölçülemeyen ve malvarlığına dayanmayan davalardan olan soybağının reddi davası bakımından başvurma, karar ve ilam harçları maktu şekilde ödenir. Söz konusu başvurma, karar ve ilam harçlarının tamamı davacı tarafından dava açılırken peşin olarak mahkeme veznesine ödenir (HK m. 27). HMK m.120 hükmüne göre, dava açılırken o yıl Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen gider avansı tutarını da yatırılması gerekir⁵⁰⁶.

HMK m. 123/1 hükmüne göre, davalının açık rızası varsa davacı davasını hüküm kesinleşinceye kadar geri alabilir⁵⁰⁷. Soybağının reddi davası niteliği itibarıyla tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta yetkilerinin olmadığı bir dava olsa da doktrinde⁵⁰⁸ bu davalar kapsamında da HMK m. 123/1'de yer alan davanın geri alınmasına ilişkin hükmün uygulama alanı bulacağı savunulmaktadır. Bunun sebebi ise çocuğun menfaatinin üstün konumda bulunmasıdır.

⁵⁰³ Tahiroğlu, *Re'sen Araştırma İlkesi*, 119.

⁵⁰⁴ Bkz. 1.6.2.2.1. numaralı başlık s.75.

⁵⁰⁵ RG. 17. 07.1964, sy. 11756.

⁵⁰⁶ 24 Ekim 2023 tarihi itibarıyla gider avansı 250 TL'dir. Bkz. RG 24.10.2023, sy. 32349.

⁵⁰⁷ Yılmaz v.dğr, *Medeni Usul*, 335; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 381; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 308; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 643.

⁵⁰⁸ Gençcan, *Aile*, 1102; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 104.

Kanaatimizce, ileride bahsediceğimiz üzere⁵⁰⁹ soybağının reddi davası bakımından davadan feragatin hüküm doğurduğu göz önünde bulundurulursa evleviyetle davanın geri alınmasına ilişkin hükümlerin de uygulama alanı bulması gerekir. Bu kapsamda, soybağının reddi davasında davacı, davalının açık rızası halinde hüküm kesinleşinceye kadar davasını geri alabilecektir⁵¹⁰. Davacının davasını geri aldığını beyan etmesi halinde davanın açılmamış sayılması kararı verilir (HMK m. 123/2).

HMK m. 74 hükmüne göre, açıkça yetki verilmemişse vekil, şahsa sıkı sıkıya bağlı davaları açamaz ve takip edemez. *Açıkça yetki verilmesi* ifadesinden anlaşılması gereken, ilgili davanın açılabilmesi için vekile vekaletnamede özel yetki verilmiş olmasıdır. Buna göre, soybağının reddi davasını açma hakkı da şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olması dolayısıyla bu davanın vekil ile takip edilebilmesi için özel yetki verilmiş vekaletnamenin mahkemeye sunulmuş olması şarttır⁵¹¹. Öte yandan AYM bir kararında⁵¹², davanın özel yetki içeren vekaletname olmaksızın açılması halinde bu durumu, tamamlanabilir nitelikte usuli bir eksiklik olarak değerlendirmiştir. Söze konu kararda, sırf özel yetki içermeyen vekaletname ile davanın açılmış olması dolayısıyla davanın reddedilmesi durumunun özel hayata saygı hakkının ihlali anlamına geleceği şeklinde yorumlanmıştır.

⁵⁰⁹ Bkz. 3.2.1.2.1. numaralı başlık s.169.

⁵¹⁰ Gençcan, Aile, 1102; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 104.

⁵¹¹ Yargıtay 2. HD. 2021/5759 E. , 2021/8796 K., 25.11.2021 tarihli kararı: “*Davalı vekili Av. ...’ın dosya içerisinde bulunan vekâletnamesi genel vekâletnamedir. Açıkça yetki verilmemiş ise vekil, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez (HMK m. 74). Soybağının reddi davası, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanımı niteliğindedir. Buna göre; Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 74. maddesi gereğince adı geçen davalı vekilinden soybağının reddi davasını takip edebilmesi için özel yetkiyi içeren vekâletname istenmesi, bu süre içinde vekâletname verilmemesi halinde asıla kararın tebliği ile, asıl tarafından temyiz veya temyizden feragat dilekçesi verilmesi halinde dilekçe eklendikten, sonra gönderilmek üzere iadesine karar vermek gerekmiştir*”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 02.05.2023).

⁵¹² Karar için bkz. (Ayten Adalı ve diğ.leri, B. No: 2019/2036, 21/12/2022, § ...) . <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2019/2036> (erişim 18.11.2023).

Soybağının reddi davasında cevap dilekçesinin içeriği bakımından genel hüküm niteliğindeki HMK m. 129 hükmü uygulama alanı bulur. Ancak yukarıda da belirttiğimiz üzere⁵¹³, cevap dilekçesinde dayanan vakıa ve delillerin açıkça gösterilmemesi ya da vakıa ve deliller arasında bir bağlantı kurulmaması, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı soybağının reddi davasında bir eksiklik teşkil etmez.

3.1.2. Ön İnceleme

Ön inceleme aşaması soybağının reddi davasının ilk derece yargılamasındaki ikinci aşamasıdır. Ön inceleme aşaması, ilk itirazlar ve dava şartlarının değerlendirildiği aşamadır⁵¹⁴. Başka bir deyişle ön inceleme aşaması, tahkikat aşamasına hazırlıklı şekilde geçilmesini sağlayan bir basamaktır⁵¹⁵. Ön inceleme aşaması, HMK m. 137 ila 141 hükümleri arasında düzenlenmektedir. HMK m. 137 hükmünde açıkça belirtildiği üzere, ön inceleme aşaması tamamlanmadan tahkikat aşamasına geçilemez. Hâkim öncelikle dava şartları ve ilk itirazları duruşma yapmaksızın dosya üzerinden inceler ve karara bağlar (HMK m. 138). Eğer davalının hak düşürücü sürelerle ilişkin bir itirazı varsa hâkim, davanın esasına geçmeksizin dosya üzerinden bir karar verir (HMK m. 142). Dolayısıyla hâkim dava şartının yokluğuna, ilk itirazların yerinde olduğuna ilişkin bir karar verirse soybağının reddi davasında esasa girmeden önce dosya üzerinden yapacağı inceleme ile davayı reddedebilir.

Ön inceleme aşamasında mahkeme tarafından ilk olarak incelenecek husus dava şartlarının varlığıdır⁵¹⁶. HMK m. 114 hükmünde sayılan dava şartlarının uyumsuzluk kapsamında bulunmaması halinde mahkeme, dava şartı yokluğu

⁵¹³ Bkz. 3.1.1. numaralı başlık s.134.

⁵¹⁴ Ermenek, "Ön İnceleme," 146; Adem Albayrak, "Hukuk Yargılamasında Ön İnceleme," *TAAD* 11, sy. 41 (Ocak 2020): 516.

⁵¹⁵ Albayrak, "Ön İnceleme," 514; Karslı, *Muhakeme*, 448; Efe Direnisa, *Medeni Yargılamada Ön İnceleme Aşaması* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2021), 56.

⁵¹⁶ Direnisa, *Ön İnceleme Aşaması*, 159.

gerekçesiyle davanın usulden reddine karar verecektir⁵¹⁷. Ancak dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise hâkim, noksanlığın giderilmesi için taraflara ek süre verir. Söz konusu süre kesin süredir (HMK m. 115/2). Verilen kesin süre içerisinde dava şartı noksanlığının giderilmemesi durumunda ise dava usulden reddedilir. Dava şartı noksanlığının giderilebilir olmasından anlaşılması gereken; bu dava şartının tamamlanabilir olup olmamasıdır⁵¹⁸. Örneğin soybağının reddi davası kapsamında bir dava şartı olan özel yetki içeren vekaletname (HMK m. 114/1-f) ile davanın açılması gerekirken genel vekaletname ile davanın açılmış olması tamamlanabilir nitelikte bir dava şartı⁵¹⁹ olup öncelikle ek süre verilerek özel yetki içeren vekaletnamenin mahkemeye sunulmasına karar verilmelidir. Verilen kesin süre içinde özel yetkili vekaletname mahkemeye sunulmamış ise dava şartı yokluğundan dava usulden reddedilir (HMK m. 114/1-f).

Dava şartlarında bir eksiklik olmaması ya da verilen ek süre içerisinde eksikliğin giderilmiş olması durumunda ise mahkeme tarafından incelenecek olan bir sonraki husus ilk itirazlardır⁵²⁰. İlk itirazları mutlaka davalı taraf ileri sürmelidir çünkü mahkeme ilk itirazları re'sen inceleyemez⁵²¹.

Ön inceleme aşaması, duruşmalı ya da duruşmasız şekilde gerçekleştirilebilir⁵²². Ancak dava şartları ve ilk itirazlar haricindeki konular hakkında ön incelemenin duruşmalı olarak yapılması uygundur⁵²³.

⁵¹⁷ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 325.

⁵¹⁸ Albayrak, "Ön İnceleme," 518.

⁵¹⁹ Bkz. 3.1.1. numaralı başlık s.134.

⁵²⁰ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 688; Karşı, *Muhakeme*, 453.

⁵²¹ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 340; Albayrak, "Ön İnceleme," 519; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 327; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 461; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 625; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 267.

⁵²² Şeyda Şanlı Yalın, "Yeni HMK'ya Göre Ön İnceleme," *İAÜHFD* 3, sy. 2 (Aralık 2017): 42.

⁵²³ Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (Ankara: Yetkin Yay., 2014), 431; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 691; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 109.

Ön inceleme aşamasının sonuna gelindiğinde tarafların arabuluculuk ya da sulh faaliyetleri sonucunda anlaşıp anlaşamadıkları, eğer anlaşamamışlarsa anlaşma sağlanamayan konuların hangileri olduğu hususu ve tarafların tüm beyanları bir tutanağa geçirilir ve hazır bulunan taraflarca imzalanır (HMK m. 140/3)⁵²⁴. İmzalanan tutanaklardaki hususlar tahkikat aşamasında hâkimi bağlayıcı nitelikte olup tahkikat bu tutanak üzerinden gerçekleştirilir⁵²⁵. Bu tutanak tahkikat aşamasında hangi hususların değerlendirilip değerlendirilmeyeceğini belirleyen bir yol haritası niteliğindedir⁵²⁶. Buna karşılık re'sen araştırma ilkesinin geçerlilik kazandığı davalarda tutanakta yer almayan hususlar da tahkikat aşamasında ele alınıp değerlendirilebilecektir⁵²⁷. Dolayısıyla soybağının reddi davasında da ön inceleme tutanağında yer almayan konular dava kapsamında değerlendirilebilecektir.

AMUK m.7 hükmüne göre aile mahkemesi hâkimi, önüne gelen uyuşmazlıkta, somut olayın özelliklerine göre esasa girmeden önce tarafları sulhe teşvik etmekle ödevlidir. Ancak uyuşmazlığın sulh yoluyla çözümlenememesi halinde hâkim, yargılamaya devam etmek suretiyle esas hakkında bir karara hükmetmelidir.

AMUK'nın m.7/1 hükmü “gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder” şeklinde kaleme alınması dolayısıyla emredici bir hüküm oluşturmakta ve sulhe teşviki zorunlu hale getirmektedir⁵²⁸. Aile mahkemelerinde görülen davaların genel itibarıyla kamu düzenine ilişkin olması ve tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf yetkilerinin bulunmaması, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usullerine Dair

⁵²⁴ Direnisa, *Ön İnceleme*, 273.

⁵²⁵ Direnisa, *Ön İnceleme*, 273.

⁵²⁶ Hakan Pekcanıtez, *Medeni Usul Hukuku Cilt 2* (Ankara: Yekin Yay., 2017), 1130; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 87.

⁵²⁷ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 361; Tarım, “Soybağının Reddi”, 111.

⁵²⁸ Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 85-86; Aziz Serkan Arslan, “Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü,” *Ankara Barosu Dergisi* 1 (Ocak 2010): 198.

Kanun'nda yer alan sulhe teşvik müessesesinin uygulama alanını sınırlandırmaktadır⁵²⁹. Aile mahkemelerinin görev alanına giren, kamu düzenine ilişkin davalar (örneğin; velayet davası, babalık davası, soybağının reddi davası gibi) bakımından tarafların sulh sağlamanın sonuçlarının ne olacağı konusu doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre⁵³⁰ aile mahkemesinin görev alanına giren kamu düzenine ilişkin davalarda, tarafların sulh yönünde anlaşmaları halinde, hâkimin bu anlaşmayla bağlı olmaksızın kendi kanaati doğrultusunda karar vereceği ancak taraflar arasındaki anlaşmanın hâkimin esas hakkındaki kararına yön verebilecek bir mahiyetinin olduğu savunulmaktadır.

Kanaatimizce, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun bakımından hâkimin sulhe teşvik ödevi zorunlu hale getirilmişse de, soybağının reddi davasının mahiyeti itibarıyla kamu düzenine ilişkin bir dava olması ve tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf yetkilerinin bulunmaması dolayısıyla tarafların sulh olmaları hâkimi bağlar nitelikte değildir⁵³¹. Bu sebeple, soybağının reddi davası kapsamında hâkimin sulhe teşvik ödevi uygulama alanı bulmaz⁵³².

HMK m. 142 hükmüne göre, ön inceleme aşamasının tamamlanmasının ardından tahkikat aşamasına geçmeden önce hâkim, hak düşürücü süre ve zamanaşımına ilişkin itiraz ve defileri dinleyip bir karar vermelidir. Uygulamaya bakıldığında, soybağının reddi davasına ilişkin hak düşürücü sürenin geçip geçmediği davanın esasına girildikten sonra tespit

⁵²⁹ Bahattin Aras, "Aile Mahkemelerinde Tarafların Sulh Yoluyla Çözümüne Teşviki," *Yargıtay Dergisi* 31, sy. 3 (Temmuz 2005): 303 vd.; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 85-86.

⁵³⁰ Erdal Tercan, "Türk Aile Mahkemeleri," *AÜHFD* 52, sy. 3 (Ağustos 2003): 48; Ali Karagülmez ve Sami Sezai Ural, *Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri* (Ankara: Seçkin Yay., 2003), 207.

⁵³¹ Bkz. 3.2.1.2.3. numaralı başlık s.175.

⁵³² Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 88; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 137; Havva Gül Şahan, *Kuruluşu, İşlevleri ve İşleyişi Bakımından Medeni Yargılama Hukukunda Özel Görevli Mahkemeler* (Ankara: Adalet Yay., 2012), 173; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 71.

edilebilmektedir⁵³³. Bunun sebebi ise, davalının hak düşürücü sürenin geçtiğini ispat eder nitelikteki belgelerini, davacının ise gecikmenin haklı sebebe dayandığını gösterir nitelikteki belgelerini mahkemeye sunması ve mahkemenin bu delilleri inceleyerek bir karara varması gerekliliğidir⁵³⁴. Dolayısıyla soybağının reddi davasında ileri sürülen hak düşürücü süre itirazının değerlendirilmesi ve karara bağlanması tahkikat aşamasında gerçekleştirilmektedir.

3.1.3. Tahkikat

3.1.3.1. Genel Olarak

Tahkikat aşaması, yargılamanın en uzun ve en önemli aşamasıdır⁵³⁵. Tahkikat aşaması hâkimin, iddia ve savunmaların doğruluğunu incelediği, toplanan delilleri değerlendirdiği ve tarafları duruşmada dinlediği aşamadır⁵³⁶. Kural olarak ön inceleme aşamasının tamamlanmasıyla birlikte tahkikat aşamasına geçilir ve taraflar duruşmaya davet edilir (HMK m. 147/1). Davetiyede tarafların duruşmaya katılmalarını engelleyecek mazeretlerinin bulunması halinde bunu mahkemeye bildirmeleri, aksi takdirde yokluklarında duruşmaya devam edileceği ve bu noktada gerçekleştirilen işlemlere karşı itiraz haklarının olmayacağı, tahkikatın sona ermesiyle aynı duruşmada sözlü yargılamaya geçileceği eğer sözlü yargılama için başka bir duruşma günü verilirse tekrar hazır bulunmayan tarafa davetiye gönderilmeyeceği ve HMK m. 150 hükmü saklı tutulmak kaydıyla dava kapsamında yokluklarında hüküm verileceği ihtar edilir (HMK m. 147/2).

⁵³³ Tarım, “Soybağının Reddi”, 112.

⁵³⁴ Tarım, “Soybağının Reddi”, 112.

⁵³⁵ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 374; Karşı, *Muhakeme*, 471; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 362; Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 3* (Ankara: Yetkin Yay., 2021), 3025.

⁵³⁶ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 374; Abdurrahman Saygılı ve Kübra Nur Akça, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Sözlü Yargılama Hükmünün Adil Yargılanma Hakkı İle Olan Rabıtası,” *AD 148 sy. 67* (Temmuz 2021): 17.

Soybağının reddi davası her ne kadar re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı kamusal niteliğe haiz bir dava olsa da re'sen harekete geçme ilkesi uygulama alanı bulmadığı için HMK m. 150 hükmünde yer alan dosyanın işleminden kaldırılmasına ilişkin esaslar bu dava kapsamında da uygulama alanı bulur⁵³⁷. Bu nedenle, soybağının reddi davasında tarafların usulüne uygun duruşmaya davet edilmesine karşılık duruşmada hazır bulunmamaları ve davayı takip etmeyeceklerini bildirmeleri halinde *dosyanın işleminden kaldırılması* kararı verilecektir (HMK m. 150/1)⁵³⁸.

Belirtmek gerekir ki, soybağının reddi davasının tahkikat aşamasında maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen en önemli işlemlerden birisi, kişilerin bedenlerinden alınacak kan ve doku örnekleri üzerinde tıbbi inceleme ve araştırma yapılmasıdır. Tıbbi inceleme kararı verilebilmesinin koşulları kanunda açıkça sayılmıştır. Bu karar ancak mahkeme tarafından kanunda yazılı koşulların varlığı halinde verilebilmektedir. Hukukumuzda soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tıbbi incelemeler hususunda tartışmalı birçok konu mevcuttur. Tıbbi araştırma ve inceleme yöntemleri ve bunların delil niteliğine ilişkin açıklamaların⁵³⁹ yukarıda yapılmış olması dolayısıyla çalışmanın bu kısmında tıbbi inceleme kararı ve ilgili hususlar ele alınmıştır.

3.1.3.2. Tahkikat Aşamasında Verilen Soybağının Tespitine İlişkin Tıbbi İnceleme Kararı

3.1.3.2.1. Genel Olarak

Medeni yargılama hukukunda hâkim, maddi gerçekliğe ulaşmak amacıyla gerekli olan bazı durumlarda, kişilerin bedenleri üzerinde inceleme ve araştırma yapılmasına ilişkin karar vererek uyuşmazlığı çözüme

⁵³⁷ Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 115.

⁵³⁸ Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 215.

⁵³⁹ Bkz. 2.2.2.2.3 ve 2.2.2.3. numaralı başlıklar s.115-123.

kavuşturabilir. Hâkimin insan vücudu üzerinde inceleme yapılmasına ilişkin re'sen karar verebilmesi her durum ve koşulda mümkün olmamaktadır. İnsan vücudu üzerinde inceleme yapmak kişilik hakları, beden dokunulmazlığı gibi temel insan haklarına dokunması dolayısıyla kanunda yazılı şartlar dahilinde yalnızca mahkemece bu karar verilebilir. Bu karar sonucunda hâkim, elde edilen bilimsel verileri bir ispat aracı olarak uyuşmazlık kapsamında hükme esas alır⁵⁴⁰.

Bir kimsenin bedeni üzerinde zorla inceleme yapılması, insan onurunu zedeleyen ve kişilik haklarını ihlal eden bir durumdur. Bu durum ancak üstün nitelikte bir kişi ya da kamu yararının varlığı halinde göz ardı edilebilmektedir. Soybağının reddi davasının kamu düzenine ilişkin olması ve dava sonucunda çocuğun genetik kökenini öğrenecek olması dolayısıyla kişilerin bedenleri üzerinde gerçekleştirilecek soybağının tespitine yönelik tıbbi incelemeler bakımından çocuğun üstün nitelikte bir yararının ve aynı zamanda kamu yararının olduğu söylenebilir⁵⁴¹. Uygulamada soybağının tespitine yönelik gerçekleştirilen tıbbi araştırma ve incelemeler, özellikle de DNA analizi yöntemine başvurulması, kesine yakın sonuç vermeleri dolayısıyla bir anlamda zorunluluk haline gelmiştir⁵⁴².

Soybağının tespiti amacıyla insan bedeni üzerinde tıbbi inceleme ve araştırma yapılabilmesi adına hukukumuzda iki temel düzenleme bulunmaktadır Bunlar: HMK m. 292 hükmü ve TMK m. 284 hükmüdür.

HMK m. 292 hükmü, *“Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim*

⁵⁴⁰ Zeynep Albayrak, “Medeni Yargıda İnsan Bedeni Üzerinde İnceleme”, TAAD 9, sy. 33 (Ocak 2018): 721.; Bilgin, *Babalık Davası*, 395.

⁵⁴¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 174; Oğuzman ve Dural, *Aile*, 210.

⁵⁴² Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 174-175; Tokar, “Babalık Davası”, 43.

incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir” şeklinde kaleme alınmıştır. Görüldüğü üzere ilgili hükümde, soybağının tespiti için herkesin vücudundan kan ve doku örneği alınmasına katlanma zorunluluğunun olduğu, kan ve doku örneklerinin alınabilmesinin koşulları ve katlanma yükümlülüğünün ihlali halinde zor kullanma yaptırımına başvurulabileceği düzenlenmiştir.

Bununla birlikte TMK m. 284 hükmü, *“Soybağına ilişkin davalarda, aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır: 1. Hâkim maddî olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler”* şeklinde kaleme alınmak suretiyle tarafların ve üçüncü kişilerin soybağının tespiti amacıyla bedenleri üzerinde gerçekleşecek tıbbi inceleme ve araştırmalara katlanma yükümlerinin olduğu ve bu inceleme ve araştırmaların gerçekleştirilebilmesinin şartları belirtilmiştir.

Bu noktada, soybağının tespitine yönelik hukukumuzda iki farklı hüküm bulunması dolayısıyla hangi hükmün uygulama alanı bulacağı, soybağının tespitinin gerçekleştirilebilmesinin şartları, soybağının tespiti işlemine katlanma yükümlülüğünün ihlali halinde uygulanacak yaptırımlar, bu yaptırımların kişi haklarını ihlal edip etmediği gibi hususların çalışma konumuz kapsamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

3.1.3.2.2. Soybağının Tespitine Yönelik İnceleme Kararı Verilebilmesinin Şartları

Soybağı davalarında soybağının tespitine yönelik inceleme kararı verilebilmesi için HMK m. 292 hükmünde bir takım şartlar öngörülmüştür. Buna göre soybağının tespiti için yapılacak tıbbi incelemeler; bir soybağı davasına ilişkin olmalı, gerçeğin açığa çıkarılması adına zorunluluk arz etmeli, bilimsel verilere uygun şekilde gerçekleştirilmeli ve incelemenin gerçekleştirilmesi halinde kişilerin sağlık durumlarında bir zarara sebep

olmamalıdır⁵⁴³. Aşağıda soybağının tespitine yönelik inceleme kararı verilebilmesinin şartları detaylı olarak incelenecektir.

3.1.3.2.2.1. İnceleme Soybağı Davalarına İlişkin Olmalı

HMK m. 292 hükmünün lafzından da anlaşılacağı üzere, kişilerin vücudu üzerinde tıbbi inceleme kararı verilebilmesinin öncelikli koşulu, bu kararın soybağına ilişkin davalar kapsamında verilmesidir. Yani HMK m. 292 hükmüne göre inceleme kararı ancak; soybağının reddi davası, babalık davası, tanımanın iptali davası gibi baba ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisinin varlığı ya da yokluğunun tespitinin gerektiği davalar kapsamında verilebilecektir⁵⁴⁴. Bununla birlikte, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında, taraflar arasında bir kan bağı bulunmaması dolayısıyla soybağının tespitine lüzum olmadığı için mahkeme tarafından tıbbi inceleme kararı verilemez⁵⁴⁵.

3.1.3.2.2.2. Gerçeğin Açığa Çıkarılması Adına Zorunluluk Arz Etmeli

Soybağının tespiti amacıyla yapılacak olan tıbbi inceleme ve araştırmalara zorunlu olması halinde başvurulmalıdır⁵⁴⁶. Gerek HMK m. 292 hükmünde, gerekse TMK m. 284 hükmünde zorunluluk şartından açıkça bahsedilmiştir. İlgili kanun maddelerinde belirtilen zorunluluk kavramından anlaşılması gereken; elde edilen deliller neticesinde soybağının tespitinin kesin anlamda sağlanamaması ve tıbbi incelemenin son çare olarak gerçekleştirilmesidir⁵⁴⁷.

⁵⁴³ Orhan Emre Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1616; Özlem Tüzüner, "Soybağının Tespiti Davasında Genetik Analize İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi," *AÜHFD* 62, sy. 4 (Aralık 2012): 1141-1142; Sonat, "Gen İncelemeleri," 365; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 139.

⁵⁴⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 176.

⁵⁴⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 176-177.

⁵⁴⁶ Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1636; Tüzüner, "Genetik Analiz", 1141; Sonat, "Gen İncelemeleri," 365; Tuba Kutoğlu, "Türk Mevzuatında ve İçtihatlarında Babalık Hükmü," *DEÜHFD* 12, özel sy. (Temmuz 2012): 970.

⁵⁴⁷ Aydın Aygün, "Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma," *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 8 (Ocak 2017): 58 Doğan, "Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma," 122 ; Bilgin, *Babalık Davası*, 429; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 137; Sanem Aksoy Dursun, "Soybağının

Soybağının tespiti amacıyla tıbbi inceleme yapılması kişilerin vücut bütünlüğünü ihlal eder nitelikte bir eylem olması dolayısıyla ancak zaruret halinde başvurulması gereken bir yöntemdir⁵⁴⁸. Uyuşmazlık konusuna ilişkin olarak koca ile çocuk arasındaki genetik soybağının mevcut olmadığına ilişkin ciddi emarelerin olması, soybağının tespiti için tıbbi inceleme gerçekleştirilmesinin zaruri olduğunu göstermektedir⁵⁴⁹. Kocanın kıskançlığı ve dayanağı olmayan şüpheciliği nedeniyle dava kapsamında tıbbi inceleme yoluna başvurulması uygun görülmemektedir⁵⁵⁰. Sırf kocanın kıskançlığı nedeniyle ciddi emareler olmaksızın anne ve çocuk üzerinde tıbbi inceleme gerçekleştirmek insan onurunu zedelemekte olup vücut dokunulmazlığının ihlali kapsamında değerlendirilir⁵⁵¹.

Belirtmek gerekir ki, soybağı tespiti yöntemlerinden olan DNA analizinin kesine yakın sonuç vermesi dolayısıyla soybağının reddi davasında bu incelemenin gerçekleştirilmesi uygulamada bir zorunluluk olarak görülmektedir. Yargıtay kararlarına göre, DNA analizi olmaksızın soybağının tespitine ilişkin verilen kararlar eksik görülmekte ve bozmayı gerektirmektedir⁵⁵².

Belirlenmesi Bakımından MK m. 284 ve HMK m. 292'nin Değerlendirilmesi," *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi* 8, sy. 95-96 (2012): 113.

⁵⁴⁸ Tüzüner, "Genetik Analiz," 1142.

⁵⁴⁹ Köprülü ve Kaneti, *Aile*, 275; Tokar, "Babalık Davası", 42; Serozan, *Çocuk*, 178; Akyüz, *Çocuk*, 146; Yazgı, "Babalık Davası", 71; Baygın, *Soybağı*, 84-85; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 176.

⁵⁵⁰ Serozan, *Çocuk*, 177; Baygın, *Soybağı*, 46; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 176; Tokar, "Babalık Davası", 47.

⁵⁵¹ Bkz. 3.1.3.2.4. numaralı başlık s.164. Serozan, *Çocuk*, 178-179; Tokar, "Babalık Davası", 47; Acabey, *Soybağı*, 130; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 176.

⁵⁵² Yargıtay 8. HD. 2017/9039 E. , 2019/3800 K., 08.04.2019 tarihli kararı: "Kamu düzeni ile yakından ilgili olan soybağının reddi davalarında, Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292/1. maddesinde, uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak ve ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkesin soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorunda olduğu, haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması halinde hâkimin incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar vereceği hükmü bağlandığından, mahkemece söz konusu hüküm çerçevesinde soybağının reddi iddiası ile ilgili olarak DNA testi yaptırılıp, alınacak rapor da gözetilerek

3.1.3.2.2.3. Bilimsel Verilere Uygun Şekilde Gerçekleştirilmeli

HMK m. 292 hükmünde soybağının tespiti amacıyla insan vücudu üzerinde gerçekleştirilecek tıbbi incelemelerin bilimsel verilere uygun olarak yapılması gerektiği düzenlenmiştir⁵⁵³. Bilimsel verilere uygunluktan anlaşılması gereken; tıp ve genetik bilimlerinin öngördüğü kıstaslar doğrultusunda tıbbi inceleme işleminin gerçekleştirilmesidir⁵⁵⁴. Zira, kişilerin bedenleri üzerinden alınacak örneklerin incelenmesi yöntemlerinin bilimsel verilere uygun olarak gerçekleştirilmemesi halinde, kişilik haklarının ihlaline yola açacağı kesindir.

3.1.3.2.2.4. Tıbbi İnceleme Kişinin Sağlığını Tehlikeye Sokmamalı

Kişinin sağlığını tehlikeye sokacak şekilde tıbbi incelemelerin gerçekleştirilemeyeceği hususu, TMK m. 284 ve HMK m. 292 hükümlerinde açıkça düzenlenmiştir⁵⁵⁵. Kişinin sağlığını tehlikeye sokan tıbbi incelemenin

oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, eksik araştırma ve inceleme ile davanın kabulü... doğru görülmemiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 08.03.2023).

⁵⁵³ Tüzüner, "Genetik Analiz," 1142; Karadeniz, "Soybağının Reddi Davası," 137; Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1634; Sonat, "Gen İncelemeleri," 368; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 142; Bilgin, *Babalık Davası*, 438.

⁵⁵⁴ Karadeniz, "Soybağının Reddi Davası," 137. Yargıtay 8. HD. 2018/12446 E., 2019/6342 K. ve 24.06.2019 sayılı kararı: "Dava babalığın tespiti istemine ilişkindir. Kamu düzeni ile yakından ilgili olan babalığın tespiti istemine ilişkin davalarda, Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292/1. maddesinde, uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak ve ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkesin soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorunda olduğu, haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması halinde hâkimin incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar vereceği hükmü bağlanmıştır. Dosyanın incelenmesinden davalıya Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesi uyarınca ihtarlı davetiye çıkarıldığı, davalının DNA incelemesi için icabet etmemesi üzerine davanın kabul edildiği anlaşılmaktadır. Buna göre, Mahkemece Yargıtay (Kapatılan) 18. Hukuk Dairesi'nin bozma ilamına uyulmuş ancak bozma ilamının gerekleri yerine getirilmemiş, davalının küçük Efe'nin babası olup olmadığı hususu kesin olarak aydınlatılamamıştır. Mahkemece yapılacak iş, HMK'nin 292/1. maddesi hükmü uyarınca davalı ... temin edilip, somut olaydaki iddia ile ilgili olarak DNA testi yaptırılıp alınacak rapor doğrultusunda bir karar verilmesidir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim: 27.08.2023).

⁵⁵⁵ Memiş ve Yıldırım, "Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması," 305; Tüzüner, "Genetik Analiz," 1139 - 1168; Karadeniz, "Soybağının Reddi Davası," 137; Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1629; Doğan, "Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma," 100; Kutoğlu, "Babalık Hükmü," 970; Bilgin, *Babalık Davası*, 431;

zorla gerçekleştirilmesi vücut bütünlüğünün ihlali anlamına gelip kişilik haklarına saldırı olarak değerlendirilmektedir⁵⁵⁶.

Soybağının tespiti amacıyla tıbbi incelemenin gerçekleştirilmesi halinde kişinin sağlığının tehlikeye sokulmasından ne anlaşılması gerektiği kanunun lafzından anlaşılmamaktadır. Kanaatimizce, tıbbi incelemenin gerçekleştirilmesi durumunda kişinin beden sağlığının yanı sıra ruh sağlığının da tehlikeye düşecek olması hususu, TMK m. 284 ve HMK m. 292 hükümleri kapsamında değerlendirilmelidir⁵⁵⁷. Öyle ki, kişinin yalnızca beden sağlığının tehlikeye düşeceği şeklinde dar bir yorum yapılması kişilik haklarıyla bağdaşmamaktadır.

Belirtmek gerekir ki, her tehlike kişinin ruh ve beden sağlığı üzerinde zarara sebebiyet vermeyebilir. Bu kapsamda kanunda belirtilen “tehlike” kelimesinin dar yorumlanması yerinde olacaktır⁵⁵⁸. Öyle ki, soybağına ilişkin davalar kamu düzeninden olup gerçeğin ortaya çıkarılması bu davalar bakımından oldukça önemlidir. Dolayısıyla insan sağlığını etkileyebileceği düşünülen tehlikenin ciddi olması gerekmektedir. Öte yandan, soybağının tespitinde kullanılan DNA analiz yönteminin ağızdan sürüntü alınması gibi oldukça hızlı, basit ve acısız şekilde gerçekleştirilen bir işlem olması dolayısıyla kişilerin bedenleri ya da ruh sağlıkları üzerinde bir hasara sebebiyet vermeyeceği de açıktır. Dolayısıyla soybağının reddi davasında, kişinin sağlığına karşı ciddi olmayan bir tehlike sebebiyle tıbbi inceleme gerçekleştirilmeksizin hüküm verilmesi bir bozma nedeni olacaktır.

⁵⁵⁶ Acabey, *Soybağı*, 130-131; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 178.

⁵⁵⁷ Sonat, “Gen İncelemeleri,” 356; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 178.

⁵⁵⁸ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 180.

3.1.3.2.3. Soybağının Tespiti İçin Tıbbi İnceleme Kararına Katlanma Zorunluluğu

3.1.3.2.3.1. Genel Olarak

Soybağının tespiti amacıyla verilen tıbbi inceleme kararı HMK m. 292 hükmünde “keşif” başlığı altında düzenlenmiş özel bir keşif türü olarak kabul edilmektedir⁵⁵⁹. Esasında daha önce de belirttiğimiz üzere, HMK m. 292 hükmünde düzenlenen tıbbi inceleme kararı, klasik anlamda keşif işleminden farklı olması sebebiyle keşif işlemi kapsamında gerçekleştirilen bilirkişi incelemesi olarak değerlendirilmelir⁵⁶⁰.

HMK m. 291/1 hükmündeki genel düzenlemeye göre, taraflar ve davanın tarafı olmayan üçüncü kişiler, hâkim tarafından verilen keşif kararına uymakla yükümlü olup bu kararı engelleyici hiçbir hal ve davranışta bulunamazlar. Dolayısıyla, HMK m. 292 hükmünde düzenlenen soybağının tespiti için inceleme kararı yargılama hukuku bakımında keşif işlemi niteliği arz etmesi nedeniyle taraflar ve üçüncü kişiler bu incelemeye katlanmakla yükümlüdürler⁵⁶¹. Nitekim, HMK m. 292 hükmünde de, herkesin soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek vücuttan kan ve doku örneği alma işlemine katlanmak zorunda olduğu ve hatta katlanma yükümlülüğünün ihlali halinde hâkimin incelemenin zor kullanılarak yapılmasına hükmedebileceği düzenlenmiştir. Konuya ilişkin özel hüküm teşkil eden HMK m. 292 hükmünün genel nitelikteki HMK m. 291/1 hükmünden daha katı bir kural koyduğu görülmektedir.

HMK m. 292 hükmü yalnızca soybağı davalarında değil aynı zamanda soybağının tespitinin gerekli olduğu ön sorunlar bakımından da uygulama

⁵⁵⁹ Pervin Aksoy İpekçioğlu, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek,” *İÜHF* 70, sy. 1 (Mayıs 2012): 22; Direnisa, “Keşfe Katlanma Zorunluluğu,” 260.

⁵⁶⁰ Bkz. 2.2.2.2.3 numaralı başlık s.115.

⁵⁶¹ Memiş ve Yıldırım, “Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması,” 299; Tüzüner, “Genetik Analiz,” 1142; Kutoğlu, “Babalık Hükmü,” 972.

alanı bulacaktır⁵⁶². Bununla birlikte, soybağı haricindeki hukuk davalarında HMK m. 292 hükmüne dayanılarak kişilerin vücudundan kan ve doku örneği alınması doğru olmayacağından HMK m. 292 hükmünün yalnızca soybağının tespiti amacıyla soybağı davalarında ve soybağına ilişkin ön sorunlarda uygulanması gerektiğini söylemek yanlış olmaz.

3.1.3.2.3.2. Haklı Sebeplerle İncelemeden Kaçınma

Bir kimse, haklı sebeplerinin varlığını ispat etmesi halinde soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek olan tıbbi incelemeden kaçınma hakkına sahiptir⁵⁶³. Bu noktada bahsedilen haklı sebebin sınırları kanunda açıkça belirlenmemiş olup haklı sebebin varlığının takdiri hâkimdedir⁵⁶⁴. HMK m. 292/1 hükmünün ilk cümlesinde inceleme yapılabilmesinin şartları açıkça sayılmış olsa da, incelemeden kaçınmayı gerektirecek taraf menfaatlerini ilgilendirir başkaca durumların da göz önünde bulundurulabilmesi amacıyla

⁵⁶² Bilgin, *Babalık Davası*, 453. Yargıtay 18 HD. 2015/4782, 2015/18686 ve 17.12.2015 tarihli kararı: “Davada, ... ve kızı 23.01.1965 doğumlu ... isimli şahsın, .. ve ... kızı 10.08.1966 doğumlu ...'ye ait kaydı kullandığı ileri sürülmekte ve ...'nin gerçekte ölü olduğu iddia edilmektedir. Ölü olduğu iddia edilen ...'ye ait kayıta, 02.09.1988 tarihinde evlenerek ./.. aynı köy (58) haneye gittiği ve... ile evli olduğu belirtilmektedir.... ise sağdır. O halde,... ile evli olanın, ... mi, yoksa ... mi olduğu davada ön sorun oluşturmaktadır. Öncelikle ileri sürülen bu ön sorun çözümlenmelidir ki, buna bağlı olarak dava konusu talep hakkında karar verilebilsin. Bu ön sorunun çözümü için, ...'nin ve bu kişinin ...'yle evliliklerinden dünyaya gelen 1989 doğumlu ..., 1994 doğumlu Aycan, 05.10.2003 doğumlu ... ve 31.08.2007 doğumlu davada "taraf" olarak yer almaları, göstermeleri halinde onların delillerinin de toplanması gerekir. Öte yandan, değinilen ön sorunun çözümü,...'nin eşi ile davacı ... arasında soybağı bulunup bulunmadığının tespitini de gerekli kılmaktadır. O halde, öncelikle, ... ve yukarıda isimleri belirtilen çocuklarına da davada husumetin yöneltmesi için davacı vekiline uygun süre verilmesi, taraf eksikliğinin bu şekilde giderilmesi, göstermeleri halinde delillerinin toplanması, bundan sonra Hukuk Muhakemeleri Kanununun 292'nci maddesi gereğince,...'nin eşi ile davacı ... arasında soybağı bulunup bulunmadığının tespiti bakımından bu ikisinden kan veya doku alınması suretiyle genetik incelemenin yaptırılması, ön sorunun bu şekilde çözülmesi,... ile evli olanın ... değil de, gerçekte ... ve kızı ... olduğunun kuşkuya yer bırakmayacak şekilde tespitinden sonra davadaki asıl talep hakkında karar verilmesi gerekir. Bu ön sorun çözülmeden, ...'nin "ölü" olduğunun tespitine karar verilemez. Açıklanan hususlar gözetilmeden eksik hasım ve eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 25.08.2023).

⁵⁶³ Zeynep Dönmez, “Kökenin Tespiti Talebinin Temel Haklarla İlişisine Yönelik Bir Değerlendirme,” *TAAD* 9, sy. 36 (Ekim 2018): 187; Konuralp, “Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması,” 1628.

⁵⁶⁴ Dönmez, “Kökenin Tespiti,” 187.

HMK m. 292/1 hükmünün ikinci cümlesi “*Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir*” şeklinde düzenlenmiştir⁵⁶⁵.

HMK m. 292/2 hükmünde ise açıkça, üçüncü kişilerin tanıklıktan çekinme haklarının soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek inceleme kararı kapsamında ileri sürülemeyeceği düzenlenmiştir. HMK m. 248 vd. maddelerde yer alan tanıklıktan çekinme hallerinin kapsamı düşünüldüğünde, soybağının tespiti için inceleme kararından haklı sebeplerle kaçınılabilmesinin kapsamı bir hayli dar olacaktır.

Doktrindeki bir görüşe göre⁵⁶⁶, HMK m. 292/1 hükmünün ikinci cümlesinde bahsedilen *haklı sebepler*, ilk cümlesinde sayılan şartlara indirgenmemelidir⁵⁶⁷. Öyle ki, kanun koyucu *haklı sebepler* kavramından anlaşılması gerekenin ilk cümlede sayılan koşullar olmasını isteseydi onun yerine, *kanunda belirtilen sebepler bulunmaksızın* şeklinde bir ifade kullanırdı⁵⁶⁸.

Soybağının tespitinden kaçınmak amacıyla öne sürülen durumlardan hangilerinin haklı sebep kapsamında değerlendirileceği önemli bir husustur. Çünkü kanun koyucu haklı sebebin ne olduğunu madde hükmünde açıkça belirtmemiş olup HMK m. 292/2 hükmü ile de haklı sebebin kapsamını daraltmıştır. Kanaatimizce hâkim, takdir yetkisi kapsamında her somut olaya göre haklı sebebin varlığını ayrı ayrı incelemelidir. Buradaki kıstas, tıbbi inceleme ile elde edilmesi planlanan kamusal menfaati değersiz kılacak derecede kişi haklarının ihlal edilmesidir⁵⁶⁹.

Peki haklı sebepleri kimler öne sürebilecektir? Kanaatimizce, kanunun lafzına göre soybağının tespiti için gerçekleştirilecek tıbbi inceleme işlemine katlanma

⁵⁶⁵ Bilgin, *Babalık Davası*, 453 – 454; Tüzüner, “Genetik Analiz,” 1142;

⁵⁶⁶ Aşık, *Keşif*, 206; Bilgin, *Babalık Davası*, 454.

⁵⁶⁷ Aşık, *Keşif*, 206; Bilgin, *Babalık Davası*, 454.

⁵⁶⁸ Aşık, *Keşif*, 206; Bilgin, *Babalık Davası*, 454.

⁵⁶⁹ Bilgin, *Babalık Davası*, 450.

yükümlülüğünün herkese yüklendiği düşünüldüğünde, haklı sebeple incelemeden kaçınma hakkı da davanın ilgilisi olan herkese aittir. Pratikte ise, soybağının tespiti adına gerçekleştirilecek tıbbi inceleme kararı için koca ve çocuğun bedenleri üzerinden örnek alınması yeterli olduğundan bu kimselerin haklı sebepleri ileri sürerek örnek vermekten kaçınabilmeleri en sık rastlanan durum olacaktır.

Baba olduğunu iddia eden kişinin açmış olduğu soybağının reddi davasında, soybağının tespiti için baba olduğunu iddia eden kişinin vücudundan örnek alınmamaktadır⁵⁷⁰. Dolayısıyla baba olduğunu iddia eden kişinin haklı sebep göstermek suretiyle incelemeden kaçınabileceğini söylemek anlamsız olur.

Öte yandan, DNA analiz yönteminin nasıl gerçekleştirildiğinden daha önceki başlıklarda incelemiştik⁵⁷¹. Günümüzde soybağının tespiti için kullanılan DNA analiz yöntemi yanaktan sürüntü alınması şeklinde oldukça acısız ve çabuk bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla bu kadar basit bir işleminden kaçınmak adına öne sürülecek haklı nedenlerin varlığı günümüz şartların çok daralmıştır.

3.1.3.2.3.3. Tıbbi İncelemeye Katlanma Zorunluluğunun İhlali Halinde Meydana Gelebilecek Sorunlar

3.1.3.2.3.3.1. TMK m. 284 Hükmü ile İlgili Değerlendirmeler

TMK m. 284 hükmünden anlaşılacağı üzere, Türk Medeni Kanunu soybağı davalarında uygulanacak yargılama usulüne ilişkin bir takım düzenlemeler getirmiştir. Buna göre TMK m. 284/2 hükmü, soybağı davalarında taraflar ve üçüncü kişilere soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek olan tıbbi

⁵⁷⁰ Soybağının reddi davasını açan baba olduğunu iddia eden kişinin vücudundan örnek almak suretiyle çocuk ile aralarında soybağı ilişkisinin olup olmadığı belirlenemez. Çünkü bu dava resmiyetteki baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin var olup olmadığının tespitine ilişkindir. Aksi takdirde baba olduğunu iddia eden kişinin vücudundan örnek alınarak çocuk ile soybağı ilişkisinin var olup olmadığının tespiti babalık davasının konusudur.

⁵⁷¹ Bkz. 2.2.2.3.2.3.2. numaralı başlık s.121.

inceleme ve araştırmalara rıza gösterme yükümlölüğü yüklemiřtir⁵⁷². Bu yükümlölüğün sınırları ise madde hükmünde açıkça sayılmıştır. Buna göre, gerçekleştirilecek olan tıbbi inceleme ve araştırmaların maddi vakıayı özöme kavuştırmak adına zorunluluk teşkil etmesi ve kişilerin sağlıkları açısında bir tehlike arz etmemesi řarttır⁵⁷³. Taraflara ve üçüncü kişilere kanunen yüklenen bu yükümlölüğe, tıbbi inceleme ve araştırmaların gerçekleştirilmesinin kolaylaştırılması adına yapılması gerekli her türlü aktif eylemi gerçekleştirmek de dahildir⁵⁷⁴. Bu aktif eylemlere, inceleme ve araştırmanın gerçekleştirileceği yer ve saatte hazır bulunmak, swap işlemi için örneğ alınacak kişinin ağzını açmak gibi durumlar örneğ olarak gösterilebilir.

Kanunda açık bir ifadenin yer almaması durumunda kişilerin rızası olmaksızın vücutları üzerinde tıbbi inceleme ve araştırmanın zorla gerçekleştirilmesi mümkün değildir. TMK m. 284/2 hükmünün lafzından yola çıkarak, tıbbi incelemeye rıza göstermeyen tarafların ve üçüncü kişilerin her ne kadar katlanma yükümlölükleri olsa da vücutları üzerinde tıbbi inceleme ve araştırma gerçekleştirilmesi için zorlanamazlar⁵⁷⁵. Buradaki zorlama kavramına, fiziksel bir zorlamanın yanı sıra aynen ifa davası açmak da dahildir⁵⁷⁶. Ancak, her ne kadar taraflar soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek tıbbi inceleme ve araştırmaya zorlanamaları da TMK m. 284/2 hükmü gereği hâkim, bu yükümlölükten kaçınan taraf aleyhine fiili karine yaratabilme yetkisine sahiptir⁵⁷⁷. Bunun anlamı ise; hâkim takdir

⁵⁷² Konuralp, “Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması,” 1613; Tüzüner, “Genetik Analiz,” 1141 – 1142; Dönmez, “Kökenin Tespiti,” 185; Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 266.

⁵⁷³ “Genetik Analiz,” 1151; Emel Badur, *Tıbbi Müdahaleye Rızanın Özellik Gösterdiği Haller* (Ankara: Seçkin Yay., 2017), 256 vd.; Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 266.

⁵⁷⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 182.

⁵⁷⁵ Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 266; Serozan, *Çocuk*, 152,178; Baygın, *Soybağı*, 47; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 138.

⁵⁷⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 182.

⁵⁷⁷ Serozan, *Soybağı*, 761; Sonat, “Gen İncelemeleri” 366; Serozan, *Çocuk*, 154,178; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 138; Bolayır, *Deliller*, 472; Aşık, *Keşif*, 210, Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 183; Konuralp, “Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması,” 1613; Tüzüner, “Genetik

yetkisi dahilinde, tıbbi inceleme ve araştırmadan kaçınan taraf aleyhine hüküm kurabilecektir. Ancak hâkim hüküm kurarken fiili karinenin bir sonucu olan aleyhte delil ile birlikte tanık beyanlarını da değerlendirmelidir⁵⁷⁸. Tıbbi inceleme ve araştırmaya rıza göstermeyen kişinin aleyhinde hüküm kurulabileceğine dair şahsen uyarılması gerekmektedir⁵⁷⁹.

Söze konu, TMK m. 284/2 düzenlemesi yalnızca davanın tarafları bakımından geçerlilik kazanmaktadır. Dava kapsamında üçüncü kişiler hakkında tıbbi inceleme ve araştırma kararı verilmesi ve üçüncü kişilerin rıza göstermemesi halinde ise kanun koyucu tarafından herhangi bir müeyyide düzenlenmemiştir⁵⁸⁰. Ancak kanaatimizce, TMK m. 284/2 hükmü kapsamında tıbbi inceleme ve araştırmaya rıza göstermeyen tarafların üzerinde zor kullanılamayacağından evleviyetle üçüncü kişiler üzerinde de zor kullanılamayacağı açıktır. Yine, üçüncü kişilerin davada taraf olmamaları dolayısıyla bu kişiler aleyhinde hüküm kurulamayacağından TMK m. 284/2 - c.2 üçüncü kişiler için uygulama alanı bulmamaktadır⁵⁸¹.

Belirtmek gerekir ki, doktrinde hala daha tartışmalar devam ediyor olsa da TMK m. 284 hükmü, HMK m. 292 hükmünün yürürlüğe girmesiyle zımnen ilga edilmiştir⁵⁸².

3.1.3.2.3.3.2. HMK m. 292 Hükmü İle İlgili Değerlendirmeler

HMK m. 292 hükmü, soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek tıbbi incelemelere ilişkin özel bir düzenlemedir. Söz konusu hüküm kanunda, *“Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca*

Analiz,” 1142; Memiş ve Yıldırım, “Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması,” 299.

⁵⁷⁸ Aksoy Dursun, “Soybağının Belirlenmesi,” 117; Acabey, *Soybağı*, 133; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 138; Baygın, *Soybağı*, 92; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 183.

⁵⁷⁹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 183.

⁵⁸⁰ Badur, *Tıbbi Müdahaleye Rıza*, 260-261; Tüzüner, “Genetik Analiz,” 1150-1151.

⁵⁸¹ Serozan, *Çocuk*, 154.

⁵⁸² Bkz. 3.1.3.2.3.3.3 numaralı başlık s.161.

sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir. Üçüncü kişi tanıklıktan çekinme hakkı bulunduğunu ileri sürerek bu yükümlülüğten kaçınamaz” şeklinde kaleme alınmıştır.

HMK m. 292 hükmünde kanun koyucu, herkese soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek tıbbi incelemeye katlanma zorunluluğunu yüklemiştir⁵⁸³. Ancak kişilerin vücutlarından kan ve doku örneği alınmak suretiyle gerçekleştirilecek tıbbi incelemenin belirli koşulları sağlaması gerekmektedir. Buna göre, tıbbi incelemenin soybağının tespiti amacıyla yapılacak olması, gerçeğe ulaşmak için zorunluluk arz etmesi, bilimsel verilere uygun olması ve kişilerin sağlığını tehlikeye sokmaması gerekir. Belirtmek gerekir ki, hem madde başlığının *soybağının tespiti için inceleme* şeklinde düzenlenmiş olması hem de madde hükmünde *soybağının tespiti amacıyla* şeklinde bir vurgu yapılmış olması HMK m. 292 hükmünün yalnızca soybağına ilişkin davalarda geçerlilik kazanacağını göstermektedir.

HMK m. 292 hükmüne göre, tıbbi incelemeye katlanmak herkes için öngörülmüş bir zorunluluktur⁵⁸⁴. Herkes kavramından anlaşılması gereken davacı, davalı ve üçüncü kişilerdir⁵⁸⁵. Başka bir ifadeyle, soybağı davalarında maddi gerçeğe ulaşmak için kimin vücudundan örnek alınması gerekiyorsa o kişi buna katlanmak zorundadır.

Tıbbi inceleme kararı sonrasında vücudundan örnek alınacak kişi küçük ve ayırt etme gücüne sahipse küçüğün korunması gerektiğinden hem küçüğün

⁵⁸³ Konuralp, “Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması,” 1613; Tüzüner, “Genetik Analiz,” 1142; Dönmez, “Kökenin Tespiti,” 185; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 188; Tarım, “Soybağının Reddi Davası,” 140; Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası,” 140.

⁵⁸⁴ Sonat, “Gen İncelemeleri,” 367; Dönmez, “Kökenin Tespiti,” 185; Tüzüner, “Genetik Analiz,” 1142; Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası,” 140; Konuralp, “Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması,” 1628.

⁵⁸⁵ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 188; Tarım, “Soybağının Reddi Davası,” 140.

hem de veli ya da vesayet altında ise vasisinin rızasının alınması gerekmektedir⁵⁸⁶. Ancak bu kişi hem küçük hem de ayırt etme gücünden yoksun ise, o halde yalnızca yasal temsilcisinin rızasını almak tıbbi incelemenin gerçekleştirilmesi adına yeterli olacaktır⁵⁸⁷. Kanaatimizce, yasal temsilcinin çocuk adına tıbbi incelemeye haklı neden olmaksızın rıza göstermemesi halinde çocuğa kayyım atanması suretiyle bu işlemlerin gerçekleştirilmesi yerinde olur. Eğer soybağının reddi davasında ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun kayyım ile temsili gerekmişse, bu durumda çocuğun ve kayyımın rızası alınmalıdır⁵⁸⁸. Ancak çocuk ayırt etme gücüne sahip değilse yalnızca kayyımın rızasının alınması yeterli olacaktır⁵⁸⁹. Kanaatimizce kayyımın haklı neden olmaksızın tıbbi incelemeye rıza göstermemesi halinde yeni bir kayyım atanarak işlemin gerçekleştirilmesi gerekir.

Üçüncü kişilerin de HMK m. 292 hükmüne göre soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek tıbbi incelemeye katlanma zorunluluğu vardır. Söz konusu üçüncü kişiler uygulamada kan hısımları olarak karşımıza çıkar⁵⁹⁰. Belirtmek gerekir ki, ölü kimselerden doku örneğini alınması gerekiyorsa yakınlarının izninin olmaması durumunda dahi doku örneği alınabilecektir⁵⁹¹. Ancak öğretideki bir görüşe göre ölü kimsenin yaşayan bir kan hısmının bulunması halinde bu kişiden doku alınmasının uygun olacağı yönündedir⁵⁹².

⁵⁸⁶ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 140; Serozan, *Çocuk*, 178; Aksoy Dursun, "Soybağının Belirlenmesi," 115; Aşık, *İspat*, 190.

⁵⁸⁷ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 140; Serozan, *Çocuk*, 178; Aksoy Dursun, "Soybağının Belirlenmesi," 115.

⁵⁸⁸ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 140.

⁵⁸⁹ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 140.

⁵⁹⁰ Aksoy Dursun, "Soybağının Belirlenmesi," 115; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 141.

⁵⁹¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 188; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 141. Aksi görüş için bkz. Aksoy Dursun, "Soybağının Belirlenmesi," 117-118.

⁵⁹² Aşık, *İspat*, 192; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 142.

HMK m. 292 hükmüne göre, haklı sebeplerin varlığı halinde tıbbi incelemeden kaçınmak mümkündür. Ancak tıbbi incelemeden kaçınmak amacıyla gösterilebilecek haklı nedenlerin neler olduğu ilgili hükümde açıklanmamıştır. Dolayısıyla hangi durumların haklı neden teşkil edeceğine hâkim takdir yetkisi çerçevesinde karar verecektir⁵⁹³.

TMK m. 284 hükmünde üçüncü kişilerin tıbbi inceleme kararını uymamaları halinde mahkemenin nasıl bir yol izleyeceği ve ne gibi müeyyideler uygulanacağı hususundaki belirsizlikler HMK m. 292 hükmüyle giderilmiştir. Çünkü HMK m. 292 hükmüne göre, tıbbi inceleme kararına uymayan üçüncü kişiler hakkında da zor kullanılabilir⁵⁹⁴. Üçüncü kişiler ise, tanıklıkta çekinme nedenlerini ileri sürerek bu yükümlülükten kaçınamazlar (HMK m. 292/2). Öte yandan, soybağının tespitine yönelik tıbbi incelemeye katlanma zorunluluğuna uymayan kişiler hakkında zor kullanma kararının verilmesi şarttır, diğer bir ifadeyle hâkimin zor kullanma kararını verip vermeme konusunda takdir yetkisi bulunmamaktadır⁵⁹⁵.

HMK m. 292/2 hükmünün kişi haklarını ihlal edip etmediği hususu doktrinde uzun süredir tartışma konusu olmuştur. Doktrindeki bir görüşe göre⁵⁹⁶, kişinin vücudundan kan ya da doku örneğinin fiziksel anlamda zor kullanılarak alınması kişilik haklarını ciddi anlamda ihlal etmekte olup insan onuruyla bağdaşmamaktadır.

⁵⁹³ Akar, *Soybağı Tespiti*, 89; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 143.

⁵⁹⁴ Bu yönüyle HMK m. 292 hükmü TMK m. 284 hükmünden ayrılmaktadır. Hangi hükmün uygulama alanı bulacağına ilişkin olarak Bkz. 3.1.3.2.3.3.3. numaralı başlık s.161.

⁵⁹⁵ Akar, *Soybağı Tespiti*, 89-90; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 143; Öz, “Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler”, 322.

⁵⁹⁶ Badur, *Tıbbi Müdahaleye Rıza*, 266; Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* 839; Gamze Turan Başara, “Ana İle Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi,” *TBBĐ* 30, sy. 131 (Temmuz 2017): 232. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-131-1675>. (erişim 18.06.2023). Serozan, *Çocuk*, 154; Baygın, “Kan Bağına Dayanam Soybağı,” 266; Memiş ve Yıldırım, “Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması,” 299-300.

Umar'a göre, ortada bir mahkeme kararı olsa dahi, yapma ve yapmama borçlarının yaptırımını olarak kişinin vücudundan zor kullanmak suretiyle kan ve doku örneği alınması hukuka aykırıdır⁵⁹⁷.

Doktrindeki bir diğer görüşe göre⁵⁹⁸, soybağının tespiti için zorla gerçekleştirilecek olan vücuttan kan ve doku örneği alma işlemlerinde saç teli, tükürük gibi elde edilmesi kolay yöntemler uygulandığından, kişilik hakları önemsiz ölçüde ihlal edilmektedir. Dolayısıyla bu görüşe göre, soybağının tespiti ile sağlanacak kamusal menfaatin, vücudundan doku örneği alınan kişinin korunmaya değer menfaatinden daha önemli olması nedeniyle HMK m. 292 hükmü hukuka aykırılık teşkil etmeyecektir⁵⁹⁹.

Doktrindeki başka bir görüşe göre⁶⁰⁰ ise, soybağının tespiti için tıbbi incelemeye rıza göstermeyen kişilerin vücudundan zorla kan ve doku örneğinin alınması kişilik haklarının ihlali niteliğinde değildir. Bu görüş taraftarlarının dayanağı ise, soybağının tespitinin kamusal yarar teşkil etmesi, çocuğun biyolojik babasını öğrenmesinde üstün nitelikli özel bir yararının olması, ayrıca HMK m. 292 hükmünde vücuttan kan ve doku örneği alınmasına ilişkin şartların Anayasa m. 13 hükmüne göre ölçülü olmasıdır.

Kanaatimizce, HMK m. 292 hükmüne göre tıbbi incelemeye rıza göstermeyen kişilerden zorla kan ve doku örneği alınması kişilik haklarının ihlali olarak kabul edilemez. Şöyle ki, Anayasa m. 17/2 hükmüne göre, kanunda yazılı özel hallerin mevcut olması durumunda kişi bedeni üzerinde gerçekleştirilecek tıbbi işlemler vücut dokunulmazlığını ihlali anlamına gelmemektedir. Yine TMK m. 24/2 hükmüne göre, özel nitelikte bir üstün yararın varlığı halinde

⁵⁹⁷ Bkz. Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 839.

⁵⁹⁸ Tüzüner, "Genetik Analiz," 1158.

⁵⁹⁹ Tüzüner, "Genetik Analiz," 1158.

⁶⁰⁰ Bolayır, *Deliller*, 470-471; Albayrak Açı, *Keşif*, 141; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 145; Öz, "Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler" 323; Pınar Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı Ve Sınırlamaları* (Ankara: Adalet Yay., 2018), 596-597.

gerçekleştirilen fiiller, kişi haklarına saldırı olarak kabul edilemez. Nitekim çocuğun genetik kökenini öğrenme ve bu kökene bağlanma hakkı ve aynı zamanda maddi - manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı dolayısıyla soybağının reddi davası kapsamında çocuğun üstün nitelikte özel bir menfaatinin bulunduğu aşıkardır. Bununla birlikte, soybağının tespiti adına alınacak olan DNA örneğinin sürüntü işlemi şeklinde acısız ve çabuk bir yöntemle elde edilebilir olmasının da Anayasa m. 13 nezdinde ölçülülük ilkesine⁶⁰¹ uygun olduğu açıktır. Tüm bu sebepler dikkate alındığında soybağının tespiti amacıyla kişilerin bedenlerinden zorla kan ya da doku örneği alınması durumunun kişilik haklarını zedeler nitelikte olduğunu söylemek hatalı olur.

AİHM 07.02.2002 tarihli *Mikulic v. Hırvatistan* kararında⁶⁰²; soybağının tespit edilmesi adına mahkemeye başvuran davacı konumundaki çocuğun genetik kökenin tespit edilmesinde AİHS tarafından korunan önemli derecede üstün bir menfaatinin olduğu, tıbbi inceleme için örnek alınacak davanın tarafı ya da üçüncü kişilerin korunmasının bu kişilerin DNA analizi için hazır bulunmaya zorlanmalarını engelleyebileceği⁶⁰³, babalığın tespiti açısından çocuğun üstün menfaati ilkesinin gözetilmesi gerektiği, yerel mahkemenin çocuğun genetik kimliğine ilişkin belirsizliğin gecikme olmaksızın kaldırılması menfaati ile kocanın DNA testine tabi tutulmamasındaki ihlal edilen hakkı arasında bir denge kurulamadığı⁶⁰⁴ tespiti yapılmış ve yerel mahkemenin soybağının tespiti için tıbbi inceleme gerçekleştirmemiş olması dolayısıyla AİHS m. 8

⁶⁰¹ AYM 02.08.2013, sy. 28726 sayılı kararında ölçülülük ilkesi: “Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Ölçülülük, aynı zamanda yasal önlemin sınırlama amacına ulaşmaya elverişli olmasını, amaç ve aracın ölçülü bir oranı kapsamasını ve sınırlayıcı önlemin zorunluluk taşımasını da içerir” şeklinde tanımlanmıştır.

⁶⁰² AİHM Birinci Dairesi, *Mikulic & Hırvatistan Kararı* (Başvuru No:53176/99). Karar için bkz. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-60035%22%7D> . (erişim 31.08.2023).

⁶⁰³ AİHM Birinci Dairesi, *Mikulic & Hırvatistan Kararı*, paragraf 64.

⁶⁰⁴ AİHM Birinci Dairesi, *Mikulic & Hırvatistan Kararı*, paragraf 65.

anlamında *özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını* ihlal ettiğine hükmedilmiştir⁶⁰⁵.

Bir başka AİHM kararı olan 30.05. 2006 tarihli *Ebru ve Tayfun Engin Çolak v. Turkey* kararında⁶⁰⁶; yerel mahkemenin DNA analizi işleminin gerçekleştirilmesi için üç buçuk yıldan fazla süre beklediği, kişilerin ve özellikle çocuk statüsündeki kişilerin kimliğinin önemli bir parçası konumundaki genetik kökenini bilmesinin hayati önem taşıdığı, tıbbi inceleme için örnek alınacak davanın tarafı ya da üçüncü kişilerin korunmasının bu kişilerin DNA analizi için hazır bulunmaya zorlanmalarını engelleyebileceği, yerel mahkemenin davalıyı davayı engellemekten alıkoyacak nitelikte önlemler almadığı ve davalının DNA analiz raporu alınmasını yıllarca geciktirdiği, yerel mahkemenin de önemli delillerin, tanıkların ve hatta %99.77 oranında babalık testi analizinin değerlendirilmesinde takdir yetkisini kullanarak uyuşmazlığı çözmeyi başaramadığı, çocuğun genetik kimliğine ilişkin belirsizliğin gecikme olmaksızın kaldırılması menfaati ile kocanın DNA testine tabi tutulmamasındaki ihlal edilen hakkı arasında bir denge kurulamadığı tespitine varılmış ve AİHS m. 8 *özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının* ve m. 13 *etkili başvuru hakkının* ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Söz konusu AİHM kararlarının 2002 ve 2006 tarihli olduğu düşünüldüğünde, 2011 yılında yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK m. 292 hükmünün düzenlenme safhasında bu yöndeki kararların etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.

⁶⁰⁵ AİHM Birinci Dairesi, Mikulic & Hırvatistan Kararı, paragraf 66.

⁶⁰⁶ AİHM İkinci Dairesi, Ebru ve Tayfun Engin Çolak & Türkiye Kararı (Başvuru No: 60176/00). Karar için bkz.

[file:///C:/Users/hfalk/Downloads/CASE%20OF%20EBRU%20AND%20TAYFUN%20ENG%20C4%B0N%20EF%BF%BDOLAK%20v.%20TURKEY%20-%20\[Turkish%20Translation\]%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/hfalk/Downloads/CASE%20OF%20EBRU%20AND%20TAYFUN%20ENG%20C4%B0N%20EF%BF%BDOLAK%20v.%20TURKEY%20-%20[Turkish%20Translation]%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs%20(1).pdf) . (erişim 31.08.2023).

3.1.3.2.3.3. HMK m.292 ile TMK m.284 Hükümlerinin Birlikte Değerlendirilmesi

HMK m. 292 hükmü, TMK m. 284 hükmü ile benzer şekilde kaleme alınmıştır. Ancak bu iki hükmü birbirinden farklılaştıran en önemli noktalar; usul ve öngörülen sonuçlarıdır⁶⁰⁷. TMK m. 284 hükmünde, soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilecek tıbbi incelemeye katlanma zorunluluğu davanın taraflarına ve üçüncü kişilere bir yükümlülük olarak yüklenmiştir⁶⁰⁸. Tarafların bu yükümlülüğe uymamaları halinde ise bir zor kullanmadan bahsedilemeyeceği yalnızca aleyhte hüküm kurulabileceği belirtilmiş, ayrıca üçüncü kişilerin bu yükümlülüğe uymamaları durumuna ise bir sonuç bağlanmamıştır⁶⁰⁹. HMK m. 292 hükmünde ise, herkesin soybağının tespiti için gerçekleştirilecek tıbbi incelemeye katlanma zorunluluğu olup bu zorunluluğa uyulmaması halinde hem davanın tarafları hakkında hem de üçüncü kişiler hakkında zor kullanılabileceği düzenlenmiştir⁶¹⁰. Dolayısıyla bu iki madde arasında bir çelişki olduğu aşıkardır. Böyle bir durumda TMK m. 284 hükmünün mü yoksa HMK m. 292 hükmünün mü uygulanacağı hususu belirlenmelidir. Doktrinde HMK m. 292 hükmünün, TMK m. 284 hükmünü ilga edip etmediğine ve hangi hükmün uygulanması gerektiğine ilişkin çeşitli görüşler mevcuttur.

⁶⁰⁷ Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1612; Sema Taşpınar Ayvaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Zaman Bakımından Uygulanması* (Ankara: Yetkin Yay., 2016), 419; Sezgin Aktepe Artık, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesiyle Medeni Yargılama Hukukunda Neler Değişiyor?," *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2011): 50; Tüzüner, "Genetik Analiz," 1112; Akar, *Soybağı Tespiti*, 102.

⁶⁰⁸ Sonat, "Gen İncelemeleri," 366; Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1623; Tüzüner, "Genetik Analiz," 1142; Dönmez, "Kökenin Tespiti," 185; Paksoy, "Soybağının Reddi," 358; Zafer Kahraman, "Medeni Hukuk Bakımından Tıbbi Müdahaleye Hastanın Rızası," *İNÜHFD* 7, sy. 1 (Temmuz 2016): 497.

⁶⁰⁹ Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1613; Tüzüner, "Genetik Analiz," 1142; Dönmez, "Kökenin Tespiti," 185; Kutoğlu, "Babalık Hükümü," 970.

⁶¹⁰ Sonat, "Gen İncelemeleri," 367; Konuralp, "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınması," 1612; Tüzüner, "Genetik Analiz," 1142; Dönmez, "Kökenin Tespiti," 185.

Doktrindeki bir görüş⁶¹¹, HMK m. 292 hükmünde yer alan kişinin vücudundan zorla kan ve doku örneği alınmasının kişilik haklarını ihlal ettiği ve insan onuruyla bağdaşmadığı gerekçesiyle HMK m. 292 hükmünün TMK m. 284 hükmünü ilga edemeyeceğini ileri sürmektedir. Bu görüş taraftarlarına göre⁶¹², HMK m. 292 ve TMK m. 284 hükümleri farklı alanlara ilişkin bir düzenlemedir. Buna göre, HMK m. 292 genel itibariyle soybağının tespitine için tıbbi araştırmalara ilişkin olup TMK m. 284 hükmü yalnızca koca ile çocuk arasında soybağı ilişkisinin var olup olmadığının tespiti amaçlanarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu düşüncedeki yazarlara göre bu durum, HMK m. 292 hükmünün TMK m. 284 hükmünü ilga etmeyeceğinin başka bir sebebidir⁶¹³.

Doktrindeki başka bir görüşe göre⁶¹⁴, yapma ve yapmama borçlarının mahkeme kararıyla dahi zor kullanılarak gerçekleştirilmesi hukuka uygun değildir. Dolayısıyla soybağının tespiti amacıyla kişi bedeni üzerinden alınacak kan ya da doku örneğinin zor kullanarak elde edilmesi, hukuka aykırı olarak kabul edilmelidir. Bu sebeptendir ki, TMK m. 284 hükmünün geçerliliğini koruması gerekmektedir.

Yine HMK m. 292 hükmünün, TMK m. 284 hükmünü ilga etmeyeceğini savunan başka bir görüşe göre; HMK m. 292 hükmünün kişilik haklarına bir saldırı teşkil ettiği, böyle bir saldırının küçüğün üstün yararı düşünülmesi suretiyle gerçekleştirilmesi ihtimalinde dahi menfaat ile yaptırım arasında bir ölçülülüğün var olmadığı savunulmaktadır⁶¹⁵.

⁶¹¹ Turan Başara, "Ana İle Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişki," 231 vd.

⁶¹² Turan Başara, "Ana İle Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişki," 231-232; Badur, *Tıbbi Müdahaleye Rıza*, 265.

⁶¹³ Turan Başara, "Ana İle Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişki," 231-232.

⁶¹⁴ Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 839.

⁶¹⁵ Saibe Oktay Özdemir ve Gülen Sinem Tek, "Türk Hukukunda Tıp Bilimindeki Gelişmelerin Soybağına Etkileri," *Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan*, der. Tufan Öğüz (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013), 926.

Doktrindeki bizim de katıldığımız görüş⁶¹⁶ ise, HMK m. 292 hükmünün, *sonraki kanun önceki kanunları ilga eder (lex posterior derogat legi priori)* ilkesi gereği TMK m. 284 hükmünü zımnen ilga ettiği yönündedir. Bu görüş taraftarları, Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu tasarısı⁶¹⁷ 2008 tarihli metninde yer alan 453/1-b hükmünde TMK m. 284/1- b. 2 hükmünün kaldırılan hükümler arasında sayılması, HMK m. 292 hükmünün TMK m.284 hükmünü ilga ettiğinin bir göstergesi olduğunu savunmaktadırlar⁶¹⁸.

3.1.3.2.4. Mahkemenin Tıbbi Araştırma ve İnceleme Kararı Verilebilmesindeki Ölçüt

Soybağının reddi davasında hakimin, DNA analizi yoluyla soybağının tespiti kararını vermesi ve DNA analiz raporunu hükme esas alarak bir sonuca varması gerektiğini açıkladık. Ancak bu noktada, hakimin önüne gelen her soybağının reddi talebinde doğrudan tıbbi araştırma ve inceleme yoluna gitmesi doğru olacak mıdır? Burada koca ve çocuğun davacı olması durumlarının ayrı ayrı incelenmesi suretiyle bir değerlendirme sunulmasını uygun görmekteyiz.

⁶¹⁶ Bolayır, *Deliller*, 473- 474 ; Tüzüner, “Genetik Analiz,” 1153; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 191; Aksoy Dursun, “Soybağının Belirlenmesi,” 121; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 148; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 78; kar, *Soybağı Tespiti*, 106.

⁶¹⁷ Esasında meclis görüşmelerinde TMK m. 284 hükmünün soybağının tespitine dair usul hükmü içermesi dolayısıyla HMK ‘da buna ilişkin yeni bir düzenleme getirilmesinin çatışma yaratacağı ve böyle bir gerekliliğinde olmadığı önerge olarak sunulmuştur. Ne var ki bu önerge, “Çifte yürürlüğün uygulamacılar için sorun teşkil etmeyeceği ve usul kurallarının Hukuk Muhakemeleri Kanununda bulunmasının yararlı olacağı fikrinin hakim olması gerektiği” sebebiyle reddedilmiştir. HMK m. 292 hükmüne ihtiyaç duyulma sebebi ise; “Soybağı ile ilgili davalar kamu düzenindendir. Bu nitelikteki davalarda, hâkim, maddî hadiseyi kendiliğinden araştırır ve serbestçe değerlendirir. Uyuşmazlığın çözümü bakımından, davanın tarafları yanında üçüncü kişiler de, zorunluluk hâlinde, bilimsel verilere uygun olmak, sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak koşuluyla, vücutlarından kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadırlar. İşin önemi dikkate alınarak böyle bir zorunluluk öngörülmüş ve üçüncü kişilerin tanıklıktan çekinme haklarını ileri sürerek bu yükümlülüğün kaçınma yolu da kapatılmıştır” şeklinde açıklanmıştır.

⁶¹⁸ Korucu ve Uyumaz, “Soybağının Reddi Davası,” 1341; Bolayır, *Deliller*, 474; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 191; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 147.

3.1.3.2.4.1. Kocanın Davacı Olması Durumunda

Kocanın açtığı soybağının reddi davasında, mahkemenin her durumda doğrudan tıbbi araştırma ve inceleme kararı vermesi doğru olmaz. Örneğin kocanın aşırı düzeydeki kıskançlığından kaynaklanan dayanaksız iddiaları sonucunda mahkemenin çocuk üzerinde doğrudan tıbbi inceleme gerçekleştirilmesine karar vermesi yerinde görülmemektedir⁶¹⁹. Kocanın baba olmadığına ilişkin ciddi şekilde şüphe uyandıran vakıaların ispatlanması durumunda mahkemece tıbbi inceleme ve araştırma yapılmasına dair ara karar verilmelidir⁶²⁰.

Yargılamada öne sürülen kocanın biyolojik baba olmadığına ilişkin iddianın herhangi bir delile dayandırılmamış olması halinde hâkimin, delil eksikliğini gidermek suretiyle iddianın altını doldurmaya çalışması ve kişilerin bedenleri üzerinden gen ve doku örneği almak suretiyle genetik inceleme yapılmasına karar vermesi kişi haklarının ihlali anlamına gelir. Nitekim bu durumda salt şüpheyeye dayanılarak mahkeme kararıyla kişilerin vücut dokunulmazlıkları ihlal edilmektedir. Soybağının tespiti adına tıbbi inceleme kararı verilebilmesi için en azından ilk görünüş ispatı⁶²¹ niteliğinde deliller ile iddianın desteklemesi gerekmektedir⁶²². Nitekim AY m. 13 hükmünde açıkça belirttiği üzere, bir kişi hakkının sınırlandırılabilmesi ancak ölçülülük ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Hiçbir delilin dayanak olarak gösterilmediği, kocanın biyolojik baba olmadığı yönündeki iddiası ile bir kimsenin

⁶¹⁹ Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 266; Memiş ve Yıldırım, “Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması,” 299; Öztan, *Aile*, 534; Baygın, *Soybağı*, 46; Acabey, *Soybağı*, 130; Korucu ve Uyumaz, “Soybağının Reddi Davası,” 1336; Badur, *Tıbbi Müdahaleye Rızanın Özellik Gösterdiği Haller*, 257; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 132. Aksi yönde görüş için bkz. Çiftçi, *İspat*, 595-600.

⁶²⁰ Paksoy, “Soybağının Reddi,” 358; Erten, Acır ve Taşveren, “Gen (DNA) Testi,” 578-579; Baygın, “Kan Bağına Dayanan Soybağı,” 276.

⁶²¹ İlk görünüş ispatı, hâkimde maddi vakıaya ilişkin bir kanaat oluşmasını sağlayan yardımcı bir araçtır. Detaylı bilgi için bkz. Keser, “İlk Görünüş İspatı,” 231 vd.

⁶²² Ateş, “Soybağı”, 33; Bilgin, *Babalık Davası*, 427.

bedeninden zorla DNA örneği alınması ölçülülük ilkesi ile bağdaşmayacak olup aynı zamanda kişilik hakları bir şüphe üzerine sürekli ihlal edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

Kocanın biyolojik baba olmadığı iddiası en azından emare niteliğinde delillerle ispatlanması halinde ise, hâkimin soybağının tespiti için genetik inceleme ve araştırma yöntemine başvurması gerekir. Örneğin, doğumun gerçekleştiği tarih ve annenin regl günleri baz alınarak gebeliğin oluşum zamanının tespit edilmesi ve babanın bu zamanda yurtdışında olduğuna ilişkin deliller sunması durumunda hâkim, tıbbi inceleme ve araştırma yöntemlerine başvurmalıdır. Buna karşılık uygulamada, annenin zinasına ilişkin maddi vakıaların ispatlanamaması durumunda dahi mahkemece tıbbi inceleme kararı verilmektedir⁶²³.

3.1.3.2.4.2. Çocuğun Davacı Olması Durumunda

Kanımızca çocuğun soybağının reddi davasını açması durumunda, kocanın davacı olma ihtimalinde olduğu gibi ilk görünüş ispatının sunulması noktasında daha esnek davranılmalıdır. Öyle ki, kocanın aksine çocuğun resmiyettiki babasıyla soybağı ilişkisinin olmadığını iddia etmesi bir kıskançlığa ya da anlık bir öfkeye dayanması sık raslanır bir durum değildir. Nitekim bir kimsenin yıllarca babası olarak benimsediği biriyle arasında genetik bir soybağı ilişkisinin olmadığını iddia etmesi de kolay değildir. Dolayısıyla davacının çocuk olması durumunda hakimin somut olaya göre,

⁶²³ Yargıtay 8. HD 2017/ 9039, 2019/3800 ve 08.04.2019 tarihli kararı: “Kamu düzeni ile yakından ilgili olan soybağının reddi davalarında, Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292/1. maddesinde, uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak ve ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkesin soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorunda olduğu, haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması halinde hâkimin incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar vereceği hükmü bağlandığından, mahkemece sözkonusu hüküm çerçevesinde soybağının reddi iddiası ile ilgili olarak DNA testi yaptırılıp, alınacak rapor da gözetilerek oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, eksik araştırma ve inceleme ile davanın kabulü, uygun görülmemiştir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 23.08.2023).

doğrudan soybağının tespiti kararı verdiği her halde kocanın kişilik haklarının ihlal edildiğinden bahsedilemez.

3.1.3.3. Tıbbi İnceleme ve Araştırma Sonuçlarının Bağlayıcılığı

Soybağının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tıbbi inceleme ve araştırma sonucunda elde edilen bilirkişi raporları hâkimi bağlayacak mıdır? Soybağının tespiti için gerçekleştirilen tıbbi inceleme ve araştırmalar bilimsel anlamda kesin bilgiler sunması dolayısıyla hâkimin bu incelemelere ilişkin bilirkişi raporlarını hükme esas alması şarttır⁶²⁴. Uyuşmazlık konusuna ilişkin objektif bilimsel bir delilin bulunması halinde, bu delilin hâkimi bağlaması gerektiği kabul edilmelidir⁶²⁵. Bir başka deyişle, önemli derecede bilimsel incelemeler sonucunda mahkemeye sunulan bilirkişi raporu, hukuki boyutta hakimi bağlamasa dahi bilimsel boyutu dolayısıyla hâkimi bağlar⁶²⁶. Yani soybağı tespiti için gerçekleştirilen tıbbi incelemelere ilişkin bilirkişi görüşlerinin uyuşmazlık kapsamında hükmü belirleyeceğini söylemek yanlış olmaz⁶²⁷.

Tarafların tıbbi inceleme sonucunda mahkemeye sunulan bilirkişi raporuna itiraz etmeleri mümkündür. Ancak mahkemece bu itirazın değerlendirilip ikinci bir inceleme yapılmasına karar verilmesi sadece ilk testin yapılması anında hata olması durumunda söz konusu olabilecektir⁶²⁸.

⁶²⁴ Konuralp, , *İspat Kuralları*, 107; Tokar, “Babalık Davası”, 43; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 152.

⁶²⁵ Nurullah Kunter, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Beta Yay., 1989), 592; Tokar, “Babalık Davası”, 43.

⁶²⁶ Konuralp, *İspat Kuralları*, 108.

⁶²⁷ Konuralp, *İspat Kuralları*, 108; Tokar, “Babalık Davası”, 43.

⁶²⁸ Konuralp, *İspat Kuralları*, 108; Okumuş, “Özel Hüküm Sebepleri”, 38; Erten, Acır ve Taşveren, “Gen (DNA) Testi,” 580; Gürbüz, “Gen ve DNA İncelemeleri,” 64; Yazgı, “Babalık Davası”, 72; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 152; Tokar, “Babalık Davası”, 43; Akcan, “Medeni Kanun madde 284 Üzerine İnceleme,” 909.

3.2. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA VERİLEN KARAR TÜRLERİ VE SONUÇLARI

3.2.1. Karar

Hüküm, yargılamayı sonlandırır nitelikteki hâkimin davadan elini çekmesi neticesinde verilen esasa ilişkin nihai karar olarak tanımlanmaktadır⁶²⁹. Re’sen araştırma ilkesinin geçerlilik kazandığı davalarda hâkim, kendi topladığı deliller ile tarafların mahkemeye sunduğu delilleri değerlendirmek suretiyle bir hüküm kurar.

Mahkemece verilecek çeşitli kararlar ile soybağının reddi davasında ilk derece yargılaması son bulur. Soybağının reddi davası neticesinde verilebilecek kararlar; davanın konusuz kalması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar, davacının davasından feragat etmesi dolayısıyla feragat nedeniyle davanın esastan reddi kararı, dava şartlarının noksanlığı ya da ilk itirazların yerinde bulunması halinde davanın usulden reddi kararı şeklinde olabilir. Bunun yanı sıra, dava kapsamında elde edilen deliller neticesinde babalık karinesinin çürütülmüş olduğuna kanaat getirilmişse davanın esastan kabulü kararı; şayet elde edilen deliller mahkeme nezdinde bir kanaat oluşturmamışsa ve babalık karinesinin çürütülemediği tepitine varılmışsa davanın esastan reddi kararı verilir⁶³⁰.

3.2.1.1. Davanın Konusuz Kalması

Soybağının reddi davasının konusuz kaldığı durumlar gündeme gelebilir. Davanın konusuz kalması, dava neticesinde elde edilmesi amaçlanan sonucun dava devam ederken gerçekleşmesi ve bu doğrultuda uyuşmazlık hakkında

⁶²⁹ Mehmet Akif Tutumlu, *Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçe* (Ankara: Seçkin Yay., 2014), 17; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 984; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 646; Karslı, *Muhakeme*, 357; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 476; Armağan Buran, “Medeni Usul Hukukunda Hüküm” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2005), 22; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 551.

⁶³⁰ Bkz. 3.2.1.4.3. numaralı başlık s.191.

hüküm tesis edilmesi ihtiyacının ortadan kalktığı durumlardır⁶³¹. Örneğin dava devam ederken evliliğin yok hükmünde olduğuna karar verilirse babalık karinesi hiç var olmamış sayılacağından soybağının reddi davası da konusuz kalacaktır⁶³². Davanın konusuz kalması halinde ise mahkeme, *esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir*⁶³³. Eğer çocuk, nüfus sicilinde erkeğin nüfusuna kayıtlı olarak görünmekte ise, bu durumda erkek ya da çocuk nüfus kaydının düzeltilmesi davası açabilir⁶³⁴.

Davanın konusuz kalması halinde, yargılama giderleri HMK m. 331 hükmüne göre, tarafların haklılık durumlarına göre hâkim tarafından takdir edilir ve buna göre hükmedilir.

Evliliğin mutlak ya da nispi butlanına karar verilmiş olmasının babalık karinesine etkisi olmayacaktır⁶³⁵. Çünkü, butlan kararına kadar devam eden evlilik geçerli bir evlilik gibi tüm hüküm ve sonuçlarını doğurur ve butlan kararı ileriye etkili olur (TMK m. 156/2). Dolayısıyla soybağının reddi davası sırasında evliliğin mutlak butlanına karar verilirse dava konusuz kalmayacak ve yargılamaya devam olunacaktır⁶³⁶.

⁶³¹ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 659; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1035; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 286; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.1*, 884.

⁶³² Serozan, *Çocuk*, 174; Akyüz, *Çocuk*, 151; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 159; Ateş, “Soybağı”, 18.

⁶³³ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1035; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 659; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 478; Nilüfer Boran Güneysu, *Medeni Usul Hukukunda Karar* (Ankara: Adalet Yay., 2014), 147; Emel Hanağası, *Davada Menfaat* (Ankara: Yetkin Yay., 2009), 339; Büşra Abide Tiriyaki, “6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Davanın Açılmamış Sayılmasını Gerektiren Hâller Ve Sonuçları” (İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 21.

⁶³⁴ Bkz. 1.1.4.3. numaralı başlık s.11.

⁶³⁵ Özdemir ve Ruhi, *Çocuk*, 758; Ateş, “Soybağı”, 17; Serozan, *Çocuk*, 172; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 159; Akyüz, *Çocuk*, 141.

⁶³⁶ Ateş, “Soybağı”, 17; Serozan, *Çocuk*, 172; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 159; Akyüz, *Çocuk*, 141.

Koca ya da çocuktan birinin soybağının reddi davası devam ederken ölmesi halinde de soybağının reddi davası konusuz kalmaz. Çünkü bu durumda koca ile çocuk arasında halihazırda var olan soybağı ilişkisi devam etmektedir. Kocanın dava devam ederken ölmesi durumunda, mirasçılarının malvarlığı bu davanın sonucundan etkilenecekse mirasçılar davaya devam edebilirler⁶³⁷.

3.2.1.2. Davanın Yargılamayı Sona Erdiren Taraf İşlemleriyle Sona Ermesi

3.2.1.2.1. Davadan Feragat

Bir kimse açmış olduğu davayı devam ettirmek istemezse bu davadan kısmen ya da tamamen feragat etme hakkına sahiptir. İşte bu durum HMK m. 307 hükmünde, “*Feragat, davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir*” şeklinde tanımlanmıştır. Her ne kadar madde hükmünde feragat kavramı *davadan vazgeçme* olarak kaleme alınmışsa da bu kullanım *davanın geri alınması* (HMK m. 123) müessesesi için kullanılmakta olup feragat ile karıştırılmaması gerekir.⁶³⁸

Davadan feragat, medeni usul hukukunda kural niteliğinde uygulama alanı bulan tasarruf ilkesinin bir uzantısıdır⁶³⁹. Nitekim HMK’nın tasarruf ilkesini düzenleyen m. 24/2 hükmünde bu durum, “*Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz*” şeklinde açıkça kaleme alınmıştır. Yine HMK m. 24/3 hükmünde, “*Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder*” demek suretiyle bir kimsenin dava açma hakkından feragat edebileceği gibi davayı açtıktan sonra da davayı devam

⁶³⁷ Bkz. 1.2.1.1 numaralı başlık s.13.

⁶³⁸ Serpil Işık, “Medeni Usul Hukukunda Hükümden Sonra Feragat Ve Davanın Feragat Sebebiyle Sona Erdiğini Ortaya Koyacak Olan Merci: 7251 Sayılı Kanun Değişikliği Kapsamında Değerlendirmeler,” *MÜHFHAD* 27, sy. 2 (Aralık 2021): 1583; Akyol Aslan, *Davadan Feragat*, 65-66.

⁶³⁹ Akyol Aslan, *Davadan Feragat*, 65; Yılmaz v.dğr., Medeni Usul, 557; Tanrıver, *Medeni Usul* C.1 , 999.

ettirme hakkından feragat edebileceği belirtilmiştir⁶⁴⁰. Davadan feragat hakkı, kelime anlamı ve kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere davacıya tanınmış olan bir haktır.

Davadan feragat hakkı, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisinin bulunmadığı kamu düzenine ilişkin davalar kapsamında da bazı istisnalar haricinde uygulama alanı bulmaktadır⁶⁴¹. Bunun sebebi ise, bir uyuşmazlıkta re'sen araştırma ilkesi uygulama alanı bulsa da herkesin hukuken korunmaya değer hakkı kapsamında uyuşmazlık konusuna ilişkin davayı açmama ve açtıysa da devam ettirmeme hakkının bulunması gerekliliğidir⁶⁴². Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar da dahi davacının davadan feragat hakkı mevcutken hangi uyuşmazlıklarda davadan feragatin söz konusu olmayacağı sorusu akla gelmektedir.

Cumhuriyet savcısının yer aldığı kamu düzenine ilişkin, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisine sahip olmadığı davalar bakımından davadan feragat mümkün değildir (HMK m. 70/3)⁶⁴³. Babalık davası (TMK m. 301/3), evlenmeyle soybağının kurulmasına itiraz davası (TMK m. 294/1), tanımanın iptali davası (TMK m. 298/1), evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası (TMK m. 318/1) Cumhuriyet savcısının yer aldığı soybağına ikinin davalara örnektir⁶⁴⁴. Babalık davasında (TMK m. 301/3) Cumhuriyet savcısı davaya müdahil olarak katılabilmekte iken⁶⁴⁵, evlenmeyle soybağının kurulmasına itiraz davası (TMK m. 294/1), tanımanın iptali davası (TMK m. 298/1), evlatlık

⁶⁴⁰ Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 557; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 397; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 568.

⁶⁴¹ Bilgin, *Babalık Davası*, 504.

⁶⁴² Akyol Aslan, *Davadan Feragat*, 284, Karşı, *Muhakeme*, 370, Bilgin, *Babalık Davası*, 505.

⁶⁴³ Işık, "Davadan Feragat, " 1586; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 344; Karşı, *Muhakeme*, 369.

⁶⁴⁴ Cumhuriyet savcısının bu davalarda taraf olarak yer almasında, bu davaların kamu düzeninden olması dolayısıyla tarafların haklarının ve kamu menfaatinin korunması amacı yatmaktadır.

⁶⁴⁵ Babalık davasında, davanın açılmasıyla mahkeme re'sen Cumhuriyet savcısına davayı ihbar eder ve Cumhuriyet savcısı davayı müdahil olarak katılır (TMK m. 301/3 ve HMK m. 70)⁶⁴⁵.

ilişkisinin kaldırılması davası (TMK m. 318/1) kapsamında Cumhuriyet savcısının dava açma hakkı bulunmaktadır. Bu tür davalarda Cumhuriyet Savcısı davaya taraf olarak katılmışsa davacı davasından feragat etse de Cumhuriyet savcısının dava takip yetkisinin devam etmesi dolayısıyla dava sona ermeyecektir⁶⁴⁶.

Görüleceği üzere soybağına ilişkin bu davalar kapsamında Cumhuriyet savcısının dava takip yetkisi bulunması dolayısıyla davadan feragat söz konusu olamaz. Ancak soybağına ilişkin davalardan olan soybağının reddi davası için bu durum söz konusu değildir. Çünkü soybağının reddi davası HMK m. 70/1 kapsamında Cumhuriyet savcısının yer aldığı davalardan değildir⁶⁴⁷. Dolayısıyla soybağının reddi davası kapsamında davacı davasından feragat edebilir⁶⁴⁸ ve davadan feragat şeklindeki tek taraflı irade beyanı mahkemeyi bağlar niteliktedir⁶⁴⁹. Davacının soybağının reddi davasında davasından feragat ettiğini yazılı ya da mahkeme huzurunda sözlü

⁶⁴⁶ Bilgin, *Babalık Davası*, 505.

⁶⁴⁷ Yargıtay 8. HD, 2017/8150 E., 2019/805 K. ve 24.01.2019 tarihli kararda: “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 286. maddesi soybağının reddi davasının baba ve çocuk tarafından açılabileceğini öngörmüştür. Cumhuriyet Savcısının soybağının reddi davasını açması mümkün değildir. Dava açma hakkı bulunmayan Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan soybağının reddi davasının ve nüfusta baba olarak görülenin babalığı reddedilmeden ... tarafından açılan babalığın tespiti davasının reddine karar verilmesi gerekirken, kabulüne karar verilmesi yerinde değildir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 03.09.2023).

⁶⁴⁸ Yargıtay 8. HD 2017/7924 E., 2018/1582 K. ve 17.09.2018 tarihli karar: “....somut olayda davacının feragati nedeniyle reddine karar verilmiş bulunan davada, hile ve kandırma nedeniyle iradesinin fesada uğratılarak feragat beyanında bulunmasının sağlandığını öne sürerek kararı temyiz etmiştir. Başka bir anlatımla, feragat beyanının irade fesadı nedeniyle geçersiz olduğu iddiasıyla feshi ile soybağının reddi talebi hakkında karar verilmesini istemiştir. Bu gibi durumlarda yapılması gereken, feragatin geçersizliği iddiasının hadise olarak aynı mahkemede görülüp, sonuçlandırılmasıdır. Tüm bu açıklamalara göre, mahkemece öncelikle yapılacak iş, Türk Borçlar Kanunu'nun 30. vd. maddelerinde belirtilen irade fesadı hallerine dayanıldığına göre, bu husustaki iddianın ilgili hükümler çerçevesinde ve gerektiğinde taraf delilleri toplanarak hadise olarak incelenmesi, feragat beyanının dayananı sebeplerle geçersizliğinin belirlenmesi halinde davacının soybağının reddi isteğinin değerlendirilerek esası bakımından bir karar verilmesi, aksi halde davanın reddine karar verilmesidir”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 04.09.2023).

⁶⁴⁹ Soybağının reddi davasının kamusal niteliği ve re'sen araştırma ilkesinin geçerli olması itibarıyla davacının davadan feragat etme hakkı olmadığını savunan görüş için bkz. Serozan, *Çocuk*, 159.

olarak beyan etmesinin ardından bu feragatin sonuç doğurabilmesi için karşı tarafın muvafakatine de ihtiyaç yoktur (HMK m. 309/2). Davacının davasından feragat etmesi halinde hâkim, soybağının reddi davasının feragat nedeniyle esastan reddine karar verir⁶⁵⁰. Mahkemenin feragat nedeniyle verdiği bu karar, HMK m. 311 hükmünde yer alan davadan feragatin sonuçlarından olan kesin hüküm niteliği taşır⁶⁵¹. Soybağının reddi davası kapsamında davacı sıfatına sahip olan kişi davadan feragat etmesi halinde bu davayı tekrar açamayacak, açarsa da dava kesin hüküm nedeniyle dava şartı yokluğundan usulden reddedilecektir (HMK m. 114/1-i).

Burada önem arz eden husus; davacının soybağının reddi davasından feragat etmiş olması halinde verilecek kararın maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşıması dolayısıyla ileride dava hakkına sahip diğer kişiler⁶⁵² tarafından bu davanın açılıp açılmayacağı sorunudur. Kanaatimizce, soybağının reddi davasının mahiyeti itibariyle feragat sonrasında davanın, dava hakkına sahip olan diğer kişiler tarafından tekrar açılmayacak olması, uyuşmazlık kapsamında korunan haklar (genetik kökene bağlılık, maddi-manevi varlığını korma ve geliştirme, aile hayatına saygı, insan onurunun korunması) ve kamu yararına uygun düşmemektedir. Dolayısıyla maddi anlamda kesin hüküm sonuçlarının katı bir şekilde soybağının reddi davasında uygulanmasının ağır neticeleri gündeme gelebileceğinden somut olaya göre bu hususların değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Bu noktada, davacının (koca ya da çocuk) davasından ne zaman feragat ettiğine bakılmalıdır. Bilindiği üzere davadan feragat HMK m. 310 hükmüne göre, hüküm kesinleşinceye kadar ki her aşamada mümkündür⁶⁵³.

⁶⁵⁰ Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 909.

⁶⁵¹ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1005; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 571.

⁶⁵² Burada “dava hakkına sahip diğer kişiler” ifadesinden anlaşılması gereken; davacı sıfatına sahip olan ve davadan feragat eden kişinin kocanın olması halinde çocuk; davacı sıfatına sahip ve davadan feragat eden kişinin çocuk olması durumunda ise kocadır.

⁶⁵³ Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 399; Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 570.

Mahkemece DNA analizi yoluna başvurulmadan önce davacının davadan feragat etmesi durumunda, dava hakkına sahip diğer kişilerin bu hakları devam etmelidir. Öte yandan, koca ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisi olduğunu kanıtlar nitelikteki DNA analiz raporunun mahkemeye sunulmasının ardından davacının davadan feragat etmesi halinde, dava hakkına sahip diğer kişilerin bu davayı açması adına hukuki bir yararının olduğundan söz edilemeyecek olup dava hakkı sona ermelidir.

3.2.1.2.2. Davayı Kabul

Devam etmekte olan uyuşmazlık yargılamasında davacının talep sonucuna davalının tek taraflı irade beyanıyla kısmen ya da tamamen rıza göstermesi *davayı kabul* olarak adlandırılmaktadır⁶⁵⁴. HMK m. 308/1 hükmünde davayı kabul, “*Kabul, davacının talep sonucuna, davalının kısmen veya tamamen muvafakat etmesidir*” şeklinde tanımlanmıştır.

Davayı kabul, uyuşmazlığı sona erdiren taraf işlemlerinden olup tasarruf ilkesinin uzantılarından birisidir⁶⁵⁵. Davayı kabul işlemi, davadan feragat müessesesinden farklı olarak yalnızca tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkilerinin bulunduğu davalar kapsamında geçerlilik kazanabilir (HMK m. 308/2). Dolayısıyla re’sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar kapsamında davalının davayı kabul beyanı mahkemeyi bağlar nitelikte değildir. Soybağı davalarının re’sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalardan olmaları dolayısıyla davayı kabul müessesesi bu davalar bakımından geçerlilik kazanmaz. Soybağının reddi davasında da davalının mahkemeye sunduğu davayı kısmen ya da tamamen kabul ettiği şeklindeki

⁶⁵⁴ Karşlı, *Muhakeme*, 370; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 337; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1010; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.2*, 1075; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 574.

⁶⁵⁵ İbrahim Ermenek, *Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul (Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller)* (Ankara: Adalet Yay., 2009), 17.

beyanı davayı sonlandırma kabiliyetine sahip değildir⁶⁵⁶. Böyle bir durumda mahkeme, uyuşmazlığı re'sen incelemeye devam eder.

Bununla birlikte, soybağının reddi davası kapsamında çocuk ile koca arasındaki resmiyette var olan soybağının ortadan kaldırılması talebinin fer'isi niteliğindeki mali talepleri davalı kabul edebilir. Bunun sebebi ise, davadaki asıl talebin fer'isi niteliğindeki mali taleplere ilişkin olarak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edilebilme yetkilerinin mevcut olmasıdır⁶⁵⁷. Dolayısıyla soybağının reddi davası kapsamında davacının nafaka, maddi tazminat, bakım ve eğitim giderleri, doğum giderleri vb. mali nitelikteki taleplerinin davalı yan tarafından tek taraflı irade beyanıyla kabul edilmesi hâkimi bağlar niteliktedir.

Öyleyse davalının, koca ile çocuk arasında bir soybağı ilişkisinin olmadığına dair davacının iddiasını ve aynı zamanda mali taleplerini kabul ettiğini beyan etmesi halinde hâkim, soybağının tespitini gerçekleştirdikten sonra eğer çocuk ile koca arasında bir soybağı ilişkisi mevcutsa soybağının reddi davasının *esastan reddine*, mevcut değilse *esastan kabulüne*, ayrıca mali haklara ilişkin taleplerin davalı yan tarafından kabul edildiği gerekçesiyle bu taleplerle ilgili olarak *esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına* karar verecektir⁶⁵⁸.

⁶⁵⁶ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1017, Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 578.

⁶⁵⁷ Yargıtay 18. HD. 2014/19328 E., 2015/7578 K. ve 05.05.2015 tarihli kararı: “Diğer taraftan, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 308/2. maddesi uyarınca, davayı kabul ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edecekleri davalarda hüküm doğurmaktadır. Soybağının reddi ve babalık gibi konular ise, kamu düzenine ilişkin olup, bu tür davalarda sadece karşı tarafın kabulüne dayanılarak isteğe uygun karar verilemeyecektir. Hal böyle olunca mahkemece, davanın kamu düzenini ilgilendirmesi bakımından kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespit edilmesi zorunludur. Somut olayda mahkemece, salt taraf beyanları ile yetinilmeyip, iddia ile ilgili olarak DNA testi yaptırılması, alınacak rapor ve tüm delillerin birlikte değerlendirilmesi ve oluşacak sonuç doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken, karşı tarafın kabulüne dayanılarak eksik araştırma ile davanın kabulüne şeklinde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır”. Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 05.09.2023).

⁶⁵⁸ Bilgin, *Babalık Davası*, 508.

Davanın kabulü sonucunda verilen mahkeme kararı kesin hüküm etkisine sahip olur (HMK m. 311). Dolayısıyla soybağının reddi davası kapsamında fer'i nitelikte mali taleplerin davalı tarafından kabul edilmesi halinde mahkeme kararı, maddi anlamda kesin hüküm oluşturur. Bu sebeple bu talepler yeniden görülmek üzere mahkeme önüne getirilemezler.

3.2.1.2.3. Sulh

Davayı sona erdiren taraf işlemlerinden bir diğeri de sulh müessesesidir. Davanın taraflarının aralarındaki uyuşmazlığı karşılıklı iradelerini mahkemeye sunmaları suretiyle kısmen ya da tamamen sonlandırmasına sulh adı verilmektedir⁶⁵⁹. HMK m. 313/1 hükmünde sulh, *"Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir"* şeklinde tanımlanmıştır. Kanun koyucunun yaptığı tanımdan da anlaşılacağı üzere sulh; feragat ve kabul işlemlerinden farklı olarak davanın her iki tarafının da beyanıyla gerçekleştirilen bir sözleşmedir⁶⁶⁰.

Tasarruf ilkesinin bir uzantısı olan sulh, yalnızca tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebildikleri davalar bakımından sonuç doğurur (HMK m. 313/2)⁶⁶¹. Zira tasarruf ilkesinin uygulama alanı bulduğu davalarda tarafların beyanlarıyla davayı sona erdirmeye yetkileri mevcuttur. Kamu düzenine ilişkin davalar kapsamında tarafların sulh üzerinde anlaşmaları mahkemeyi bağlar nitelikte değildir⁶⁶². Nitekim kamu düzenine ilişkin davalar bakımından

⁶⁵⁹ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1022; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 616; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.2*, 1093; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 566; Şahan, *Sulh*, 17; Ergun Önen, *Medeni Yargılama Hukukunda Sulh*, (Ankara: AÜHF Yay., 1972), 23 vd.; Ayşe Kılınç, "Mahkeme Dışında Yapılan Sulh ve Yargılama Yetkisi," İHM 77, sy. 2 (Aralık 2019): 507; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 411; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 579; Pekcanıtez, Atalay ve Özekez, *Medeni Usul*, 284.

⁶⁶⁰ Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 411; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 579; Pekcanıtez, Atalay ve Özekez, *Medeni Usul*, 284; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1022; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 616.

⁶⁶¹ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 1030.

⁶⁶² Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 417; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul El Kitabı C.2*, 1109;

re'sen araştırma ilkesi geçerlilik kazanır. Re'sen araştırma ilkesinin geçerlilik kazandığı davalarda, tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkilerinin bulunmaması dolayısıyla uyuşmazlık konusuna ilişkin sulh olma yönünde iradelerini beyan etmeleri de bir sonuç doğurmaz.

Soybağının reddi davası kamu düzenine ilişkin ve re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu bir dava olması dolayısıyla tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde tasarruf etme yetkileri bulunmadığından mahkemeye sundukları sulh olmaya yönelik beyanları davayı sona erdirmez. Bu durum da hâkimin, yargılamaya devam edip uyuşmazlığın esasına hakkında bir hüküm kurması gerekir. Bununla birlikte, soybağının reddi davasının tarafları esas talebin fer'isi niteliğindeki mali talepler hakkında sulh olma yetkisine sahiptir⁶⁶³.

3.2.1.3. Usuli Sebeplerle Davanın Reddi Kararı

Soybağının reddi davasında, davanın esasına geçilebilmesi adına dava şartlarında (HMK m. 114/1) bir eksiklik olmaması gerekir. Eğer bir eksiklik söz konusu ise, davanın usulden reddi gündeme gelebilir. Ancak dava şartlarına ilişkin hususların tamamlanabilir olması durumunda dava hemen usulden reddedilmez ve kesin süre verilerek dava şartı noksanlığının giderilmesi beklenir (HMK m. 115/2).

Çalışmanın muhtelif yerlerinde soybağının reddi davasının hangi sebepler dolayısıyla usulden reddedileceğinden bahsetmiştik. Bu sebepleri toparlamak gerekirse; soybağının reddi davasında tarafların dava ehliyeti, taraf ehliyeti (HMK m. 114/1-d) ve dava takip yetkisinin (HMK m. 114/1-e) bulunması gerekir. Örneğin, Cumhuriyet savcısının soybağının reddi davası kapsamında dava takip yetkisinin bulunmaması dolayısıyla savcının açmış olduğu davanın usulden reddi gerekir⁶⁶⁴.

⁶⁶³ Önen, *Sulh*, 46; Bilgin, *Babalık Davası*, 511.

⁶⁶⁴ Bkz. 1.2.1.4 numaralı başlık s.27.

Uygulamada dava ehliyeti noksanlığı tamamlanabilir nitelikte dava şartı olarak kabul edilmemektedir. Kanaatimizce soybağının reddi davasının mahiyeti itibariyle tarafların dava ehliyetine sahip olmaması durumunda dava hemen reddedilmemelidir. Örneğin akıl hastası bir kocanın soybağının reddi davasını açması halinde, somut olaya göre vasisinin izni alınarak davaya devam edilmesi yerinde olur⁶⁶⁵.

Soybağının reddi davasında davalı anne ve çocuk ile davalı koca ve çocuğun aralarında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı olduğundan bahsetmiştik⁶⁶⁶. Bu durumda, davalılar dava takip yetkisine ayrı ayrı değil birlikte sahip olmaktadır. Dolayısıyla davanın davalı sıfatına sahip olanlardan yalnızca birine karşı açılması halinde dava şartı noksanlığından bahsedilebilir. Ancak bu hususun tamamlanabilir nitelikte bir dava şartı olması dolayısıyla taraf teşkili sağlanması için mahkemece kesin süre verilmesi ve davanın hemen usulden reddedilmemesi gerekir. Mahkemece verilen kesin süre içinde taraf teşkili sağlanamamışsa dava usulden reddedilir.

Dava şartlarından bir diğeri, mahkemenin görevli olmasıdır (HMK m. 114/1-c). Soybağının reddi davasında görevli mahkeme aile mahkemesidir⁶⁶⁷. Bu davanın aile mahkemesi haricinde başka bir mahkemede örneğin asliye hukuk mahkemesinde açılması halinde dava, dava şartı yokluğundan usulden reddedilir.

Soybağının reddi davası kapsamında TMK m. 283 hükmünün kesin yetki kuralı ihtiva ettiğinden bahsetmiştik⁶⁶⁸. Davanın kesin yetkili mahkemede açılması hususu HMK m. 114/1-ç hükmünde dava şartı olarak düzenlenmektedir. Dolayısıyla soybağının reddi davasının, kesin yetkili mahkeme olan *taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri*

⁶⁶⁵ Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 28.

⁶⁶⁶ Bkz. 1.2.2.2.2 numaralı başlık s.40.

⁶⁶⁷ Bkz. 1.3.1. numaralı başlık s.47.

⁶⁶⁸ Bkz. 1.3.2.2. numaralı başlık s.50.

mahkemesi haricinde başka bir mahkemede açılması halinde, dava usulden reddedilir.

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ve reddine ilişkin kararlar maddi anlamda kesin hüküm ihtiva ederler⁶⁶⁹. Kesin hüküm ise, HMK m. 114/1-i hükmü uyarınca bir dava şartıdır. Esasında daha önce açılmış olup reddine ya da kabulüne karar verilmiş olan soybağının reddi davasının tekrar açılması halinde bu dava, dava şartı yokluğundan usulden reddedilir. Ancak soybağının reddi davasında kişilerin üstün nitelikte menfaatlerinin ve kamu menfaatinin olması dolayısıyla davanın esastan reddi kararının her zaman maddi anlamda kesin hüküm ihtiva etmesi ve bu davanın tekrar mahkeme önüne getirilemeyecek olması sakıncalı durumlara sebebiyet verebilir⁶⁷⁰. Bu noktada somut olay adeletine göre bir karar verilmelidir.

3.2.1.4. Davanın Esastan Kabulü ve Reddine İlişkin Karar ve Sonuçları

3.2.1.4.1. Davanın Esastan Kabulü Kararı

Soybağının reddi davasında, mahkemeye sunulan yahut mahkemece res'en elde edilmiş deliller bir bütün olarak değerlendirildiğinde, babalık karinesi çürütülmüş ise bir başka deyişle, koca ile çocuk arasında biyolojik bir soybağının olmadığı tespit edilmişse hâkim, davanın esastan kabulüne karar verir.

Daha önce soybağının reddi davasının hukuki niteliğinden bahsederken değindiğimiz üzere, soybağının reddi davası niteliği itibariyle inşai bir davadır. İnşai davaların esastan kabulüne ilişkin karar, icra edilmesine gerek kalkmaksızın hüküm ve sonuç doğuran, inşai hüküm teşkil eder⁶⁷¹. İnşai hükümler kural olarak geleceğe etkili (ex nunc) sonuçlar doğurur⁶⁷². Ancak kamu düzenini ilgilendiren istisnai birkaç inşai hüküm geçmişe etkili (ex tunc)

⁶⁶⁹ Bkz. 3.2.1.4.1. ve 3.2.1.4.3. numaralı başlıklar s.179-190.

⁶⁷⁰ Bkz. 3.2.1.4.4 numaralı başlık s.191 ve 3.2.1.2.1 numaralı başlık s. 169.

⁶⁷¹ Büyük, *İnşai Dava Ve İnşai Hüküm*, 133.

⁶⁷² Büyük, *İnşai Dava Ve İnşai Hüküm*, 230; Bilgin, *Babalık Davası*, 516.

olarak sonuç doğurmaktadır⁶⁷³. Soybağının reddi davasının kabulüne ilişkin hüküm de bunun önemli örnekleri arasındadır. İşte, soybağının reddi davası niteliği itibarıyla inşai bir dava olması dolayısıyla davanın kabulüne ilişkin karar geçmişe etkili olan inşai hüküm niteliğindedir⁶⁷⁴. Soybağının reddi davasının kabulüne ilişkin karar, inşai bir hüküm olması dolayısıyla *inter omnes* bir başka deyişle herkes bakımından geçerli olan ve herkese karşı ileri sürülebilir niteliktedir⁶⁷⁵. Soybağının reddi davasının kabulüne ilişkin mahkeme kararının kesinleşmesiyle birlikte inşai hükmün inşai etkisi mutlak anlamda doğacaktır⁶⁷⁶. Bunun anlamı ise, mahkeme kararı ile oluşan yeni bir hukuki durum (nüfusta baba olarak kayıtlı kişi ile çocuğun soybağı ilişkisinin ortadan kalkması durumu) dolayısıyla, söz konusu hükmün yargılamanın taraflarının yanı sıra, üçüncü kişileri, adli ve idari makamları da mutlak anlamda bağlamasıdır⁶⁷⁷.

3.2.1.4.2. Davanın Esastan Kabulü Kararının Sonuçları

3.2.1.4.2.1. Genel Olarak

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin kararın geçmişe etkili olmasının önemli sonuçları; kocanın mirasçılarının yeniden belirlenecek olması, çocuğun soyadı ve varsa çocuğun eşinin ve çocuklarının soyadının da değişecek olmasıdır⁶⁷⁸. Çocuk, hükmün kesinleşmesiyle birlikte annenin

⁶⁷³ Büyük, *İnşai Dava Ve İnşai Hüküm*, 231; Bilgin, *Babalık Davası*, 516.

⁶⁷⁴ Alangoya, Yıldırım ve D. Yıldırım, *Medeni Usul*, 210; Ulukapı, *Medeni Usul*, 223; Meral Sungurtekin Özkan, “İnşai Karar ve Özellikleri,” 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, der. Hakan Pekcanıtez (Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2004), 554; Tarım, “Soybağının Reddi Davası”, 163; Öztan, *Aile*, 537; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 18; Büyük, *İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, 231.

⁶⁷⁵ Bilgin, *Babalık Davası*, 515; Büyük, *İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, 225; Önen, *İnşai Dava*, 184; Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 881.

⁶⁷⁶ Önen, *İnşai Dava*, 182-184; Alangoya, Yıldırım ve D. Yıldırım, *Medeni Usul*, 210; Bilgin, *Babalık Davası*, 515-516; Derya Belgin Güneş, *Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri* (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2019), 221-222.

⁶⁷⁷ Bilgin, *Babalık Davası*, 516; Belgin Güneş, *Ceza Mahkemesi Kararlarının*, 222; Büyük, *İnşai Dava Ve İnşai Hüküm*, 247.

⁶⁷⁸ Gençcan, *Aile*, 1117.

soyadını alır (26355 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁶⁷⁹ m. 104/I).

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin kararın kesinleşmesi ile birlikte, baba ile çocuk arasındaki mirasçılık ilişkisi son bulacaktır. Şayet çocuk, miras payını kesinleşmiş karardan önce elde etmiş ise bu miras payını kocanın diğer mirasçılarına iade etmek zorunda kalır⁶⁸⁰. Yargıtay içtihadına göre, baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kalkmasıyla birlikte intikal eden mirasın hukuki dayanağının da ortadan kalkacağı, bu sebeple elde edilmiş olan miras payının diğer mirasçılara sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde iade edilmesi gerekmektedir⁶⁸¹.

Soybağının reddi davasının kabulüne ilişkin karar ile birlikte çocuk, baba tarafından bir soya bağlı olmayacaktır⁶⁸². Çocuk, adeta evlilik birliği dışında doğmuş olan çocuk statüsüne sahip olacaktır⁶⁸³. Çocuğun genetik babaya bağlanabilmesi için babanın çocuğu tanınması ya da babalık davasının açılması sonucunda babalık hükmünün verilmesi şarttır⁶⁸⁴. Soybağının reddi davasını genetik babanın açması ve davanın kabul edilmesinde dahi bu durum böyledir⁶⁸⁵. Bunun sebebi ise soybağının reddi davasının konusunun, baba ile çocuk arasında soybağı ilişkisinin bulunup bulunmadığının tespit olmasıdır.

⁶⁷⁹ RG. 23.11.2006, sy. 26355.

⁶⁸⁰ Serozan, *Çocuk*, 199; Özdemir, "Soybağının Reddi Davası", 49; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 20.

⁶⁸¹ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 165; Yargıtay 2. HD. 2012/1800 E., 2013/9011 K., 02.04.2013 tarihli kararı için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 13.05.2023). Yargıtay kararına göre, sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde iade edilecek tutar; hak sahibi davacıların miras payları oranları kadardır.

⁶⁸² Paksoy, "Soybağının Reddi," 369; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1328; Serozan, *Çocuk*, 196; Baygın, *Soybağı*, 49; Özdemir, "Soybağının Reddi Davası", 31.

⁶⁸³ Sevgi Usta, *Velayet Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2016), 181; Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 257.

⁶⁸⁴ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 164; Serozan, *Çocuk*, 161, 196; Baygın, *Soybağı*, 50; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 20; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1373; Usta, *Velayet*, 181; Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 257.

⁶⁸⁵ Serozan, *Çocuk*, 161, 196.

Dolayısıyla mahkemenin soybağının reddine ilişkin bir hüküm kurup aynı zamanda biyolojik babaya ilişkin bir tespit yapması hukuka uygun değildir⁶⁸⁶.

Doktrinde bu durumun aksini savunan görüşe göre, biyolojik babanın soybağının reddi davasını açması ve davanın kabul edilmesi halinde, mahkemeye verilecek bir tanıma dilekçesiyle baba ve çocuk arasında bir soybağı ilişkisinin kurulması, hem usul ekonomisine hem de TMK m. 295/1' de yer alan tanıma hükmüne uygun düşecektir⁶⁸⁷.

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin kararın bir diğer sonucu ise, çocuğun vatandaşlığına ilişkin olacaktır. Kararın kesinleşmesiyle birlikte baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisi geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağı için çocuğun doğumla babadan kazandığı vatandaşlığı da son bulur⁶⁸⁸.

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin kararın kesinleşmesiyle birlikte baba ile çocuk arasında bir velayet ilişkisi söz konusuysa bu durum da ortadan kalkar ve çocuğun velayeti yalnızca annede kalır⁶⁸⁹. Dolayısıyla velayet hakkının sağladığı tüm yan haklar da (örneğin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı gibi) kararın kesinleşmesiyle birlikte sona erer⁶⁹⁰.

Soybağının reddi davasının esastan kabulü kararının kesinleşmesinin ardından, HMK m. 326/1 hükmü gereği davalı taraf vekalet ücreti ve yargılama giderlerini ödemekle yükümlü olur.

⁶⁸⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 21; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1373.

⁶⁸⁷ Baygın, *Soybağı*, 50; Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 257.

⁶⁸⁸ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 20; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1372; Gençcan, *Aile*, 1118; Acabey, *Soybağı*, 153; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 164.

⁶⁸⁹ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 165; Serozan, *Çocuk*, 197.

⁶⁹⁰ Özbay ve Aksan Nar, "Tanımanın İptali Davası," 213; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 165.

Bununla birlikte, soybağının reddi davası sonucunda çocuk ile soybağı ilişkisi son bulan koca, anneye karşı manevi tazminat talebini ileri sürebilir⁶⁹¹.

3.2.1.4.2.2. Kocanın Yapmış Olduğu Masraf ve Giderlerin Talep Edilmesi

3.2.1.4.2.2.1. Anneden Talep Edilmesi

Soybağının reddi davasının esastan kabulü kararının kesinleşmesinin ardından, halihazırda baba görünen kişi ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin dolayısıyla ve buna bağlı olarak velayet hakkının ortadan kalkması sonucu; nafaka, eğitim ve bakım giderlerini karşılama yükümlülüğü sona erecek ve önceden yapılmış bu tür giderlerin iadesi talep edilebilecektir⁶⁹². Bu giderlerin iadesinin kimden talep edileceği üzerinde ise ayrıca durmak gerekir. Kanaatimizce soybağının reddi davası neticesinde çocuk ile soybağı ortadan kalkan kişi (evlilik birliğindeki koca), bu giderlerin iadesini anneden sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde (TBK m. 77 vd.)⁶⁹³ talep edebilmelidir⁶⁹⁴.

3.2.1.4.2.2.2. Biyolojik Babadan Talep Edilmesi

Soybağının reddi davasının sonuçları bakımından önem arz eden bir diğer husus, çocuk için yapılmış bakım, eğitim vb. giderlerin iadesinin biyolojik babadan talep edilip edilmeyeceğidir. Söz konusu nafaka, eğitim ve bakım gibi giderlerin iadesinin biyolojik babadan talep edilebilmesi ancak biyolojik

⁶⁹¹ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 163.

⁶⁹² Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 20; Korucu ve Uyumaz, "Soybağının Reddi Davası," 1373; Serozan, *Çocuk*, 199; Mehmet Akçaal, "Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı," *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, sy. 14 (Aralık 2019): 443; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 165; Ateş, "Soybağı", 49.

⁶⁹³ Öztan, *Aile*, 899; Paksoy, "Soybağının Reddi," 369-370; Baygın, *Soybağı*, 50; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 165.

⁶⁹⁴ Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 258; Paksoy, "Soybağının Reddi," 369-370; Öztan, *Aile*, 537; Serozan, *Çocuk*, 197; Ateş, "Soybağı", 49.

baba ile çocuk arasında soybağı ilişkisi kurulmuş olması halinde mümkündür⁶⁹⁵.

Biyolojik babaya yöneltilecek bu talebin hukuki dayanağı hakkında doktrin ve Yargıtay fikir ayrılığı içerisinde. Doktrindeki görüşe göre, biyolojik babadan nafaka, eğitim ve bakım giderleri ancak vekaletsiz iş görme (TBK m. 526 vd.) ya da sebepsiz zenginleşme hükümleri (TBK m. 77 vd.) çerçevesinde talep edilebilir⁶⁹⁶.

Yargıtay HGK kararına göre ise, çocuğun doğumundan anneye velayetinin geçtiği tarihe kadar yapılmış olan söz konusu masraflar biyolojik babadan haksız fiil hükümlerine dayanılarak talep edilebilir⁶⁹⁷.

Bahsedilen doktrin ve Yargıtay arasındaki görüş farklılığı dolayısıyla, biyolojik babadan masrafların talep edilebilmesinin hukuki dayanağını incelemekte fayda görüyoruz.

⁶⁹⁵ Baygın, *Soybağı*, 50; Usta, *Velayet*, 181; Paksoy, “Soybağının Reddi,” 370; Öztan, *Aile*, 537; Serozan, *Çocuk*, 197; Ateş, “Soybağı”, 49.

⁶⁹⁶ Serozan, *Çocuk*, 197; Baygın, *Soybağı*, 50; Öztan, *Aile*, 899.

⁶⁹⁷ Yargıtay HGK, 2019/4-85 E., 2019/314 K. sayılı ve 19.03.2019 tarihli kararında, “...Davacı vekili asıl davada ve birleşen ek davada, müvekkilinin kendisinden olmadığını sonradan öğrendiği çocukların doğumlarından velâyetlerinin anneye verildiği tarihe kadar bakım ve yetiştirilmesi için yaptığı masraflar nedeniyle uğradığı maddi zararın tazminini istemiştir... Eldeki davada, soybağının reddi davası ile çocukların davacıdan olmadığı ve biyolojik babalarının davalı A. K. olduğu tespit edilinceye kadarki dönemde, davacının TMK'nın 327 ve 328. maddeleri gereğince, velâyet hakkına sahip olan baba sıfatıyla çocukların bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderleri karşılamış olması hayatın olağan akışına uygundur. Şu durumda, davacının maddi zararını kanıtlaması ve miktarının tam olarak tespiti mümkün değilse de, yerel mahkemece yukarıda açıklanan ilkeler dikkate alınarak çocukların yaşı, eğitim durumu ve diğer şartlar birlikte değerlendirilip, BK'nın 42/2. maddesi gereğince takdir edilecek uygun bir miktar maddi tazminatın davalı A. K.'dan tahsiline hükmedilmesi gerekmektedir. Hâl böyle olunca; yerel mahkemece, Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulması gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır...”. Karar için bkz. <https://www.kazanci.com.tr/> . (erişim 14.05.2023).

3.2.1.4.2.2.2.1. Haksız Fiil Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Haksız fiil Türk Borçlar Kanunu (TBK)⁶⁹⁸ m. 49/1 hükmünde “*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür*” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre haksız fiil; bir kişinin hukuka aykırı davranışı ile başka bir kimsenin malvarlığında ya da şahısvarlığında zarar meydana getirmesi olarak tanımlanmaktadır⁶⁹⁹. Tanımdan çıkarabileceği üzere, haksız fiilin dört unsuru bulunmaktadır. Bunlar; hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve illiyet bağıdır⁷⁰⁰. Haksız fiil sorumluluğunda hukuka aykırılık unsurunun varlığından bahsedilebilmesi için zararı meydana getiren davranışın hukuk kurallarına aykırılık teşkil etmesi gerekmektedir.

Kocanın, biyolojik babadan yapmış olduğu masrafları haksız fiil hükümleri çerçevesinde talep edebilmesi için biyolojik babanın öncelikle hukuka aykırı bir davranışının bulunması gerekmektedir. Söz konusu zararı meydana getiren hukuka aykırı davranıştan kasıt ise, kanun koyucunun düzenlediği hukuk kurallarına aykırı davranıştır. Biyolojik babanın evli bir kadın olan anne ile cinsel ilişkiye girmesi fiili, kanunlarımızda yasaklanmamış ve yaptırıma da bağlanmamış olması sebebiyle hukuka aykırı bir davranış olarak değerlendirilemez⁷⁰¹.

Kusur unsuru açısından bir değerlendirme yapılacak olursa; kusur, bir kimsenin kendisinden beklenen özen ve dikkati göstermemesi sonucunda hukuka aykırı bir fiil gerçekleştirmesidir. Biyolojik babanın evli olan anne ile cinsel birlikteliği sonucunda çocuğun doğması bir ihmal olarak kabul edilse

⁶⁹⁸ RG. 04.02.2011, sy. 27836.

⁶⁹⁹ Mustafa Kıcalıoğlu, *Haksız Fiillerden Doğan Tazminat Davaları* (Ankara: Yetkin Yay., 2015), 445 vd.; Fikret Eren ve Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Kanunu Şerhi C.2* (Ankara: Yetkin Yay., 2023), 1059 vd.

⁷⁰⁰ Eren ve Dönmez, *Şerh C.2*, 1061; Başak Baysal, *Haksız Fiil Hukuku BK m. 49-76* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2019), 49 vd.; Murat Aydoğdu ve Serdar Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yay., 2022), 214 vd.

⁷⁰¹ Akçaal, “Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı,” 440.

de hukuka aykırı bir davranış olmadığından kusurun varlığından da söz edilemez⁷⁰². Aynı şekilde biyolojik babanın, çocuğun resmi babası olmaması ve hatta baba olduğunu dahi bilmemesi dolayısıyla çocuğun masraflarını karşılamaması özen yükümlülüğünü ihlal ettiği anlamına gelmemekte olup bir kusur olarak da değerlendirilemez.

Zarar unsuru bakımından ise, kocanın çocuğa yapmış olduğu masraflar her ne kadar malvarlığında bir eksilmeye sebebiyet vermişse de bu eksiklik kocanın iradesi dahilinde olmuştur. Dolayısıyla biyolojik babadan masrafların talebi halinde haksız fiilin zarar unsuru da oluşmamaktadır. Öte yandan, biyolojik babanın çocuğun masraflarını karşılamamış olması ya da evli birinden çocuk meydana getirmiş olmasıyla kocanın resmi baba olması dolayısıyla çocuğa yapmış olduğu masraflar (zarar) arasında bir illiyet bağının olduğunu söylemekte güçtür.

Peki biyolojik babanın evli olduğunu bildiği bir kadın ile cinsel ilişkiye girmesi durumu, TBK m. 49/2⁷⁰³ hükmüne göre ahlaka aykırı davranış sebebiyle başka bir kimseye kasten zarar verilmesi kapsamında değerlendirilebilir mi? Bir kimsenin evli bir kadın ile cinsel ilişkide bulunmuş olması toplum normlarına göre ahlaka aykırı bir davranış olarak kabul edilmektedir. Ancak TBK m. 49/2 anlamında bir haksız fiilden söz edilebilmesi için kişinin ahlaka aykırı davranışı kasti olarak zarar verme amacıyla gerçekleştirmesi gerekmektedir⁷⁰⁴. Ancak bir kimsenin cinsel ilişkide bulunduğu kişinin evli olduğundan haberinin olması, o kimsenin zarar verme kastı olduğu anlamına

⁷⁰² Akçaal, "Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı," 441; Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 261.

⁷⁰³ TBK m. 49/2 : "*Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür*".

⁷⁰⁴ Akçaal, "Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı," 441; Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 262.

gelmez⁷⁰⁵. Dolayısıyla biyolojik babanın annenin evli olduğunu bilerek cinsel ilişkiye girmesi durumu TBK m. 49/2 anlamında bir haksız fiil oluşturmaz.

Görüleceği üzere Yargıtay HGK'nın vermiş olduğu kararın aksine kocanın çocuk için yapmış olduğu masrafları biyolojik babadan haksız fiil hükümleri çerçevesinde isteyebilmesi hukuken mümkün görünmemektedir.

3.2.1.4.2.2.2. Vekaletsiz İş Görme Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Doktrinde bazı yazarlar, kocanın yapmış olduğu masrafları biyolojik babadan vekaletsiz iş görme hükümlerine göre talep edebileceğini savunmaktadırlar⁷⁰⁶.

Kanaatimizce masrafların vekaletsiz iş görme hükümlerine göre talep edilmesi mümkün değildir. Şöyle ki, gerçek vekaletsiz iş görmenin gündeme gelebilmesi için vekaletsiz iş görenin bilinçli ve iradesiyle başkasının işini görme davranışını sergilemesi gerekir⁷⁰⁷. Soybağının reddi davası bakımından kocanın baba olması dolayısıyla maddi-manevi sorumluluklarını yerine getirirken başkası adına iş gördüğünün bilincinde ve iradesinde olduğu söylenemez⁷⁰⁸.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede ise, işin görülmesinin haksız olması dolayısıyla bir hak ihlal edilmekte olup aynı zamanda işi gören kendisine ya da bir üçüncü kişi adına menfaat sağlamak amacıyla hareket etmektedir⁷⁰⁹. Bu

⁷⁰⁵ Akçaal, "Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı," 441.

⁷⁰⁶ Bkz. 3.2.1.4.2.2.2 numaralı başlık s.183.

⁷⁰⁷ Pınar Uzun Şenol, "Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Hukuki Durumu," *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 3 (Temmuz 2014): 298; Kübra Ercoşkun Şenol, "Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görmenin Sistematik Açıdan Borçlar Kanunundaki Yeri Ve 2020 İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Durum," *AHBVÜHFD* 22, sy. 4 (Nisan 2019): 39-40.

⁷⁰⁸ Akçaal, "Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı," 453.

⁷⁰⁹ Uzun Şenol, "Vekaletsiz İş görme," 307; Ercoşkun Şenol, "Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görme," 40.

noktada, kocanın baba olması dolayısıyla yerine getirdiği sorumluluklarına ilişkin olarak haksız şekilde kendi ya da üçüncü bir kişinin menfaati için hareket etmediği de açıktır.

Sonuç olarak, çocuk için yapılmış olan masraf ve giderlerin biyolojik babadan, gerçek ya da gerçek olmayan vekaletsiz iş görme hükümleri çerçevesinde istenemeyeceği açıktır.

3.2.1.4.2.2.3. Sebepsiz Zenginleşme Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre, koca çocuk için yapmış olduğu masrafları biyolojik babadan sebepsiz zenginleşme hükümleri⁷¹⁰ çerçevesinde talep edebilecektir⁷¹¹. Şöyle ki, Soybağının reddi davası kapsamında, kocanın çocuk için yaptığı masrafları biyolojik babadan “sonradan ortadan kalkan sebebe dayanan zenginleşme” çerçevesinde talep etmesi gerekir⁷¹². Çünkü koca, baba olduğu inancıyla ve bu inancın gerektirdiği sorumlulukla çocuk için eğitim, bakım vs. giderleri karşılamıştır. Ancak soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin kararın kesinleşmesiyle bu masrafların yapılmasına sebebiyet veren koca ile çocuk arasındaki resmiyetteki soybağı ilişkisi geçmişe etkili olarak ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla var olan ve sonradan ortadan kalkan soybağı ilişkisi ile kocanın yapmış olduğu masraflar sonucunda biyolojik baba zenginleşen konumuna gelmektedir. Bu sebeple koca, evlilik birliği içinde baba olduğu düşüncesiyle çocuk için yapmış olduğu eğitim, bakım vs. masrafları biyolojik babadan, *sonradan ortadan kalkan sebebe dayanan zenginleşme*

⁷¹⁰ TBK m. 77: “Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülük, özellikle zenginleşmenin geçerli olmayan veya gerçekleşmemiş ya da sona ermiş bir sebebe dayanması durumunda doğmuş olur”.

⁷¹¹ Akçaal, “Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı,” 437; Altıner Yolcu, “Biyolojik Baba,” 258.

⁷¹² Akçaal, “Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı,” 443; Altıner Yolcu, “Biyolojik Baba,” 262.

haline dayanarak sebepsiz zenginleşme çerçevesinde talep edebilmesi uygun görülmektedir⁷¹³.

3.2.1.4.2.2.3. Kabul Kararının İnşai Hüküm Teşkil Etmesi ve Sonuçları

İnşai hüküm şekli anlamda kesinleşmesi ile birlikte icra edilmesine gerek olmaksızın tüm etkilerini göstermeye başlar⁷¹⁴. Ancak istisnai bazı durumlarda inşai hükmün fer'isi olan eda hükmü niteliğindeki kararlar icra edilebilir nitelikte olabilir⁷¹⁵.

Soybağının reddi davası kapsamında asıl hükmün fer'isi olan ve eda hükmü ihtiva eden yargılama giderleri, vekalet ücreti gibi alacaklar icraya elverişlidir⁷¹⁶. Kural olarak eda hükmünün icra edilebilir olması, hükmün kesinleşmiş olmasına bağlı değildir⁷¹⁷. Fakat, HMK m. 350/2 ve 367/2 hükümlerinde düzenlenen istisnai kural gereğince; kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin davalarda verilen kararlar kesinleşmeden icraya konu olamazlar. Öncelikle inşai hüküm niteliğindeki soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin kararın kesinleşmesi gereklidir ki ona bağlı eda hükmü niteliğindeki diğer kararlar icra edilebilir olsun. Dolayısıyla, soybağının reddi davası kesinleşmeden buna bağlı eda hükmü niteliğindeki nafaka, tazminat gibi alacaklar cebri icraya konu edilemez. Bunun sebebi ise, bu tür mali alacakların soybağının reddi davasının kabulü kararı ile doğrudan bağlantılı olmalarıdır.

Burada son olarak tartışılması gereken bir diğer husus ise; inşai hükümlerin maddi anlamda kesin hüküm etkisine haiz olup olmadığı hususudur. Doktrindeki bir görüş⁷¹⁸, inşai hükmün maddi anlamda kesin hüküm etkisini barındırmadığını savunmaktadır. Bu görüş taraftarları, inşai hükmün inşai

⁷¹³ Altınar Yolcu, "Biyolojik Baba," 265.

⁷¹⁴ Önen, *İnşai Dava*, 195; Tanrıver, *Aile Mahkemeleri*, 38.

⁷¹⁵ Önen, *İnşai Dava*, 196; Bilgin, *Babalık Davası*, 520.

⁷¹⁶ Büyük, *İnşai Hüküm ve İnşai Dava*, 134.

⁷¹⁷ Büyük, *İnşai Hüküm ve İnşai Dava*, 171.

⁷¹⁸ Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 169; Kuru, *Muhakeme Cilt 5*, 5092 vd.

etkisi dolayısıyla maddi anlamda kesin hüküm etkisinin varlığına ihtiyaç duyulmadığını belirtir⁷¹⁹. Bu görüşe göre, inşai hükmün değiştirilememesi ve tekrar mahkeme önüne götürülememesinin nedeni maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesinden değil, inşai etkisinden kaynaklanır⁷²⁰.

Kanaatimizce inşai hüküm, kurucu yenilik doğuran ve herkese karşı ileri sürülebilir bir etki ihtiva eder⁷²¹. Maddi anlamda kesin hükmün nispiyet özelliğinin bir istisnası, inşai hükmün barındırdığı inşai etki olarak sayılmaktadır⁷²². Maddi anlamda kesin hüküm ile hukuki güvenliği sağlar nitelikteki dava konusunun tekrar mahkeme önüne getirilememesi hususu inşai etki bakımından geçerli değildir⁷²³. Başka bir anlatımla, inşai etki tek başına maddi anlamda kesin hüküm etkisi barındırmaz⁷²⁴. Bu sebeptir ki, inşai hükmün kesin hüküm etkisini barındırmadığı düşüncesi, inşai hükümle amaçlanan gayeye uygun düşmez. Keza inşai hükme maddi anlamda kesin hüküm etkisinin sağlanması halinde inşai hükmün hatalı olduğu savunularak inşai hükümle ortaya çıkan sonuçların tekrar mahkeme önüne getirilmesi ihtimali bertaraf edilmektedir. Bu sebeple inşai hükmün, usul ekonomisi ve hukuki güvenlik kurumlarını tahsis edebilmesi amacıyla maddi anlamda kesin hüküm etkisine de sahip olduğu söylenebilir⁷²⁵. Sonuç olarak inşai hükmün inşai etki ile birlikte maddi anlamda kesin hüküm etkisi ihtiva ettiğini söylemek yanlış olmaz⁷²⁶.

Soybağının reddi davasının esastan kabulü kararının inşai hükmün yanı sıra maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesinin bir sonucu da kesin delil niteliği

⁷¹⁹ Kuru, *Usul C. 5*, 5092 vd.

⁷²⁰ Kuru, *Usul C. 5*, 5092 vd.

⁷²¹ Bilgin, *Babalık Davası*, 523; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 334.

⁷²² Bahattin Aras, *Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi* (Ankara: Yekin Yay., 2014), 15; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 342.

⁷²³ Büyük, *İnşai Dava Ve İnşai Hüküm* 227; Bilgin, *Babalık Davası*, 523.

⁷²⁴ Bilgin, *Babalık Davası*, 523.

⁷²⁵ Bilgin, *Babalık Davası*, 523; Büyük, *İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, 227.

⁷²⁶ Büyük, *İnşai Dava ve İnşai Hüküm*, 227.

ihtiva etmesidir⁷²⁷. Bunun anlamı ise, soybağının reddi davası kapsamında verilen kesin delil niteliğindeki karar ile uyuşmazlığa ilişkin maddi vakıaların ispat edilmiş olarak kabul edilmesi ve hâkimin söze konu kesin delilin aksine bir karar veremeyecek olmasıdır⁷²⁸. Bu karar tüm yargı merciilerini ve idari makamları bağlar nitelikte olup mahkemenin re'sen gözetmesi gereken bir husustur⁷²⁹. Soybağının reddi davasının esastan kabulü halinde resmiyetteki baba ile çocuk arasındaki velayet ilişkisi son bulacağından velayete, nafakaya, bakım ve eğitim giderlerine ilişkin diğer davalar bakımından da bu karar kesin delil niteliğine sahiptir.

3.2.1.4.3. Davanın Esastan Reddi Kararı

Soybağının reddi davası kapsamında elde edilen delillerin değerlendirilmesinin ardından koca ile çocuk arasında biyolojik anlamda bir soybağı ilişkisi bulunduğu tespitine varılırsa babalık karinesi çürütülememiş olacağından hâkim davayı esastan reddeder.

Soybağının reddi davasının esastan reddine ilişkin karar, kabulüne ilişkin kararın aksine inşai bir hüküm niteliğinde değildir⁷³⁰. Çünkü davanın reddi halinde verilen karar baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin varlığını tespit eder niteliktedir⁷³¹. Dolayısıyla, soybağının reddi davasının inşai dava olması sebebiyle bu davanın esastan reddine ilişkin verilecek olan bir menfi tespit hükmü niteliğindedir⁷³².

⁷²⁷ Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 828; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 281; Tarım, "Soybağının Reddi Davası", 170;

⁷²⁸ Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul*, 281; Mine Akkan, "Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Delil Niteliği," *DEÜHFD Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan* 11, özel sy. (2009): 8; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 698; Tanrıver, *Medeni Usul C.1*, 828.

⁷²⁹ Akkan, "Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Delil Niteliği," 7.

⁷³⁰ Önen, *İnşai Dava*, 167; Bilgin, *Babalık Davası*, 526.

⁷³¹ Önen, *İnşai Dava*, 167; Bilgin, *Babalık Davası*, 526.

⁷³² Bilgin, *Babalık Davası*, 527.

3.2.1.4.4. Davanın Esastan Reddi Kararının Sonuçları

Soybağının reddi davasının esastan reddine ilişkin menfi tespit hükmü, maddi anlamda kesin hüküm etkisine sahip olması dolayısıyla kesin delil niteliğine de haizdir⁷³³. Bunun yanı sıra söz konusu ret kararı tespit hükmü ihtiva eder nitelikte olduğundan ilamlı icraya da elverişli değildir⁷³⁴. Ancak soybağının reddi davasının esastan reddine karar verilse dahi asıl hükmün fer'isi niteliğindeki vekalet ücreti, yargılama giderleri, nafaka, tazminat gibi maddi taleplere ilişkin kararın eda hükmü olması dolayısıyla icraya elverişlidir.

HMK m. 326/1 hükmüne göre, *“Kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir”*. Dolayısıyla, soybağının reddi davasının esastan reddine karar verilmesi halinde yargılama ücreti aleyhine hüküm kurulan tarafa yükletilecektir.

Soybağının reddi davasının esastan reddi kararı bir menfi tespit hükmü niteliğinde olması ve maddi anlamda kesin hüküm etkisine sahip olmasından dolayı kararın şekli anlamda kesinleştiği tarihten itibaren aynı uyuşmazlık konusunun yeniden mahkeme önüne getirilmesi mümkün olmaz. Öte yandan, daha önce de belirttiğimiz üzere⁷³⁵, soybağının reddi davasında tarafların üstün nitelikte özel menfaatlerinin ve kamu menfaatinin bulunması dolayısıyla her durumda maddi anlamda kesin hüküm öne sürülerek davanın tekrar mahkeme önüne getirilemeyecek olması ağır sonuçlar doğurabilir. Örneğin, kocanın açtığı soybağının reddi davasında, DNA testi yapılmaksızın mahkeme kararının kesinleşmesi halinde çocuğun tekrar bu davayı mahkeme önüne getiremeyecek olması çocuk bakımından korunan üstün nitelikteki kişi haklarının ve menfaatlerinin ihlali anlamına gelebilir. Bu nedenle, her ne

⁷³³ Bilgin, *Babalık Davası*, 527.

⁷³⁴ Süha Tanrıver, *İlamlı İcranın Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi* (Ankara: Yetkin Yay., 1996), 67.

⁷³⁵ Bkz. 3.2.1.2.1. numaralı başlık s.169 ve 3.2.1.3. numaralı başlık s.176.

kadar soybağının reddi davasında verilen hüküm maddi anlamda kesin hüküm ihtiva etse de, somut olayın özelliklerine göre bu husus değerlendirilmeli ve dava hakkının devam edebileceği durumlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Yakın zamana kadar, kocanın soybağının reddi davasını açması ve bu davanın esastan reddedilmesi durumunda, anne ve çocuğun soybağının reddi davası nedeniyle kişilik haklarının zedelendiğini belirterek kocaya karşı açtığı manevi tazminat davası, Yargıtay tarafından kocanın anayasal şikayet hakkına sahip olduğu ve dava hakkının kullanımının kişilik haklarını zedelemeyeceği sebepleriyle reddedilmekteydi. Ancak Yargıtay HGK'nın konuya ilişkin yakın tarihte vermiş olduğu karar neticesinde; soybağının reddi davasının açılması halinde kocanın da kişilik haklarının zedelenebileceği, dolayısıyla bu davanın keyfi olarak açılmayacağı, sonuç olarak kocanın soybağının reddi davasını açmasının *anayasal dava açma hakkının kullanımı* şeklinde bir yorumun hatalı olacağı tespiti yapılmıştır⁷³⁶. Yargıtay HGK'nın konuya ilişkin bu kararının ardından, soybağının reddi davasının esastan reddedilmesi halinde anne ve çocuğun, somut olaya göre davacı kocaya karşı kişilik haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle manevi tazminat talebinde bulunabilmesinin yolu açılmıştır.

Kanaatimizce Yargıtay HGK'nın kararı isabetlidir. Şöyle ki, Yargıtay HGK önüne gelen somut olayı değerlendirmiş ve sonucunda kocanın açtığı soybağının reddi davasının esastan reddedilmesi halinde anne ve çocuğun, kocaya karşı manevi tazminat talebinde bulunabileceğine ilişkin karar vermiştir. Gerçekten de söze konu karardaki somut olayda, soybağının reddi davasını açan kocanın, dayandığı deliller yargılama dışı elde ettiği sperm testleridir. Bu testler aynı uzmandan ve yakın tarihlerde alınmış olmasına rağmen birbiriyle çelişmektedir. Kararda da belirtildiği üzere, kocanın yaşının

⁷³⁶ Yargıtay HGK, 2017/1452 E., 2021/251 K., 11.03.2021 tarihli kararı için bkz. <https://www.kazanci.com.tr/> . (erişim 22.05.2023).

ileri olması ve sperm testlerinin birbiriyle çelişiyor olması dolayısıyla bu testlerin vakıa kapsamında delil niteliği arz etmesi söz konusu olmamaktadır. Öte yandan koca, soybağının reddi davasını açmadan önce anne aleyhine zina sebebiyle açtığı boşanma davasından da feragat etmiştir. Sonrasında tekrar açılan boşanma davasında ise çift boşanmış ve koca, kusurunun daha ağır olması dolayısıyla tazminata hükmedilmiştir. Ayrıca kocanın, çocukların doğumlarından çok sonra soybağının reddi davasını açmış olması da hayatın olağan akışına aykırı görülmüştür. Sonuç olarak tüm bu sebepler değerlendirildiğinde kocanın, dava hakkını kötüye kullandığı şeklinde yorum yapılması isabetlidir. Dolayısıyla anne ve çocuğun soybağının reddi davasının esastan reddedilmesi halinde kişilik haklarının ihlal edildiğini öne sürerek manevi tazminat talebinde bulunmaları haklı görülmelidir.

Öte yandan anne ve çocuğun, kocanın açtığı ve esastan reddedilen soybağının reddi davası dolayısıyla manevi tazminat talebinde bulunmaları hususunun, her somut olay açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Nitekim çocuğun biyolojik babasının başka bir erkek olduğuna dair elinde kuvvetli deliller olan kocanın soybağının reddi davasını açma hakkını kullanmış olması halinde bu durumun *anayasal dava açma hakkı* kapsamında değerlendirilmesi mümkündür

3.3. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA KANUN YOLLARI

3.3.1. Olağan Kanun Yolları

Olağan kanun yolları, 6100 sayılı Hukuk Muhkamelesi Kanunu'nda istinaf ve temyiz kanun yolları olarak düzenlenmiştir. Buna göre, ilk derece mahkemesinin verdiği kararlara karşı istinaf kanun yoluna; istinaf mahkemesinin verdiği kararlara karşı ise, temyiz kanun yoluna başvurulabilmektedir.

Çalışmanın bu başlığında, olağan kanun yolları olan istinaf ve temyiz kanun yollarının soybağının reddi davası bakımından önem arz eden hususlarına değinilmiştir.

3.3.1.1. İstinaf KanunYolu

3.3.1.1.1. Genel Olarak

İstinaf kanun yolunun amacı, ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararları maddi ve hukuki yönleriyle yeniden incelenmesidir⁷³⁷. Hukuk yargılaması bakımından istinaf incelemesini gerçekleştirmekle görevli mahkemeler ise Bölge Adliye Mahkemeleridir⁷³⁸. Bölge Adliye Mahkemelerinin hukuk daireleri, ilk derece hukuk mahkemelerinin vermiş olduğu kararları inceleme yetkisine sahip yargı merciileridir⁷³⁹.

Belirtilmelidir ki, malvarlığına ilişkin olmayan bütün nihai kararlar için istinaf kanun yoluna başvurulabilir⁷⁴⁰. HMK m. 341 hükmünde bahsedilen istinaf kanun yollarına başvurulabilir nitelikteki ilk derece mahkemesinin verdiği nihai kararlara aile mahkemesi tarafından verilmiş olan nihai kararlar da dahildir. Dolayısıyla, aile mahkemesinin bakmakla görevli olduğu soybağının reddi davasında verilen kararlara ilişkin olarak istinaf kanun yoluna başvurulabilmektedir.

İstinaf kanun yoluna başvuru nedenlerine ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda genel bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Ancak HMK m. 353

⁷³⁷ Muhammet Özkes, *Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz)* (Ankara: TBB Yay., 2008), 7.

<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla-medeni-usul-hukuku.pdf>. (erişim 21.09.2023); Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 203; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 593; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 489.

⁷³⁸ Ali Pehlivan, "İstinaf Kanun Yolu ve Uygulamasının Değerlendirilmesi," *DEÜHF Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan* 21, özel sy. (2019): 972.

⁷³⁹ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 99; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 91.

⁷⁴⁰ Ejder Yılmaz, *İstinaf* (Ankara: Yetkin Yay., 2005), 55; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 204; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 601; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 490; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 304 vd.

hükmü incelendiğinde, usul ve esas itibarıyla hukuka ve yasaya aykırı olduğu düşünülen ilk derece mahkemesi kararlarına karşı istinaf kanun yoluna gidilebileceği yorumu yapılmaktadır⁷⁴¹.

Soybağının reddi davasında ilk derece mahkemesinin verdiği karara karşı istinaf kanun yoluna başvuru süresi, HMK m. 343 hükmüne göre, mahkeme kararının taraflara tebliğ edildiği tarihten itibaren iki haftadır⁷⁴². Eğer mahkeme kararı taraflara farklı günlerde tebliğ edilmişse, her bir taraf için iki haftalık süre kendisine kararın tebliğ olduğu tarih itibarıyla başlar⁷⁴³. Tarafların iki haftalık süreyi kaçırmaması halinde ilk derece mahkemesini dava kapsamında vermiş olduğu karar şekli anlamda kesinleşmiş olur ve taraflar kanun yoluna başvurma haklarını kaybederler. Bu durumda davanın kesinleştiği tarihin belirlenmesi, taraflardan hangisine tebligat en son gitmişse o tarih baz alınarak hesaplanır⁷⁴⁴.

Soybağının reddi davasında istinaf dilekçesinin tebliğ edilmiş olması halinde kişinin istinafa başvurma hakkı olmasa ya da bu hakka sahip olmasına rağmen iki haftalık istinafa başvuru süresini geçirmiş olsa dahi kendi istinafa başvurma nedenlerini de içeren bir cevap dilekçesini mahkemeye sunması durumunda katılma yoluyla istinafa başvurmuş sayılacaktır (HMK m. 348/1)⁷⁴⁵. Bununla birlikte, katılma yoluyla istinafa başvuru, asıl başvuruya bağlı olması dolayısıyla, istinaf kanun yoluna başvuran bu talebinden feragat ederse ya da istinaf talebi hakkında ön inceleme aşamasında ret kararı verilirse

⁷⁴¹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 204; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 601; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 490; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 304 vd.

⁷⁴² Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 597; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 667.

⁷⁴³ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 205.

⁷⁴⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 206; Bilgin, *Babalık Davası*, 530; Baki Kuru ve Burak Aydın, *Medeni Usul Hukuku El Kitabı Cilt 2* (Ankara: Yetkin Yay., 2021), 1348.

⁷⁴⁵ Timuçin Muşul, *Medeni Usul Hukuku* (Ankara: Adalet Yay., 2012), 566; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 205; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 614; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 601; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 672.

katılma yoluyla başvuran tarafın istinaf talebi de reddedilecektir (HMK m. 348/2) ⁷⁴⁶.

HMK m. 342/2 hükmünde istinaf dilekçesinin barındırması gereken hususlar sayılmıştır. HMK m. 342/2-e hükmüne göre, istinaf kanun yoluna başvuracak taraf, dilekçesinde mutlaka istinaf sebeplerine yer vermek zorundadır⁷⁴⁷. Zira HMK m. 355 hükmünün ilk cümlesinde, istinaf incelemesinin yalnızca istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplere bağlı kalınarak gerçekleştirileceği açıkça belirtilmiştir.

HMK m. 352/1-d hükmü uyarınca istinaf mahkemesi, dosyanın esasına girmeden önce bir ön inceleme aşaması gerçekleştirecek, akabinde eğer istinaf dilekçesinde istinaf sebeplerinin hiç gösterilmemiş olduğu tespit edilirse usul eksikliği sebebiyle davanın esasına girmeden istinaf başvurusunu reddedecektir⁷⁴⁸. Bu kural, istinaf sebepleriyle bağlılık kuralı olarak adlandırılmaktadır⁷⁴⁹. İstinaf kanun yolunu temyiz kanun yolundan ayıran en önemli farklılık, istinaf dilekçesinde gerekçelerin yazılması zorunluluğu ve istinaf mahkemesinin yazılan bu gerekçelerle kural olarak bağlı olmasıdır⁷⁵⁰. İstinaf sebepleri ile bağlılık kuralının istinası kamu düzenine ilişkin davalardır⁷⁵¹. Buna göre istinaf mahkemesinin, önüne gelen dosyanın kamu düzenine ilişkin olması halinde, bu durumu re'sen gözetip karara bağlaması gerekir⁷⁵².

⁷⁴⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 205; Çağatay Serdar Şahin, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca İstinaf Yargılamasında Ön İnceleme Aşaması," *DEÜHFD Prof. Dr. Durmuş Tezcan' a Armağan* 21, özel sy. (2019): 2687.

⁷⁴⁷ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 597; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 605; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 667.

⁷⁴⁸ Murat Özgür Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf* (Ankara: Adalet Yay., 2016), 210.

⁷⁴⁹ Sezin Aktepe Artık, "İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı," *TBBD* 134 (Ocak-Şubat 2018): 258. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1740> . (erişim 09.07.2023).

⁷⁵⁰ Aktepe Artık, "İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı," 258.

⁷⁵¹ Bilgin, *Babalık Davası*, 530; Aktepe Artık, "İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı," 260.

⁷⁵² Bilgin, *Babalık Davası*, 530; Aktepe Artık, "İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı," 260.

HMK m. 342/3 hükmüne göre, istinaf dilekçesinde istinafa başvuran tarafın kimlik bilgilerinin yer alması, imzasının bulunması ve başvuru kararın yeteri kadar açıklanması halinde dilekçe eksik olsa dahi HMK m. 355 hükmü çerçevesinde inceleme yapılacaktır. Bir başka deyişle, istinaf dilekçesinde istinaf gerekçeleri yazılmamış olsa dahi, dava kamu düzenine ya da emredici hukuk kurallarına aykırılık teşkil ediyorsa, istinaf mahkemesi re'sen dosyayı inceleyecektir⁷⁵³. Dolayısıyla bu durum, istinaf mahkemesinin dilekçede belirtilen sebeplerle bağlı olduğu kuralının istisnasını teşkil eder. Soybağının reddi davasında da, istinaf kanun yoluna başvuran taraf başvuru dilekçesinde kimliğini, imzasını ve başvuru kararı belirtmişse, istinaf mahkemesi HMK m. 342 hükmünde belirtilen hususların dilekçede yer almaması dolayısıyla dilekçeyi hemen reddetmeyecek ve re'sen kamu düzeni açısından bir aykırılık olup olmadığını inceleyecektir.

Tarafların kanun yollarına başvuru hakkından feragat etmeleri mümkündür⁷⁵⁴. Ancak kanun yollarına başvurma hakkından feragatin zamanı, feragatin geçerli olup olmadığını etkileyen önemli bir husustur. Soybağının reddi davasında, ilk derece mahkemesinin gerekçeli kararının kendilerine tebliğ edilmesinden önce tarafların istinaf kanun yoluna başvurma hakkından feragat etmesi mümkün değildir⁷⁵⁵. Bunun sebebi ise, bir hak doğmadan önce, o haktan feragat edilemeyecek olmasıdır⁷⁵⁶. Çünkü gerekçeli kararın taraflara tebliğ edilmemesi halinde tarafların halihazırda bir kanun yoluna başvuru hakları söz konusu değildir. Soybağının reddi

⁷⁵³ Çiftçi, *İstinaf*, 211; Ayşegül Atay Coşkun, "İstinaf Yargılaması," *TBBD* 135 (Mart- Nisan 2018): 271. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-135-1757> . (erişim 09.07.2023); Bilgin, *Babalık Davası*, 530; Aktepe Artık, "İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı," 266.

⁷⁵⁴ Arslan ve Tanrıver, *Yargı Örgütü Hukuku*, 175 vd.; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 310; İbrahim Ercan ve İbrahim Özbay, "Medeni Usul Hukukunda Kanun Yollarından Feragat," *EÜHFD* 10, sy. 3-4 (Aralık 2006), 434.

⁷⁵⁵ Ercan ve Özbay, "Kanun Yollarından Feragat," 434; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 206; Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, 865; Kuru, *Usul C. 5*, 4490; Yılmaz, *İstinaf*, 62.

⁷⁵⁶ Ercan ve Özbay, "Kanun Yollarından Feragat," 440; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 206; Yılmaz, *İstinaf*, 62.

davasında, istinaf kanun yoluna başvurulmasının ardından feragat beyanının sunulması halinde dosya istinaf mahkemesine gönderilmeksizin istinaf başvurusunun reddine karar verilir⁷⁵⁷. Soybağının reddi davasında, dosya istinaf aşamasında iken ancak henüz hüküm kurulmamışken istinaftan feragat mümkündür⁷⁵⁸. Bu durumda istinaf mahkemesi, istinaftan feragat nedeniyle istinaf başvurusunu reddeder (HMK m. 349).

Kural olarak istinaf mahkemesinde; karşı dava açılması, davaya müdahale talep edilmesi, davanın tekrar ıslah edilmesi, HMK m. 116/1 hükmü saklı tutulmak suretiyle, davaların birleştirilmesi, yetki sözleşmesinin yapılması, re'sen değerlendirilenler dışında yeni delillerin, yeni iddia ve savunmaların ileri sürülmesi mümkün değildir (HMK m. 357/1)⁷⁵⁹. Ancak belirtmek gerekir ki, bir istisna olarak re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu soybağının reddi davasında taraflar, istinaf kanun yolunda dahi yeni vakıa ve deliller öne sürebilecek olup istinaf mahkemesi tarafından da re'sen bu vakıa ve deliller değerlendirilir⁷⁶⁰. Bir başka anlatımla, kamu düzeninden olan soybağının reddi davası kapsamında, ilk derece mahkemesinde öne sürülmemiş olan vakıa ve deliller, istinaf mahkemesi önünde ileri sürülebileceği gibi istinaf mahkemesi de bu hususları kendiliğinden değerlendirip hükme esas alabilir⁷⁶¹.

⁷⁵⁷ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 206.

⁷⁵⁸ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 206.

⁷⁵⁹ Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 993; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 606; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 207; Muşul, *Medeni Usul*, 572; Bilgin, *Babalık Davası*, 532.

⁷⁶⁰ Nur Bolayır, "İstinafta Yeni Vakıa ve Delil İncelemesi," *TBBD* 134 (Ocak-Şubat 2018): 304-305; Mehmet Akif Tutumlu, "İstinaf Yargılamasında Yeni Vakıa- Delil Getirme Yasağı," *THD* 2, sy. 7 (Mart 2007): 59-62; Cenk Akil, "İstinaf Derecesinde Yeni Vakıa ve Delil İleri Sürme Yasağı Üzerine Düşünceler," *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 1 (Ocak 2018): 68; Atay Coşkun, "İstinaf Yargılaması," 264; Mazlum, "Teksif İlkesi," 137; Bilgin, *Babalık Davası*, 542.

⁷⁶¹ Aslı Aykutalp, *İstinaf Yargılamasında Yapılamayacak Taraf Usul İşlemleri (Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357. Maddesi Bağlamında)* (İstanbul: On İki Levha Yay., 2021), 99, 11; Mazlum, "Teksif İlkesi," 137.

Soybağının reddi davasında adli tatile ilişkin HMK m. 104 hükmü uygulama alanı bulmaz. Dolayısıyla soybağının reddi davasında istinafa başvuru süresi adli tatile denk gelmişse süre olağan şekilde işlemeye devam eder⁷⁶².

Kural olarak, istinaf kanun yoluna başvurulması hükmün icrasını durdurmamaktadır (HMK m. 350/1)⁷⁶³. Ancak bu durumun istinası olarak, kişiler hukukuna ilişkin davalar, aile hukukuna ilişkin davalar ve taşınmazın aynından doğan davalarda hükmün icrası ancak nihai kararının kesinleşmesine bağlıdır (HMK m. 350/2). Daha önce de bahsettiğimiz üzere, soybağının reddi davası her ne kadar aile hukukuna ilişkin bir dava olsa da soybağının reddi davasının kabulüne ilişkin karar inşai hüküm ihtiva etmektedir. Bu nedenledir ki, soybağının reddi davasının kabulü kararının etki doğurması için kesinleşmiş olması gerekmez. Ancak soybağının reddi davasında asıl talebin fer'isi niteliğindeki mali taleplerin HMK m. 350/1, m. 367/2 hükümleri gereği icra edilebilmesi için kesinleşmiş olması şarttır. Dolayısıyla söz konusu mali haklar bakımından nihai karar kesinleşmedikçe cebri icra yoluna başvurulamaz⁷⁶⁴. Soybağının reddi davası kapsamında istinaf kanun yoluna başvuru durumunda ilk derece mahkemesinin kurduğu mali haklara ilişkin kurmuş olduğu hükmün kesinleşmeden icra edilebilmesi mümkün olmadığından istinaf mahkemesinden icranın geri bırakılması kararının talep edilmesi ya da teminat gösterilmesi de gerekmez⁷⁶⁵.

Medeni yargılama hukukunda kural olarak yargılamanın tüm aşamaları tamamlanmadan bir hükmün kesinleşmesi mümkün değildir⁷⁶⁶. Kanun yoluna başvurulması halinde hükmün kesinleşmesinin engellenmesi,

⁷⁶² Kuru ve Aydın, *El Kitabı Cilt 2*, 1655 vd.

⁷⁶³ Atalı ve Ermenek, *Medeni Usul*, 614; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 601; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 672.

⁷⁶⁴ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 206-207.

⁷⁶⁵ Bilgin, *Babalık Davası*, 532; Özbay ve Aksan Nar, "Tanımanın İptali Davası," 220; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 207.

⁷⁶⁶ Muhammet Özkes, *Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz)*, 3.

erteleyici etki olarak tanımlanmaktadır⁷⁶⁷. Ancak bu etki hükmün icrasını her zaman durdurmaz⁷⁶⁸. Soybağının reddi davası bakımından da istinaf kanun yoluna süresinde başvurmakla ilk derece mahkemesinin verdiği hükmün kesinleşmesinin önüne geçilmektedir.

Soybağının reddi davası bakımından soybağının reddi talebinin kabulüne ilişkin olarak istinaf kanun yoluna başvurulması halinde davanın esastan kabulü kararıyla ortaya çıkan şahsi ve mali tüm sonuçlar bakımından da erteleyici etki gündeme gelir. Ancak soybağının reddi davası kapsamında verilen inşai nitelikte kabul kararının için değil yalnızca bu kararın mali nitelikteki fer'ilerine ilişkin istinaf kanun yoluna başvurulması halinde soybağının reddi davasının kabulüne ilişkin karar kesinleşir. Örneğin, soybağının reddi davasını açan kocanın davasının kabulüne karar verilmiş ancak tazminat ve nafakaya ilişkin taleplerinin reddine karar verilmiştir. Koca yalnızca tazminat ve nafakaya ilişkin red kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş ancak soybağının reddi davasının kabulü kararına karşı başvurmamışsa, davanın kabulüne ilişkin karar kesinleşecektir. Dolayısıyla istinaf konusu edilen nafaka ve tazminat, ilamlı icranın konusu yapılabilecektir.

3.3.1.1.1. Verilebilecek Kararlar

HMK m. 353 hükmünde istinaf mahkemesi tarafından verilebilecek kararlar sayılmıştır. Buna göre istinaf mahkemesi, yapacağı inceleme sonucunda ilk derece mahkemesinin kararında usul ve esas yönünden bir eksiklik, hata ya da hukuka aykırılık görmezse istinaf başvurusunun esastan reddine hükmeder⁷⁶⁹. Yargılamada eksiklik olmamakla birlikte kanun hükmü yanlış veya eksik olarak somut olaya uygulanmış ya da kararın gerekçesinde

⁷⁶⁷ Özkes, *İstinaf ve Temyiz*, 3.

⁷⁶⁸ Özkes, *İstinaf ve Temyiz*, 3.

⁷⁶⁹ Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 304; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 666; Yılmaz v.dğr, *Medeni Usul*, 607; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 508; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul*, 628.

yanlılık yapılmışsa ve yeniden yargılama yapılmasına gerek yoksa, istinaf mahkemesi kararın düzeltilerek yeniden esas hakkında karar verilmesine hükmeder⁷⁷⁰. İstinaf mahkemesi, istinaf başvurusunun haklılığına kanaat getirirse, istinaf başvuru sebeplerine göre kararın kaldırılıp ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verebileceği gibi istinaf gerekeçesine göre yeniden esas hakkında karar da verebilir⁷⁷¹.

Soybağının reddi davasında, HMK m. 342/3 hükmünün HMK m. 355 hükmüne yaptığı atıfla, istinaf dilekçesinde istinaf nedenlerinin hiç gösterilmemiş olması ancak kamu düzenine ilişkin bir aykırılığın görüldüğü durumlar, ön inceleme safhasında istinaf mahkemesi tarafından re'sen değerlendirilecek ve istinaf başvurusu usulden reddedilmeyecektir. Bununla birlikte ön inceleme aşamasında reddedilmeyen soybağının reddi davasında, dosyanın esası incelendikten sonra kamu düzenine ilişkin bir aykırılık olmadığı tespit edilirse, istinaf başvurusu esastan reddedilir⁷⁷².

⁷⁷⁰ Melis Taşpolat Tuğsavul, "İstinaf İncelemesi Sonucu Verilebilecek Kararlar," *TBBDD* 134 (Ocak – Şubat 2018): 315. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-> . (erişim 06.06.2023); Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 304-305.

⁷⁷¹ Bilgin, *Babalık Davası*, 543; Taşpolat Tuğsavul, "İstinaf İncelemesi Sonucu Verilebilecek Kararlar," 320.

⁷⁷² Murat Atalı, "Hakimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi ve İstinaf İncelemesinin Sebebe Bağlılığı," 746. Yargıtay 9. HD., 2018/1935 E., 2018/20190 K., 12.11.2018 tarihli kararı: "...Öte yandan davacı vekilinin yasal süresi içinde istinafa başvurduğu tartışmasız olup, istinaf başvurusunun "Süreden Reddine" şeklinde hüküm kurulması da hatalıdır. İstinaf gerekçelerini içermese de kanun yoluna süresi içinde başvuru halinde HMK'nın 355. maddesi uyarınca kamu düzeni yönünden resen inceleme yapılmalı ve bu durumda başvurunun esastan reddine karar verilmesi gerektiğinde dahi aynı Kanun'un 352. maddesi yerine 353/1 (b) 1. maddesine göre karar verilmelidir. Aksi halde yasal süresi içinde yapılan istinaf başvurusunun süreden reddine karar verilmesi şeklinde çelişkili bir durum söz konusu olur.

Gerekçeli istinaf başvurusu süresinden sonra olsa bile kararda kamu düzeni bakımından inceleme yapıldığı belirtilmeli ve başvurunun reddine karar verilmesi gerektiği hallerde ise, HMK'nın 352. maddesi uyarınca usulden red yerine, aynı Kanun'un 353 1 (b) 1. maddesi gereği başvurunun esastan reddine dair hüküm kurulmalıdır. Zira HMK'nın 352. maddesinde yazılı koşulların varlığı halinde "gerekli karar verilir" ibaresi yazılıdır ve kamu düzeni yönünden inceleme yapıldığına göre gerekli karar, HMK 353 1 (b) 1. madde kapsamındadır". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 21.05.2023).

Soybağının reddi davasında, HMK m. 353/1-a hükmüne göre istinaf mahkemesi ancak; yasaklı hâkimin hüküm kurmuş olması, hâkimin reddi nedenleri mevcutken hâkimin bu hususu görmezden gelerek hüküm kurmuş olması, yetkisiz ve görevsiz mahkemenin hüküm kurmuş olması, dava şartlarına aykırılığın mevcut olması, usulsüz şekilde davanın ve karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine ya da ayrılmasına karar verilmiş olması, dava kapsamında toplanan delillerde ya da bu delillerin değerlendirilmesinde eksiklik olmuş olması ve en nihayetinde tarafların taleplerinin bir kısmına ilişkin hüküm kurulmamış olması hallerinde, kararının kaldırılarak yeniden yargılama yapılması adına dosyayı ilk derece mahkemesine gönderilmesine kararı verebilir. Bunlar haricinde ilk derece mahkemesinin kararında bir usule aykırılık söz konusuysa istinaf mahkemesi davanın esasına geçerek dosyayı incelemeli ve esas hakkında bir hüküm kurmalıdır⁷⁷³.

Doktrinde bizim de katıldığımız bir görüşe göre⁷⁷⁴, re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda ilk derece mahkemesinin yargılamayı bu ilkeyle bağdaşmayacak şekilde yürütmesi halinde, bu husus her ne kadar usule ilişkin bir eksiklik olarak kabul edilse de, istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararı usulden reddetmemeli ve esas hakkında yeni bir hüküm kurmalıdır. Bunun sebebi ise, yukarıda da belirttiğimiz üzere istinaf mahkemesinin usule ilişkin bir eksiklik dolayısıyla dosyayı geri gönderebilmesi için bu eksikliğin HMK m. 353/1-a hükmünde bahsedilenlerden biri olması gerekliliğidir.

İlk derece mahkemesi hakiminin yalnızca karinelere dayanarak ve DNA analizi yoluna gitmeksizin bir hüküm kurmuş olması, uyuşmazlığın çözümünde etkili olacak önemli bir delili toplamaktan ve değerlendirmekten

⁷⁷³ Bilgin, *Babalık Davası*, 544; Tolga Akkaya, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası* (Ankara: Yetkin Yay., 2017), 533-534.

⁷⁷⁴ Akkaya, *Boşanma Davası*, 533.

imtina ettiği anlamına gelir. Böyle bir kararın istinaf mahkemesi önüne gelmesi halinde ise, HMK m. 353/1-a (6) hükmüne göre, “Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması” dolayısıyla kararın kaldırılarak davanın yeniden görülmesi için kararı veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmadan kesin olarak karar verilir.

3.3.1.2. Temyiz Kanun Yolu

3.3.1.2.1. Genel Olarak

Kanuna ve usule aykırı olarak kısmen ya da tamamen hatalı olan alt mahkeme kararlarının hukukilik yönünden denetiminin gerçekleştirilmesini sağlayan üçüncü derece olağan kanun yoluna temyiz kanun yolu denilmektedir⁷⁷⁵. HMK m. 361/1 hükmünde, Bölge Adliye Mahkemesinin temyiz edilebilir nitelikteki nihai kararlarına karşı ve hakem kararlarının iptali kararlarına karşı temyiz kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. HMK m. 362/1 hükmünde ise temyiz kanun yoluna başvurulamayacak haller sayılmıştır.

HMK m. 362/1-d hükmüne göre, “Soybağına ilişkin sonuçlar doğuran davalar hariç olmak üzere, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davalarla ilgili kararlar” için temyiz kanun yolu açık değildir. Hükmün lafzından anlaşılabileceği üzere, soybağına ilişkin davalardan olan soybağının reddi davası kapsamında istinaf mahkemesinin nihai kararına karşı temyiz kanun yolu açıktır. Soybağı davalarının temyize kabil olmasının sebebi ise, bu davaların kamu düzenini ilgilendirmesidir⁷⁷⁶.

⁷⁷⁵ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 679; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 611; Tanrıver, *Medeni Usul Cilt 2*, 88; Kuru ve Aydın, *Ders Kitabı*, 511.

⁷⁷⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 209; İbrahim Özbay, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre İstinaftan Sonraki Temyiz Sistemimizde Temyiz Edilebilen Ve Edilemeyen Kararlar,” *İÜHFM* 69, sy. 1-2 (Aralık 2011): 430-431; Bilgin, *Babalık Davası*, 548.

Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun 25.01.2023 tarih ve 1 sayılı kararı⁷⁷⁷ ile TMK m. 282 ila 320 arasındaki hükümler kapsamında yer alan davalar bakımından verilen hükümler Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin iş bölümüne gireceği belirlenmiştir. Dolayısıyla Bölge Adliye Mahkemesi'nin soybağının reddi davasında verdiği karar, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından temyiz incelemesi gerçekleştirilecektir.

Soybağının reddi davasında temyize başvuru süresi, istinaf mahkemesinin nihai kararının taraflara tebliğ edildiği tarihten itibaren iki haftadır (HMK m. 361/1)⁷⁷⁸.

HMK m.103/1-b hükmü gereği, soybağının reddi davasında adli tatile ilişkin hükümler uygulama alanı bulmaz. Dolayısıyla soybağının reddi davasında temyiz kanun yoluna başvuru zamanı adli tatile denk gelse dahi normal sürenin işleyişi devam eder ve HMK m. 104 hükmü uygulama alanı bulmaz⁷⁷⁹.

Kanun koyucu HMK m. 366 hükmünde, istinaf kanun yolunu düzenleyen HMK m. 343 – 349 ve m. 352 hükümlerine atıf yaparak bu hükümlerin temyiz kanun yolunda da uygulama alanı bulacağını açıkça düzenlemiştir. Buna göre, temyiz dilekçesine karşı, dilekçenin tarafa tebliğ tarihinden itibaren iki haftalık süre içerisinde temyize cevap dilekçesi sunulabilir (HMK m. 347/2). Yine taraflar, temyiz süresinin geçirilmesi nedeniyle temyize başvurma hakkını yitirmişse ya da bu hak hiç doğmamış olsa bile temyiz dilekçesinin kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren iki haftalık süre içerisinde mahkemeye sunacağı cevap dilekçesinde yeni sebepler de belirterek temyize katılma yoluyla başvurabilir (HMK m. 348/1)⁷⁸⁰.

⁷⁷⁷ RG. 27.01.2023, sy. 32086.

⁷⁷⁸ Tanrıver, *Medeni Usul Cilt 2*, 97; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 614; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 682; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 521.

⁷⁷⁹ Kuru ve Aydın, *El Kitabı Cilt 2*, 1655 vd.

⁷⁸⁰ Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 966; Yılmaz, *Şerh*, 1462; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 210.

Soybağının reddi davasında HMK m. 349/1 hükmüne göre, taraflara istinaf mahkemesinin nihai kararı tebliğ olunmadan önce tarafların, temyiz kanun yoluna başvurma hakkından feragat etmeleri mümkün değildir⁷⁸¹. Bunun sebebi ise, bir hak doğmadan önce, o haktan feragat edilemeyecek olmasıdır⁷⁸².

Temyiz kanun yoluna ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki hükümler, soybağının reddi davası için de geçerlilik kazanmaktadır. Ancak soybağının reddi davasının kamusal niteliği ve re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı bir dava olması nedeniyle temyiz kanun yoluna ilişkin hükümlerin uygulanmasında bir takım özel durumlar mevcuttur. Bu özel durumlardan biri; istisnai olarak temyiz incelemesinin soybağına ilişkin davalarda duruşmalı olarak yapılıyor olabilmesidir (HMK m. 369/2- 2. cümle). Çünkü kural olarak temyiz incelemesi dosya üzerinden yapılmaktadır (HMK m. 369/2- 1. cümle). Dolayısıyla soybağının reddi davasında taraflardan birisi, temyiz ya da cevap dilekçesinde temyiz incelemesinin duruşmalı olarak gerçekleştirilmesini talep edebilir. HMK m. 369/2 hükmüne göre, *"...Taraflardan biri temyiz veya cevap dilekçesinde duruşma yapılmasını talep etmiş ise Yargıtay'ca bir gün belli edilerek taraflara usulen davetiye gönderilir. Tebliğ tarihi ile duruşma günü arasında en az iki hafta bulunması gerekir; taraflar gelmişlerse bu süreye bakılmaz. Tebligat gideri verilmemişse duruşma talebi dikkate alınmaz. Duruşma giderinin eksik ödenmiş olduğu anlaşılırsa, dairenin başkanı tarafından verilecek bir haftalık kesin süre içinde tamamlanması, aksi hâlde duruşma talebinden vazgeçilmiş sayılacağı, duruşma isteyene yazılı olarak bildirilir. Verilen süre içinde giderler tamamlanmadığı takdirde, Yargıtay incelemesini dosya üzerinde yapar"*.

Soybağının reddi davasında, hüküm şekli anlamda kesinleşmediği sürece cebri icraya konu olamaz (HMK m. 367/2). HMK m. 367/2 hükmünün soybağının reddi davasında hükmedilen fer'i nitelikteki mali alacaklara ilişkin olduğu söylenebilir. Çünkü soybağının reddi davasının esastan kabulü kararı

⁷⁸¹ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 617.

⁷⁸² Ercan ve Özbay, "Kanun Yollarından Feragat," 445; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 206; Yılmaz, *İstinaf*, 62.

inşai etki doğurur ve kararın kesinleşmesine gerek olmaksızın kendiliğinden sonuçlarıyla birlikte ortaya çıkar⁷⁸³. Ancak soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin kararının kesinleşmesiyle birlikte hükmün fer'isi olan eda hükmü niteliğindeki mali alacaklara ilişkin (nafaka, faiz, tazminat vs.) kararlar icraya kabil niteliktedir ve ilamlı icra yoluyla yerine getirilmesi mümkündür⁷⁸⁴.

Soybağının reddi davasında temyiz başvurusunun kötü niyetli olarak ya da haksız şekilde yapılmış olması halinde, kötü niyetli olarak temyize başvuran tarafın, yargılama giderlerini, diğer tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırılan vekâlet ücretinin tamamını veya bir kısmını ödemesine hükmedilir (HMK m. 329)⁷⁸⁵. Ancak vekâlet ücretinin miktarı hakkında uyuşmazlık çıkarsa ya da mahkeme miktarı fahiş bulursa, vekalet ücretine ilişkin bu miktar mahkeme tarafından belirlenir. Kötü niyetli temyiz başvurusu yapan taraf ya da buna sebebiyet veren vekili, beş yüz ila beş bin Türk Lirası tutarında disiplin para cezasına mahkum edilir.

Doktrinde bir görüşe göre⁷⁸⁶, bu hüküm soybağının reddi davasında çocuğa atanmış ve kötü niyetli olarak temyize başvurmuş olan kayyım hakkında da uygulanmalıdır. Başka bir anlatımla, soybağının reddi davasında çocuğun temsili için bir kayyım atanmışsa ve bu kayyım kötü niyetli olarak temyiz kanun yoluna başvurmuşsa, kayyım hakkında HMK m. 329/2 hükmü gereği disiplin para cezası uygulanması gerekir.

3.3.1.2.2. Verilebilecek Kararlar

Temyiz kanun yolunda Yargıtay'ın verebileceği kararlar; bozma, onama ya da düzelterek onamadır⁷⁸⁷. Yargıtay'ın istinaf mahkemesinin vermiş olduğu

⁷⁸³ Bkz. 3.2.1.4.2.3 numaralı başlık s.188.

⁷⁸⁴ Bkz. 3.2.1.4.2.3 numaralı başlık s. 188.

⁷⁸⁵ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 618; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 689.

⁷⁸⁶ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 211.

⁷⁸⁷ Muşul, *Medeni Usul*, 585; Tanrıver, *Medeni Usul Cilt 2*, 107; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 619; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 687; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 531;

nihai kararı usule ve yasaya uygun görmesi halinde onama kararı verir⁷⁸⁸. İstinaf mahkemesinin verdiği kararda, uygulanan kanun maddesi doğru olmakla beraber kanunun yanlış uygulanmış olması durumunda, yeni bir yargılama yapılmasına da ihtiyaç görülmezse Yargıtay, düzelterek onama kararı verir⁷⁸⁹. Düzelterek onama kararının hükme bağlanmasının amacı, asıl olarak usul ekonomisine hizmet etmesi sebebiyledir⁷⁹⁰. Eğer Yargıtay, yapılan inceleme sonucunda temyiz nedenlerinin yerinde olduğunun ya da istinaf mahkemesinin vermiş olduğu kararın usule ve yasaya aykırı olduğunun tespitine varırsa, bu durumda kısmen ya da tamamen bozma kararı verir⁷⁹¹.

Soybağının reddi davası bakımından bozma nedenleri arasında sayılabilecek hallere örnek olarak; aktif dava ehliyeti bulunmayan kişiler tarafından davanın açılmış ve bu durum göz ardı edilerek hükmün kurulmuş olması⁷⁹², davanın sonucuna etki edecek nitelikte DNA analiz raporunun alınmaksızın bir hüküm kurulmuş olması, hak düşürücü sürelerin geçirilmesi durumunda hâkimin haklı sebebin olup olmadığını araştırmaksızın davayı reddetmiş

Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, *Hukuk Muhakemeleri Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku* (Ankara: Yetkin Yay., 2011), 827.

⁷⁸⁸ Nilüfer Güneysu Boran, "Medeni Yargılama Hukukunda Düzelterek Onama Kararı," *TAAD* 4, sy. 14 (Temmuz 2013): 330; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 706; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 624; Kuru ve Aydın, *Ders Kitabı*, 538.

⁷⁸⁹ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 706; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 624; Bilgin, *Babalık Davası*, 553.

⁷⁹⁰ Güneysu Boran, "Düzelterek Onama Kararı," 331.

⁷⁹¹ Güneysu Boran, "Düzelterek Onama Kararı," 330; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 700; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 620; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 532; Tanrıver, *Medeni Usul Cilt 2*, 108.

⁷⁹² Yargıtay 2. HD 2022/1070 E. , 2022/3255 K., 05.04.2022 tarihli kararı: "Somut uyuşmazlıkta, dava açma hakkı tanınan koca 14.2.2015 tarihinde vefat etmiş olup, bu davayı kocanın sağ kalan eşi açmıştır. TMK m. 291'de açıkça düzenlendiği üzere koca öldüğüne göre bu davayı ancak kocanın altsoyu, anası, babası ve çocuğun gerçek babası olduğunu iddia eden kişi açabilecektir. Sağ kalan eşin soybağının reddi davası açma hakkı bulunmadığından bu davada aktif dava ehliyeti de bulunmamaktadır(HMK m. 114/1). Bu husus gözetilerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş kararın bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>. (erişim 31.07.2023).

olması⁷⁹³, ayırt etme gücü bulunmayan çocuk için kayyım atanmaksızın hüküm kurulmuş olması vb. durumlar sayılabilir.

Yargıtay'ın ilgili dairesi tarafından verilen kısmen ya da tamamen bozma kararı, istinaf mahkemesi tarafından verilen istinaf talebinin esastan reddine ilişkin karar için verilmişse, istinaf mahkemesinin kararı kaldırılarak dosya hükmü kuran ilk derece mahkemesine gönderilir ve istinaf mahkemesine de kararın bir örneği gönderilir (HMK m. 373/1)⁷⁹⁴. Yargıtay'ın kısmen ya da

⁷⁹³ Aydın Ünver, "Soybağının Reddi Davasında Hak düşürücü sürenin haklı sebeple uzaması," 63. Yargıtay 8. HD. 2018/57 E., 2019/3694 K., 04.04.2019 tarihli kararı: "Türk Medeni Kanunu'nun 289. maddesinde "Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır. Çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır. Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar." hükmü düzenlenmiştir. Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davacı ... Çakmak'ın 20/01/1985 tarihinde doğduğu, nüfusa 20/05/1998 tarihinde tescil edildiği, anlaşılmaktadır. Davacılar yönünden gecikmeyi haklı kılan bir sebebe dayanılıp dayanılmadığı, gecikmeyi haklı kılan sebebin ortadan kalkmasından itibaren bir yıllık sürede açılıp açılmadığı tartışılmadan hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir. Yukarıda açıklanan esaslar gözönünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün 6100 sayılı HMK'nin Geçici 3. maddesi yollamasıyla 1086 sayılı HUMK'un 428. maddesi uyarınca BOZULMASINA oy birliğiyle karar verildi". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 31.07.2023).

⁷⁹⁴ Yargıtay 2. HD 2022/1620 E., 2022/2754 K. ve 23.03.2022 tarihli kararı: "Dava, soybağının reddi istemine ilişkindir. Davacı, nüfusta kayden çocuğu olarak görünen kişinin babası olmadığını ileri sürerek soybağının reddine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece davanın hak düşürücü süre geçtikten sonra açıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Bu karara karşı davacı tarafından istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. İstinaf incelemesi yapan bölge adliye mahkemesi hukuk dairesince istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.... Somut olayda; soybağının reddi istenen çocuğun evlilik birliği içinde doğduğu, davalının babası olmadığını şüphelendiği iddia edilmiştir. Mahkemece, tarafların boşanma davası sırasında da davacının, ...'nin babası olduğundan şüphelendiği kabul edilmişse de, yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere şüphe öğrenme anlamına gelmeyeceğinden, eldeki davadan önce davacının davalı ...'nin kendisinden olmadığı yönündeki şüphesinin giderilmesi açısından DNA testi yapılmadığı, dolayısıyla soybağının reddi davası yönünden hak düşürücü süreyi düzenleyen 289. maddedeki sürenin başlangıcı mahiyetindeki "öğrenme" olgusunun henüz gerçekleşmediği anlaşılmakla, mahkemece davanın süresi içinde açıldığı kabul edilerek işin esasına girilip, DNA testi yapıp, tüm delillerin birlikte değerlendirilerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, davanın hak düşürücü süreden reddi doğru görülmemiştir. Yukarıda açıklanan sebeplerle bölge adliye mahkemesi kararının KALDIRILMASINA, ilk derece mahkemesi kararının BOZULMASINA, istek halinde temyiz peşin harcının yatırana geri verilmesine, dosyanın ilk derece mahkemesine, karardan bir örneğinin ilgili bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine gönderilmesine oy birliğiyle karar verildi". Karar için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> . (erişim 31.07.2023).

tamamen bozma kararı, istinaf mahkemesinin düzelterek ya da esas hakkında vermiş olduğu karara ilişkin ise dosya, istinaf mahkemesine gönderilir (HMK m. 373/2).

3.3.2. Olağanüstü Kanun Yolları

3.3.2.1. Yargılamanın İadesi

Yargılamanın iadesi müessesesi, HMK m. 375 hükmünde sınırlı sayma yoluyla sayılmış sebepler ile önceki davada verilen kesin hükmün kaldırılarak yeniden yargılama yapılması ve yeni bir hüküm kurulmasına imkan veren olağanüstü bir kanun yoludur⁷⁹⁵. Yargılamanın iadesi kanun yoluna başvurulabilmesi için maddi anlamda kesin hüküm içeren nihai bir kararın bulunması şarttır⁷⁹⁶. Yargılamanın iadesi kurumunun amacı, yargılamanın gerçekleştirilmesinde ağır hata ve eksikliklerin olması ve bu hususların kararın kesinleşmesinden sonra farkına varılması halinde meydana gelen hukuka ve yasaya aykırı durumu ortadan kaldırmaktır⁷⁹⁷. Başka bir ifadeyle, hatalı ve eksik yargılama sonucunda karar kesinleşmiş olsa dahi yargılamanın iadesi yoluyla yeniden bir yargılama yapılarak yeni bir hükmün kurulabiliyor olması hukuk devleti ilkesinin bir sonucudur⁷⁹⁸.

Soybağının reddi davasında verilen hüküm, maddi anlamda kesin hüküm niteliğine sahip olması dolayısıyla bu dava kapsamında yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilir⁷⁹⁹.

⁷⁹⁵ Yılmaz, *Şerh*, 1561; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 212; Bilgin, *Babalık Davası*, 553; Mert Namlı, *Türk ve Fransız Medeni Usul Hukuku'nda Yargılamanın Yenilenmesi* (İstanbul: Beta Yay., 2014), 77; Muşul, *Medeni Usul*, 589; Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 1041; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 716; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 628.

⁷⁹⁶ Namlı, *Yargılamanın Yenilenmesi*, 96; Muşul, *Medeni Usul*, 589; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 213;

⁷⁹⁷ Berfin Uyuma Bulut, "Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay Kararlarına Karşı Yargılamanın Yenilenmesi," *İzmir Barosu Dergisi* 83, sy. 3 (Eylül 2018): 117. <https://www.izmirbarosu.org.tr/pdfsosya/bolge-adliye-mahkemesi-ve-yargitay-kararlarina-karsi-yargilamanin-yenilenmesi201942717253385.pdf> . (erişim 06.07.2023).

⁷⁹⁸ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 212.

⁷⁹⁹ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 212.

Bu noktada, soybağının reddi davası bakımından hangi sebeplerle yargılamanın iadesi kanun yoluna gidilebileceğine değinmek gerekir. Günümüzde soybağının tespitine yönelik yapılan tıbbi inceleme ve araştırmaların doğruluk oranı %99.99'dur. Takdir olunacaktır ki, tıp biliminin ve genetik biliminin bu kadar gelişmiş olmadığı yıllarda koca ile çocuk arasında soybağının varlığının ya da yokluğunun tespiti amacıyla gerçekleştirilen tıbbi inceleme ve araştırma yöntemleri bu denli yüksek bir doğruluk oranına sahip değildi. Ancak yine de soybağının reddi davalarında elde edilen bu analizler, hükme esas alınabilir nitelikte deliller olarak kabul edilmekte ve buna göre bir hüküm tesis edilmekte idi. İşte son yıllarda gelişen tıbbi inceleme ve araştırma yöntemleri ile güncel ve bilimsel anlamda güvenilir olan soybağının tespitine yönelik elde edilen tıbbi raporlar, daha önce görülmüş olan soybağının reddi davası kapsamında elde edilmiş raporu hatalı kılıyor ve dava kapsamında verilen hükmün tersini kanıtlıyorsa, bu durum başlı başına yargılamanın iadesi sebebidir⁸⁰⁰. Kural olarak bir sebebin yargılamanın iadesi sebebi olabilmesi için HMK m. 375 hükmünde sınırlı olarak sayılmış sebepler arasında yer alması gerekmektedir⁸⁰¹. Ancak soybağının reddi davasının kamu düzenine ilişkin bir dava olması sebebiyle bilimsel güvenilirliği kesine yakın olan rapor ile hatalı hükmün yeniden kurulmasının talep edilmesi gerekmektedir⁸⁰².

Doktrinde bizim de katıldığımız bir görüşe göre, soybağının reddi davası görülmekte iken tıbbi imkanların yeterli donanımına sahip olmamasından ötürü alınamayan soybağının tespitine yönelik bir DNA analiz raporu, günümüz teknolojisi ve tıp biliminin imkanlarıyla elde edilebiliyorsa bu durum HMK m. 375/ 1-ç (dava derdest iken elde edilemeyen delillerin hüküm verildikten

⁸⁰⁰ Özlem Tüzüner, *Adli Genetik ve Tıbbi Biyoloji Bilimlerinin Soybağı Hukukuna Etkileri* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), 145; Bilgin, *Babalık Davası*, 556.

⁸⁰¹ Bilgin, *Babalık Davası*, 556.

⁸⁰² Bilgin, *Babalık Davası*, 556.

sonra elde edilmesi) hükmü dahilinde bir yargılamanın iadesi sebebini teşkil eder⁸⁰³.

Bu noktada AİHM'in 09.11.2006 tarihli *Tavlı v. Türkiye* içtihadı⁸⁰⁴ önem arz etmektedir. AİHM gerçekleştirdiği yargılama sonucunda, DNA testinin yaygın olmadığı zamanlarda soybağının tespitine ilişkin elde edilmiş raporun daha sonra doğruluğu kesine yakın bir raporla ve öncesinde ihdas edilen mahkeme kararıyla çelişmesi dolayısıyla yargılamanın iadesi yoluna gidilemeyeceğine ilişkin mahkeme kararının ulaşılması amaçlanan yasal amaç ile orantılı olmadığına, aile birliğinin ve menfaatinin korunması ve başvuranın babalık karinesini tıbbi deliller ile tespit ettirme hakkı arasında adil bir dengenin kurulamamış olduğuna, ulusal mahkemelerin yürürlükteki kanunları bilimsel gelişmeler ve bunun toplumsal yansımaları perspektifinde yorumlaması gerektiğine, ulusal mahkemenin takdir yetkisine rağmen başvuranın AİHS kapsamında yer alan *özel hayata saygı hakkını* koruyamadığına ve AİHS'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Yargılamanın iadesine kural olarak hukuki yararı bulunan davanın tarafları başvurabilir⁸⁰⁵. Dolayısıyla, soybağının reddi davasında da hukuki yararı bulunan ilk davanın tarafı, yargılamanın iadesi kanun yoluna başvurabilecektir. Nitekim ilk dava kapsamında davayı kaybeden tarafın yargılamanın iadesi kanun yoluna başvurmada hukuki yararının olduğu varsayılmaktadır⁸⁰⁶.

İstinai olarak, üçüncü kişilerin kesinleşen hükmün iptalini talep etme olanakları vardır. HMK m. 376 hükmüne göre; "*Davanın taraflarından birisinin*

⁸⁰³ Konuralp, *İspat Kuralları*, 109-110; Bilgin, *Babalık Davası*, 563-564; Alangoya, Yıldırım ve D. Yıldırım, *Medeni Usul*, 574; Ege, *Keşif*, 32.

⁸⁰⁴ Karar için bkz. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-77936%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-77936%22]}) (erişim 22.05.2023).

⁸⁰⁵ Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 639; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 213; Tanrıver, *Medeni Usul C. 2*, 172.

⁸⁰⁶ Ramazan Arslan, *Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1977), 134; Bilgin, *Babalık Davası*, 555.

alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı hile yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler”. Örneğin baba ile annenin anlaşması suretiyle ve mirasçılardan ya da alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla soybağının reddi davası açılmışsa ve sonucunda davanın kabulüne ilişkin karar kesinleşmişse, üçüncü kişiler kendilerine karşı hile yapıldığı gerekçesiyle hükmün öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her halde hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıl içinde hükmü veren mahkemeden hükmün iptalini talep edebileceklerdir.

Yargılamanın iadesini başvuru süresinin başlangıç anı, HMK m. 375 hükmünde belirtilen yargılamanın iadesi sebepleri için farklı olarak düzenlenmiş olup her halde yargılamanın iadesi talep edilen mahkeme kararının kesinleşme tarihinden itibaren on yıl olarak belirlenmiştir (HMK m. 377/1)⁸⁰⁷. Yargılamanın iadesine ilişkin süreler hak düşürücü süreler niteliğinde olduğundan hâkimin bu süreleri re’sen dikkate alması gerekir. Soybağının reddi davası bakımında da bu süreler aynen uygulanır.

Soybağının reddi davasında yargılamanın iadesi talebi, ilk dava kapsamında hükmü veren mahkemeye sunulur (HMK m. 378/1). Soybağının reddi davasında, ilk dava kapsamında hükmü kuran mahkemenin aile mahkemesi olması halinde talep aile mahkemesine, aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesinin hükmü kurmuş olması durumunda ise yargılamanın iadesi talebinin asliye hukuk mahkemesine sunulması gerekir. Yargılamanın iadesi talebinin sunulması, hükmün icrasını kendiliğinden durdurmayaacak olup davanın ve verilen hükmün niteliği icranın durdurulmasını gerektiriyorsa mahkeme talep üzerine bir teminat yatırılması karşılığında icranın durdurulmasına karar verebilir (HMK m. 381)⁸⁰⁸.

⁸⁰⁷ Tanrıver, *Medeni Usul* C.2, 175; Yılmaz, v.dğr., *Medeni Usul*, 638; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 213.

⁸⁰⁸ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 728.

Yargılamanın iadesi davasının duruşmalı olarak görülmesi şarttır⁸⁰⁹. Yargılamanın iadesi davasının ön inceleme duruşmasında mahkeme, başvuru anında hak düşürücü sürelerle uyulup uyulmadığını, talebin yargılamanın iadesi sebeplerini barındırıp barındırmadığını, yargılamanın iadesi talep olunan ilk dava hükmünün kesinleşip kesinleşmediğini inceler ve bu konular bakımından bir noksanlık bulunmaması halinde dosyanın esasına geçip yapacağı incelemenin ardından ilk dava kapsamında verilen hükmün onamasına ya da bu hükmün kısmen ya da tamamen değiştirilmesine karar verebilir⁸¹⁰. Yukarıda sayılan koşullardan birinin eksik olması halinde ise mahkeme, esasa girmeden ön inceleme aşamasında davayı reddeder (HMK m. 179/2). Bununla birlikte, davacının açık ya da örtülü rızası olmadan vekil ya da temsilci sıfatına haiz olmayan kişiler tarafından dava takip edilmişse veya maddi anlamda kesinleşen bir dava yeniden görülmüş ve ilk davadan tamamen zıt bir hüküm verilip kesinleşmişse, yargılamanın iadesine bakan mahkeme iptal kararı da verebilir⁸¹¹.

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin hüküm yargılamanın iadesi sonucunda değiştirilmiş ya da iptal edilmişse, ilk davadaki hüküm dolayısıyla çocuk ile koca arasındaki soybağının sona ermesi ile doğan tüm sonuçlar geçmişe etkili olarak ortadan kalkar⁸¹². Yargılamanın iadesi davası sonucunda verilen karara karşı istinaf ve temyiz kanunun yolu açıktır⁸¹³.

3.3.2.2. Kanun Yararına Temyiz

Kanun yararına temyiz, ilk derece yargılaması ya da istinaf yargılaması sonucunda verilen, yasanın uygulanması bakımından yanlışlık içeren ve kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşmiş bir kararın açıklanması şeklinde

⁸⁰⁹ Muşul, *Medeni Usul*, 594; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 214.

⁸¹⁰ Uyma Bulut, "Yargılamanın Yenilenmesi," 129.

⁸¹¹ Muşul, *Medeni Usul*, 593; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 214; Uyma Bulut, "Yargılamanın Yenilenmesi," 129.

⁸¹² Namli, *Yargılamanın Yenilenmesi*, 478 - 479; Bilgin, *Babalık Davası*, 555.

⁸¹³ Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 215; Bilgin, *Babalık Davası*, 555.

gerçekleşen ve yargı sisteminde yeknesak bir uygulamanın varlığını hedefleyen olağanüstü bir kanun yoludur⁸¹⁴. Kanun yararına temyiz halinde bozma kararı verilirse, bu kararın kesinleşen mahkeme hükmü üzerinde bir etkisi olmayacaktır⁸¹⁵. Başka bir ifadeyle, kesinleşen ilk derece ilk derece mahkemesi kararının etkisi aynı şekilde devam edecektir (HMK m. 363/2).

Soybağının reddi davasında kesinleşen karar bakımından kanun yararına temyiz yoluna başvurulabilir⁸¹⁶. Soybağının reddi davasında istinaf kanun yoluna gitmeksizin kesinleşen ilk derece mahkemesi kararına ya da temyiz kanun yoluna başvurmaksızın kesinleşen istinaf mahkemesi kararlarına karşı Yargıtay'a kanun yararına temyiz talebiyle başvuru yapılabilir. Bu başvuru, Adalet Bakanlığı ya da Cumhuriyet Başsavcısı tarafından gerçekleştirilir. Yargıtay, kanun yararına temyiz talebini uygun görüp kanun yoluna gitmeksizin kesinleşen kararı bozar. Daha önce de belirttiğimiz üzere söz konusu bozma kararı, soybağının reddi davasında verilmiş ve kesinleşmiş olan mahkeme ilamının doğurduğu hukuki sonuçlarına etki etmez.

⁸¹⁴ Bilgin, *Babalık Davası*, 571; Ejder Yılmaz, *Olağanüstü Temyiz (Kanun Yararına Bozma- Yazılı Emirle Bozma)* (Ankara: Yekin Yay., 2003), 49 vd.; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 215; Kuru ve Aydın, *Medeni Usul Ders Kitabı*, 545; Yılmaz v.dğr., *Medeni Usul*, 662; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul*, 690; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Temel Bilgiler*, 332.

⁸¹⁵ Recep Akcan, *Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri* (Ankara: Nobel Akademik Yay., 1999), 17; Tanrıver, *Medeni Usul C.2*, 112.

⁸¹⁶ Yılmaz, *Temyiz*, 54 vd.; Uyumaz, *Soybağı Davaları*, 215.

SONUÇ

Soybağının reddi davası, babalık karinesinin çürütülmesi yoluyla koca ile çocuk arasındaki biyolojik olmayan soybağının resmiyette de ortadan kaldırılmasını sağlayan ve geçmişe etkili sonuç doğuran inşai bir davadır. Soybağının reddi davasını açma hakkı koca, çocuk, diğer ilgililer (kocanın annesi, babası, altsoyu ve baba olduğunu iddia eden kişiler) ve çocuk adına kayyıma tanınmıştır. Bu hak, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar da yasal temsilcilerinin izni olmaksızın soybağının reddi davasını kendileri açabilirler. Tam ehliyetsizin menfaatini ilgilendiren durumlarda davayı yasal temsilci açıp sürdürebilir.

Kadının başka bir erkeğin spermi aracılığıyla hamile kalmasına rıza gösteren ya da kendisinden olmayan çocuğu açık ya da örtülü şekilde benimsemiş olan kocanın soybağının reddi davasını açabilmesi, dürüstlük kuralına aykırılık ve hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirildiğinden bu durumların varlığı halinde kocanın dava açma hakkı ortadan kalkar.

Soybağının reddi davasında ergin olmayan çocuk kayyım tarafından temsil edilir. Ancak kayyımın her durum ve koşulda çocuk adına soybağının reddi davasını açması çocuğun menfaatlerine uygun düşmeyebilir. Bu noktada, çocuğun menfaatlerinin gözetilmesi suretiyle kayyımın çocuk adına bu davayı açması yerinde olur. Aksi takdirde çocuğun babasız konuma düşmesi gibi çocuğun üstün menfaatlerini zedeler nitelikteki durumlar gündeme gelebilir.

Kocanın açtığı soybağının reddi davasında anne ile çocuğun; çocuğun açtığı soybağının reddi davasında ise koca ile annenin şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı söz konusudur. Ne var ki, annenin bu dava kapsamında davalı sıfatına haiz olması gereksizdir. Çünkü günümüz koşullarında soybağının tespitini sağlanması adına annenin davaya sunacağı katkı ancak iddia ve beyanları şeklinde olacağından fer'i müdahil statüsüne sahip olması da dava kapsamında yeterli olur.

Baba olduğunu iddia eden kişinin dava hakkı kanunda tali nitelikte bir hak olarak düzenlenmiştir. Ancak baba olduğunu iddia eden kişiye bazı durumlarda dava hakkı bağımsız şekilde tanınmalıdır. Öyle ki, kocanın kötü niyetli olarak soybağının reddi davasını açmaması durumları da söz konusu olabilir. Baba olduğunu iddia eden kişiye dava hakkının bağımsız olarak tanınabilmesindeki kıstas; Alman hukukunda olduğu gibi, koca ile çocuk arasında maddi-manevi bir ilişkinin var olup olmadığıdır. Koca, çocuğun maddi ve manevi hiçbir ihtiyacını karşılamıyorsa burada sağlıklı bir baba-çocuk ilişkisinden bahsedilemez. Bu noktada, baba olduğunu iddia eden kişiye birincil nitelikte dava hakkının tanınmış olması çocuğun üstün menfaatine daha uygun düşer.

Türk Medeni Kanunu'nda anneye soybağının reddi davası açma hakkı tanınmamıştır. Bu durumun, tanınmanın iptali davasında annenin dava hakkına sahip olduğu düşünüldüğünde bir tutarsızlık yarattığı aşikardır. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin 20.10.2023 tarihli kararında, annenin de soybağının reddi davası kapsamında dava hakkına sahip olması gerektiği belirterek TMK m. 286/1 hükmünün iptaline karar verilmiştir. 8. Yargı Paketi Taslağı'nda TMK m. 286 hükmünde değişikliğe gidilmiştir. Çerçeve m. 19 hükmüyle TMK m. 286 hükmünde yapılması planlanan değişiklik sonucu, anneye soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmıştır. Çerçeve m. 19 hükmünün gerekçesinde ise bu durum; *çocuğun sıhhatinin sağlanması gayesiyle* anneye dava hakkı tanınması gerektiği şeklinde açıklanmıştır.

TMK m. 289/2 hükmüne göre çocuk, ergin olduğu tarih itibariyle bir yıllık hak düşürücü süre içinde soybağının reddi davasını açmalıdır. Çocuk bakımından öngörülmüş olan bir yıllık hak düşürücü süre makul bir süre değildir. Öyle ki çocuğun dava açma süresi, kocanın dava açma süresinin aksine öğrenme tarihinden itibaren değil, ergin olduğu tarihten itibaren başlamaktadır. Bu noktada, çocuğun ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içinde soybağının reddi davasını açma hakkını kaybetmesi, dava kapsamında

korunması amaçlanan; genetik kökene bağlılık ilkesinin, maddi-manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ve kişinin özel hayatına saygı hakkının ihlaline sebebiyet verebilir. Tüm bu sebeplerle, çocuğun dava açma süresinin daha makul bir süre şeklinde düzenlenmesi gerektiği açıktır.

Soybağının reddi davası, kamu düzenine ilişkin bir davadır. Çünkü dava kapsamında çocuğun genetik kökenini öğrenme ve maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme haklarının korunması amaçlanmaktadır. Zira, kişilerin soybağının nüfus kayıtlarında belirli olması toplum güvenliği açısından da önem teşkil eder. Soybağının reddi davasının kamu düzenine ilişkin olmasının en önemli sonucu, yargılama kapsamında istinai nitelik arz eden re'sen araştırma ilkesinin bu dava kapsamında uygulama alanı bulmasıdır. Re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu soybağının reddi davasında hâkim, taraflarca mahkeme önüne getirilmemiş delilleri kendiliğinden toplayıp hükme esas alabilir.

TMK m. 285/1 hükmüne göre, evlilik birliği içinde ya da evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Bu kanuni karinenin adı babalık karinesidir. Soybağının reddi davasında babalık karinesi çürütülmeksizin koca ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisi ortadan kalkmaz.

Evliliğin sona ermesinden sonraki üç yüz günlük süreç, kadın için geçici bir evlenme engelidir. Bu süreç, *bekleme süresi* olarak adlandırılır. Bu sürenin öngörülmesinin amacı ise, kadının biten evliliğinden gebe olup olmadığının tespiti ve dolayısıyla nesebin karışmasının önüne geçmektir. Ne var ki, günümüz koşullarında bekleme süresinin varlığını koruyor olması anlamsızdır. DNA analizi yoluyla biyolojik baba kesine yakın sonuçlarla belirlenebilecekken bekleme süresinin hala daha geçerliliğini koruması, eşinden ayrılan erkeğin ve yasa koyucunun kadın üzerindeki tahakkümünü sürdürmesi ve denetimini sağlama çabasıdır. Bekleme süresine ilişkin

düzenlemenin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 12 hükmünde yer alan *evlenme hakkını* ve m. 14 hükmünde yer alan *ayrımcılık yasağını* ihlal ettiği açıktır. Aynı zamanda bu düzenleme, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin kadın ve erkeklere eşit haklar tanınmasını öngören m. 15 hükmüne ve evlilik ve aile ilişkileri konularında kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını düzenleyen m. 16 hükmüne de aykırılık teşkil etmektedir. Bekleme süresine ilişkin hükmün (TMK m.132) kanundan çıkartılarak yeni bir düzenleme getirilmesi ve bu düzenlemenin de kadının evlilik birliğinin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün içinde hamile olduğunun anlaşılması durumunda, çocuğun biyolojik babasının tespiti DNA analiz yöntemiyle gerçekleştirilebileceğine ilişkin yeni bir hüküm olması gerekir.

Kanun koyucu TMK m. 287 ve 288 hükümlerinde soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi açısından ispat kuralları düzenlemiştir. Buna göre, çocuğun evlilik birliği içinde ana rahmine düşmesi halinde, kocanın anne ile cinsel ilişkisinden çocuğun olmasının ya da çocuğun ana rahmine düştüğü sırada anne ile cinsel ilişkinin imkânsız olduğunu kanıtlaması gerekir. Bir diğer husus ise, çocuğun evlilikten önce ya da ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüş olmasıdır. Burada çocuğun doğum belgesi, evlilik cüzdanı ya da ayrı yaşamayı ispat eder nitelikteki delillerin sunulması halinde babalık karinesi çürütülebilir.

Ne var ki, günümüzün gelişen koşullarında babalık karinesinin çürütülmesi adına düzenlenen ispat kurallarına ihtiyaç kalmamıştır. Öyle ki, gelişen teknolojinin etkisiyle soybağının tespiti DNA analizi yoluyla hızlı, kolay ve kesine en yakın sonuçlarla sağlanmaktadır. Bu sebeple hâkim, tüm bu ispat yöntemleriyle yargılamayı sürüncemede bırakmaktansa DNA analizi yoluna giderek soybağının tespitini sağlayıp hüküm kurmaktadır. Zira, taraflarca mahkeme önüne getirilecek deliller de DNA analiz raporu kadar kesinlik ihtiva etmemekle birlikte usul ekonomisi ilkesine de uygun düşmez. Bu

doğrultuda, evlilik birliği içinde doğan çocuğun babasının koca olarak kabul edilmesi aile birliğinin ve huzurunun korunmasına hizmet edeceğinden babalık karinesinin kapsamının yalnızca evlilik birliği içinde doğmuş olan çocuğun babasının koca olduğu şeklinde daraltılması yerinde olur. Ancak onun haricinde, bekleme süresi, karinelerin çakışması ya da babalık karinesinin çürütülmesi adına öngörölmüş olan ispat kurallarının varlığını sürdürmesi gereksizdir. Çünkü mahkemenin en nihayetinde, bütün bu karine ve kuralların valığı ya da yokluğu önem arz etmeksizin DNA analizi yoluna giderek soybağının tespitiini sağlaması ve buna göre bir hüküm kurması gerekir.

DNA analiz yöntemi dışında yargılama kapsamında mahkemeye sunulacak belge delili, tanık delili gibi deliller, soybağının tespiti için yeterli olmamakla birlikte, ancak hak düşürücü sürenin başlangıcının hesaplanması ya da hak düşürücü sürenin geçirilmesinde haklı sebebin varlığının kanıtlanması gibi hususlarda etkili olabilir.

Mahkeme dışı elde edilen DNA analiz raporu ise, uzman görüşü olarak değerlendirilmektedir. Uzman görüşünün hukuki niteliği taraf beyanı olmasıdır. Uzman görüşü başlı başına bir delil ihtiva etmemekle birlikte hakimnin hüküm kurarken değerlendirmeye alması gereken önemli bir husustur. Öyle ki uzman görüşü, yargılama dışında elde edilmiş olsa da hakim üzerinde kanaat oluşturulmasını sağlayan önemli bir bilgi kaynağıdır. Bu kapsamda, taraflarca mahkeme önüne getirilmiş olan uzman görüşü değerlendirilmeksizin bir hüküm kurulması halinde bu durum hukuki dinlenilme hakkının ihalali anlamına gelir.

DNA analiz raporu, bilirkişilerce gerçekleştiren tıbbi incelemeler sonucunda mahkemeye sunulan bir bilirkişi raporudur. Kural olarak hakim, hüküm kurarken bilirkişi raporuyla bağlı değildir. Ancak DNA analiz raporu şeklinde önemli derecede bilimsel incelemeler sonucunda mahkemeye sunulan bilirkişi

raporu, hukuki boyutta hakimi bağlamasa dahi bilimsel boyutu dolayısıyla hâkimi bağlar. Bu nedenle hakimin, soybağının reddi davasında DNA analiz raporunun aksine bir karar vermesi mümkün değildir.

DNA analizi yöntemiyle soybağının tespiti, insan vücudundan örnek alınması şeklinde gerçekleştirildiğinden kişilik haklarının ihlali durumlarının bertaraf edilmesi adına bu işlemlerin ayrıntılı bir şekilde kanun düzeyinde düzenlemesi yerinde olur. Başka bir anlatımla, kişi bedeninden gen örneği alınması işleminin nasıl gerçekleştirileceği, alınan örneğin nasıl muhafaza edileceği, tıbbi inceleme işlemi sonrasında nasıl ve hangi süre zarfında bu örneğin yok edileceği, tıbbi incelemeyi gerçekleştirecek uzman bilirkişinin nitelikleri vb. hususlar bakımından, kanun düzeyinde bir düzenlemeye gidilmiş olması hukuk devleti ilkesinin bir gerekliliğidir.

Soybağının reddi davasında soybağının tespiti amacıyla tıbbi incelemeye rıza gösterilmesi yükümlülüğü TMK m. 284 hükmünde taraflar ve üçüncü kişilere; HMK m. 292 hükmünde ise herkese getirilmiş bir yükümlülüktür. Söz konusu iki maddede de soybağının tespiti için tıbbi incelemenin gerçekleştirilme şartları paralel olarak düzenlenmiştir. Ancak TMK m. 284 hükmü ile HMK m. 292 hükmünde, tıbbi incelemeye katılma yükümlülüğünün ihlali haline bağlanan sonuçlar birbirinden ayrılmaktadır. TMK m. 284 hükmüne göre, tıbbi incelemeye rıza gösterilmemesi halinde rıza göstermeyen kişinin aleyhinde hüküm kurulabilmesi şeklinde bir sonuç öngörülmüştür. HMK m. 292 hükmünde ise tıbbi incelemeye rıza gösterilmemesi halinde tıbbi incelemenin zorla gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. HMK m. 292 hükmünde yer alan kişilerin bedenlerinden zorla kan ve doku örneği alınmasına ilişkin düzenleme kişilik haklarını ihlal eder nitelikte değildir. Şöyle ki, Anayasa m. 17/2 hükmüne göre, kanunda yazılı özel hallerin mevcut olması durumunda kişi bedeni üzerinde gerçekleştirilecek tıbbi işlemler vücut dokunulmazlığını ihlal anlamına gelmemektedir. Yine TMK m. 24/2 hükmüne göre, özel nitelikte bir üstün yararın varlığı halinde gerçekleştirilen

eylemler, kişi haklarına saldırı olarak kabul edilemez. Nitekim çocuğun genetik kökene bağlanma hakkı, maddi - manevi varlığını koruma ve geliştirme hakları dolayısıyla soybağının reddi davası kapsamında üstün nitelikte özel bir menfaatin bulunduğu aşıkardır. Keza tıbbi inceleme ile gen ve doku örneği alınması günümüz koşullarında sürüntü işlemi gibi basit ve acısız bir yöntemle gerçekleştirilmekte olup Anayasa m. 13 hükmünde yer alan ölçölülük ilkesine de aykırılık teşkil etmemektedir.

Soybağının tespiti için yapılacak tıbbi incelemeye ilişkin TMK m. 284 hükmünün mü yoksa HMK m. 292 hükmünün mü uygulanacağı hususu tartışılmaktadır. Ancak *sonraki kanun önceki kanunları ilga eder* ilkesi gereği ve Adalet Bakanlığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu tasarısı 2008 tarihli metninde yer alan 453/I-b hükmünde TMK m. 284/I b. 2 hükmünün kaldırılan hükümler arasında sayılması, HMK m. 292 hükmünün TMK m.284 hükmünü ilga ettiğinin bir göstergesidir.

Soybağının reddi davası, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisinin bulunmadığı davalar kapsamındadır. Bu suretle, soybağının reddi davası yargılamasında davayı sona erdiren taraf işlemlerinden olan kabul ve sulh bir sonuç doğurmaz. Ancak davadan feragat soybağının reddi davası kapsamında mümkündür. Çünkü HMK m. 70/3 hükmüne göre, Cumhuriyet savcısının taraf olduğu kamu düzenine ilişkin ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği davalar kapsamında davadan feragat edilemez. Zira soybağının reddi davasında Cumhuriyet savcısı davanın bir tarafı değildir.

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin karar inşai hüküm ihtiva ederken esastan reddine ilişkin karar tespit hükmü mahiyetindedir. Buna karşılık, her iki karar da maddi anlamda kesin hüküm oluşturmaktadır. Ancak maddi anlamda kesin hükmün sonuçlarının soybağının reddi dvaası kapsamında her zaman katı bir şekilde uygulanması hatalı olur. Öyle ki, mahkemece DNA analiz raporu elde edilmeksizin davanın reddine karar

verilmişse davanın yeniden mahkeme önüne getirilemeyecek olması taraf menfaatlerinin yanı sıra kamu menfaatlerini de zedeler. Dolayısıyla maddi anlamda kesin hüküm sonuçlarının soybağının reddi davası kapsamında esnek yorumlanması ve somut olaya göre davanın tekrar mahkeme önüne getirilip getirilemeyeceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Soybağının reddi davasının esastan kabulüne ilişkin karar inşai hüküm olması dolayısıyla icra edilmeksizin etkilerini göstermeye başlar. Ancak asıl talebin fer'isi niteliğindeki nafaka,vekalet ücreti, tazminat vb. gibi maddi alacaklar icra edilmeksizin talep edilemezler. Bu alacakların talep edilebilmesi için ise kabule ilişkin kararın şekli anlamda kesinleşmiş olması şarttır.

Soybağının reddi davasının esastan kabulü halinde koca, biyolojik babadan çocuk için yapmış olduğu bakım, eğitim vb. masrafları talep edebilecektir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun kararına göre, söz konusu masraflar haksız fiil hükümleri çerçevesinde talep edilebilir. Ancak masrafların iadesi talebine konu olay incelendiğinde haksız fiilin unsurlarını barındırmadığı açıktır. Bu sebeple kocanın çocuk için yaptığı masrafları, *sonradan ortadan kalkan sebep nedeniyle sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep etmesi uygun olur.*

Soybağının reddi davasının esastan kabulü halinde koca, anneye karşı manevi tazminat talebinde de bulunabilir. Kocanın açtığı soybağının reddi davasının esastan reddi halinde ise anne ve çocuk, somut olayın özelliklerine göre kişilik haklarının zedelendiği gerekçesiyle kocaya karşı manevi tazminat davası açabilir.

Soybağının reddi davasında ilk derece mahkemesinin verdiği karara karşı istinaf kanun yolu, istinaf mahkemesinin verdiği karara karşı ise temyiz kanun yolu açıktır. Yine, soybağının reddi davası bakımından olağanüstü kanun yolları olan yargılamanın iadesi ve kanun yararına temyiz müesseselerine de başvurulabilir.

KAYNAKÇA

- Acabey, Mehmet Beşir. *Soybağı: Kurulması Genel Olarak Sonuçları Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Mirasçılığı*. İzmir: Güncel Hukuk Yayınları, 2002.
- Aday, Nejat. "Avukatın Çatışan Menfaatleri Temsil Yasağı Bakımından 'Aynı İş Olgusu' ve Bu Yasağın Avukatın Mesleki Yükümlülükleri İçindeki Yeri." *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, sy. 2 (Aralık 2015): 1-35.
- Akalın, Tuğba. "Babalık Davası." Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.
- Akar, Kemal. *Soybağı Tespiti*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Akbulut, Pakize Ezgi. "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Aile Hukukuna İlişkin İhtilaflarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi İle Bu Kuralların 5718 Sayılı Möhük'a Etkisi." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan* 12, özel sy. (2010): 1053-1072.
- Akbıyık, Cem. "Anayasa Mahkemesinin Soybağı Hukuku Alanındaki Kararlarının Toplu Bir Değerlendirilmesi." *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (2012): 203-224.
- Akcan, Recep. *Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1999.
- Akcan, Recep. "Medeni Usul Hukukundaki Özel Hüküm Sebeplerinin Bir Örneği Olarak İnsan Vücudunun Muayenesi ve Kişilerden Zorla Kan Alınması (Yeni Bir Hüküm Olan Medeni Kanun madde 284 Üzerine

İnceleme)." *Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan*. Derleyen Şakir Tuğrul Ansay, 1609-1640. Ankara: Turhan Kitabevi, 2003.

Akçaal, Mehmet. "Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukuki Dayanağı." *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, sy. 14 (Aralık 2019): 433-457.

Akıncı, Ziya. *Milletlerarası Özel Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020.

Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş Karaman. *Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku, İkinci Cilt*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2020.

Akil, Cenk. "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi- Uzman Tanık Ayrımı." *Ankara Barosu Dergisi*, sy. 2 (Mart 2011): 171-183.

Akil, Cenk. "Dava Yetkinliği." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 9, sy. 36 (Ekim 2018): 1-20.

Akil, Cenk. "İstinaf Derecesinde Yeni Vakıa ve Delil İleri Sürme Yasağı Üzerine Düşünceler." *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 1 (Ocak 2018): 65-78.

Akil, Cenk. "Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukukunda Tanık Listesi." *TBBĐ* 33, sy. 149 (Temmuz 2020): 153 - 185. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-149-1925> . (Erişim 11.06. 2023).

Akkan, Mine. "Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükmün Delil Niteliği." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan* 11, Özel Sayı (2009): 3-61.

Akkaya, Tolga. *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.

Akkurt, Sinan Sami, Kemal Erdoğan ve Hüseyin Tokat. *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

Aksoy Dursun, Sanem. "Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi." *İstanbul Hukuk Mecmuası* 76, sy. 2 (Nisan 2018): 393-416.

Aksoy Dursun, Sanem. "Soybağının Belirlenmesi Bakımından MK m. 284 ve HMK m. 292'nin Değerlendirilmesi." *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi* 8, sy. 95-96 (2012): 109-124.

Aksoy İpekçioğlu, Pervin. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 70 sy. 1 (Mayıs 2012): 19-38.

Aktaş Ertan, Betül. "Hükümlerin Tavzihine İlişkin Bazı Tespitler." *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, sy. 2 (Aralık 2002): 127-154.

Aktepe Artık, Sezin. "İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 134 (Ocak-Şubat2018): 257-292. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1740>. (Erişim 09.07.2023).

Aktepe Artık, Sezin. "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesiyle Medeni Yargılama Hukukunda Neler Değişiyor?." *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2011): 145-177.

Akyol Aslan, Leyla. *Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat*. İstanbul: Yetkin Yayıncılık, 2011.

Akyüz, Emine. *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi, 2020.

- Alangoya, H. Yavuz, M. Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren Yıldırım. *Medeni Usul Hukuku Esasları*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2009.
- Alangoya, Yavuz. *Medeni Usul Hukukunda, Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979.
- Alangoya, Yavuz. *Medeni Usul Hukukunda Dâva Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)*. İstanbul: Nemaş Basım Yayın 1965.
- Albayrak, Adem. "Hukuk Yargılamasında Ön İnceleme." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 11, sy. 41 (Ocak 2020): 511-542.
- Albayrak, Zeynep. "Medeni Yargıda İnsan Bedeni Üzerinde İnceleme." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 9, sy. 33 (Ocak 2018): 721-751.
- Albayrak Açı, Zeynep. *Medeni Usul Hukukunda Keşif*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Altınar Yolcu, Fatma Zeynep, "Soybağının Reddi Davasında Biyolojik Baba." *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, sy. 2 (Aralık 2020): 249-286.
- Altunkaya, Mehmet. "Türk Özel Hukukunda Evlilik Dışı Doğan Çocukların Hukuki Durumu." Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2000.
- Antalya, Gökhan ve Murat Topuz. *Medeni Hukuk Cilt I (Giriş-Temel Kavramlar-Başlangıç Hükümleri)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Antalya, Gökhan. "Soybağının Reddine İlişkin Dava Sürelerinin Haklı Sebeplerle Uzaması." *Legal Hukuk Dergisi* 3, sy. 27 (Mart 2005): 1009-1013.
- Apaydın, Cengiz. *Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolları*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2020.

- Arık, K. Fikret. "Mahkeme Önünde Sulh." *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 9, sy. 1 (1954): 141-157.
- Aras, Aslı. "Cevap Dilekçesi Verilmesinin Hukuki Sonuçları." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan* 19, Özel Sayı (2017): 1927-1952.
- Aras, Bahattin. *Hukuk Ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi*. Ankara: Yekın Yayınları, 2014.
- Aras, Bahattin. "Aile Mahkemelerinde Tarafların Sulh Yoluyla Çözümüne Teşviki." *Yargıtay Dergisi* 31, sy. 3 (Temmuz 2005): 303-309.
- Arslan, Aziz Serkan. "Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü." *Ankara Barosu Dergisi* 1 (Ocak 2010): 187-204.
- Arslan, Aziz Serkan. *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık*. Ankara: Adalet Yayınları, 2012.
- Arslan, Aziz Serkan. "Doğrudanlık İlkesi." *SDÜHFD* 4, sy. 2 (Ağustos 2014): 133-144.
- Arslan, Ramazan. *Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1977.
- Arslan, Ramazan ve Süha Tanrıver. *Yargı Örgütü Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.
- Arslan, Ramazan. "Bilirkişi Uygulaması ve Bu Uygulamaya Yargıtay'ın Etkisi." *Yargıtay Dergisi* 15, sy. 1-4 (1989): 156-183.
- Aslan Bingöl, Kemale Leyla. *Medeni Hukuk Dersi Sorular ve Cevaplar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

- Aşık, İbrahim. *Medeni Usul Hukukunda Keşif*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Atalay, Oğuz. *Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Atalay, Oğuz. "Delil Kavramı Üzerine." *Halûk Konuralp Anısına Armağan Cilt I*, derleyen Osman Berat Gürzumar, 129-138. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.
- Atalı, Murat, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Atalı, Murat ve İbrahim Ermenek. *Medeni Usul Hukuku (Temel Hukuk Dizisi)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Atalı, Murat. "Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi ve İstinaf İncelemesinin Sebebe Bağlılığı." *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi Prof. Dr. M. Fatih UŞAN' a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı 2* (Eylül 2022): 733-752.
- Atay Coşkun, Ayşegül. "İstinaf Yargılaması." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 135 (Mart-Nisan 2018): 261-308. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-135-1757> . (Erişim 09.07.2023).
- Ateş, Bilge, "Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler." Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016.
- Ayan, Mehmet ve Nurşen Ayan. *Medeni Hukuka Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Ayan, Mehmet ve Nurşen Ayan. *Kişiler Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınları, 2020.

Aydıncık Midyat, Şirin. "Genetik Babanın Türk Soybağı Hukukundaki Yeri." *İstanbul Hukuk Mecmuası* 80, sy. 2 (Temmuz 2022): 455 – 506.

Aydın Ünver, Tülay, "Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması." *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy. 1 (Eylül 2022): 43-76.

Aydoğdu, Murat ve Serdar Nart. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.

Aygün, Aydın. "Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma." *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 8 (Ocak 2017): 49-73.

Aykutalp, Aslı. *İstinaf Yargılamasında Yapılamayacak Taraf Usul İşlemleri (Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357. Maddesi Bağlamında)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.

Badur, Emel. *Tıbbi Müdahaleye Rızanın Özellik Gösterdiği Haller*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Baktır, Selma. *Aile Mahkemeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.

Baygın, Cem. "Kan Bağına Dayanan Soybağı." *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, sy. 1-4 (Aralık 2002): 255-284.

Baygın, Cem. *Soybağı Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.

Baysal, Başak. *Haksız Fiil Hukuku BK m. 49-76*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Berberoğlu Yenipınar, Filiz. *Hukuk Davalarında İspat*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Bilgin, Hikmet. *Medeni Usul Hukuku Açısından Babalık Davası*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.

- Bolayır, Nur. "İstinafta Yeni Vakıa ve Delil İncelemesi." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 134 (Ocak – Şubat 2018): 293-312.
- Bolayır, Nur. *Medeni Usul Hukukunda Yeki Sözleşmeleri*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2009.
- Bolayır, Nur. *Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Hâkimin ve Tarafların Rolü*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- Boran Güneysu, Nilüfer. *Medeni Usul Hukukunda Karar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Budak, Ali Cem ve Varol Karaaslan. *Medeni Usul Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022.
- Bulut, Harun. *Adli Yargıda Dava Şartları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Buran, Armağan. "Medeni Usul Hukukunda Hüküm." Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2005.
- Buz, Vedat. *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.
- Büyük, Elif Irmak. *Medeni Usul Hukukunda İnşai Dava Ve İnşai Hüküm*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Doktora Tezleri Dizisi No: 4. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Çelikel, Aysel ve B. Bahadır Erdem. *Milletlerarası Özel Hukuk*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2021.
- Çelik Şeşen, Hülya. *Kamu Düzeni Dirlik ve Esenlik Unsuru*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Çiftçi, Murat Özgür. *Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf*. Ankara: Adalet Yayınları, 2016.

Çiftçi, Pınar. *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı Ve Sınırlamaları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.

Demirbaş, Feride. "Baba İle Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler." *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22, sy. 3 (Nisan 2018): 3-36.

Dişel, Buse *Dava Takip Yetkisi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Doğan Alakoç, Yeşim. "Adli Bilimlerde DNA Analizleri." *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 9, sy. 2 (Ekim 2010): 1-8.

Doğan, İzzet. *Öğretide ve Uygulamada Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.

Doğan, Recep. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 32, sy. 142 (Mayıs-Haziran 2019): 93-132. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2019-142-1843>. (Erişim 16.06.2023).

Direnisa, Efe. "Medeni Usul Hukukunda Keşfe Katlanma Zorunluluğu." *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, sy. 2 (Temmuz 2019): 257-317.

Direnisa, Efe. *Medeni Yargılamada Ön İnceleme Aşaması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.

Dural, Mustafa, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022.

Dural, Mustafa ve Suat Sarı. *Türk Özel Hukuku Cilt 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022.

Duran, Hümeysra. "Babalık Davası." Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2007.

Dönmez, Zeynep. "Kökenin Tespiti Talebinin Temel Haklarla İlişmesine Yönelik Bir Değerlendirme." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 9, sy. 36 (Ekim 2018): 171-195.

Ege, Önder. *Medeni Usul Hukukunda Keşif*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

Eğilmezgil, Seda Gözde. "Babalık Davası." *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi* 3, sy. 1 (Ocak 2020): 136-175.

Ercan, İbrahim. "Aile Mahkemesinde Uyuşmazlıkların Sulh Yoluyla Çözümlemesi." *Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan*. İstanbul: Alkım Yayıncılık, 2007.

Ercan, İbrahim ve İbrahim Özbay. "Medeni Usul Hukukunda Kanun Yollarından Feragat." *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10, sy. 3-4 (Aralık 2006): 433-458.

Ercoşkun Şenol, Kübra. "Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görmenin Sistemik Açısından Borçlar Kanunundaki Yeri Ve 2020 İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Durum," *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22, sy. 4 (Nisan 2019): 37-65.

Eren, Fikret ve Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Kanunu Şerhi C. 2*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2023.

Erdem, Mehmet ve Aslı Makaracı Başak. *Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

Erdönmez, Güray. *Medeni Usul Hukukunda Belgelerin İbrası Mecburiyeti*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Erdönmez, Güray. "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi Ve İbrası." *İstanbul Barosu Dergisi* 87, sy. 5 (Eylül 2013): 15-53.

Erlüle, Fulya. Babalık Karinesi. *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan*, derleyen Yasemin Güllüoğlu Altun, 685-698. İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2009.

Ermenek, İbrahim. *Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul (Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller)*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.

Ermenek, İbrahim. "Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Ön İnceleme." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sy. 1 (Temmuz 2011): 139-175.

Erten, Rıfat, Birsan Acır ve Sema Taşveren. "Gen (Dna) Testinin İspat Hukuku Açısından Değerlendirilmesi." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 45, sy. 1-4 (Mayıs 1996): 573-588.

Epözdemir, Rezan. *Taraf Ehliyeti*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.

Feyzioğlu, Feyzi Necmettin. *Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1986.

Gayretli Aydın, Seda. "Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 31, sy. 136 (Mayıs - Haziran 2018): 263-292. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-136-1776> . (Erişim 12.06.2023).

Gençcan, Ömer Uğur. *Aile Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.

Gençcan, Ömer Uğur. *Soybağının Kurulması, Reddi, Düzeltilmesi, İtiraz Davaları ve Soybağının Hükümleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2002.

Görgün, L. Şanal, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.

Güldiken Taşyaran, Fatma Özge. "Medeni Usul Hukukunda Tıbbi Bilirkişilik." Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2005.

Güleç, Şafak. *Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi*. İstanbul: Seçkin Yayınları, 2021.

Gültepe, Hilal. "Soybağı Tayininde Genetik İnceleme." *İstanbul Barosu Dergisi* 78, sy. 2 (2004): 497-506.

Gümüş, Mustafa Alper. "Koca, Çocuk ve Ergin Olmayan Çocuğa Atanan Kayyım Dışındaki "Diğer İlgililerin" [Kocanın Ana ve Babası ile Altsoyunun, Baba Olduğunu İddia Eden Kişinin, Annenin (!)] Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı (TMK m.291/I,III)." *Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan*, derleyen Tufan Öğüz, 568-578. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013.

Gümüş, Mustafa Alper. *Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006.

Güneş, Derya Belgin. *Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2019.

Güneysu Boran, Nilüfer. "Medeni Yargılama Hukukunda Düzelterek Onama Kararı." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 4, sy. 14 (Temmuz 2013): 329-352.

Güngör, Gülin. *Türk milletlerarası Özel Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022.

Gürbüz, Meral. "Bir İspat Aracı Olarak Gen ve DNA İncelemeleri." *Eskişehir Barosu Dergisi* 7 (Haziran 2005): 55-66.

Gürsoy, Serhan ve Harun Bulut. *Aile Mahkemeleri Uygulaması*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2004.

Hanağası, Emel. *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.

Hanağası, Emel. *Davada Menfaat*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.

Hatemi, Hüseyin. *Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.

Hatipoğlu, Tahsin. *Medeni Yargılama Hukukunda Delil Sözleşmeleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Helvacı, İlhan. *Türk Medeni Kanunu C. II Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Helvacı, Serap ve Fulya Erlüle. *Medeni Hukuk*. İstanbul: Legal Yayınevi, 2022.

Işık, Serpil. "Medeni Usul Hukukunda Hükümden Sonra Feragat Ve Davanın Feragat Sebebiyle Sona Erdiğini Ortaya Koyacak Olan Merci: 7251 Sayılı Kanun Değişikliği Kapsamında Değerlendirmeler." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 27, sy. 2 (Aralık 2021): 1576 – 1622.

Işık, Sultan. "Uzman Görüşü (Mütalaa)." Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2015.

İyilikli, Ahmet Cahit. *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm*. Ankara. Yetkin Yayınları, 2016.

Kahraman, Zafer. "Medeni Hukuk Bakımından Tıbbi Müdahaleye Hastanın Rızası." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, sy. 1, (Temmuz 2016): 479-509.

Kale, Serdar. *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.

Kale, Serdar ve Salih Keser. "Medeni Yargılama Hukukunda Delil Sistemi." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 21, sy. 2 (Ocak 2015): 701-726.

- Kaplan, Mikail Bora. "Medenî Usûl Hukukunda Bilirkişi Raporu ile Uzman Görüşü Arasındaki Çelişkinin Giderilmesi," *Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2 (Aralık 2022): 557-586.
- Karademir Aydemir, Dilek. *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Karadeniz, Salih, "Soybağının Reddi Davası." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, sy. 1 (Ocak 2023): 117-144.
- Karagülmez, Ali ve Sami Sezai Ural. *Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Karakaş, Fatma Tülay. "Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 62, sy. 3 (Eylül 2013): 729-759.
- Karamercan, Fatih. "Medeni Usul Hukukunda Tanık ve Tanıklık." *Ankara Barosu Dergisi* 76, sy. 3 (Ekim 2018): 151-191.
- Karslı, Abdurrahim. *Medeni Muhakeme Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020.
- Kaygısız, Mustafa. *Hukuk Sistemimizde Olay Yeri İncelemesi Delil ve Bilirkişilik*. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1998.
- Kayıhan, Şaban ve Mustafa Ünlütepe. *Medeni Hukuk Bilgisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Kayıhan, Şaban ve Mustafa Ünlütepe, *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Keser, Leyla. "İlk Görünüş İspatı." *Prof. Dr. Mahmut Birsell'e Armağan* (İzmir DEÜ Yayınları, 2001). <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/L.Keser-13.pdf>. (Erişim: 28.08.2023).

- Keskin, A. Dilşad ve İhsan Doğan. *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku*. İstanbul: Adalet Yayınevi, 2020.
- Kıcalıoğlu, Mustafa. *Haksız Fiillerden Doğan Tazminat Davaları*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2015.
- Kılıçoğlu, Ahmet. *Aile Hukuku Genişletilmiş 4. Baskı*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.
- Kılıçoğlu, Evren. "Gizli Babalık Testlerinin Soybağının Reddi Davasına Etkileri ve Bu Bağlamda Alman Hukukunda "Hukuki Babanın Biyolojik Babalığının Açıklığa Kavuşturulması Talebi'nin Tanınması." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 16, sy. 3-4 (Nisan 2010): 279-307.
- Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru. "Yapay Döllenmede Soybağı Sorunu." *Terazi Hukuk Dergisi* 10, sy. 104 (Nisan 2015): 43-47.
- Kılınç, Ayşe. "Mahkeme Dışında Yapılan Sulh ve Yargılama Yetkisi." *İstanbul Hukuk Mecmuası* 77, sy.2 (Aralık 2019): 503-521.
- Kırkbeşoğlu, Nagehan. *Soybağı Hukukunda Biyoetik ve Hukuk Sorunları*. Ankara: Vedat Kitapçılık, 2006.
- Kıyak, Emre. "Türk Hukuk Muhakemesinde Davanın Açılmasının Usul Hukukuna İlişkin Sonuçları". Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, 2013.
- Konuralp, Haluk. *Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.
- Konuralp, Orhan Emre. "Kişilerden Kan ve Doku Örneği Alınmasına İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292'nci Maddesi Karşısında

Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü Maddesinin Durumu." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69, sy. 4 (Nisan 2021): 1609 – 1640.

Korucu, Yavuz ve Murat Uyumaz. "Soybağının Reddi Davasında Usul Hükümlerinin İncelenmesi." *Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan Cilt 2*, derleyen Emel Hanağası, 1325-1382. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.

Köprülü, Bülent ve Selim Kaneti. *Aile Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1986.

Köroğlu, Anıl ve Fatih Tahiroğlu. "Medenî Usul Hukukunda Tanık Delilinden Vazgeçme." *Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sy. 1 (Haziran 2020): 221-248.

Köseoğlu, Bilal. *Aile Mahkemelerinin İşleyişi*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.

Köseoğlu, Bilal ve Köksal Kocaağa. *Aile Hukuku Ve Uygulaması*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2011.

Kunter, Nurullah. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 1989.

Kurt Konca, Nesibe. *Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.

Kurt Konca, Nesibe. "Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması." *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2, (Ağustos 2016): 65-96.

Kurt, Nesibe. "Medeni Yargılama Hukukunda Doğrudan Doğrualık İlkesi." *Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan*, derleyen Cengiz Koçhisarlıoğlu, 599-628. Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.

Kuru, Baki ve Burak Aydın. *Medeni Usul Hukuku (Ders Kitabı)*. İstanbul: Yetkin Yayınları, 2022.

Kuru, Baki. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: Legal Yayınevi, 2016.

Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 1*. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, 2001.

Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 2*. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, 2001.

Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 5*. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, 2001.

Kuru, Baki ve Ali Cem Budak. *Tespit Davaları*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2010.

Kuru, Baki ve Burak Aydın. *Medeni Usul Hukuku El Kitabı Cilt 1*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

Kuru, Baki ve Burak Aydın. *Medeni Usul Hukuku El Kitabı Cilt 2*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

Kutoğlu, Tuba. "Türk Mevzuatında ve İçtihatlarında Babalık Hükmü." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, Özel sy. (Temmuz 2012): 945-984.

Küçük, Alper Tunga. *Vakıaların Toplanması Açısından Teksif İlkesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.

Makaracı Başak, Aslı, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek. *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Mazlum, Nagihan. "Medeni Usul Hukukunda Teksif İlkesi." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, sy. 1 (Mayıs 2021): 107-144.

- Memiş, Tekin ve Mustafa Fadıl Yıldırım. "Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması Ve Yarattığı Hukuki Sorunlar." *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, sy. 1-2 (Haziran 2004): 283-306.
- Meriç, Nedim. "Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf Ve Taleple Bağlılık İlkesinin Kapsamı Ve Bazı Güncel Kararların Değerlendirilmesi." *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2 (Ağustos 2014): 23-64.
- Muşul, Timuçin. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.
- Namlı, Mert. *Türk ve Fransız Medeni Usul Hukuku'nda Yargılamanın Yenilenmesi*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2014.
- Nalçacıoğlu Erden, Hümeysra Zeynep. "Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi." *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, sy.1 (Haziran 2022): 898-970.
- Nomer, Haluk Nami ve Pakize Ezgi Akbulut. *Medeni Hukuka Giriş*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022.
- Nomer, Haluk N., "Sunî Döllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri." *Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*, derleyen Nami Barlas ve Abuzer Kendigelen, 545-594. İstanbul: Beta Yayınevi, 2000.
- Oğuzman, Kemal ve Mustafa Dural. *Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1998.
- Oğuzman, M. Kemal ve Nami Barlas. *Medeni Hukuk*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Okay Tekinsoy, Özge. *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011.

- Okday Özdemir, Saibe ve Gülen Sinem Tek. "Türk Hukukunda Tıp Bilimindeki Gelişmelerin Soybağına Etkileri." *Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan*, derleyen Tufan Ögüz, 909-931. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013.
- Okumuş, Nagehan. "Medeni Usul Hukukunda Özel Hüküm Sebepleri". Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Öktem Çevik, Seda. "Çocuğun Anne Ve/Veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırma Dergisi* 22, sy. 3 (Aralık 2016): 2105 – 2130.
- Ölmez, Sevim. "Babalığın Tayini (Kan Grubu Ve Faktörleri)." *Adalet Dergisi* 63, sy. 8-9 (Eylül 1972): 589-595.
- Önen, Ergun. *Medeni Yargılama Hukukunda Sulh*. Ankara: AÜHF Yayınevi, 1972.
- Önen, Ergun. *İnşai Dava*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınevi, 1981.
- Özbay, İbrahim ve Şerife Aksan Nar. "Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanımanın İptali Davası Ve Bu Davada Uygulanacak Usul." *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy. 3-4 (Aralık 2010): 187 – 226.
- Özbay, İbrahim. "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre İstinaftan Sonraki Temyiz Sistemimizde Temyiz Edilebilen Ve Edilemeyen Kararlar. " *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 69, sy. 1-2 (Aralık 2011): 411-438.
- Özçelik, Tayfun. "Adli Amaçlı DNA Analizleri." *Hacettepe Tıp Dergisi* 27, sy. 2 (1996): 50-55.

Özçelik, Volkan. *Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

Özdemir, Gözde Canan. "Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası." Yüksek Lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2018.

Özdemir, Hayrunnisa ve Ahmet Cemal Ruhi. *Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.

Özekes, Muhammet. "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler," *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Hakan Pekcanıtez'e Armağan* 16, özel sayı (2014): , 263-300.

Özekes, Muhammet. *Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz)*. Ankara: TBB Yayınları, 2008.

<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla-medeni-usul-hukuku.pdf>. (Erişim 21.09.2023).

Özen, Cahit. "Babalık Araştırmaları." *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 1, sy. 1 (1978): 65. <https://dergipark.org.tr/tr/download/journal-file/23095>. (Erişim 14.06.2023).

Özen, Muharrem. "Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65, sy. 4 (Aralık 2016): 2331-2388.

Özmumcu, Seda. "Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re'sen Araştırma İlkesi." *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2 (Ağustos 2014): 145-171.

Öztan, Bilge. *Medeni Hukuk'un Temel Kavramları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.

Öztan, Bilge ve Damla Gürpınar. *Medeni Hukuk'un Temel Kavramları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.

Öztan, Bilge. *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2015.

Öztürk, Cemal. *Ceza Muhakemesinde İz Bilimi Kriminalistik Gerçeği*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.

Öz, Turgut. "Soybağının Reddi Davasında İspat ve Süreler." *Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları: Aile Hukuku Cilt 2*, derleyen Baki İlkay Engin, 319-346. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Paksoy Erbaydar, Nüket ve Aysun Balseven Odabaşı. "Medeni Kanunun Bekleme Süresi (İddet Müddeti) İle İlgili 132. Maddesinin Kadın Hakları ve Modern Tıptaki Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi." *Fe Dergi* 10, sy. 1 (Ocak 2018): 111-119.

Paksoy, Gülnihal. "Soybağının Reddi." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 97 (Kasım-Aralık 2011): 353-376.

Pehlivan, Ali. "İstinaf Kanun Yolu ve Uygulamasının Değerlendirilmesi," *DEÜHF Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan* 21, özel sy. (2019): 965-995.

Pekcanıtez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes. *Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.

Pekcanıtez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.

Pekcanıtez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes. *Hukuk Muhakemeleri Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.

Pekcanıtez, Hakan. *Medeni Usul Hukuku Cilt 2*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.

Pekcanıtez, Hakan. "Medenî Usûl Hukukunda Aleniyet İlkesi." *Yargı Reformu Sempozyumu*. İzmir: İzmir Barosu Yayınları, 2000.

- Pürselim, Hatice Selin. "MÖHUK Kapsamında İddet Müddetinin Soybağının Reddi ve Babalık Davalarına Etkiler." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 27, sy. 1 (Haziran 2021): 513-542.
- Ruhi, Ahmet Cemal. *Nüfus ve Soybağı Davaları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Ruhi, Canan ve Ahmet Cemal Ruhi. *Nüfus Davaları*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2017.
- Rüzgaresen, Cumhuriyet. "Usul Ekonomisi İlkesinin İhlali Halinde Başvuru Yolları." *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2 (Ağustos 2014): 173-213.
- Rüzgaresen, Cumhuriyet. *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2013.
- Saçar, Ömer Faruk. *Medeni Usul Hukukunda İhtiyari Dava Arkadaşlığı*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022.
- Sadıkxhaza, Abulfaz. "Kesin Hükmün Olumlu Etkisi." Yüksek Lisans tezi. İstanbul Üniversitesi. 2020.
- Saldırım, Mustafa. "DNA İncelemesinin Hukuk Alanındaki İşlevi." *Adalet Dergisi* 4 (Ağustos 2000): 127-148.
- Sarı Fidan, Özlem. "Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinde Babalık Karinesi." *Adalet Dergisi* 70 (Nisan 2023): 121-143.
- Saygılı, Abdurrahman ve Kübra Nur Akça. "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Sözlü Yargılama Hükmünün Adil Yargılanma Hakkı İle Olan Rabıtası." *Adalet Dergisi* 148 sy. 67 (Temmuz 2021): 15-28.
- Saymen, Ferit H. ve Halid K. Elbir. *Türk Medeni Hukuku Cilt 3: Aile Hukuku*. İstanbul: Hak Kitabevi, 1960.

Serozan, Rona. *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.

Serozan, Rona ve Meliha Sermin Paksoy. "Miras Hukukunun Gelişim Süreci Sosyo-Ekonomik Planda ve Hukuk Politikasında Yaşanan Değişiklikler ve Bu Değişikliklerin Miras Hukukunun Gelişimi Üzerindeki Etkileri." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 73, sy. 1 (Şubat 2016): 531-559.

Serozan, Rona. "Soybağı Hukuku Üzerine Çeşitlemeler." *Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan*, der. Cengiz Koçhisarlıoğlu, 759-777. Ankara: Turhan Yayınevi, 2008.

Simil, Cemil. "Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, Özel sy. (Temmuz 2014): 1351-1376.

Sonat, Kazım Ali. "Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19, sy.3 (Ocak 2013): 323-377.

Sungurtekin Özkan, Meral. "İnşai Karar ve Özellikleri." *75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı*, derleyen Hakan Pekcanıtez, 553-576. (Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2004).

Süleyman, Sirac ve Mehtap İpek İşleyen. "Türk Hukukunda Soybağının Kurulması." *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 1 (Haziran 2018): 105 – 120.

Şahan, Havva Gül. *Kuruluşu, İşlevleri ve İşleyişi Bakımından Medeni Yargılama Hukukunda Özel Görevli Mahkemeler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.

Şahan, Seçkin. *Medeni Usul Hukukunda Sulh*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

- Şahin, Çağatay Serdar. "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca İstinaf Yargılamasında Ön İnceleme Aşaması." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Durmuş Tezcan' a Armağan* 21, özel sy. (2019): 2659-2701.
- Şanlı Yalın, Şeyda. "Yeni HMK'ya Göre Ön İnceleme." *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, sy. 2 (Aralık 2017): 33-54.
- Şengel, Mustafa Ahmet. *Medeni Usul Hukuku*. İstanbul: Temsil Kitap, 2020.
- Şimşek, Mustafa. "Soybağı: Tanıma Ve Babalık, Evlat Edinme, Vesayet, Velayet." *Yeni Medeni Yasanın Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler Ve Uygulaması Sempozyumu Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (Mart 2003): 130-177. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/ymy-2003-404.pdf>. (Erişim 18.06.2023).
- Tahiroğlu, Fatih. *Medeni Usul Hukukunda Re'sen Araştırma İlkesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Tanrıver, Süha. "Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler." *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 49, sy. 1 (1994): 333-348.
- Tanrıver, Süha. *İlamlı İcranın Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1996.
- Tanrıver, Süha. "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan* 16, özel sayı (Temmuz 2014): 459-468.
- Tanrıver, Süha. *Türk Aile Mahkemeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Tanrıver, Süha. *Medeni Usul Hukuku Cilt I*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Tanrıver, Süha. *Medeni Usul Hukuku Cilt 2*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.

- Tan Dehmen, Mine. "Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK'ta Kabul Edilen Yetki Kuralı." *Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni* 33, sy. 1 (Mart 2016): 169-211.
- Tarım, Sinem. "Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü." Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2020.
- Taşpınar Ayvaz, Sema. *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.
- Taşpınar Ayvaz, Sema. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Zaman Bakımından Uygulanması*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Taşpolat Tuğsavul, Melis. "İstinaf İncelemesi Sonucu Verilebilecek Kararlar." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 134 (Ocak - Şubat 2018): 313-354. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-134-1742>. (Erişim 06.06.2023).
- Taş Korkmaz, Hülya. *Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Taş Korkmaz, Hülya. "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Görev, Yetki Ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi." *Yaşar Üniversitesi E- Dergisi* 8, Özel sy. (2013): 1753-1818. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179476>. (Erişim 20.09.2023).
- Tekinay, Selahattin Sulhi. *Türk Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990.
- Tercan, Erdal. "Türk Aile Mahkemeleri." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 52, sy. 3 (Ağustos 2003): 19-53.

- Tiryaki, Büşra Abide. "6100 SAYILI Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Davanın Açılmamış Sayılmasını Gerektiren Hâller Ve Sonuçları." Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- Tokar, Zuhal. "Babalık Davası." Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2004.
- Toraman, Barış. "Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler," *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan* 16, Özel Sayı (2014): 1483-1523.
- Toraman, Barış. "Cumhuriyetin İkinci Yüzyılına Girerken Bitmeyen Kavga: Bilirkişilik," *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin Cumhuriyetimizin 100. Yılına Armağanı*, der. Alpay Hekimler. Eskişehir: Legal Yayınevi, 2023.
- Turan Başara, Gamze. "Ana İle Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 30, sy. 131 (Temmuz 2017): 211-238. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-131-1675>. (Erişim 18.06.2023).
- Turan, Mehmet. "Tanık Listesi Sunulması." *Türkiye Adalet Akademisi* 13, sy. 49 (Ocak 2022): 289-322.
- Tutumlu, Mehmet Akif. *Medeni Usul Hukukunda Islah*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Tutumlu, Mehmet Akif. *Medeni Usul Hukukunda Gider ve Delil Avansı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Tutumlu, Mehmet Akif. *Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçe*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

Tutumlu, Mehmet Akif. "İstinaf Yargılamasında Yeni Vakıa- Delil Getirme Yasağı." *Terazi Hukuk Dergisi* 2, sy. 7 (Mart 2007): 57-62.

Türkmen, Ali. "Türk Özel Hukuk Yargı Sisteminde Yemin Müessesesi." *International Journal Of Legal Progress* 1, sy. 2 (Temmuz 2016): 107-132.

Tüzüner, Özlem. "Soybağının Tespiti Davasında Genetik Analize İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 62, sy. 4 (Aralık 2012): 1139 – 1168.

Tüzüner, Özlem. *Adli Genetik ve Tıbbi Biyoloji Bilimlerinin Soybağı Hukukuna Etkileri*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.

Ulukapı, Ömer. *Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı*. Konya: Mimoza Yayınları, 1991.

Ulukapı, Ömer. *Medeni Usul Hukuku*. Konya: Mimoza Yayıncılık, 2015.

Umar, Bilge. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.

Umar, Bilge. "Hak Düşüren Süreye Uyulup Uyulmadığı Konusunda İspat Yükünü Taşıyan Taraf," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 30, sy. 3-4 (1964): 897-914. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96488>. (Erişim 09.06.2023).

Usta, Sevgi. *Velayet Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.

Uyanık, Sümeyye. "Medeni Usul Hukukunda Hükümün Tavzihi ve Tahsisi." Yüksek Lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, 2016.

Uyma Bulut, Berfin. "Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay Kararlarına Karşı Yargılamanın Yenilenmesi." *İzmir Barosu Dergisi* 83, sy. 3 (Eylül 2018): 111 – 166. <https://www.izmirbarosu.org.tr/pdfdosya/bolge-adliye->

[mahkemesi-ve-yargitay-kararlarina-karsi-yargilamanin-yenilenmesi201942717253385.pdf](#) . (Erişim 06.07.2023).

Uyumaz, Murat. *Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.

Uzun şenol, Pınar. "Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Hukuki Durumu," *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 3 (Temmuz 2014): 293-309.

Ünlütepe, Mustafa. *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Üstündağ, Saim. *Medeni Yargılama Hukuku Cilt I-II*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. *Türk Medeni Hukuku Cilt 2 Aile Hukuku*. İstanbul: Nurgök Matbaası ,1965.

Yağcı, Uğur. "İsticvaba İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Düzenlemeler." *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, sy. 1-2 (Haziran 2012): 285-308.

Yardımcı, Taner Emre. *Hukuk Davalarında Mecburi Dava Arkadaşlığı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Yazgı, Burçak. "Medeni Usul Hukukunda Babalık Davası." Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2002.

Yenerer Çakmut, Özlem. *Soybağının Belirlenmesi ve Ceza Hukukunda Çocuğun Soybağını Değıştirme Suçu*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2008.

Yıldırım, Abdülkerim. *Türk Aile Hukuku*. Ankara: Monopol Yayınları, 2020.

Yıldırım, Mehmet Kamil. *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1990.

Yılmaz, Dilşat. ““Usul Ekonomisi İlkesi” Çerçevesinde Türk İdari Yargılama Usulünde Sözlülük İlkesine İlişkin Bazı Değerlendirmeler.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23, sy. 2 (Nisan 2019): 267-320.

Yılmaz, Ejder, Ramazan Arslan, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022.

Yılmaz, Ejder. *Yemin*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

Yılmaz, Ejder. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 3*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

Yılmaz, Ejder. *Islah*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2021.

Yılmaz, Ejder. “Usul Ekonomisi.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57, sy. 1 (Mart 2008): 243-274.

Yılmaz, Ejder. *İstinaf*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.

Yılmaz, Ejder. *Olağanüstü Temyiz (Kanun Yararına Bozma- Yazılı Emirle Bozma)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.

Yılmaz, Süleyman ve Abdülkerim Yıldırım. *Medeni Hukuk – I*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Yücel, Özge. *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2011.

Zeyfeoglu, Yıldırar ve İ. Hamit Hancı. “İnsanlarda Kimlik Tespiti.” *Türk Tabipler Birliği Sted Dergisi* 10, sy. 10 (2001): 375-377.

Zeytin, Zafer ve Ömer Ergün. *Türk Medeni Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/11/20191113-7.pdf>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://medlineplus.gov/genetics/understanding/basics/dna/>

<https://www.medicalnewstoday.com/articles/319818>

<https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/gen-ifadesi-nedir>

<http://saldirim.com/yeni/wp-content/uploads/2013/11/YARGILAMA-HUKUKU-A%C3%87ISINDAN-DNA-%C4%B0NCELEMES%C4%B0N%C4%B0N-%C3%96NEM%C4%B0-2.pdf>

http://www.biology.arizona.edu/human_bio/problem_sets/dna_forensics_1/03t.html

<http://saldirim.com/yeni/wp-content/uploads/2013/11/YARGILAMA-HUKUKU-A%C3%87ISINDAN-DNA-%C4%B0NCELEMES%C4%B0N%C4%B0N-%C3%96NEM%C4%B0-2.pdf>

[https://www.sciencedaily.com/releases/2008/12/081211121835.htm#:~:text=Men%20determine%20the%20sex%20of,make%20a%20boy%20\(XY\)](https://www.sciencedaily.com/releases/2008/12/081211121835.htm#:~:text=Men%20determine%20the%20sex%20of,make%20a%20boy%20(XY))

<https://www.kazanci.com.tr/>

<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla-medeni-usul-hukuku.pdf>

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi135/265/>

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-77936%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-77936%22]})

<https://www.aa.com.tr/tr/saglik/kan-grubuna-bakilarak-babalik-saptanamaz/647401>